

ספר

בחינת הדרת

להחכם המופלא הפילוסוף המעולה גדול שמו בחכמים

כבוד מודנו הרב

רבי אליהו דיל מדינו

בן הרב השלם המופלג כמוהר"ר משה מקאנדיאה וצק"ל.

נדפס עתה שנית על פי הדפוס הראשון של באקליאם

ונלווה אליו מחדש

פירוש והערות

סאח

יצחק שמואל ריגיו

חושב גוריציאה.

EXAMEN RELIGIONIS

insignis Philosophi et Theologi

R. ELIAS DEL MEDIGO.

LIBRUM

Commentario et notis illustravit

ISAACUS REGGIO

humanitatis Professor in Imp. Reg. Gymnasio Goritienzi.

Bechinoth Hadath.

WIEN, 1833.

Gedruckt bey ANTON Edlen v. SCHMID, k. k. privil. Buchdrucker.

B 159
D 44
84
1833

הקדמת המפרש

לך יוקר הספרים וחשיבותם יונולד כפי נוספר דפיהם ויריעותיהם
 כבר יופחת ערך הספר הזה אשר לפנינו צעני כל רוחו צעבור
 קולר מלאמריו ומעט כמותו אשר כדק יוטל מול החבורים הגדולים
 באורך וברוח ובעוצי הנמלאים בהיכלינו • אונס לא כן הוא רצוי
 הדברים יחשב לפעמים לחסרון ומלאמר קלר היולח מפני איש תצונות
 אף כי קטן הוא בכמותו גדול ורם הנהו באיכותו לפני שיטרח לצח
 אל תכלית כונתו פנימה • בי כפי מה שיצקס הנחצר הנצון לקלר
 ולהסתיר כן יועיל כפלים אחרי שהוצררו דבריו לפני המשכילים •
 כן החבור הקטן והעמוק הזה • כאשר לו הוא צמספר שורותיו כן
 יקר הוא מאלד צפנינותו מאלד עומק נחשבותיו והתחלפות צעניו
 ויושר סברותיו ותועלת מקירותיו • כי היה נחצרו חוקר נפלא צטצפיות
 ובחלטהיות • תורני מופלג בתלמוד וצדינים • ופילוסוף מוצהק צין כל
 חכמי דורו • אשר על כן לא אחרחק מהאמת אם אומר היות ראוי
 ספרו זה לשמו חלל ס' הנורה להרמז"ם וחלל נצמרי הספרים שחוצרו
 דור דור ניוס גלות ישראל מעל אדגפת • ואם לא קרה לו כן עד
 הנה • אם הונחה נחצרתו בקרן זוית ופגעט גצרה עליה השכחה •
 זה נהיה נסני טעמים • האחד צעבור שלח התעורר אלם לפרש דבריו
 ולסים הנוינר לנרחצ להראות לעין כל את יפיו ואת יקר תפארתו •
 והסני צעבור שלח נלפס רק פעם אחת עם ס' תעלומות חכמה לנכדו
 הר"ר יש"ר נקאנדיא ז"ל ועם חצורים אחרים • והדפוס ההוא יקר
 צנוליות ציננים החלה וחינו צידי הכל • לזאת יענני לצי להסיר שני

As

ה ק ד מ ה

הנונעים האלה צבת אחת, וזה בהעלותו שנית על מזבח הדפוס
ובהוסף לו פירוש יגלה כונת המחבר בכל הלורך, והנה אנכי נותן
היום לפני משכילי בני עמנו את פרי יגיעתי על החזור הזה בפירוש
הסרוח על לדיו מזה ומזה לגלות נטרת נחשבותיו, הנכונים יבאו
חדריו יפסגו ארמנותיו ויבחנו ונלחתי בשפטם שפוט ההלליח ה' דרכי
אם לא, כי לא למען יכשירו נעשי עבדתי אותם פה צפתח השער,
רק צעבור ארצעה ענינים אשר הוכרחתי להקדים לזאת המחברת
ולדבר זהם קלת, הנה צלכתם יסובו על המחבר, על ספרו, על
הפירוש אשר כתבתי, ואל ההערות הנוסעות אחרונה צסוף הספר.

המחבר השלם הזה נולד סביב לתחלת המאה השלישית לחלף
הזה ומשפחה גדולה וחשובה בישראל שלטת רבנים
מופלגים ופילוסופים נכזרים ומגזע אשר החלף מוהר"ר יהודה
הראשון שבה מאהץ משכנו לדור בחי קאמדיא קרוב לשנת ק' לחלף
השישי, וזה הר"ר יהודה הניח שני בנים, האחד מוהר"ר חב"א הזקן
אשר בנה באהץ קאמדיא בית הכנסת הנקרא חלינו חניקו והקדיש
ספרי תורה ותכשיטי כסף ומרגליות ובה בנים וצירניות כי עשיר
גדול היה, ומננו ילא אחרי שצעה דורות מוהר"ר יש"ר מקאמדיא
הנודע בחבוריו הכבים (כי זה הר"ר יוסף שלמה היה בן התורני
מוהר"ר חליהו בן מוהר"ר אליעזר בן החלף מוהר"ר חב"א בן הפילוסוף
הרופא מוהר"ר מנחם ראש ישיבה ליהודים בגמרא ולכולהם בחקירה
הפילוסופית צפחודוה בן התורני מוהר"ר שמואל בן הרצ השלם מוהר"ר
חלקיה ז"ל צר פלוגתיה דמוהר"י קולון בן המופלג בחסידות מוהר"ה
חב"א הזקן הנ"ל) וצנו השני של מוהר"ר יהודה הנ"ל הוא מוהר"ר
שמריה ז"ל אשר הוליד את הרצ החלף מוהר"ר משה חב"א ז"ל חב"ו
של זה המחבר מוהר"ר חליהו ליל מיידיגו ז"ל, וילך חליהו הלך וגלל
צתורה וצחכמות עד שינא שמו הטוב צכל העולם, וצעבור צקיחותו
הגדולה צפילוסופיה נמננה למלמד צראש לנולדים צאיטחליחה, הוא
היה רצו של אשר הנודע צשערים יואן פיקו מיראנדולחנו וצר פלוגתיה
של מוהר"ר יהודה מיינן ז"ל, הוא חצר ספרים הרבה, שלטה מהם
נפסו צלשון רומי והם ס' אחדות השכל, ס' מניע ראשון, וס' מהות
הנוחיות

ה ק ה

הנולדות שלשתם נדפסו צוינליחה בשנת רס"ה כפי מה שנלחתי רשום
כי חכמי לא ראיתים עוד לא ביאורים חשובים על צן ראשד שהיו בידי
הכל צומק נכדו מוהר"ר יש"ר ועמה חין זוכר אותם חבור על התכונה
וננו נמלא בכ"י באסיפת הספרים של ארפנהיימער ובה"ר חלגאזי
צב"ם תולדות חלם 47 ע"י נייחס לו ג"כ פי' על סיר השירים עוד ס'
עלם הגלגל וקיצוץ ויכוחים שונים ועסקים היו כולם צידי מוהר"ר
נשה חין כנראה וכן הכתב ששלח אל החכם הפילוסוף מוהר"ר זרח
נדפס בתחלת ס' חלים, גם כתב זה הנחצר הרצה נגד הרלב"ג והלחן
נאלד בעד הרמז"ס ז"ל, אך נצין כל חצוריו לא הגיע לידנו ולא
התפרסם בעולם רק הנחצר וכלם, הוא זה הספר בחינת הדת אשר
עליו נדבר בסמוך, וכפי הנסופר לנו נחלת מוהר"ר נשה חין הכ"ל
שהיה תלמידו של מוהר"ר נקאנדיא זה האיש המועלה מוהר"ר
חליהו ז"ל לא האריך ימים ומת בחלי שנות האדם ולוהו כל שרי
הכולרים תלמידיו לקצרה ולרשעים בגדי חבלות, וקצת נייסתו היתה
נחמנת שורה לחתוך בשר לומח בלחייו, והניח צ' צנים גדולי עולם,
האחד מוהר"ר נשה פילוסוף שלם ונכדו, והשני הרב הגדול בגמרא
מוהר"ר יהודה ז"ל בר פלוגתיה של מוהר"ם חלשקאר ז"ל. זהו הנשע
שאספנו ונתולדות האיש היקר הזה.

הספר הנכד הזה בחינת הדת חובר וננו בשנת רנ"ח לחלק
הששי לתשוקת תלמידו הר"ר שאול חשכנזי שהפזיר בו נאלד
להוליא לחון ונחשבותיו צעניני האמונה כנראה וכן הנכתב הדפס
צסוף הספר, והנחצר נענה לו בקלת, וצקילור נמרץ נגע צנולות
מועטות צמה שהוא יותר עיקרי לחלה הענינים, ובאשר שמתו עיוני
צזה החבור ראיתי כי המדובר בו יכול שלשה חלקים, בחלק הראשון
יצר בהיתר למוד החכמות הקלוניות והעסק בפילוסופיחה, ונחה
יצא להוכיח מועלת הלמודים ההם ואופן התחברותם עם שרשי
התורה, אחרי זאת יבאר שאין צרטי הדת צר יתנגד אל העיון
ושעיקרי התורה לא יסתרו מוסדות השכל, ונחה נכנס לצקש צמה
בחון הדת האמתית ונולתה, ואי זו הדרך אשר צה נלך צדדים
הדתיים הנראים בחולקים עם המושכל. בחלק השני צא לחקור מה

ה ק ר מ ה

הן האמונות הראויות להיות שרשים דת והגביל נספחם וציאח
אותם על דרך הרמזים ז"ל, אח"כ השיב לשאלה אם ראוי לפרט דברי
התורה צענפים ושם טען קלת נגד הקראים וחקר על הפלוגמות
הנמלכות בתלמוד ועל מקור קבלתנו, עוד דבר צענפי התורה שאין
להם התלות עם הדינים ונכנסים בגדר האמונות ופה ירצה לטעון
נגד המקובלים והנחותיהם וגם נגד המתפלספים באומנתו הדוחים
דברי התורה מפשטם לאהבת מחקרים, והורה לך ישרה ללכת צאלה
החקירות, אחר זה בא לדבר על התלמוד ועל שני חלקיו ההלכות
והאגדות, והודיענו דעתו על שניהם, גם הזהיר שלא לבזות חלילה
קדמונינו ז"ל בעבור אנחנרים זרים שאמרו, וזה השלים החלק השני.
החלק השלישי ידבר על טעוני הנלות, וערך על זה ארבע שאלות,
א' אם לנלות נולד עליון טעמים, ב' אם אפשר לנו לדעת אותן
הטעמים, ג' אי זו הדרך נלך לדעת אותם, ד' אם אחרי ידיעתם
ראוי לכתוב אותם על ספר, והשיב על ארבעתן כפי חכמתו ובעקבות
הרמזים ז"ל על הרוץ, ובסוף הכפר הוכחה רבה נגד הפורקים
עול המלות מעל לוארם. הנך רואה, הקורא, כמה יקר הספר הזה
נלד חמרו עם היותו קטן בכמותו, ואך יחזיק הנעט את המרוצה.

הפירוש אשר עשיתי על זה החבור יטרה להפין אור על כל

ענין קשה ההצנה בעבור עומק מאמרו, וכל אננותי
בא לבאר ברחה לא בלד תכלית בונת המחבר במליותיו הקלרות,
אלא גם את אשר לא הגיל לנו בציאור ורק רמז עליו ברמז דק
לפעמים במלה אחת לד, כי המחבר הזה חושש תמיד לגלות לעיני
ההמון ונה שאינו ראוי אלף לשרילים, ומראה עלונו כהולס להעלים
הענינים וטעמיהם, אך עכ"ז יתן להם רמז במלות מועטות יספיקו
להעיר עיני המוצינים אשר יליכו בין חרכי דבריו ויעמדו על דעתו,
ואחכבי צאתי אחריו ומלאתי את דבריו להיות לעזר אל החפלים להבין
היטב בונתו. עוד זולת זה לפעמים נכנסתי תוך דבריו והרחצתי
קלת הדבור על ענינים גדולי הערך כפי ונה שראיתי לורך בזמננו
וכפי השגתי המועטה צאלה העמוקות, וזה אינו נכנס בגדה הפירוש,
רק הוא בנוו הוספה זו, ונ"נ התוספת הזה הוא נעין העיקר ויש

ה ק ד מ ה

לו שייכות רצ עם דברי הספר עליון, ואולי תלמח אנחנו גם חיינו
תועלת למעיינים צו. אמנם יש דברים בזה החבור שבהם לעמי
הקלה חונה מסכמת עם דעת המחבר, כי רוח היא בחנוט ולא כל
הדעות שוות, ואפשר שגם בחלה הדין עמו ואנכי חנכי המחטוף
מנקודת האמת, אך כל עוד שלא יעלו צידי המופתים יוכיחו ההפך
ממה שנחברר לי עד הנה, שכלי יחייבני שלא לקור מן הדרך אשר
סללתי לפני, לפן בחלה העינים אחזה לעי צלי נשוא פנים ואחפון
נגד קצרות המחבר ככל אשר אראה צו לורך, כי פוף פוף
אהבת האמת תעמוד בפני כל, ואין נכון צבולא בזה להחניף
לגדולים, שאף אם הייתי רולה לנהוג מנהג חופה מפני הכבוד,
מה יועיל דבר שפתיים צהיות לצי כל עמי? לזאת הדברה באשר עם
לצבי יחיות לי, ולקורח המשפט.

ההערות אשר תבאנה צמוק הספר משפטן לדבר על ענינים לא

יאות להכניסם צמוק הפירוש מן הטעם המבואר שם,
ותכליתן לישא וליפון על מה שנתחדש צעמיים ההם צמשך הזמן,
עד שאינם עוד עתה צאותו מלכ שהיו צו ציני המחבר, כי רצו
מחבריה הספרים החדשים המדברים צאותו הנושא שעליו חוצה
הספר, אך הוצם קנו להם דרך חדשה ואינם הולכים צעקצות
המחבר, על חלה לריך לחקור הישרה דרכם אם לא, ולפי שיש
צתוכם גם מה שנוגע אל הנועט אשר הולאתי לאור מלפנים, אך
אל המכתבים שאני כותב לפעמים אל ונשכילי הדור, גם לא מועט
ממה שיתנגד אל יסודות דתנו וצפרט אל חיוצ המלות השמעיית
צזמן הזה, לכן קמתי ולתעודל צעצרת הורה וכתצתי בהערות ההנה
טענות טענות על פצרותיהם המחדשות, כוונתי צהן לא להלדיק
את דברי הראשונים, כי כל קורא צלדק מה שכתצתי ומה שכתצו
אחרים עלי יוכל לשפוט מעלמו עם מי הדין, אכן כל חפני וישעי
צהן להרחיק התולדות הרעות תלמחנה צלי ספק מן הדעות הנפשות
אשר צח רקצם צעלמות ספרי האחרונים, ולהוכיח צראיות כפי
יבלתי כי שקר ציונים וכי חזו לעם נשאות שוא ומדוחים, ואם קלור
קלרה ידי להסלים כראוי את אשר זמנתי, צטחתי כי לכל הפחות
ההערות

ה ק ד מ ה

ההערות ההנה יתנו נקום לכזבים וננכי לפעול יותר מונה טעמית
ולגמור את אשר החילתי, ולהאיר עיני בני עמנו צעיקרי הדת
הטהורות והמבוררות וכל חלאת הנכחשים, לכל שונעו עוד לקול
נלחשים, את הישרה מעקשים, ויאזרו חיל ויחללו חושים, ללכת
אחרי דת ישישים, ואחרי דברי קדמונינו הקדושים, שרי התורה
והרחשים, דבר אמת לכניהם מוריישים, כי אותה אנחנו מצקשים,
על ירחם קודש קדשים, על שארית בניו הנדכאים ורחשים, ויתן
את העם חפשים.

בערך בשמיני לירח עשתי עשר שנת התקל"ג.

יצחק שמואל ריבין.

ספר בחינת הדת.

כאשר השלוח והממלכה הנכונה המסודרת תעזור בני אדם אל הצלחתם המדינית והמדעית, וזה אם בתתה דרכים בעצם עוזרים בהגעת אלה. ואם עוזרים בהגעת הדברים אשר מחוץ שהם ככלי להצלחה. כן גם כן העדר השלוח והממלכה סבה להפכי אלה. וזה יראה מהאומות המפורסמות אשר היה להם שם בחכמה ובהאבד מלכותם אבדה מאתם חכמתם, ולזה כאשר אבדה מלכותנו ומנוחה בגוים לא מצאנו היינו כנבוכים בעמקי ים. אבדו כמעט חכמינו וספרי הקודמים אשר היו באומתנו ולא נשאר

פירוש

כאשר השלוח, הולך וחוקר מה היא הסבה אשר צעורה הלכנו קדונית צמדעים וצלימודים הכלולים צתורת האדם, תחת כי צצנת ישראל על אדמתם לא חסדנו דבר צעצועות ולימודיות ולאסיות כפי המדרגה אשר הגיעו אז אליה שאר העמים, ועם כי סנות רצות הנה אשר הביאונו לזאת כמו שיזכיר גם המחבר צמשך הספר, הנה צלי ספק מקור לכולן הוא העדר הסדר המדיני והשצמת הע לר הדודה צעם והמנוה לזון כולם לתכלית מיוחד, צאשר צלעדי זאת ילך כל איש אחר שדירות לצו ויפנה לעלמו דרך צלתי מסכים עם דרכי זולתו, וצעין הסכמה צאלמעיים להשגת התכלית שוא עמלו המצקסים אותו, כי מה שיצנה האחד יסתיר השני והמה מונעים זה את זה מהשיג מצוקסים: השלוח והממלכה, השלוח היא מלצ מאושר לא יחסרו צו כל דרכי הגוף והכפס, איך מלחמה איך שטן ואין פגע דע, והממלכה הנכונה היא הכנעת העם תחת לזון המושל צס צלדק וצמשפט: הצלחתם המדינית והמדעית, האושר המדיני הוא רצוי הטובה צשפע יתר והדחקה כל דבר דע, והאושר המדעי הוא הכרת כל האמיתיות והצחכת האמת מן הסקר: דרכים בעצם עוזרים, הכנות עלמיות עוזרות להשגת הסללחה שזכר, כמו להקיס צתי מדרשות ילמדו הנערים שמה כל החכמות על הסדר ולהפקיד עליהם מלמדים הגונים ולחלוק כבוד לזותם שהלליוו צלימודם יותר ולתת סיוע לחכמים להפקת זממיהם וכל כיולא צזה: הדברים אשר מחוץ, הם הכנות חלומיות שאינו מחלקי החכמה צעלם אצל עוזרות הנה להביא אליה, כמו מלאכת הכתיבה והמספר וכל מלאכות האומנים חדשי ענים וצדל ולצנים וצדומה והקמת צתי הדפוס וצתי עשיית העיר וכל הכלים הצרכים למלאכות אחרות, כי כל אלה אינם חכמה צעלם אצל עוזרים להשגתה ונקדלוו כלי הסללחה: מזהאומות המפורסמות, כגון היונים והרומיים וזה צדוד: וספרי הקודמים, לא לצד ספרי אשני הדוח כספר הישר וצדדי שמואל הדואה

נשאר לנו מדברי קודמי אומתנו כי אם המשנה והתלמוד והדומים
 לאלה אשר אין בהם דברים ברורים בכל עניני שרשי דתנו כי אם
 במעט מועד לפעמים בדברים נעלמים מקבלים הביאורים והתוספת
 לכן אין להפלא אם נפלה המחלוקת בקצת הדברים האלה בין
 חבמי אומתנו, ואין ספק שהדברים אשר אמונתם מצד התורה או
 מצד הפרסום אשר לבעלי הדת לכד כאשר תפול המחלוקת בהם
 בין אנשי התורה המפורסמים לא יתכן האמות בהם, ולכן ראוי
 לנה

פירוש

הנראה ידגרי נתן סכניא ודירי גר החוזה ודומיהם. אלא גם ספרי החכמים הקדמונים
 לרוב חזרו מתנו: אין בהם דברים ברורים, דרכי המופתים שהולכת הפרטים מן
 הכללים אינם מצודרים, כלו' אינם הולכים דרך הדיקט הביוני, והם יתחדד לכל
 חיש אך הרעיון ויפסד שכלו אם יתן אל לנו להעתיק צעיונים מהם, והתחזק כי
 התחדד השלם הזה קרה מאלד בלשוננו, ותמיד צנאו לחקור על דבר אשר צלולי ילא
 ממנו תכשיל להמון העם הוא מבלה טפח ומכסה טפחיים, וזה מן הטעמים אשר
 יצאד בהמשך הספר, וכן צוה המקום חילו לזה להוכיח צליות כי אין צמספה
 וצתלמוד דברים צדורים ומה הן לדעתו הדברים הנדורים והצלתי צדורים, הים
 לדיך לחזור חרוך מאלד, ויהי מועיל צו דק ליחדי סגולה ומזיק לכללות האומה,
 לכן צחד צמליות קרה אשר יש צה די למצויים השוקלים כל מלה ומלה צמאזני
 השכל וחשד כי דלת העם יעבור עליה צאין הצין ולא יקבל מוק ממנה, ואתה המעיין
 לצך תשית למליתו ותצין דבר מתוך דבר: בקצת הדברים האלה, צימי המתחדד
 כפלה המחלוקת דק צקלתם, אך הצאים אחריו לרוב חשקם צחילוקים ולהעדר
 סהכנות הציוניות הולידו המחלוקת הדעות צרוצם וכמעט צכולם: מצד התורה,
 הם הדברים הכלמיים צצידוד מתוך דברי התורה עלמם, ואמונתם נוסדת על רצון
 המתחזק. כלו' שדק לכן הם אמייתיים צעבור שזא הנוויו עליהם צתורה: מצד הפרסום,
 הם דברים קלא צאו מצודרים צתורה דק כלמקיים ממנה צסיוע כללים ומדות אשר
 שמו חוצם ליסוד מוסד כדי להוליא על ידם פרטים רצים, ולפי שהתפרסם צאומה
 היית הכללים והמדות הם נמסרים לראשי הקצלה מן המחוקק עלמנו אך כי אין
 על זאת דליה צורה, לכן קראם המתחדד דברים אשר אמונתם מאלד הפרסום,
 אמנם צכונה מיוחדת הוסיף לומר כי הפרסום הוא מיוחד לצעלי הדת לצד, וזה
 להורותנו כי חינו פרסום נולד מהסכמת השכל האנושי עליהם, כמו המושכלות
 כדלשונות שהתפרסמה אמייתם אלל כל המין האנושי להיותן נבזרות ממשפט השכל
 הוקד הנטוע צנו, אלל אלה הדברים אין אמייתם נוכחת אלל מאלד הפרסום אשר
 לצעלי הדת לצד, והצין זה: בין אנשי התורה המפורסמים, גם זה היה לדיך
 לאמרו כי המחלוקת הכופלות צין לעירי המלמדים אשר המה חכמים דק צעיוניהם
 אין להסגיח עליהם כלל: לא יתכן האמות בהם, אין צנו יכולת להשקיע המחלוקת
 ולצדר עם מו הדין על ידי הקסים הביונים, שזה נקרא צפי המתחדד אמות, והטעם
 הוא כי הדברים האלה קצור אין אמונתם מאלד המתקד האנושי שאז היינו יכולים
 לצדד משפטם צסיוע חכמת הציון, אלל אמונתם דק מאלד התורה או מאלד הפרסום
 כמו שפירשנו, ולכן כל עוד שיש הסכמה צין צעלי האמונות האלה יתכן האמות צם,
 אלל אם תפול מחלוקת צהם כצד ימוטו היסודות אשר עליהם צכנה הציון, כי
 אותם אנושי התורה המפורסמים שצד ירצו לילך צכל כיוולא צזה דק אחר דרכי הלימוד
 שתנודי לך אשר דרכי הלימוד הביוני כמו שיצאד צסמוך: ולכן ראוי, ואם הדבר

לנו בדברים אלה שנעיינ בדברי הנביאים ע"ה ובדברי החכמים האלה ואשר נמצאהו מסכים ויותר נאות אל דברי הנביאים נשען בו, ואין ספק אצל כל בעל שכל שדרכי הלימוד מתחלפות מאד לא לכד בחכמות המתחלפות אבל בלמוד האחד בעצמו כאילו תאמר בלמוד הכולל, אתה רואה שהלמוד הנכון

פירוש

כן אין לנו כי אם להעריך דרכי אלה החולקים עם דרכי הנצואה ענמה ולראות איך דלוי שיוצמו דרכי הנצואה כפי פשוט ואיך נקשו אלה להוליא מהם מה שהוליא: ואשר נמצאהו מסכים, ואז יהיה תכלית החקירה הזאת כי רק את אשר יהיה מסכים ונאות עם דרכי הנצואה נשען זו והשאל יהיה צעיינו כפי עדנו ומדגחנו, וזה הכלל נכד מאלד למעיינים זו, אלא שהמחזר קר זו כמנהגו, וגם אפחנו לא נדחיי דקיבוד עליו כי סמכנו על המצויים: ואין ספק אצל, עתה צא להניח יסוד אחר אשר יטעך אליו צמטך הצנוד: שדרכי הלימוד, האופנים אשר על ידם נגיע אל הלימודים הראשיים שכל חכמה וחכמה הם הנקדחים אלל המחזר דרכי הלימוד, והפילוסופים יקראו להם [Methodus]: מתחלפות מאד, הדלון צזה כי לפי דעתו יש לכל חכמה וחכמה דרך מיוחד ללמוד אותה ולישא וליתן עליה, ולא יתכן להשתמש בדרך המיוחד לחכמה אחת כדי ללמוד זו חכמות אחרות, והוסיף לומר כי גם בחכמה אחת צענמה יש דרכים מתחלפים, והנה דלוי שחדע כי מה שהציא המחזר לחלוקה זאת הוא צענוד כי מלא סתירות ענומות זין איזה עניני הדת וזין איזה יסודות אשר התקצלו זין פילוסופי דורו לאמת צדור אין חולק עליהם, ולפי שלא יכול למנוא פסדה ציניהם התחכם בהמלאה הכלל הזה שדרכי הלימוד מתחלפות, והתענוד זו לומר כי אין לורך לנקט הסכמה זין הסודרה והמחקר צהיות כי לכל אחד משניהם דרך מיוחד, ודי לנו אם כל למוד ולמוד יתאמת בדרך המיוחד לו. אמנם אפחנו אף כי נודה לו כי יפה עשה לנקט תחצולה כזאת כדי לתת קיום לעניני הדת אף אם לא יסכימו עם דרכי העיון, ואולי גם הועילה לחכמי דורו, מ"מ לא נוכל להחליט שהאמת כדצדיו, כי צדור לנו שאין התחלפות דרכים כזאת צמליאות כלל, שהרי צכל חקירות שחקור צכל חכמה וחכמה אין אנו יכולים להשתמש ב"א צאחד משני דרכים צלצד, או בדרך האחד שהוא מן הכלל אל הפרט או בדרך השני שהוא מן הפרט אל הכלל, ונקדחים צפי חכמי העמים [Methodus synthetica et analytica] בידוע, ושניהם נונעים מן המקור הראשי שהוא ההגיון, כי רק זאת החכמה היא הכלי אשר צו נשתמש בחקירת כל ענין, והיא המיסרת השכל האנושי צכל דרכיו, נמשך מזה כי אין לכל חכמה דרך מיוחד שהרי כולן נעזרות ונשענות על כללי ההגיון, ואם השכל יעיד צמופתים על חקירה אחת שהיא שקר שצ א"א להתחלל ולומר שזה אינו אלא צדרכי הלימוד ההגיוני אלל צדרכים אחרים אפשר שתהיה אמיתית, כי הצודא ית' לא חנן אותנו צשני מיני שכל, אלל רק צאחד ודרכיו נכוניס קיימים ונאמנים על פי כללי ההגיון לא ימועו לעולם. אמנם אין לדחוג פן תשארנה בדרך הזה הסתירות שחשז המחזר אפשריות צין התורה וצין העיון, כי אכני ארדך צמטך הביאור שאין כאן שום סתירה כלל, ואדרצא דרכי התורה מתאימות עם דרכי המחקר צהסכמה מוחלטת, ועיינ העדה א': בלמוד הכולל, אפשר שכונתו צזה אל הלימוד ההגיוני שהוא הכולל כל שאר הלימודים צענוד כי הוא המפתח לכל הדיעות

הנכון המיוחד לבעלי התלמוד בהוצאת הדינים וזלת הלמוד המיוחד לבעלי הלמוד ולבעלי הפשט, ולזה ראוי שנדרוך בלמוד אלה הדברים אשר אנחנו בם באופן הראוי והמיוחד להם, ושלא יבקש אדם מאתנו ראיות הכרחיות במוחלט בדברים האלה, אבל יספיקו אליו הראיות הנכונות המיוחדות לזה הלמוד.

ונעיין ראשונה אם למידת החכמה מותרת לבעלי הדת הזאת והיא תורת מרע"ה אם לא, ואם היא מותרת אם ע"צ ההכרח ותהיה א"כ למידתה לא מותרת לבד אבל מצויה או ע"צ היותר טוב. ונאמר כי אין ספק אצל בעלי דת הנכונים בדעותם שכוונת התורה הזאת להישירנו בדברים האנושיים ובמעשים הטובים

פירוש

הדיעות: המיוחד לבעלי התלמוד, כגון ה"ג מדות דר' ישמעאל והל"ג מדות דר' יוסי ושאר הכללים המכונים צ"ט מצוא התלמוד וצ"ט דרכי הגמרא וצ"ט שאלות יוסף וצ"ט הליכות עולם וזולתם, כי צ"ט נעזרים צעלי התלמוד להולאת הדיקים: וזלת התלמוד המיוחד לבעלי התלמוד, הוא מתחלק ומטובה מאד מן הדרך המיוחד לבעלי התלמוד, והנה המהצר לא פירש לנו מי הם לדעתו צעלי התלמוד שהזכירם צ"ט, ואולי היו מפורסמים צימיו, אך עתה אין זכרו לצד מי הם אם לא שנאמר שהם הפילוסופים, כי להם יאות שם צעלי התלמוד סתם: ולבעלי הפשט, ידוע כי דרך הפשטנים לא יסכים תמיד עם דרך התלמודיים, כגון פסוק כאשר יתן מוס צלם כן יתן צו שהמעתיקים אמרו עליו שהוא חסלומוין, והפשט יורה צ"ט, ועיין צמורה מ"ג פ' ת"א: באופן הראוי והמיוחד להם, לרוננו צ"ט כי כל ענין וענין יהיה די לנו שתחזרר אמתו צחותו הדרך המיוחד לו, ולא נצקש לו מופת צדרכים המיוחדים לענינים אחרים, כאילו תאמר שאין להוכיח לימודי חכמה הטעם צמופתים הנדקיים או לימודי חכמה הרפואה צמופתים תלמודיים וכל כיוצא בזה, והנה טרח המהצר להביח זה היסוד כדי לפרק מעליו עול קושיות עלומוות כגד קיום שדשי הדת צדרך פילוסופי צעצור היות מונח קיים אללו שיש סתירה ציכיהם, ומזה הטעם ראוי לשנח כונתו העוצה, אמנם אנחנו איננו לריכים ליכנס צזה לדוחק, כי לפי האמת אין שום סתירה צין התורה והמחקר, כמו שהוכחו צהעדות, והנה צדרי המהצר עד כאן הם כמו הקדמה ומכאן ואילך הוא עלם הצנור:

ונעיין ראשונה, יתחיל לחקור אם המחקר או העיון הפילוסופי מותר לאיש הישראלי אם לא, ואח"כ יחקור אם לא לצד מותר לנו זה אלא גם יהיה חיוז לנו להתעסק צפילוסופיאה, ואתה הקורא, כגד ידעת את אשר טרחתו גם אני להכרת שאלה זו צספדי המכונה התורה והפילוסופיאה, ועתה אין לך כ"א לערוך אלה מול אלה ותשפוט צנחמתך למי היתרון צצידוד זה הענין, כי אני דק לפרש צדרי המהצר פה צאתי: למידת החכמה, ידלה צזה הסביון והפילוסופיאה צכלל: על צד היותר טוב, שלא יתחייב כל איש לתלמוד אומה אלא שיהיה צד עוז ומועיל כפי כונת התורה אם יתעסק צה: בדברים האנושיים, המה הידיעות המוסריות העוזרות לחיקון יסונו של עולם ונקראים צפי חז"ל צסס דרך חזן, מנכגי יוסר הראויים לכל אדם מנך היותו מדיני, צהם מתקיים הצנדה הסלמזית על הסדר: ובמעשים הטובים, חיקון מדות הנפש לצחוד צעוז ומאוס צדע ולהציל האמות האמתיות

הטובים ובדעות האמיתיות כפי מה שאפשר לכלל העם וכחך
 היחידים במה שיוחד להם, ולכן שמה התורה והנביאים שרשים
 מה ע"צ הקבלה והביאור ההלציי או הנצוהיי כמשפט האמות
 אשר אצל ההמון והעירה היחידים לחקור על האמות המיוחד
 להם בדברים האלה: תמצא הנביא יאמר לכלל העם שאו מרום
 עיניכם וראו מי ברא אלה והדומים לזה, ותמצא ארון הנבואים
 כלם יאמר לכלל ישראל שמע ישראל וכו', ויעורר היחידים אל
 דרכם המיוחד אם בביאור ואם ברמז: אולם בביאור במאמר
 וידעת היום והשבות אל לבבך וכו', ואם ברמז מצות האהבת
 והיראה

פירוש

המופתות תחת עול המוסר: וברעות האמיתיות, להצחין צין האמת וצין השקר
 ולהחזיק דק צדעות אשר צא עליהם המופת השכלי, וצכלל זה להדחיק מעלינו
 הדעות הכוזבות ילדי שול ותעשותים אשר אין להם שחר, והנה דצדי הדב אלה
 על תכלית כונח התידה מסכימים מאלד עם דצדי המצ"ס צמורה פ"ל מח"ג, וקדו
 לחשוב שמש לקח סצדתו זאת, אך לצני דוח אחרת עמדו ולחייצ הדבור על זה
 צסוף הצנור כשידגד על טעמי המלות, כי שס מקומו: כפי מה שאפשר לכלל
 העם, להיות האומה נחלקת לצ' חלקים, המון ושדירים, הנה אחר שכיונה התורה
 להיישרת שכיבס דדרכים מיוחדים לכל אחת משתי הכחות ועדכה מליכותיה צלופן
 שיביע ממנה העוב האמיתי והשללחה המצוקתת לכל אישי העם הכצחד, איש איש
 כפי מדרגת צינתו, כן לדלת הארץ שקראס כאן כלל העם, כן לשדירים אנשי מדע
 וצניח יתדה שקראס יתירים, והביעה התורה לזה התכלית הכפול צמה שצלו זה
 צ' מיכי עכנייס שיצארס צסמוך, והס: שרשים מה, יסודות הנדיכות להשלמת
 כולם, אך צסידור העעמים והשתמשות המלינות יש חלק להמון וחלק ליחידים, כי
 להמון צלו קלת צווייס: על צד הקבלה, כלו על דך הצווי סתס צלי הצלחת שוס
 טעס, דק טעסו כך וכך כי כך קצלתס: והביאור הלציי, או צקלתן הודיע הכתוב
 הטעס דדך הללה להכניס הדצדים צלצ השומע ולעורר הלצנות לעשייתן, כמו כי
 היא כסתה לצדה היא שמתו לעורו צמה ישכצ, שהארין צמלינות טונות כדי לעורר
 התמלה: או הנצוהיי, או לפעמים יוסף לצווי אחד טעס אמיתי וככון טאין להשיצ
 עליו כי יש צו כח כלוחיי, כמו ואהצנת את הבר כי גרים הייחס, ועשית מעקה
 ולא תסיס דמיס, וכדומה, וכל זה מיוחד להמון: והעירה היחידים, חולס העכו
 הסני שצא צמורה והוא מיוחד לאנשי סגולה לצד מלל צמה שסוספיס צקלת סמלות
 מלילה קצדה או אפילו מלה אחת צלצד, ודי צה לתת דמו לצנויסי ולפתוח להס
 פתח לחקירות כצציות, אך סהמון יעצור על המלינות הסכה צלי השגחה: שאו
 מרום עיניכם, זה סלמוד יורת מאלד להמון להוכיח צו אמתת מלינות הצולה ית'
 כי כל צד דעת יודה טאין דגד ממליח את עמלו ס"כ יש לו פועל זולתו: שמע
 ישראל, זה הדבור צא להמון על דך הקבלה כמו שאמר למעלה, צעצור כי דלון
 לכלל העם לקבל על עצמם אמונת אחרות האל ית' מלך מה ששמעו ארון הכניחים
 מזהיר אותם על כך: וידעת היום והשבות, הדי זה צווי ליחידים מצולד מאלד, כי
 חייבים סס להשיצ אל לצצס, היינו לחקור אחר המופתים היקדים שצחכמת האלכות
 לקצוע צלנכ מלינות האלוה ואלדותו עד מקיס טיך ססכל האנושי מבעת, כמו

והיראה כאשר ביאר הנפלא רבי משה בר מיימון ז"ל. באלה
 א"כ מבואר שלימוד החכמה אינו הכרחי בדת הזאת במה שהיא
 דת. ומבואר ג"כ שהוא ע"צ היותר טוב, ויתבאר זה ג"כ. וזה
 שהתורה תכוין שלמות כל אחד מבעלי הדת כפי מה שאפשר
 לו ולמה שהיה בלתי אפשר הלמוד המופתי אצל כלל החמון
 והיה אפשר ליחידים אם כן התורה תבקש שני אלה הענינים.
 ואולם שהלמוד המופתי בקצת השרשים האלה יועיל ליחידים
 מבואר. וזה שהלמוד המופתי הוא אשר יובילנו בידיעת הנמצאות
 הפעולות ומידיעת הנמצאות הפעולות נגיע אז ידיעת הפועל
 אשר העירה התורה היחידים בידיעת זה כאשר נאמר. ויראה
 שזה הלימוד כאלו הכרחי לבעל הדת החכם לא לבעל הדת
 בשלוח, ומ"מ האיש החכם יאמת השרשים האלה לא מצד העיון
 לבד אבל מצד הסכמת התורה במובנה ישותה החכם וההמוני
 מענין

פירוש

קטעם הסלם המצומצם ז"ל נספרו סיקר מועדי שחר: כאשר ביאר הנפלא רמב"ם,
 תמנא דכרו על מנות האהבה והיראה במקומות הדעה מס' המורה ונפרט צפ'
 ב"א מח"ב: אינו הכרחי בדת הזאת, כי אם היה הכרחי היה צא לנווי צתורה לכלל
 העם להתעסק צה, אך צדאותנו שהתורה הצדילה צזה הענין צין הסמון והיחידים
 במשך מזה שקלת מצעלי דת הזאת פטורים ממנה, וכן כתב הרמז'ס צפ' פ'
 חלק ז"ל והיאך יאותרו המאכלין הקלין המעטים צנמותם הישרים צאיכותם לאדם
 שהדגיל צמאכלים הדעים עכ"ל: ולמה שהיה, פי' ולפי שהלמוד על דרך פילוסופי
 היה בלתי אפשר אצל כלל הסמון כי אין ידיעה צו אלא ליחידים, לכן צלו צתורה
 שני אלה הענינים, האחד נערך לפי מדרגת הסמון והשני ליחידים: ואולם וכו',
 אחר שהוכיח היות החקירה מותרת לבעלי דת הצנונים יאמר עתה שהיא ג"כ
 מועילה להם צעצור שע"י הצנונות צנצדאים נגיע אל ידיעת הצורה: באלו
 הכרחי, וכן הוא צאמת, כי לא יוכל הצנון להסקיט הספקות המתחדשות צקצו
 כגד הפכות הסמה אם לא ציגייתו למנול המופתים יוכיחו צמתתם, ולכן חוצה
 עליו ללכת צדרכי המחקר, מה שאין כן הסמון שלא יתעורר להשכיל צענינים רוחניים
 להיותו כל היום טרוך צמחשצות חמרות: לבעל הדת בשלוח, פי' מלת צשלוח
 כמו צסתם, כלו' שאינו רק צעל דת סתם ואינו צכלל היחידים: ומ"מ האיש החכם,
 יאמר שלא יחשצו החכם כי שרשי דת הם צמיתיים רק צעצור צצא עליהם המופת
 ההכיווני, ואילו הפילוסופיאה תעיד על סותרם יהיו ח"ו שקר, כי צדרך הזה יתן
 קדימה צדרך המחקר על דרך התורה, וזה לא יתכן צשום פנים צעצור כי כצד עליו
 צדיקו מופתים נאמנים על צמתת התורה צכללה, וידענו כי מה צצא מפורש צה
 הוא צמת צלי שום ספק, אמנם על העיון תמיד יש ספק צלצנו כי אולי לא ידרכו
 אל עומק הענין, ואולי יש צמליחות מופתים חדשים אשר עד הנה לא שמענוס
 יוכיחו הספק, אשר על כן דלוי לנו תמיד לתת קדימה לתורה על המחקר, ואם
 הוכחנו צמתת שרשי התורה צדרך המחקר הנה נחזיק צהם לא מלד העיון לצד,
 צכל מלד הסכמת התורה צהם, וזה צכלל צכנצד אם צניכחו על הדרך שציארתו צספרו

מענין הדת, ר"ל ששניהם יאמינו הדבר מצד התורה, אולם החכם יצרף העיון למה שגורה התורה והבלתי יודע לא יצרף זה. ויראה ג"כ תועלת או הכרח למוד החכמה לחכמי הדת מצדדים אחרים כאשר יתבאר במה שיבא. ולכן בשרשים אשר יראו התורה והחכמה כחולקים משפט ההמון ויחידים גם אחד, ר"ל ששניהם יאמינו הדברים האלה מצד התורה, אלא אם יהיה דבר אשר יהיה לו באור מיוחד ליחידים מבלתי יציאה משרשי התורה וכונותיה ולא יותר באורו לכלל העם לסבות רבות ואז יבדל היודע מהבלתי יודע. וג"כ ימצא לחכמים שלמורת מה יותר בהאמת הדבר ההוא כאשר יבא אחר זה, אלא שהוא מחוייב בכמו אלה שלא יבארם החכם בכתב כלל ולא בע"פ ר"ל הבאורים ההמה אלא לראויים מאנשי הדת, ואם לא תשתנה כונת התורה הכוללת

פירוש

הת' והפי' דף קט"ו ושם הארכתי: ישותף החכם וההמוני, שניהם ילכו צדק אחד ונמלאו כמו שותפים באמונתם, כי שניהם יקבלו על עצמם אמתת כל הכתוב בתורה דק ענך הקבלה, אלא שהחכם ילדף אליה גם העיון וישתדל להוכיח צדליות שהשגשים שהוכחו בתורה יקוימו גם בהנחות הפילוסופיה, מה שהצלתי יודע לא יעשה: אשר יראו התורה והחכמה כחולקים, זה אינו דק למלה עינים ובהשקפה ראשונה, אבל אחרי ההתמדה צעיון והסתכונות צעומק הדבר אי אפשר שתהייה התורה והחכמה חולקות זו עם זו, וזה יתבאר לנו כשנפרק מושג התורה ומושג החכמה ונשוב אחר אל מולא הדברים שאז נמלא כי שתיכן נוצעות ממקור אחד עצמו, והוא הצדק יתעלה, וממנו לא יצאו עינים שיהיו סותרים זה את זה הלילה, וענין צדדיו ה"ל דף קי"א: אשר יהיה לו באור מיוחד, זהו הדבר אשר צדדתי, כי בהצדקות העיון על שורש מן השגשים הנלה נחולק עם החכמה נמלא תמיד צדדו מיוחד ליחידים מצלתי יליאה משרשי התורה וכונותיה, היינו הסכמה במורה צין שתיכן, הן אמת כי אינו צדד נקל להגיע אל מדדגה זו זה השצותכה כל הסתירות ותמיד נגד עינינו ההסכמה אשר ציניכן, אך אשרי האיש אשר יגיע אליה: ולא יותר באורו לכלל העם, פן יתנו זו מנרעות לחולשת שכלם ויהפכו התועלת לצדד מניק, כי אין ציכולת דעתם להשיג עומק הדברים: שלא יבארם החכם, המחד הזה הוא תמיד פן יצא מנכסול להמון מפרסום הצדדים, ולכן מאחר שהצדק למעלה צדורה שני עינים, האחד להמון והאחד ליחידים הוסיף עתה להזהיר היחידים לכל יגלו הצדדים המיוחדים להם לא צכתג גלא צע"ס, ואולי היה מצב אכשי דודו ראוי לראיה זאת, לכן מזה הלך ראוי לשצחו, כי קנאית התורה תעשה זאת. אמנם צדד הזה שנתקחו עיני ההמון ומדדים העם לחקור על עיני כדת ותמיד חותדים אחד טענות לעדות יסודותיה, מעט המה הצדדים אשר לא יאות לפרסום אליהם, כי סוף סוף אין צדדנו סודות ראויים להסתר מעיניהם, אדרגא אם נעלים מהם את הצדדים הנליכים להסתרת הספקות יותר יש לחוש פן יפלו צדפת הכפירה, לזאת ילדק לומר כי כמו שהעלם ישוצה צהיות כאלות קשורה בלצ ההמון כן יבונה צפת שהקין מתדדמתו, וזה אחד מן הדברים שהלויים צומן וצמנצ המוקבלים שיתחייצ הסמיו צהתחלף העתים: ואם לא תשתנה כונת

הכוללת ותפסד. ולכן שגו רבים מאנשי אומתנו אשר כתבו בדברים האלה. ואולם הדברים אשר המחלוקת בהם מבוארת בין התורה והחכמה אם ימצא כזה אין ראוי שנבקש ההאמתה בהם ע"צ הלמוד ההקשי אבל נשען בדברי התורה ובמפורסם מענין התורה בין אנשי הדת. וזה כי המחלוקת ההקשי כאלו הוא בתחלת העיון מטופק, ואמנם אנחנו בעלי הדת אין ראוי שנטופק כלל בשרשים בעת מהעתים אם כן אין ראוי שנלך בהם במחלוקת ההקשי. ואולם השרשים המה שהנבואה נמצאת

פירוש

בנות התורה, זה נמשך אל מה שהביח למעלה שהתורה תכנין להסתיר קלת הפוליס להמון, אך אין מופת צדור להנחה זאת, כי הכל תלוי בהכנת העם כמו שאמדנו: שגו רבים, מתדעם על המחנדים אשר ישימו לעיני ההמון ענינים צלתי דלויים להם, וצדק נדקו דגדיו מאלד, כי אין די שיטיו הענינים הנכתזים טושים מלך עלמס, אלא דלוי תמיד לחטו כי הספר הכדפס יצא לעיני הכל ומי יודע איך יפעלו הדגדים כלב קלת הקודלים צדס, ואף עתה שנינוני המדע החלו להאזר חכמת הסבלות עוד יש דגדים לא יכון פרסומס, והמחנר לריך לכלכל דגדיו כעדך מה שהאזן יכולה לקבל: ואולם, עתה צא לצדד מה הם הדגדים אשר צדס לפי דעתו נדלים התורה והחכמה כחולקים כמו שהזכיר למעלה, ותחלה אמר עליהם שאין לנקט בהאמתה צד דק מלך העיון לצד, כי חשש מן דגדך הזה יתראה החוקר בתחלת עיונו כמטופק צדשים בהם, וזה לדעתו דגד צלתי נכון, אמנם כפי האמת לא ידעתי מה יציק אם החוקר יהיה מלא ספקות בתחלת עיונו, מאחר שלצדק העיון עלמו יצוהו להאמין בכל מה שכתב להאמין בו, והלא גם הילדים הכדים צדשים הם מלאים ספקות טרם יבשילו כחות שכלם! והלא הספק הוא הסודס לכל חקירה ומי שלא הסתפק תחלה על אמתת הענינים לא יגיע מעולם אל מעלת החוקר האמיתי, ועוד דגד גלו ומפורסם הוא שהתחדשות הספקות כלב איס נכון הוא דגד צלתי תלוי בצדירותנו, ואף אם נעדיח עלמנו לגרס הספקות מקדבנו איך לאל ידנו למנוע שלא ילמחו מחדש צמלפוני הלב, א"כ איך ילך לומר שאין דלוי להסתפק? צדמת דגדי המחנר תמוהים צעיוני מאלד: שהנבואה נמצאת, המתאמלים צדור הזה להחזיק דק צימוסי הדת הטצעית יכחיסו הנצוזה צדמרס כי זה צדד יולד מן הסדר הטצע, אך דגדיהם אינם לא מעלים ולא מורידים לעיננו, כי אין עסקנו עתה צצעלי הדת הטצעית דק צצעלי דת משה מיוצזים צכלס ומחזיקים צמחקר, וכאמר כי צין אלה האכסים לא תמלא מני סיכחיס הנצוזה צצענות צדורות, גם לא כודע לי בכל מה שכתבו הפילוסופים על זה הענין שזס מופת צדור על הכחשת הנצוזה, כי הלא כל פילוסוף יודה שה"ית כל יכול, א"כ אפשרי הוא שיגלה דלונו למי שירלה אף צדומן יולא מן המכה הטצע, ועוד חומר הנצוזה עממן יעיד על אמתתס, כי הם כוללים עתידות שלא היה ציכולת שזס אדם לדעתס טרם תצאנה זולתי צעזר השפע האלהי, וכל ספרי הנציאים מלאים עתידות כאלה, גם המליצות הנצבנות ורדעיונים היקדים הנמלאים דגדרי הנציאים יעידו על הדוח העליון המדחק צין שפתוחיהם, כי צומן סנכתצו השירים בהם היו צני אדם עשוללי הלמוד ונעדרי החכמה, ולא היה צכח שזס אחד מהם (כל עוד היומו ניצז אל עלמו) לדגד נצבנות כאלה אם לא כי דוח ה' דגד צו ומלתו על לשונו, מן העמים האלה נכון לנו לומר כי מליצות הנצוזה הוא דגד מוסכס ומתקבל

במצאה ושהגמול והעונש נמצא באשר הוסכם עליו מבעלי הדת
 ושהפלאים אפשריים בחק האל וזה שאף על פי שאינו מבואר
 היות הפלאים שורש מרשי התורה, מכל מקום רב עיני התורה
 לא

פירוש

אל השכל האנושי ואין פילוסוף שיכחישנה, לכן צדקותו המהצד מוכיח ענין זה
 צין הדברים אשר המחלוקת צם מצולדת צין התורה והכחמה, דאיו לשפוט כי
 הניחתו לזה אחת משתי הסנות, או חולשת הפילוסופיה צומנו שלל הביעה עדיין
 לחק מופתים מוכיחים אמתת הנצואה, כמו שנלמדת היו חכמי דורו בגדרים רק
 אחר דעות אריסטו, וגם המחזר עלמו התמכר אליהן ככל נפשו, וידוע כי אריסטו
 היה מנחם צה, או כי דאם שאיזה מן המתחכמים צלומתנו טרחו אז להרוס את
 הפנה הזאת ויפכו אליה עורף ולא פנים, ולכן הכיח בגדר פשוט היות העיון קופר
 הנצואה: ושהגמול והעונש נמצא, גם פה יש להתפלל על המחזר איך מנה פנת
 הגמול והעונש צין הדברים הנלתי מסכימים עם המחקר, והלא כל צד דעת יודה
 שהצדק יתעלה שופט דק ומשלט לאיש כמעלהו, ומאחד שאנו רואים צעולם הזה
 לדיק ורע לו ורע ועוז לו מוכרחים אנו להאמין שיש גמול אחר המות, ואין צד
 לזק ומסכים מזה עם השכל האנושי, אולם ידאם לומר להסרת תמיכה זו, כי
 צימי המחזר לא היו דנני הדור משכילים צפנה הזאת ככל הדרכים הנאותים לה
 על פי משפט השכל, אלא שפרו עמה עיניים ימאן העיון לקיימה, כאליו תאמר
 תכהר די נור וחצוט הקצר ומלאך המחזר עיני האדם ומאגם החמרת השודפת
 וכדומה מן העונשים המעוותים לדעתם לרשעים, וכן טעודת לוימן וחקל תפוחן
 והעיון צגן עזן ושאר הדברים הגופניים אשר קצטום סכר ללדיקים, ואין ספק
 שבהנחת דברים כאלה טוז לא תסכים פנת הגמול והעונש עם המחקר, ולכונה זאת
 הוסיף המחזר צחמתו מלות **כאשר הוסכם עליו מבעלי הדת**, להורותנו
 כי רק צקיום אלה החכמים אשר הסכימו עליהם צעלי הדת תהיה צפנה הזאת
 מחלוקת מצולדת צין התורה והכחמה, והצן זה: ושהפלאים אפשריים, גדד הפלא
 הוא פעולה יולדת מחקי הטבע, לזאת היינו צריכים להכיר תחלה ולידע צדירות כל
 מחקי הטבע אשר חקק הצדק ית' ככל הנצואים טרם נצוד על פעולה פלונית שהיא
 צלמת מחנגדת לחקים ההמה, אמנם איה האים יתפלל לידע כל מחקי הצדואה?
 וכל עוד שקלת מחקי הטבע נעלמים ממנו איך נשפוט על הפלאים? הנה רואה
 שרק מזה הטעם לא נוכל לומר שהאמונה צפלאים מחנגדת אל המחקר העיוני.
 אכן זולת זה יש צדינו דאיות מוחלטות להוכיח אמתת הפלאים, כי דאטובה נדע
 שאפשריותם מסכמת עם יכולת הצדק, שהרי כל הטבע צידו כחומר ציד היולת
 והוא יכול להפוך ולסתור החקים שחקק צעת הצדואה כשידלה, ועוד אנו רואים
 שהפלאים מסכמים עם דלונם וחכמתו ית', כלו' שמלצד שהוא יכול לעשותם הוא
 גם דולה צהם, וזה כי הנסיון א"א להכחיש, וכל עיני העם הנצד מיום היותו
 לבוי, יליחתו ממלרים ולכתו צמדד וירידת המן וכצום ארץ כנען וכל הנעשה צצית
 הצחידה הכל מעשה נסים, והגדול שצפלאים הוא קיום האמונה אחר כל העלעולים
 והלרות שעצרו עליה צמאן צ' אלפים שנה, א"כ תהפוך הענין מכל צד שדלצה
 תמלא תמיד שהפלאים אפשריים צחק האל ושמליאותם מתקיימת על פי משפט
 השכל, ואיך א"כ גזר המחזר שהם מתנגדים אל העיון? אין זה אלא כמו שאמרנו
 למעלה, שגברה מאל צימי הפילוסופיה של אריסטו אין פולה פה נגדה, ורוב
 חכמי האומות גם חכמי ישראל היו כרוכים אחרים, ולכן כתב המחזר מה שכתב:
 שאינו מבואר היות הפלאים שורש, דנר זה נלמד מדברי הרמב"ם צפ"ח מהל'

ימדי

לא יתאמתו כי אם בהנחת הפלאים אפשריים, וכן גם כן הענין
 בשאר השרשים הדומים לאלה. אבל ראוי שתדע מימי שאנחנו
 לא נניח הפלאים בעבור שנחשוב שבם יתבאר ענין מושכל כי לא
 יחוייב כלל מציאות עשר אלפים פלאים ענין או דעת מה בהכרח
 זולת מציאותם כי אין זה כלל בכח הפלאים לבארו כאשר ידוע
 למשכילים בלי ספק, אבל נניחם בעבור הסבה אשר אמרנו,
 ונשוב אל אשר היינו. ואם אמר אומר אם היה זה אמת יחוייב
 שלא נבקש החכמה בשרשים הקודמים כאלו תאמר במוציאות
 האל ואחדותו ושאינו גשם ולא כח בגשם, ההפרד מזה הוא כי
 אנחנו

פ' ר"ו

יסודי התורה, כי שם הוכיח שלא האמינו ישראל צמח צעור האותות שעשה,
 וכמסך מזה שמאחר שאין כח צפלאים להציאנו תחת עול האמונה, א"כ אינם שורש
 משרשי התורה: לא יתאמתו, כי בהנחת הפלאים נשאלו כמה סיפורים הכתובים
 זה במוכחשים: שבם יתבאר ענין מושכל, מה שקרא המחזק פה ענין מושכל
 המה האמיתיות שקראם הרמז"מ ז"ל נלחיות והפליא לדבר עליהן צמח צעור
 ירושלים, ואם תענין שם תמצא דבריו מסבירים מאד עם המדובר פה, והעולה
 מדברי שניהם הוא כי אין כח צפלאים לתת חזק ללימודי האמיתיות הנלחיות, והצדקי
 צמ' ירושלים יצין עומק הדבר ויתפלל על חכמת המחזק הזה שהשיג דרוש לצד
 צמח צעור הנסים מה שעמד עליו השלם הרמז"מ ז"ל צדיקו העמוקה ג' מאות שנים
 אחריו, וצדק שחלק מחכמתו ליראיו: בעבור הסבה אשר אמרנו, היינו צעור
 שרוב עיני התורה לא יתאמתו כ"א בהנחת הפלאים אפשריים, כמו שאמר למעלה,
 ואין זה סותר למה שאמר קודם שאין כח צפלאים לצד ענין מה בהכרח. כי שם
 מדבר באמיתיות הנלחיות שהמה לא יקבלו שום חזק אפילו בהנחת עשר אלפים
 פלאים, אבל פה מדבר באמיתיות הנלחיות שאלה יתאמתו בהנחת הפלאים אפשריים:
 אם הייה זה אמת, אם אמת מה שאמרנו שראוי להאמין צדיקי הדת מלך התורה
 לצד ולא נתור אחד הלמוד ההקשי להוכיח צד אמתם, הכה יתסך מזה שאפילו
 על שרשי הדת היותר קודמים וראשיים, כגון על מליאות ה"ית ואחדותו ושאינו גוף
 וכדומה, לא נשאל להציא שום ראיה לקיחה מן ההגיון וחכמת המחזק, אלא
 נקבלם צדיקים סגודות וצלי בהנחה, וזה דבר צלתי כגון: ההפרד מזה, לזאת
 השיב כי יש להפריך ולהצחין צד הענין צ' צחיות, הא' אם נניח ליסוד קיים שרק
 מה שצא עליו המופת הצדור מלך העיון הוא אמת וחולתו לא, והצ' אם נניח שיש
 לדברים לא תתכן ההאמתה צד על כל הלמוד ההקשי לצד, אלא מחוייבים לנו לקבלם
 מנח דברי התורה, והנה לפי דעת המחזק מחוייבים לנו להרחיק הנחיה הראשונה
 צעור כי יש על כל פנים ענינים אמיתיים אע"פ שאין צדנו מופת צדור עליהם,
 ונחזיק בצחיות השנית, ונאמר כי מה שיש לנו דעות נקש מופתים הגיוניים על
 עניינות האל ואחדותו וכדומה מן השרשים הוא רק כדי להוכיח שיש הסכמה בכל
 אלה צין התורה והפילוסופיה, כלו' שמה שהתפרסם אצל צעלי הדת מנח התורה
 סובר ב"כ צופתים אצל צעלי המחזק, אבל לא שיהיה למחזק קדימה על התורה
 צאופן שהשרשים ההם לא יהיו אמיתיים לולי צא עליהם המופת ההגיוני, וזהו
 דעת המחזק, אמנם כפי האמת אין צד כ"א פשרה חלושה להשיק שאין גלי ההתנגדות
 שאלה המחזק צין שתי סכתות, והמתנוק היעז צד הענין יראה שאין נאן ההתנגדות
 כלל

אנחנו לא נבקש למוד החכמה בשרשים האלה להיות האמת
 השרשים האלה אצל בעלי הדת מהעיון. אבל נבקש לבאר שמה
 שהתפרסם אצל החכמים מסכים עם מה שהתפרסם אצל בעלי
 התורה, ועוד הפרסום בין החכמים. כלם במציאות האל ואחדותו
 ושאינו כח בגוף אין ספק בו כאשר הענין בשאר השרשים כי
 החכמים גם כן נחלקו בהם, ולכן בדברים האלה אם רצינו לבארם
 ע"ד ההקשי ושנחלוק עם בעלי ריבנו בדרך הזה יקרו מזה הפסדים
 רבים, ראשונה שאנחנו נבקש לבאר בלמוד ההקשי רצוני לומר
 המיפתי והשכלי מה שאין דרכו שיתבאר כי אם בהאמת התורנית
 לבד, שנית שאנחנו כאשר לא נוכל לבאר הדברים בלמוד ההקשי
 יביאנו

פירוש

כלל, ולכן אין נודק לפסדה זו, כי העיון והתורה תסכימים יחד כמו שאמרנו, ולכן
 אין מקום לזחיכה הסמית שזכר כאן, וסוף סוף אין לנו מחוייבים לקבל חמת
 הדברים שלי הנחכה כי רק על פי משפט השכל יקום דבר, ולא יצא לנו עונש מהאל
 אם נמאץ צנה שהשכל הטועט צנו עלתו ית' יבזר צטורו, כמו שנת' נביע לנו שזכר
 אש נקצל כל דבר שיהיה צעינים סגורות, גם לא יחפץ האל שגללים תחת דגליו
 המתנה היקרה שנתן לנו שהיא העת, רק ידנה שנשתמש בה כדלוי, גם אין לחוש
 פן יצא מזה גרעון והפסד זיסודות אמונתנו, כי אלה להיותם נכויים על האמת
 לא יגורו ולא יפחדו מכל מחקר שיהיה, וכל עוד שירצה הפילוסוף לישא וליתן עליהם
 כן יוסיפו להכות שורש כלצצו: ועוד הפרסום, ועוד טעם שני שמועד לנו לחקור
 על מניחות האל ואחדותו ולהוכיח השדשים האלה צמופתים הוא לפי שעל כל
 פנים אנו יודעים שהפילוסופים יסכימו הסכמה מוחלטת עם התורניים צאלם
 השדשים, לכן לא יזיק אם נוסף עוד עליהם מופתים לקוחים מן העיון, מה שאין
 כן צאלד שדשי הדת שזכר למעלה, בגון שהכוחה נמלאת ושהפלאים אפשריים,
 כי צאלה לפי דעמו יש מחלוקת גם צין הפילוסופים ענתם זכ"ש צין הפילוסופים
 והתורניים: ולכן בדברים האלה, היינו צאלה השדשים השניים שיש צם איוו
 מחלוקת, אשר עליהם אמר למעלה שלא יאות לצאלם ע"ד ההקש, ועתה יצאר
 ההפסדים אשר יקרו מזה: מה שאין דרכו שיתבאר, זה נמאץ אל הכלל שהניח
 למעיה כי לכל חכמה יש לימוד מיוחד, ואנחנו כדור אמרנו שם שהחלוקה הזאת
 אין לה יסוד צמשפט השכל: באשר לא נוכל לבאר, דחיק שיקרה לנו כזאת, כי
 להיות שדשי הדת אמתיים מלך ענתם לא יצטרך ממנו למליא הדך שבה נביע אל
 הכרת אמתם, ומאחר שהשכל צעציוו נוטה אל האמת לצסוף ומלא דרך האמת,
 כי לא תוכל האמת לחלוק על האמת, אצל על כל פנים אם יקרה שלא נוכל לצאר
 קי"תם צמופתים (כי השכל מוגבל צכחותיו ולפעמים לא יעזור כח להסתלך צכל
 שצילי המחקר עך תכליתם, גם סצות דצות יש תדחיסה אותו מן הדך הישרה)
 אז חוצה עלינו לצפוט עליהם כפי אשר שפטנו על הרוב, ונאמר כי מאחר שמלאנו
 רוב עיניי הדת תסכימים עם העיון מוכרח א"כ שגם הענין הזה אשר עתה נעלם
 ממנו צלורו יסכים גם הוא עם העיון, לכן נחלה הצסרון צקילד דעתנו ונקצלהו
 אע"פ שאין צידנו עתה מופת עליו, ואין מקום לתה שחשש המחזר ש:דרך הזה
 כלל

ביאנו הענין אם שנכפור בתורה ואם שנגלה פנים בתורה שלא כדת ואם שנדחה דרכי ההקש במוחלט ונפסיד השכל ופעולותיו . אבל כאשר נסכים שאלה הדברים לא תפול ההאמתה במ כי אם מצד התורה ושדרכי הלמוד נחלקים כאשר כבר נאמר לא יקרה מזה מבוכה וספק . ואמנם יועילנו העיון באלה באופן מה כי אנחנו נדע בדרך העיוני שדרכי הלמוד נבדלים מאד ושהלמוד התורני זולת ההקשי , ויועילנו שנית כי אנחנו נמצא הקדמות כוללות עוזרות לנו גם כן בהאמתת הענינים האלה כאלו תאמר שהמפורסם אצל הכל ראוי שימנה בצד מה עם המחוייב , ויועילנו שלישיית כי בזה נבין שראיות בעלי ריבנו באלה אינם כאלו מושכלות ראשונות אשר לא יוכל השכל בשום פנים להכחישם . ואם יאמר אומר לו יחזנה בדתנו ואת האלהית הגשמת האל או שהחושים כלם

פירוש

נלכך נדעת הכפירה : שנכפור בתורה , זה א"ל כי כזר צלו אלינו מופתים ממקום אחר על אמתתה : שנגלה פנים , כזאת עשו רבים מחכמי אומתנו אחר ה'למנצ"ס' אשר שמו מנחם הכמת העלזני' והמשיכו הפור' בעצותו' ההכרח עד שתסכי' עם הלמודי' ההס , וכזאת עושים גם צימים האלה קצת מחכמינו גדולתם לצדל המנות השמיעות על תכלית מוסדי דוקא , עליהם נדבר נרחבם לקמן , אמנם העיון האמיתי לא יסבב מעולם שנגלה פנים בתורה שלא כהלכה , ואלה שזכרתי שנו גדולה ואין להניח האיה מהס , כי כל איש ההולך יטר בשכלו יחד התורה רק כפי טבעה וכפי היולד מכללות אחרותיה ולא יכניס בה דוחק ענינים שאינם כפי תכליתה האמיתי : שנדחה דרכי ההקש , ואם נפנה עצמנו לצד אחר ונדלה לקיים כל עניני הדת אף במקום מסותרים משפט השכל , (לפי שיטת המחבר) , אז מוכרחים אנו לדחות צמוחלט דרכי ההקש , והעושה בן כזר נעלה דעתו אל כל אדם והוא איש שועה וסכל : ואמנם יועילנו העיון , אע"פ שגוד למעלה שאין ראוי לנקש האמתה צדוהן השדשים ע"ל הלמוד ההקשי לצד , אלל נשען צדדי התורה , חזר עכ"ל להוכיח פה איש שועל לעיון גם צאלה , וזה יורה , שהיה המחבר עצמו כנוך צזה הענין ולכן מנקש לדדים להחיר מה שאסר , כי היה קשה עליו לדחות העיון גם צאלה השדשים : הקדמות כוללות , אחת מחועליות העיון היא שכלמוד על ידו כללים ראשיים יעזורנו להוציא מהס תולדות , כי בן דרך ההביון להציג תחלה הקדמות כוללות ולצדד אמתתן צמופתים , ואח"כ ירכיבם עם ענין פרטי אחר ויחייב הסכמתו או סתירתו מן ההקדמה ההיא : שהמפורסם אצל הכל , זה הכלל אינו אמיתי , כי כמה ענינים מפורסמים אלל רוב צבי אדם והאמת אין אמת , ואם הס שקר איך ימנו עם המחוייב ? ונדלה שהמחבר עצמו הרגיש צמוחלט המאמר הזה ולכן הוסיף בו מלות בצד בזה , כאומר שאין הענין בן צהחלט רק יש לצדד אותו לזה האופן : ואם יאמר אומר , עתה יציא טענה חזקה ודקה מאד והתחכם להשיב עליה כדומה לצדו , וצדוהן החשובה הוכחה ללאת אל ענין שאינו מכונת החצור , וכתב צו צדדים נאותים אל חכם כעשו אך צלמו ראויים אל הפרסום , ואתה הקודם אס תמצוהן היטב צדצדי העמוקים תמלא עומק לנפשו , ואני אצוא אחריו להעיד על איזה לשונות לעזור צצנתך צם , ואניח איזה פרטים צלי ציאור צכוכה מיוחדת יצינס המשכיל מדעתו :

כלם יחד טועים במוחש מה מיוחד, רצוני לומר חושי האנשים
 כלם ובכל הזמנים, ושהמקרה ישוב עצם ושהעצם האחד יתהפך
 אל עצם אחר מבלי הויה והפסד כאשר יאמרו קצת, האם היה
 מחוייב לנו לאמת בהאמתה התוריית הענינים האלה? כי אם
 נאמר שלא היינו מחוייבים לאמתם אם שנאמר זה מצד העיון ואם
 מצד התורה, וכבר הונח במשלנו שלא יהיה זה מצד התורה אם
 כן יהיה מצד העיון, ואז יאמרו בעלי ריבנו אחרי היותכם נמשכים
 אל העיון בדברים האלה איך תחלוקו בו בקצת השרשים אשר
 הונחו בדתכם ואיך יפרד זה מזה ואיך יודע באי זו מהתורות ראוי
 שנאמין ובאי זו לא אחרי שגם בדתנו האלהית

פירוש

לו הונח וכו', אילו לא הנוויתם לתורה להאמין אף דברים סותרים יסודות השכל
 האנושי ומתנגדים למשפטי הכפש הישמים, כגון שהאל גשם חלילה, שהחוסים כלם
 טועים בכל זמן, ושהמקרה יתהפך לבגשם, כמו שהיו פילוסופים רבים צננים קדמוניות
 וגם צימי המחזק מתאמלים להחזיק בסגרות המזוייפות האלו, האם היינו מחוייבים
 להאמינם עלי חקירה מכה זווי התורה? כי מאחר שהניח למעלה ליסוד קיים שאין
 ראוי שנקש ההאמתה צם ע"ל הלמוד ההקשי אבל נשען דברים התורה, נמשך מזה
 שגם דברים הסותרים האלה היינו מחוייבים להשען צה ולהאמינם עלי חקירה:
 טועים במוחש מה מיוחד, כלו' צהדגשת איוו תנועה חילונית הפועלת צם, כאלו
 חאמד שעיני כל החכמים טועים יחד צכל הזמנים גדאיייתם, ומאחר שכל הידיעות
 הצאות לאדם לאט לאט צימי נעודיו מקורן ויסודן המה ההרגשות החושיות כידוע,
 ימשך מזה שאם החוסים כלם טועים יחד הנה גם הידיעות עממן תשאלנה מוטעות
 וכוזבות, וכבר היו פילוסופים שהחזיקו דעת זו ואליהם כיון המחזק: ושהמקרה
 ישוב עצם, כת פילוסופים הימה צננים קדמוניות שאמדו כי כל מקרה ומקרה
 אשר יחוצר עם גשם אחד יש לו מניאות ועלמות צפני עממו אף עלי מניאות העלם
 שהוא נושא, כאלו תאמר ד"ת אילו צבזה, הנה הנוצה הוא לדעתם עלם נפרד
 שיש לו מניאות צפני עממו אף עלי מניאות האילן, ונעלי הכת הזאת נקראו
 [Nominales], אך אין סגדא זרה מו כי היו סכלות במורה כאשר יוצר לכל
 תשכיל: אם שנאמר זה מצד העיון ואם מצד התורה, אם נאמד שאין אנו מחוייבים
 לאמת הסגרות הזרות האלה לפיותן נגד השכל לא נמלט מחלוקה, כי המיאן הזה
 צהכרח ימשך מאחת משהי סגרות, אם מלד העיון, כלו' שאנו ממאנים דגד צעזר
 שהעיון מתנגד אליו, או מלד התורה היינו צעזר שהתורה מתנגד לסגרות ההמה
 וכבר הונח במשלנו, אמנם מכה המשל שהנחנו למעלה שהתורה עלמה תלוס
 להאמין צזרות שזכר, הנה כצד א"ל שהתורה מתנגד לאלה כי אדצא היא עלמה
 תלוס עליהם, וכל זה נאמד ע"ל המשל, כי חלילה שהתורה תלוס נזאת כמו שיאמד
 אה"כ: א"כ יהיה מצד העיון, כי להיות העיון בוזר היותם צלתי אמתיים לכן
 נמאן צם: איך תחלוקו בו, איך תעשו צזה חלוקה והפרד צן קלת השדשים לקלתם,
 כי מאחר שנתתם מקום אל העיון להוכיח על ידו קלת משרטי קדת למכ לאייהם
 היא לכם לעינים גם צהוכחת שאר השדשים? ואיך יפרד זה מזה? מי זה יטה קו
 הנצול עד היכן תחפשט ממסלת העיון, ומי יצור על החקירה עד פה תצא ולא
 תוסיף? אחרי שגם בדתנו, לו יונח שהתורה תלוס על הענינים הזרים שזכר ושאלחנו

האלהית הזאת ענינים בלתי מסכימים עם הלמוד השכלי כאשר
 כבר נאמר? וההפרד מזה הוא בדרכים רבים, ראשונה שתורתנו
 זו האלהית לא תחייבנו כלל להאמין הדברים הסותרים ולא לכפור
 המושכלות הראשונות או אשר המה כראשונות והמוחשות, ולו
 היה כזה בדתנו היינו מחליטים המאמר ברחיית הדת כי גם אם
 הונח שהאמת כן לא יגיענו עונש אלה. על היותנו בלתי מאמינים
 במ אחר שעכלנו בטבעו אשר חקק לו האל לא יוכל לקבל ולא
 להאמין באלה אבל יציר תמיד וידע חלופם כאשר יונח כפי טבעו
 ולא יעיקוהו המנהגים והדמויות, אלא אם כן יסכים בדמיונו
 ובכחו

פירוש

דוחים אלה הענינים מנח העיון, צמה ידע איפה איזו היא הדת האמתית? והרי
 אנחנו מחזיקים דתנו וענ"ז אנו מחיטים קלת מעיניה צעזור סיוחס נגד השכל
 א"כ גם צעלי שאל דתות יתכללו ככה וישלמדו שדתם אמיתית אע"פ שזו צה
 דברים צלמי מסכימים עם הלמוד השכלי: וההפרד מזה, עתה יצא הסוכנה,
 והצונק צה כי היא יקרה מאל: להאמין הדברים הסותרים, האמונה צפותים
 היא הכחשת, כי סותרים נקראו שני ענינים שבהכחח האחד יוכחש השני, לכן
 אם נניח שיהיה אמיתים הנה הראשון להיותו אמתי יכחיש השני, והשני להיותו
 אמתי יכחיש הראשון, א"כ נשאלו שיהיה מוכחשים, ומה מושיל א"כ האמונה צס?
 ואיך יעלה על הדעת שתורתנו הקדושה תחייבנו להאמין כזאת? והוא הסוכנה
 הראשונה אל מה ששאל, כי צהיות הדבר נמנע שהתורה תורה להאמין צפותים
 שזו איז מקום לטענה הסיא: לכפור המושכלות הראשונות, מושכלות ראשונות
 הם פדדדים אשר כל איש צדיא צשכלו לא יפולל מידיעתם, כגון שהכל גדול מן
 החלק וסקיצון כל החלקים יחד שזה אל הכל וכדומה, ואי אפשר שהשכל יכחישם
 אם לא שיטכס טבעו וימרוד צעלמו ותצוטל לזרתו, נמשך מזה שאם יונח צתורה
 זווי לכפור המושכלות הראשונות יהיה תכלית הלווי לכפור צשכל עלמו ולסקתגע
 כסוס כפרד איז הצין, ולפי שהטועה פטור מכל המנות הנה התורה צלווי כזה
 תעשה כל אדם חפשי מן המלות, וחלילה להפיח כזאת, כי הצודא יתעלה אשר חנן
 אותנו צשכל לא יזוה אה"כ לכפור צשכל: אשר המזה כראשונות, כגון למודי חכמת
 הפדדקה הכשעמים זה על זה והעתילקים זה מזה כעצמות השלשלת והיסוד לכלם
 הוא איזה מוטכל ראשון: והמוחשות, כל אשר צא עליו עדות החושים א"א להכחישו,
 ואיך תורה התורה לכפור המוחשות? היינו מחליטים המאמר ברחיית הדת,
 כלו היינו מחליטים שהיא שקר, והיה יכול לומר שאז דת עלמה הסתור כל צניכה,
 כי זה טבע הדברים המחוגדים לפעול צעלמם פדיסחס: כי גם אם הונח, הצט
 איך המחצר כרת צרות עם העיון עד שגוד לרחות כל דבר מהנגד לשכל אפילו אם
 יונח שהאמת כן: כאשר יונח כפי טבעו, יש פצות אשר יפעלו צשכל העעשה
 וישיעוהו מעלצו כמו שיזכור אחרי כן. לכן מה שאנו אומרים שראוי לצדוח מכל מה
 שהוא נגד השכל היינו דוקא כל עוד שהשכל יונח כפי טבעו שאז הולך תמיד מיסדיס
 יל ימים מדון האמת לעולם: ולא יעיקוהו המנהגים, הסכה הראשונה המועלת
 העעשה השכל היא המוכח, כי אם נדליד ילך קטן תיוס, לאחו לאויר העולם עד
 פיתו לאיש תמיד על ענין אחד ונאמר לו תמיד דע כי ראוי לך להאמין שהדבר
 כך צלי יסקק, איך אם יהיה הענין שהוא שקר גמור ומהנגד לשכל היצר, הנה
 הסדנל

ובכחו המתעורר לשוב בעל דמיון ולחלוק על המושכל הידוע ועל המוחש. שנית שאלה הענינים אינם מחוייבים בקיום תורה מהתורות אם לא על צד הרצון ואינם מהדברים המשותפים למאמינים. וזה כי אף אם הונח כן בהגשמה הנה זה במקרה בענין האל, ואף אם יאמן חילופו או לא יאמן ר"ל ההגשמה לא יזיק באמונת עצמות האל ועניניו התמידים. ועוד יתבאר אחר זה.

שלישית

פירוש

ההרגל פועל כ"כ כלל הנער שלפעמים יאמין כל ימיו היות הענין ההוא אמתי והנסיקון יורה כמה אנשים זעלי דעת-רחצה ושכל זך מאמינים דרבהים הורגלו בהם צעוריהם: והדמויות, זה חולו אחר מפסיד השכל וכחותיו, כי הכח המדעם צדכניו דמיוני המורגשים אשר כגד הרבים כפודים זה מזה יוליד מהם דמיון כוזב והוא הכנה שלא היתה מעולם צמליחות, וצנתו מליחות למה שאין לו הוא משחית השכל: לשוב בעל דמיון, ואיש כזה הוא שועם ומשוגע כי הוא משחית לורשו שהיא דעתו: אינם מחוייבים בקיום תורה מהתורות, להצין כונת המחזר צמליה קנה זו נדיך להעלות על לב את אשר החילונו לנדד למעלה על האמתיות הכלליות דדרכו צענין הפלאים, וצחנת ותדע כי טבע האמתיות האלה יחייב שלא יתגלו צנזורה ולא יגיע אלינו ידיעתם ע"י הכתב והלשון שהם דברים עלולים אל חילוף הציאורים, כמו שהאריך על זה הפילוסוף השלם הרמזמ"ן ז"ל צמרו היקר ירושלים, אלא הצודא ית' חקק אותם צלצות כל בני אדם על ידי הצדיאה עצמה וצנתו לנו דעה והשכל להצונן צמעטיו, לכן צדק אמר המחזר שהפרשים האלה שזכר למעלה, היינו היות האל משולל מבגש והיות החושים צלתי טועים ודומיהם אינם מחוייבים בקיום תורה מהתורות, כלו' אינם כחלים צקיום התורה הזאת שנתבלתה צנזורה, אלא נכנסים צגדל הדת הטבעיות, וזה להיותן ממין האמתיות הכלליות שלא תתכן התבלותם צנזורה, ולכן א"א שיצא צתורה שום לוו עליהם, ועמה צא ודאה חכמת המחזר שנתצדד לו הענין העמוק והיקר הזה על הדרך המצודר צמפר ירושלים: אם לא ע"צ הרצון, לא ינכסו עינינו כאלה צתורה אש לא שידלה אדם להכניסם צם צדוחק ולומר שהתורה נתנה רמזים יוכיחו זאת, וזה לא יהיה דק פועל דרון האדם לא שיהיה האמת כן. ושם דרון האמור כאן יהודים [capriccio] וטוהוילען, מהדברים המשותפים למאמינים, לא יפול עליהם שם אמונה כי לא יחוייב אדם להאמינם מנח לוו אלא מנח הדליות שיתצדדו לו על אמתהם, גם לא יעמוד אדם על אמתת' מנח המופתי' החזוני' אלא מנח המופתי' הפנימי', כמו שהוכחתי צם' התו' והפי' מ"ג פ"א, כי שם האדכתי על הענין היקר הזה לכן לא אגמול הדברים כאן: במקרה בענין האל, השתדל להוכיח צזה כי האמונה צהגשמת האל אינה פוגמת כ"כ צעלמותו ית' לפי שהיא כמקרה צענין האל, וצזה הוא נוסח פנים להמון אש לפעמים יפלו צאמונה כוזבת הלנו לחולשת שכלם, כמו שכתב גם לקמו, כי הקמון יחשבו שמה שאינו גשם אינו כמלא, ואולי היו דלת האדן צימיו דלויים לומר עליהם ככה, כי הכל לפי מנצ צני אדם ומדריגתם, אבל אמתו לא כונל להסכים עמו צזה, כי לפי דעתנו האמונה צהגשמה הודסת כל פנות התורה והיא כפירה גדולה אשר צהנחתה יצועלו כל אשר הפרשים, ואין מקום צזה להצדיל צין עצמות ומקרה כי הואי ה"ת אינם לעדכו מקרה כמו לערך האדם, אלא מהאחרים צעלמותו ואין לדמות צהם חידוד או חילוק. לכן דרדיו אלה המיסיים צשיני מאד, ולא אוכל לקבל פה שאמר כי האמונה צהגשמה לא תזיק לאמונת עצמות האל ועניניו התמידים,

שלישית שסבות ההנחות האלה לא יקובלו אצל השכל ואפילו
 אצל שכל ההמון, ולכן לו הונחו בדתנו כאלה לא נקבלם בשום
 פנים. ואולם שיקבצו — ולו הונח אדם באחד ההרים מעת
 היותו ולא ישמע אלה ויקרה שיספרו לו שהנה יש מניח כאלה
 בדי ספק ימאן שלא יתכן שימצאו בתבל יאמינו אלה ויתמה על
 המספר ההוא. ואמנם אם נמצא מי שיסכים בכל אלה וישיב כי
 אין דרך השכל להשיג אלה לא נקפיד בזה ולא נחפוץ הפעם
 לחלוק עמם כי אין זה ממה שאנחנו בדרכו והמחלוקת בזה זר
 מאד ובלתי ראוי כלל. ואם יאמר אומר הנכם גם אתם אומרים
 שהאל יכול על כל דבר ואם כן יתכן מציאות קצת מאלה, נשיב
 שאנחנו בעלי הדת לא נאמר שיתואר השם ביכולת על הסותרים
 ולא

פירוש

כי לדעתי הכל תמיד והכל עלמי אלני ית': שסבות ההנחות האלה, לנונו לומר
 שהמופתים והדליות המוכיחים הסמות האלה הם שקד גמוד ולא יקובלו אלל
 השכל, כי אדנא יש לנו מופתים חזקים על הספק, ולפי שהם סותרים יסודות
 השכל א"ל לאדם ואפילו להמון לקבלם, כי מה שהוא מתנגד אל דעת כל בני אדם
 הוא תורו ולא יתכן עליו הנווי צדום פנים, ואם נניח שיהיה צדק נווי כזה לא
 נקבלהו, וצדק נשלמו החסודות על הטענה שזכר למעלה: ואולם שיקבצו, — —
 עתה נכנס צענין אחד שאינו מעלם הסודו והסתחם לעטון על אשר יקיימו קלת
 מאלה ואני השמטתי דבריו ידרשם הקורא מעל הדפוס הראשון אשר ילא לאוד צסקיליאה
 ש' טפ"ט: הנכם גם אתם אומרים, עתה יציא טענה אחרת והיא נוסדת על יכולת
 הצורה שאין לה גבול וקצה וזה תוארה, אמת שאלא לאדם לקבל הענינים הזרים
 שזכר למעלה להיותם מתנגדים אל השכל ולכן א"ל שיציא הנווי עליהם צדורה,
 אך כל זה אינו אלא צערך בני אדם שהם מוגבלים זיכלתם, אבל הצורה ית' סיכלתו
 צלתי צעלת הכלית האם נאמר שהוא לא יכול לתת קיום אף לדברים שהם נכד
 השכל ולנוות עליהם? הרי שיתכן מליאות קלת מאלה מלך יכלתו ית': ביכולת
 על הסותרים, ישיב על זה שאין לחנכו גוזרים שה"ת יכול לקנץ יחד הדברים
 הסותרים, כגון שיביה דבר ולא יהיה צדומו זמן עלמו או שימלא אחרות ודברו דבר
 אחד יחד וכל כיוולא צדו. גם אף אנו גוזרים שלא יכול האל לפעול כזאת, אבל
 צלתי הכנס כזאת החלוקה נאמר דק שהוא ית' אינו חפץ לעשות כאלה, והנס ידאה
 לו שהמתנזר חמד אחר הטובה זאת כדי שלא יתראה כפוגם זיכולת ה"ת הלילה,
 ולכן דרך מן החקירה הזאת ולא רלה לבזור לא שה"ת יכול ולא שאינו יכול, כי
 בכל אחד מהדרכים היה פוגע צטענות וצקשיות עליומות, אלא חלה הדבר דרלונו
 ית' ואמר שהוא אינו חפץ לקנץ הסותרים יחד, אמנם המעמיק יותר צדו הטענין
 ימלא שקיצון הסותרים היא סתירתם, שאם נאמר ד"מ כי הו"ת יכול לפעול שקיצון
 שנים עם שנים לא יהיה ארצעה, הכה יסתור צדו טענע השנים וטענע הארצעה עד
 שהשנים לא יהיו עוד שנים והארצעה לא יהיו עוד ארצעה וברוי לא פעל כלום,
 כי השאלה היתה לקנץ שנים דוקא עם שנים דוקא, וכל עוד שהם כך צהכרחה יהיה
 שקיצון ארצעה אם לא שישנה טענע הארצעה עד שלא יהיה עוד ארצעה, ואף
 פ"כ יפעל ה"ת פעולה שאינה פעולה ויעשה דבר שאינו דבר? הרי לך שקיצון
 הסותרים

ולא על החולפים אבל נאמר שלא יחפזין במ כלל, גם לא נאמר שיתואר ביכולת על עצמו כאלו תאמר לשנות עצמו או תאמר מתארו המיוחדים לו אבל לא יחפזין בו. אבל נאמר שיתואר ביכולת על כל הדברים אשר זולתו ולא נקפיד הפעם בזה כי הדבור בזה זר. ומאלה הדברים כלם וממה שנאמר יתכן שתבחן הדת האמתית בדעות הכוללות מהבלתי אמתית והדברים אשר ראוי שיתאמתו מצד הדת ואשר לא. ואם אולי תמצא דת מסכמת עם תורתנו זו האלהית בדעות הנה תבדל ממנה במצותיה ובחקותיה כי הם יובילו האדם בלי ספק אל הטוב ולא תבחן אמתת הדת בדעות לבד. ולכן לא בחרתי במאמרי בלמוד השכלי לחלוק עם הפילוסופים בדברים אשר הם בלתי מסכימים אתנו בדרך הפילוסופית

פירוש

הסותרים לא יהיה שלמות בחקו ית' אלא חסרון גדול, ולכן כשאנחנו מחליטים שאין ביכולת ה' לקנן הסותרים יחד אין לנו גודעים שום דבר מיכלתו, אדרבא לנו מדחיקים ממנו החסרון, והצנן זה: ולא על החולפים, כגון שהעלם האחד יתהפך אל עלם אחר מצלי הויה והפסד, כמו שזכר למעלה: לשנות עצמו, גם זה יהיה חסרון גדול צו ית', כי מאחד שהוא ית' שלם צתכלית השלמות הנה כל שינוי יפעל צו גרעון, ואחד מהכלי השלמות הוא הקיום החמידי צלותו המלכ השלם צלי נטות ימין או שמאל, לכן גם פה אין לורך לומר שהוא ית' לא יתפזן צו, אלא כאמר בזה יהיה מתנגד לשלמותו: ולא נקפיד, אין דאוי לישא וליתן על זה הענין כי הוא דבר זר: בדעות הכוללות, הם השדשים הראשיים אשר הם פניה ויסוד לכל דת: מסכמת עם תורתנו זו האלהית בדעות, כי סוף סוף שרשי דתנו אינם רק שרשי הדת הטבעית עומה לא זולת (מלכד שורש אחד שגרר עליו למטה), כי מאחד שהנחנו למעלה שלא יצא צווי על הדברים שיאמין האדם הנה לא נשאר לנו להאמין רק מה שהשכל גורר היוחו אמת, ואין הצדל צזה צין דת משה וצין הדת הטבעית בכללה, אמנם ההצדל הוא צמלות המעשיות, כי החודה לוחה על מנהגים מיוחדים לעם ישראל לא עשה כן לכל גוי, והם מעשים שאין לשכל מצוא צהם, ואנחנו נשמור ונעשה אותם רק מנח האמונה, לא על פי דאיות השכל, כמו שנתפש צמה שיצא, מצואר א"כ שהחלק העיוני אשר צדהו יוכל להיות שזה אל שאר דמות, כגון אל הדת הטבעית, אצל החלק המעשי יצדל מכלם, כי לא תמצא דת יצואו צה מנהגים ומלות מעשיות שוות אל חקי תורתנו הקדושה: יובילו האדם בלי ספק אל הטוב, כי לולי כן לא לוח אותנו כותן התורה עליהם, ואף אם נעלמו ממנו עמיהם זאת נדע צלי ספק שהם יוצילונו אל הטוב האמיתי, וכמו שחיקון המדות יוצילו אותם קיים לאדם צמה שהוא אדם, כן ניסוף עליהם עשיית המלות יוצילו הישדלני אל האוסד המיוחד לו צמה שהוא ישדלני, והנה לפי שחיקון המדות אינו תנאי פרטי לדת משה אלא תנאי משותף גם לדמות אחרות לכן צדק אמר המהצד כי לא תבחן אמתת הדת צדעות לצד: בדברים אשר הם בלתי מסכימים איתנו, הדברים האלה הם (כפי דעת המחצד) אותם השדשים שזכר למעלה שצהם הפילוסופים לא יסכימו עם התורניים, אך לפי דרכנו אין מחלוקת צהם כלל, רק לריך להצחין צין מה שהוא למעלה מן השכל וצין מה שהוא נגד השכל, כאשר הונחתי צחצווי

הפילוסופית כי אין זה ביכולת הלמוד השכלי. אבל נשענתי בנבואה
 ובקבלת אמת, ואחשוב שהאנשים הקודמים מאנשי דתנו אשר
 רצו לבאר הענינים האלה בלמוד השכלי שנו דרכי הלמוד המיוחדים
 בדבר דבר ושבו כאמצעים בין התורניים והבלתי תורניים ואינם
 לא תורניים ולא פילוסופים ואעפ"כ אולי שהם חשבו בזה לקרב
 החכמה אצל בני אדם המה היו בעוכריה, כי בראות בני אדם
 אלה

פירוש

התו' והפי' דק ק"ח, ואז כמלא כי יש נאמת בתורתנו דברים להעלה מן השכל אצל
 לא נגד השכל, ולכן היה יכול המחזק להטוה צפומני עם הפילוסופים וכל שרשי
 דתנו ולהורותם איך העיון יסכים עמהם מכל דך, ולא היה לדיך להשען כניולא
 צאלה דק כצנזאה כמו שאמר, אכן מה שהציא אותו אל זה השיעור הוא כי דאם
 איזה מחמתיו נוטים אל הכפירה יען לכתם אחרי אריסטו, ולנוהה זו נטה עלמנו
 ללך אחר וצקס דרך להתרחק מעיונס, וזה נראה צדוד מכל דצדיו צזה הענין:
 בנבואה, הכשען כצנזאה אינו לדיך צעצוד כן להתרחק מן העיון, צאשר כצד הוכחנו
 שיש לנו מופתים הגייכים על אמתת הכנזאה, וזה יתאמת ג"כ כשנחשוב שאין כלן
 שום התנגדות אל השכל להאמין ש"ת יגלה סודו אל עצדיו הנציאים ויסיס צפיהם
 את אשר יחפון להודיע לצני אדם, וצפרטו אחרי שרשינו כמה עתירות שנצלו ולא
 נפל ארצה מכל דצריהם העוצים אשר דצדו, גם אם היו דצרים יולאים מן המנהג
 העצמי, כגון מה שאמר איש האלהים סאתים שעורים צשקל וכו' ומה שהודיע אל
 השליש הכך דואה צעיניך, וכן דצרים שכתאמתו דק אחד כמה מאות שנים, כמו זה
 אשר ה' למשיחו לכודש וכיולא, אשר מכל זה נקח מופת שהצנזאה מסכמת עם
 משפט השכל, לכן היה יכול המחזק לחצק צימינו הכנזאה וצשמאלו העיון, כי
 צשניהם ילך צעח: ובקבלת אמת. גם הקצלה לא מתנגד אל העיון צשום פנים,
 כי הציואיריס שפסר המחוקק העליון פה אל פה אל נאמן ציתו כל עוד שאנו יודעים
 צצירוד כי כך נמסרו הנה מדרגתם אללנו כמדרגת התורה עלמה, אלא שקשה עלינו
 מאד לודרס מתוך ההוספות הרבות שאיו להן דק מקוד אנוסי, וזה המעשה הנכצד
 שראוי לכל צעל נפש להתעסק צו, כאשר נרחיז קלת הדצוד על זה לקמן, ואלחשוב
 פלנוכה זו הוסיף פה המחזק מלת אמת, והצן: לבאר הענינים האלה בלמוד
 השכלי, ידמות צזה אל אותם החכמים הציומי הדמצ"ס וגם אחריו שדלו לצאל התורה
 על פי הקדמות אריסטו: שנו דרכי הלמוד, שז אל מה שכתב צפמיחת הצוד
 שדרכי הלמוד מתחלפות ושיש לכל למוד דרך מיוחד ושאין ליחן את אל זה על זה:
 כאמצעים, כללות האומה כמו חלוקה לשתי כתות, מלך אחד התידניים המואסיס
 צכל עיון ומחקר, ומלך אחד הפילוסופים אשר כרתו צרית דק עם ההקירה, לכן
 אלה הקמים לצאל התורה על דרך המחקר הנס כאלמעיים המצקסיס לעש"ת פדה
 ציניהם: ואינם לא תורניים ולא פילורופים, כי נעו יותר ללך הפילוסופיאה ממה
 שנעו ללך התורה ולא הציגו צנולות נכוונות למחללת שתייהן, כמו שנודע עמה שכתבו
 הנגדרים אחד היונים צימיס ההס, הרי שמלך אחד לא היו תורניים שלמים, כי
 גדעו מן התורה את הדאיו לה ואצנו אותה צעצנות ההכרח עד שסמכים עם
 סצרות החוקרים ההס, ומלך אחד לא היו פילוסופים שלמים, כי לא הביעה עדיין
 הקידת חכמי יון למעלת הפילוסופיאה האמתית, והס נגדרו אחריה צעינים סגורות
 וחסצו לצדן למרוד צאריסטו: חשבו בזה לקרב החכמה, דן אותם לנף זנות צעצוד
 כותסה, כי אולי לצנוה כתבונו, וצראותם שאז העס נסונו אחר מן החכמה צקסו

אלה האנשים בלתי נמשכים אחרי הדת כראוי והם מיוחסים
 מאנשי החכמה שבה החכמה למום על בעליה עד שהסכימו בני
 אדם שהפילוסופים כופרים בתורה ומגלים פנים בה, וזה באמת
 רחוק מטבע ההכם השלם כי הוא האיש אשר יבקש בכל מאודו
 להמשיך אחר הדת ואחר הטוב הכולל לכל והמשותף להם אשר
 יבילם אל השלמות האפשרי להם ואל הטוב באמת, ולא ימצא
 חכם מבני ישראל יחלוק על התורה אלא אם יהיה רע התכונה
 והמוג בטבעו ולא יקרה לו זה מצד החכמה, או שיקרה לו בעבור
 שלא ראה דברי החכמים כלם על סדר הלמוד ויעזוב התורה ולא
 ידע החכמה, וכ"ש כאשר יקרה שיהיה האיש הזה גדול הנפש
 כאשר

פירוש

לקרצ אותם אליהם, אמנם צדור הזה נהפוך הוא, כי דוג העם לגדול חשקם בחכמה
 נסובו אחור מן התורה, לכן הלוך גדול עתה הוא לקרצ התורה אל חוקרי ישראל:
 בלתי נמשכים אחרי הדת, מזה נראה שהיו אלה האנשים מקילים צעשיות המלות
 וצשמיות חקי התורה, ו"כ"כ דזין התרעם נגדס המחדר: שבה החכמה למום, כי
 יאמרו העם אשר צעזר הדליתם פלוני המתפלסף איך יפרוק עול התורה מעל
 לוארו, איך זה אלא שהמחקר הציאו לנך, איך זה שקר גמור כמו שהוכחתי במקום
 אחר: רחוק מטבע החכם, ידלה כי לא יאות סס פילוסוף לאנשים כאלה, צעזר
 שאין צעזע הפילוסופיה האמיתית לפעול כפורה צתורה, וזהו המחדר עלמו לנו
 למופת כי חוקר נכצד היה ונכל זאת לנו אחוז צעזמות התורה לא ימוש ממנה:
 רע התכונה והמוג, כלו איס נוטה אל התאוות הבופניות או גצה עינים ודחצ לנצ
 או פוכה אל רהצים ובעלי העולם שצעזר אחת מאלה הכצות ימלא את לבו לחלוק
 על התורה, כי כל חפצו דק להסיד עולה מעל לוארו לפי שהתורה תורה על הפדישות
 והענוה והסתפקות ושאר מדות טובות והוא לרוע תכונתו נכסף אל הפכהן:
 ולא יקרה לו זה מצד החכמה, כי החכמה היא המישרת שכל האדם צדך טובה
 ועוזרתו לצחור צאמצעים היותר נאותים להשגת הכלית שהיא השלמות: בעבור
 שלא ראה, היינו שקדש קלת מפה וקלת מפה זלא סדרים כפי שהגיעו לידו פעם
 ספרי מוסר ומלאים ידלה ה' ופעם ספרי אפיקורוסות מלכשי משחת, ולהיותו משולל
 הכללים הדאשיים שחכמה שקד צהם כצחין צין האמת והשקר הנה לא נשאר צמחון
 אלא צלצול ונצסוף מצוכת לבו תציאהו לעזוז התורה, וזה צאמת חולי רע מתפשט
 גם צומן הזה, כי דנים קופנים לחצר ספר כדי לעשות להם סס, והמה נעדרי
 ההכנות הדיכות אל החצור ההוא צעזר שלא למדו כענין שהם מדצרים עליו על
 הסדר, ומה פעמים צאו לידו ספדים כאלה ממחצדים חדשים (לא הזגרים צשמס
 כי עודם צחיים) יעידו עדות צדורה על הערצו צצקדקודס, ולולי חסמי על הדיו
 ועל הכייד היימי כותצ ספר להרלות טעותם: ולא ידע ההכמה: תנלים ידיעתו
 הוא שלא ידע מלומה: גדול הנפש, צעל צינה יחרם ומפורסם לאיש השכל, ואין
 ספק שאיש כזה ייק יותר לאומה מליס צמד ופתי אשר אין צנחו למעול הרע צעזר
 חולשת צינתו, כי הכל הולך אחר תכונת הלצ, אם הלצ אויבצ מוסר והולך מישיים
 גם השכל יעזר חורו להפקה פעילות טובות, אצל אם הלצ נוטה אל אדחות עקלקלות
 גם השכל יפה מן הדרך הישרה וימליח לו בקשים של בעטה להוכיח לו כי פכון
 לעשות

כאשר טבע האנשים אשר יחפצו להתפלסף כי אז יזיק מאד לדת ולחכמה ויפסיד כונת התורה. ולכן לא תמצא מהראשונים כלל ואפילו מיתר חכמי האומות שיחלקו על התורה ושלא ידברו בה דבר. הנה ראש המשאיים זכר בקצת מאגרותיו ענין קין והבל ורצה לבאר מזה שהשנאה והקנאה כאלו הם בירושת העולם אחר שנמצא זה לאחים הראשונים כפי ספור התורה. ואולם האחרונים מהישמעאלים התחילו הדברים האלה בעניני הדת ונמשכו אחריהם קצת מאנשי דתנו. ואחשוב שאשר הביא האיש המעולה רבי משה לדרך זה הדרך בקצת מעניני התורה היה אם לראותו קצת

פירוש

לעשות כאשר זמס: אשר יחפצו להתפלסף, רוצם צעלי סכל זך אללם שלא יסתמשו צו כדלוי, ולכן כפלים יזיקו גם לתורה גם לחכמה עלמה, כי יחד יש לחוש פן הספון יתפתה לחדיהם: לא תמצא מהראשונים, לא ידעתי איך יכול לומר כזאת שהרי ידוע שהיו זין חכמי היונים והערציים כופדים עלומים אשר נחטו בצנזואה ונתורה וגם צמליאות האל וצבסאלת הכפס, וכ"ס שנמלאו כאלה צין האחרונים כמפורסם: ושלא ידברו בה דבר, שלא יזכירו קצת מהענינים הנמלאים זה: ראש המשאיים, הוא אריסטו ונקרא כן להיותו ראש לכת פילוסופים הנקראים [Peripathetici] צנזוד כסעס תמיד עמקוס למקוס מחוץ לעיר צלמודס ולא ישנו תחםס צמקוס מיוחד, ולפי זה דלוי לקרותם צלסוננו מסעיים מלסון כסיעה ואלוי כתחלפה העי"ן צאל"ף וכהיה משאיים: זכר ענין קין והבל, דלה ל: וכהיה צזס שגס אריסטו תמך יתדותיו על יסודות התורה והלמין זה תאחד שהציה מספורים לחתוק סנרותיו, אך זה הצל, כי ידוע לכל שאריסטו כהס צחדס העולם וצבסגחם אלהית וצנזואה שהס יסודות תודתנו הקדושה, ואף אם הלמין צקצת מספורים הוא דק לפי שאלוי שמע מי שקדס לו מספר כך, ומי יודע אם דלה ס' התורה מעולם, לכן איך ללמוד מדצדיו כלום: כאלו הם בירושת העולם, זה שקר, כי איך צמקרי קין והצל סימן לכל הנאים אחריו ואין צבכנה סכל האחים יתדמו להס, דק מקרה קרה להס כך, ואין להוליה מזה שוס תולדה: האחרונים מדישמעאלים, ידוע כי תחת ממסלת הערציים החכמות הולילו פדה והלינו לין והצטילו אסכלות כל מדע כאשר יעיד המון הספרים חוצרו מהס צעת ההיא על הצדדים הטצעיים ועל מה שאחר העצב, וצתוכס יש ג"כ על עניני האמונה הדנה תאד, גם היה מהס מי שכתב נגד עיקרי דתנו, כבון תחצר אחד נקרא אכמעט אצן אדריס שחצר ספר נגד היהודים, ועל כיוולא צאלה כיון התחצר פה, ואמר שהס גרמו סקצת מאכסו דתנו כחטבו אחר הדעות הכפסדות הסמס: התחילו הדברים האלה, איך לחטבו שהישמעאלים היו הראשונים שהתחילו לכחצו על האמונות, כי כמס דודות לפניהם היו כותצים כאלה חכמי אחר האומות, אצל כונחור לומר שחכמי ישראל ללא התחילו להתפתות ולילך אחר חקירות אלו דק ע"י היסתעאלים: ונמשכו אחריהם, צזה איך שוס דע, כי סוף סוף האמונה לדינה עזר מן החקירה, והנלמין הנודה מכל תחקר אינו מלמין צאתת אלל איש פתי וכסיל, דק שלריך לשקול כל דבר צמלזני הצינה ולאשפתד מן המכשולות הטעותות לפעמיס תחת דגלי: המחקר: לדרך זה הדרך, עתה צא להלין צעד הדמצ"ס ז"ל על סנתן אל לצו לחקור צדדני הלחוד כסכלי על עניני דת, והציה ב' טעמים להסתללותו, אמנס הוא ז"ל אינו לריך לזה,

קצת מהאנשים הרעים אשר באומתנו אשר המה חושבים שידעו
 מהלמוד השכלי שיעור גדול ואף על פי שבאמת רחקה דרכם
 מזה ורצו לדחות התורה בשתי ידיים וכיון הוא זל להציל התורה
 אפילו לפי דרכם. ואם שראה אנשי דת ישמעאל פעלו זה ומגודל
 אהבתו התורה לא רצה שיחשב כי תורתנו חיו לא תגיע למדרגת
 תורתם. ואם שלא מצא דרך בה תפרד הדת האמתית מהבלתי
 אמתית כי אם הדרך אשר דרך בה. ואמנם קצת מהבאים אחריו
 כאלו רצו להמשך אחר דרכו ושבנו כמגלי פנים בתורה. אבל
 אנחנו כבר רמוזנו הדרך אשר בה תבחן הדת האמתית מהבלתי
 אמתית. ועוד נדבר בה במה שיבא ואמרנו גם הדרך אשר בה
 נלך בדברים הדתיים אשר הם כחולקים על החכמה. ונגד אלה
 המתפלספים והדומים לאלה יעדתי בקצת מאמרי לדבר ולפעמים
 נמשכתי גם אני בדבור אחר המפורסם אצל אלה ואם לא הסכמתי
 בדבריהם.

ואחר שהגענו לזה המקום ראוי לנו לעיין באופן הקודם אי זו
 הדרך

פירוש

וזי לנו לדלות כי חקירותיו נחמיה לא החסירו מאמונתו אפילו כחוט השערה ולנו
 נשאל תמים עם אלהיו וצמנותיו חפץ מאלו להגדילו זה הענין: שלא מצא דרך
 ופי ימלא דרך להבחין בין האמת והשקר וזאת דרך העיון? קצת מהבאים אחריו
 זה אמת כי דנים נקטו להסדמות אלו ולא עלתה צידם. וגם נזר הזה התלון
 שלמס איזה מחזקים: כללו ילנו ללכת נדרכיו אצל התעיוזו עליהם, כי מחת שהם
 ז"ל היה מחוק את נדקי היותו ופירן מעט ונוכה מעט עד שנשאל הננין היותו נקימת
 הם הפסו כל מנלל היותו צלי הנחה נחשבים כי קפאת האמת תעשה זאת, ולכן
 עלתה נחמיה צלפי המקלים: נמשכתי גם אני, אפסד נכונותו. על מה שכתב בסוף
 הסוד על תכלית ההגדות ועל עמתי המלות, כי צמתי העמינים האלה נמשך גם
 הוה אחר המפורסם אצל המתפלספים: ואם לא הסכמתי בדבריהם, ופי הכדוחו
 להמשך אחריהם אם לא הסכים עמם? והלא האמת יקר מכל ולא לכבוד יהיה
 לאדם גדול כמהו מאמר כזה, כי אין דלוי לשאת פנים לשום אדם, אמנם אין זה
 אלא כחו שכתנתי למעלה על מה שאמר שדרכי הלימוד מתחלפות, כי המחזר הלוה
 עם היותו פילוסוף נכד עכ"ל. הלאה את עלמו זה הסוד כנוטה אל שני הנדדים
 יחד וכדוכב על שני סוסים, ונשמך דלוי אחת מצפניס ואחת מצחון, ואם דחה צימינו
 את הדלוי להרחיק פן ידמה צלמונתו לאמונת הפתאים הבה הקויו צמאלו. אף מה
 שלא הסכימה דעתו עליו מיראתו שלא יאמרו עליו שהוא פנה עורף אל קנת הדגנים
 הדתיים וזה יתן ממשול לחלוסי הדעת להסגוף צו דגלויס, ואולי מנצ אכשו דורו
 היה דלוי לזה החשש ולכן חשב עלמו מחוייב להסתיר לפעמים נוכחו האמתות
 ולשאת פנים אל איזה דעות היותן מפורסמות ציו הסמוך הבס כי אולי לנצו לא כן
 יקשוב: ראוי לנו לעיין באופן הקודם, פי דלוי לנו לחקור ערס כל דבר, ועתה
 נכנס אל ענין חדש, היינו לחקור מה הבה האמונות אשר דלוי לשומס שרשים נדחמו
 ולאיזה ענין יעלו שרשי אמונתו, ואתה תראה כי בכל הדורס הזה נמשך המחזר אחר

הדרך אשר תובילנו בדיעת השרשים בדת ומניינם. שנית אם
ראוי לפרש דברי התורה בענינים ובמשפטים או אם יונחו כפי
פשטם ובשאלה הזאת נדבר בדברים אשר יקראום קצת מבעלי
הדת מקובלים או קבלה ובסבת בעלי ריבם, ונדבר גם כן בענינים
הדיניים והמשפטים ובמחלוקות אשר בין בעלי הדת והצדוקים
אשר היו מאנשי אומתנו וגם כן בדברי חכמינו הקודמים כאלו
תאמר חכמי המשנה והתלמוד אם ראוי שיפורשו הטעמים אם לא.
ומה הדרך אשר בה נלך אל טעמי המצות.

ויאמר

פירושי

ועתה הרמזים ז"ל שהלכו צמיונות לפי חלקי ג' עוקרים לשרשי האמונה, הפס כי
הר"ה הלכו למאס מספרם אל שלשה בלכד, ואל ככד על כד, הקודם, לעיין צמם שכתב
ע"ד עיניו הרמזין ז"ל צמסדו ירושלים על זה הענין (עם המעט שכתבתי גם
אני בצפדי' הנזכר למעלה דף קפ"ו) כי משם תצין ח"ך לתנוי האלהית כולה עיקר
ואין להצדיל זה השרשים מן הענפים, ואיך לנו ח"ן לנו רק שורש אחד נכד-מאד
זממין ומסתעפים כל תנוי הדת ועיני הערה ב' ואחסוב כי מה שהציו הרמזים
ז"ל בקבוצה נדמו י"ב שרשים הוא רק לפי שרשם חכמי דת ישמעאל פעלו ככה צדמם,
או אשטר שבין צדק להקל אל הילדים ואל המון העם למודי הדת שיוכלו ללמוד שורש
אחד שורש על הסדר, אבל האים הנכון לא יסתפק צדק וזהכנסו אל עומק הדברים
ימצא שכולם יתילדו רק משורש אחד, ודי צדק: אם ראוי לפרש, יצטיח המחבר
לחקור אחר זה על ענין אחר והוא על יסודות תורה שצדק וחלקים וסודם ומדות
כל חלקי תורה, והדיוטם הזה יקר מאד וכתם גליונים לא יכילו את הדואו להאמר
בו, איך המחבר הלך בו דרך קצרה, כמספרו, ואכתובו נכח אחריו למלאות את דצדיו;
בענינים, כלו' אם השרש יצאנו לפתח היות צדוקים מקובלים צדל פה למנות
או אם לאו להניחם כפי הפשט שכלה ממלכות התורה בלכד: מקובלים או קבלה
אחד זה יצדד על חכמת הקבלה צדדע, היינו חכמת הכספרות האומרת שיש סודות
בפלאים צדדרי התורה וצדדיותיה וצדדיותיה: ובסבת בעלי ריבם, למה התקוממו
דנים נגד החכמה ההיא ונגד יסודותיה: והצדוקים, כונתו לצדד על הקדאים וקלאם
צדוקים כפי המורגל צפי חכמינו הקדמונים לקדום כן. הפס כי הקדאים עצמם
מתרעמים מאד על זה צפדיהם ועורחים בכל חסם להוכיח שהצדוקים אחד והקדאים
אחד, ושם לא נפלנו מעולם צדדען הפפירות אשר נתקבלו צין הצדוקים, כמו שדודע
למי שקרא צפדיהם, ופניה אחר שכתבסמו צימינו ספרי הקדאים לרוב נדע צדדור
שאמת חסם צזה הצדד ופי הצדד לצי צימיים וצין הצדוקים שהיא כת פדחה רק
בצדדים קדמוניות ועתה ח"פ צדדיות, ויש להשתלש על המחבר ח"ן נפל צזה העפות
לקדום צדוקים, ואפשר שצדדיו לא היו ספרי הקדאים נאספים עדיין אל צדדיו כמו
שהיו אחרי כן צימי' הצדד ה"י ו"ה"ך תקאד"ה, כי זה האים קצן מספר דצ' מהם
והיה צקי מאד צפדדיותם וצדדיותם כמו שהעיד תלמידי ה"ר שמואל אשכנזי
צם' נצדלות חכמה צבה"ה ארצה דף ל"ו וצסוף הספר דף קל"ה: וגם כן בדברי
החכמינו, אחרי כן יצדד צדדלוקות שהיו צין חכמינו עצמם, מאין נולדו ומם הוא
הדואו לחסוב צדמם: אם ראוי שיפורשו הטעמים, שיפורש המלות: ומה הדרך
איך נתהבב צחקירה על טעמי המלות, והלכה עד פה הוא הצעת הצדדים שהיא עמ"ך
לחקור עליהם, והוא כמו לוח הענינים, ועתה אפתח לצדד צדמם אחת לחת ע"ך

ונאמר ראשונה כי הדרך אשר בה נלך אל ידיעת השרשים ומנינם
 הוא מורכב כאלו תאמר מדברי התורה והנביאים ומדברי
 חכמי המשנה והתלמוד ומהכרח הדת הזאת האלהית אליהם.
 ואחר כך נאמר כי אין ספק שמציאות האל יותר תוארי היות
 שאפשר הבנתם לבלל העם כאלו תאמר שהוא אחד ובלתי בעל
 גשם וסבת שאר הנמצאות ראוי שימנו שרשים וזה כי כמו שהוא
 יתעלה התחלה ראשונה לכל יתר הנמצאות כן האמונה בו ראוי
 שיהיה שורש ראשון בדת ולכן תמצא קדומי החכמים יקראו
 הדבור בתוארי או עניני האל חכמה ראשונה ויראה גם כן זה
 מהענינים

פירוש

תומס וצנה יסיים החבור: הוא מורכב, שני דרכים יוציאונו לידע מה הם שרשי
 דתנו, דרך הקבלה היינו חס נעיין במליצות התורה שמתוה על השרשים נאופן
 משוכס תמה שמתוה על שאר המלות שאינן שורש, או צמה שמתוה חכמי המשנה
 והתלמוד על שרשי האמונה, והדרך השני הוא דרך הסכל היינו שפחפש מה שהסכל
 בוצר עליו היותו שורש לפי שזולת הדבר הוא מתגנל הדת עלמה, וזהו מה שכתב
 הרב מהסכל הדת הזאת האלהית אליהם, היינו שטבע הדת יחייב כן ודלוי שדע
 כי כל מה שאנו כותב כאן צאלה הענינים אלו דק כפי דעת המחבר כי לפדש צצרו
 צאתי וכבר בלתי ספרתי למעלה ואיסיף עוד צמה שיצא: שאפשר הבנתם, מזה
 כלמד שאם הבנתם איכה אפשרית אפילו לכלל העם לא יתכן לשומם שרשים צנת,
 ותולדה יקרה יולדת לנו מזה והיא שאף לדעת המחבר אין צמתו אמונות שא"א הבנתם
 לכלל העם, וזה כלל גדול ויסוד נכבד להצדיל צו דמתו משאר דמות: וסבת שאר
 הנמצאות, היינו שכל הנמצאים נהיו ממנו ית: דאוי שימנו שרשים, אין ספק
 שהאמונה צמליצות האל ויחודו ויכלתו ועוצו ונלחותו ושאר שלמותיו והיותו צורא
 העולם ושופט דק וצדומה היא שורש ועיקר לכל האמונות וצנה תלוי אומר האדם
 צנה וצנה, אמונה כפי הדרך שדמתו עליה למעלה כל האמונות האלה אין אלה
 שרשי הדת העצמית לא שרשי דת משה צפרע, מאחר שכל יוצאי מצר-בישראל ובלתי
 אשדלוי חייבים צהן, אשר על כן לא יונח היותו שרשים צמתו חס לא צשאלתו שדמתו
 עצמה איכה אלה הדת העצמית דק שנתוספו צה המלות השמעיות שנתחייצנו צשמירתם
 אכחו לצדנו ולא שאר העמים, ויולא מזה כי אין לנו דת מקובלת דק תורה מקובלת,
 דלוי לומר כי שרשי אמונתנו לא צחו לנו צקבלה צעבור שלא ילדק הצוי על האמתיות
 הנלחיות ולא יתכן התגלות צצבואה, ודק על החלק המעשי שצדתנו יפול הצוי,
 דהצדנים האלה דחצום מאך לא חוסלם החקירה צהם צדמים מועטים, כי הים צרוך
 חבור גדול לצדק וללצן כל השיך לוח הענין, ואם מצין הסכל צצין דת [Religio]
 דצין תורה [Legislatio] ותעיין היעז צצרו-הצצין ז"ל צמקוס שליומתי אז
 תפקחה עינך ותדלה כי לא נתבלו לנו צצבואה דק חקי התורה לא שרשי דת:
 כמו שהוא יתעלה, זה אינו טעם מספיק לצתהים האמונה צמליצות האל שורש
 דאשון צנת, דק מה שנוכל להונוא מזה הוא כי האמונה צמליצות ית' לאוי שתקדם
 לכל שאר האמונות, כי צהכחה מליצות העיווק שצו אין מקוס לחקים ולמלות
 ומצו כל דת ודורה לאפס ותוכו ח"ו, אצל אין מכל-זה האיה לשום אמונה זו שורש
 צנת, וזה מן טעמים שאמרנו: חכמה ראשונה, מזה עלמו מלה שאינו שורש
 אמוני

מהענינים אשר נאמר שנגיע בהם אל השרשים רצוני לומר מדברי הנבואה וחכמי המשנה והתלמוד ומהכרח הדת על אלה. ואולם מעניני הנבואה מבואר ראשונה מדברי ארון הנביאים באנכי ולא יהיה לך וכו' אשר המה בענין האל. האחר במציאותו. והשני באחדותו. ואלה השנים כאלו דבור אחד והוא הדבור באל והוא הדבור הראשון בעשרת הדברות להורות שהוא שורש והתחלה ליתר הדברות. ועוד אמר וידעת היום והשבות אל לבבך וכו' המורה ג"כ על מציאות השם ואחדותו. ולא מצאנו כזה הלשון ביתר מצות התורה להורות שאלה הדברים הם מעיקרי הדת. ומצאנו גם כן בתורה נאמר ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ולא נמצא כזה הלשון ביתר מצות האל. ואמר שלמה בתפלתו הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך וכו'. וחכמינו הראשונים אמרו אין למעלה לא עמידה ולא ישיבה וכו'. והסתכל אמרם אין למעלה לא עמידה ולא ישיבה ולא אמרו אין הקב"ה יושב. ויראה גם כן מדברי חכמי המשנה והתלמוד. וזה כי הם אמרו שהכופרים והאפיקורוסים אינם בכלל ישראל החוטאים אבל אין להם חלק לעוה"ב וכן המינין ולפי סברת טובי המפרשים האמנת

פירוש

אמוני דק ענין דאין תחלה לחקור עליו נחמתי: אשר נאמר שנגיע בהם, לא נגיע אל השמים נסיוע דגרי הנצוה או דגרי הקבלה דק נסיוע מחקר סכלי, וזו תולדה הכרחית ונלפת מן הסוד. שהנחתי למעלה: ומהפרכת הדת, צילתיו: מדברי ארון הנביאים באנכי, מן התיבה שיחס דבור אנכי ולא יהיה לך למדע"ה כגד מאמר גז"ל, אנכי ולא יהיה לך עפי הנצוה שמענוס: שורש והתחלה ליתר הדברות, אצל לא צענוד כן שורש דת: ולא מצאנו כזה הלשון, ממה שאמר הכתוב והשבות אל לבבך לא נלמד דק שהקפיד הכתוב הדב על הדב הזה, כי כן צענין השמועה והחטטה מהעניות שהיא מעשה דלוי מאד צענין האל אמר הכתוב (דברים ל' א') והיה כי יצאו עליך וכו' והשבות אל לבבך וכו' ושנת עד ה' אלביך, ואין לומר צענוד כך שהשמועה היא שורש דתנו, כפי גדר השורש שניאלרנו צענוד: הנה השמים ושמי וכו', גם זה הפסוק לא יורה דק הכחקה הגשמות, לא שיהיה זה שורש, סוף דבר בכל הארכיות הזאת. לא קלנית המחנך להוכיח צדאיות שתהיה אמונה זו שורש דתנו דוקא: והסתכל אמרם אין למעלה, לא ידעתי מה הפדש יש צין אמרם אין למעלה וצין אמרם אין הקצ"ה יושג ללמוד מזה שחז"ל חשנו לאחד משרשי הדת האמונה שהיא ית' אינו צעל גשם: אינם בכלל ישראל החוטאים, הפי' צוה לפי דרכו, אינו האפיקורוסות היתה חטא צלצד עדיין לא היינו שומעים מזה שהאמונה דגרים שזכרנו היא שורש דת, אלא יתחייב שהיא דק מלוה כשאר המלות מאחד שהעובר עליה לא נקרא אלא חוטא, אצל עתה שאמרו שהכופרים אין להם חלק לעו"ה צענוד שהאמונות היתה הם שרשים דת, אמנם זה אינו כלום, כי הם ז"ל גודו על אלה שאין להם חלק לעו"ה צענוד שגפרו דגרים שחייב כל אדם להאמינם צמה שהיא

האמנת הפך הענינים האלה תובן משם הכפירה והאפיקורוסות
או המינות, ואולם הפרח הדת הזאת אל אלה מבואר לפחות
במציאות ההתחלה הראשונה ושהיא סבה לכל הנמצאות ושהיא
אחת, ומבואר שאלה הענינים כולם יתכן ציורם להמון מבלתי
שיקרה מזה הפסד להמון, וזה כי ההמון יחשבו שמה שאינו גשם
או כח בגשם בלתי נמצא, והתשובה בזה כי כבר התפרסם
באומתנו אמות זה, וגדול המעלה והערך רבינו משה זצ"ל היה
הסבה בזה ולכן ראוי לחלוק לו כבוד בפעולתו זאת עתה, ואף
על פי שבזמנו קודם התפרסם הדבר קרה הפסד מה עד שקצת
מהחולקים תפשוהו בזה ואמרו שאין זה כפירה, וחכמינו הראשונים
עוררוהו בזה באמרם דברה תורה כלשון בני אדם ומה נפלא זה
המאמר

פירוש

אדם לא דברים פרטיים לכתנו כלל: במציאות ההתחלה הראשונה, הנופר צסנה
לאשונה לא יקבל עליו שום דת, א"כ אמונה זו היא הכרחית לכל דת: מבלי שיקרה
מזה הפסד להמון, אלה הטלסה עיקרים היינו מליאות האל והיותו סבה לאשונה
והיותו אחד הם קלי הכסבה והסמון וכל לליירם דעתו בלי טורח גדול, לא כן
העיקר שהוא ית' אינו גשם, כיוותר קסה, לללת העס ללייר דעתם דבר שאין לו
תפיסה במקום, ולכן הוסיף המחבר מלת לפרחות צב' העיקרים הראשונים לומר
שיחייב הכרח דת אליהם צעזור שהשגתם קלה מאד אף להמון, ועתה ידבר על
העיקר שהוא ית' בלתי צעל גשם: שמה שאינו גשם או כח בגשם אינו נמצא,
אמת שכן חסדו רוב אנשי עמנו גם קלת החכמים שבהם קודם זמן הדמנ"ס ז"ל
מפורסם לבני צקודות הימים ההם, ולכן יקסה כאן המחבר אף יתכן שאמונה זו
תהיה הכרחית דת מאחד שדאינו היות קסה להמון ללייר עף שרצם נכסלו זה?
כי הדבר הכרחי ראוי שיהיה פשוט וקל ההבנה לכל אדם: והתשובה בזה, לזאת
ישיב כי דק קודם זמן הדמנ"ס היה נבדר ההמון אחד אמונת הגשמות לפי שכן
הורגלו מעבודיהם ולא היה מי שהאיד עיניהם בזה הענין היקר, אבל אחד שנתפסו
צעזולס ספרי הדמנ"ס ז"ל בצד חללה כפירה זו מאומתנו ואין מי שיעזי פניו עוד
להאמין שהוא ית' צעל גשם, ויאל מזה כי דק הסדרל היה סנה לכפירה ההיא
לא עזע דעת ההמון, א"כ אמונה זו היא הכרחית דת והיא שורש: היה הסבה
בזה, בצד האלכתי צספור המאירע צספרי הכ"ל דף ס"ו קתנו גשם: קרה הפסד
מה, כי כן דרך כל שינוי אשר יצא פתאום להמון וידחיקס ממה שהורגלו עליו
מעבודיהם יעורר צס איצה וחרון אף, ולכן התקוממו דנים נבד הדמנ"ס והעס כחלק
למתי כחות והתמידה המחלוקת שנים רבות כנודע, וזהו הפסד שזכר המחבר כאן:
ואמרו שאין זה כפירה, הראשון שבהם היה הראש"ל צהשגתו המפורסמת אשר דברתי
עליה שם דף ס"ע: ומה נפלא זה המאמר, כי עמנו נלמוד אף חכמינו הקדמונים
צקשו להרחיק הגשמות בכל כחם ושהיו נקיים מזה השגד אלא שהצליס אחריהם לקחו
פסיקי הסודס וקלת מן המאמרים כפטועס ולכן עשו מן הדרך הישרה, וצוה נשלמה
החקירה על ארצעת העיקרים הראשונים, שיהס מליאות האל, יחודו, מלילת הגשמות

עמנו

המאמר בביאור עניני הדת. ואולם שמציאות הנביאה והגמול והעונש הכרחי לבעלי זאת הדת מבואר, ומוזה יתבאר גם כן שהוא הכרחי שהאל יודע ומשגיח. ויראה שאלה או קצתם לפחות הכרחיים בדת הזאת מהצדדים שספרנו. כאלו תאמר מדברי הנביאה ומיתר הענינים אשר ספרנום. אולם שהתורה הזאת לא תשתנה הוא הכרחי לבעל זאת הדת מאד וכ"ש כאשר יונח מזה שהתפרסם מיתר אנשי הדתות אשר אמרו שהתורה הזאת היתה קיימת עד זמן מה ואחר כך נתנה תורה אחרת. ומוזה יראה שהיות משה רע"ה אדון הנביאים כולם הוא שורש כי הוא מתחייב למה שנאמר כבר מענין קיום התורה. ואין צריך שנשתדל בראיה על שזאת התורה הנמצאת בידינו והיא תורת מרע"ה בציווי האל הוא שורש בדת הזה. ואולם שתחייב המתים הוא שורש בדתנו זאת מבואר

פירוש

ממנו, ונלחיותו, ועמה יצא לנצח על הכסארים: שמציאות הנביאה. זה צלמת שורש כתיבה זו לתנו לנדה ולא כשחפצו זה סאל דלות: והגמול והעונש, אצל זה אינו פרטי לנו לנך ואין זו סימן יצדל זין דת משה לזולתה: לא תשתנה, זה מציאת תורה עממה, כי צמח מלות הוסף הכחוז מלת לדורותיכם, או מלילת כל הימים, או מלילת אלה יצדך, וזולת זה די לנו לרלות כי לא הבזילה התורה שום זמן לשמירת המלות ולא אמרה שצעת פלונית יפסק חיונן (חון מן המלות התלויות בדרך שצנעם יורה שיפסקו צחולה לדרך) ומזה למדנו שהיא נלחית: כאשר יונח מזה שהתפרסם, וציותו יוצן היות נלחיות התורה שורש צדמתו כאשר היה מי שאמר כי נתחלפה בלחית, זה ידוע: כי הוא מתחייב, גם זאת האמונה שלא היה ציף שהגיע למעלת מרע"ה לרואה להיות שורש דת צעבור שהיא נמשכת ממה שאמרו היות התורה נלחית, כי כפי מעלת הכיף כן יהיה קיום כצואחו, ועיין הערה ג': ואין צריך שנשתדל, גם אין לורך להוכיח צמות היות אחד מעשמי דת להאמין כי התורה מן השמים כאשר ידוע שזה העיקר שהכל תלוי בו: שתחייב המתים הוא שורש, אע"פי שהנכחיים קלת מדברי הכיפאים לא נקרא צעבור כן כופר בכל התורה כולה, ולאמנת תחייב המתים הוא דבר נלמד רק מדברי הכיפאים, ואין ממנה צתורה אלא הדמיון שהוליו מליזה פסוקים כדאיתא צפ' קלק, עכ"ל שורה שורש דלת לפי שהיה נס גדול שיתן קיום לתורתנו התמימה ויוסף פאל וכבוד לישראל. והנה מונדחים אנו להודות כי פרטים דנים המוגעים אל זה הנס נעלמו ממנו ואין אנו יודעים איך יהיה ומתי יהיה וצליזה מקום יהיה ואל מי יתפשט ולליזה תכלית יהיה, אם אדם שמת צוקמתו יסוז צחיים כזקן או כמי שמת צנערותו, אם יקילו מעפר כל דורות העולם עם כל תולדותיהם הרבים ואיך תכיל הארץ אותם, או רק הדור האחרון, אם נשא אדם נשים רבות זו אחד זו האם יתחייב לקיים את כולנה כשתחייבה, ואפילו אם היו לחיות שאסור לקיימן, וכדומה מן השאלות העמוקות שתעוררנה בלצד אים נגון, כל זה נעלם ממנו כי אין לנו מקור נאמן כשאלו ממנו תשובות וליאורו מכל ספק, וכבר הודיע הדמ"ס ז"ל במאמר תחייב המתים מה שיש בו די על זה הענין, ואמר סם: תחייב המתים הוא פנת התורה והוא שוז הנפש לגוף ולא יפורט זה עכ"ל, והכונה בדבריו אלה שאין לנו ליכנס בפרטים

מבואר מדברי חכמי המשנה והתלמוד. וזה שהם אמרו בפ' חלק שאשר לא יודה בזה ושונה מן התורה הוא, כופר ואין לו חלק לע"הב. אם כן אינו בכלל יתר ישראל, ואין זה בעבור מעשה רע אלא בעבור דת רע אם כן הוא שורש. וגם כן ענין המשיח הוא שורש לפחות משרשי הדת עתה, ואם אולי אינו שורש משרשי התורה וזה שכאשר אמר החכם ההוא הלל האחרון שאין משיח לישראל אמרו עליו החכמים המאמר הנאמר על מחללי ה' ועל העוסקים

פירוש

צדעיים. כי אין דרך למדע דק נאמין אל הכלל והוא שזו הנפש לבוף, גם אמר שם: היות התורה צלתי וזכרתי זאת הפכה כלל לא צדעיות ואף כי צדעיות ואם אי אפשר מצלתי שואמר שיש צדעיות דמיונות לזאת הפכה ויאמרו הדברים ההם אשר זכרום צאמדם מנין לתחית המתים מן התורה תכלית האומר שואמר שהם רמזים נסתרים וכו' עכ"ל, ועיין שם תירוץ הדברים: ענין המשיח, גם על זה העיקר תחסרנה לנו הידיעות הפרטיות והמעט שדברו עליו הכנאים אינו אלא דרך כלל ומלוצם לפעמים צמליות שירות מקצלי ציבורים שונים, דק זאת ידענו צלי ספק כי ילא חוטר מבצע ישי יקצן נפולות יהודה ויוסינס על אדמתם לצטח, אך התנאים שבהם יתקיים זה המופת, האותות והסימנים שיקדמו לו להורות על אמתהו, הפעולות שיפעל והשינויים שיסנה צדיאתו, מה יהיה מלצ-האומה והכבדותיה אחרי צואו, איזה מנכבים יבועלו ואיזה יקויימו צדיאתו, ואיך יוצנו קצת מהכבדות המדברות צזה הענין כל זה כופל עד הכס תחת חילוף הסצרות אין צדידה, ומי יתן וכשאר כל הפרטים האלה על מתכונת הספק כמו שהם צאמת, ולא היה איש שיזוד לכתוב צהם דרך סגרה כי היה די לנו להאמין דרך כלל שיצא לניון גואל מזדע דוד יקיץ נדחים מארצם כנפות הארץ ויוליכנו קוממיות לארצנו, אמנם המחזרים שרנו להאריך הדבור צזה הענין נעו מן הדרך הישרה וכתצו דברים שאין הדעת סובלתו, וכי גש איש אשר רוח תצוכה צו לקדוש צם' אצקת רובל לר' מכיר תסמנה שערות דאשו מרצו ההצלים והצדיות והפתיות הנכללות צו, כי כפי חסרון ידיעתו צדעיים האלה כן פרץ צהם פרלות כפי העולה על דוחו, וצעוכותיו הרצים קרו מזה מכשולות וקלקולים אין מספר שסצצו דעות דצות לכללות האומה, כי קמו פעמים דצות אכשי תרמית ופועלי און והדיוח את העם צחלקלקות לשום עלמם משיחים והפחאים נגדרו אחריהן ונוקצו וכלכו, קים קרא צם' ד"ה לר' יוסף הכהן וצם' ליצת נוצל צצו וצם' צצו מורח כ"י וצם' תורת הקנאות וצם' השימוש ודומיהם ותרצו צעוך, ועיין הערה ד': לפחות משרשי הדת עתה, ירלה צזה שא"ל לשמו מתחלה לשורש צדת לפי שהוא נמשך דק צצצת חטאות ישראל, כי אין גאולה אם לא קדם לה גלות, ואין גלות אלא צצצור חטאות האומה, ולאנלח חטאו ישראל לא היו לריכים לצצורת הגאולה, א"כ מעיקרו אינו שורש, אצל מאחר שנתאמת כל זה שישראל גלו מעל אדמתם צצצור עוכותיהם צצה האמונה הזאת להיות שורש צדת, ולכן אמר המחזר כי אולי אינו שורש משרשי התורה כלו' שלא נלמד דבר זה מן התורה עצמה, אלא הוא שורש משרשי הדת לצד, היינו שכל צעלי הדת להיות עתה צמצם הגלות מחוייבים להאמין צו, וכצד ידעת שהר"י אלצו היה סוצר כי ציאת הגואל אינו משרשי הדת אף עתה, עיין דצרו צם' העיקרים מ"ד פת"צ: הלל האחרון, קדמו כן להצדיל צצו וצין הכלל הזקן כנודע: אמרו עליו החכמים, לא היו החכמים שאמר עליו כן

העוסקים בספרי מינין. והוא אמרם שרא ליה מאריה להלל, נראה
 אם כן שהם היו סוברים שאומר זה המאמר הוא כמין ואם כן הוא
 שורש בדת. והנה זאת היא הדרך היותר נכונה בלקיחת ביאור
 השרשים האלה ואל זו הדרך נטה רבי משה ז"ל. ואולם קצת
 מחסרי הפילוסופים המתפלספים אשר באומתנו חשבו לתופשו
 באלה כמשפט אנשי אומתנו כמעט על הרוב. ר"ל שבאשר יגיעו
 אל ידיעה מה ואם היא קטנה יחשבו לתפוש על ראשי התורה
 והחכמה

פירוש

רק דב יוסף לנדו הוא האומר שרא ליה מאריה וכו', כדאיתא צפ' חלק, וזהו לדעתו
 טעות גדולה שכנעו זה דבס אמשיכילי עמנו צחצוריהם לייחס כל מאמר ומאמר
 היולא מפי אחד מהמוראים לכל החכמים יחד כאלו היה צדור עלי ספק שזהסכמת
 כולם כאמר, אמנם היה המופת על זה? והלא אפשר שהיה רק דעת יחיד, וכן
 דלוי לנו לדון מאחד שנכתב על סם אמירא אחד לצד, שהרי אלו דואים צפוגות
 המשנה כשהיו רוב החכמים צלתי מסכימים עם דעת איזה יחיד אמרו: ר' פלוני
 אומר כך וחכמים אומרים כך, א"כ צשאל פלוגות שלא נכתב צהם צזה הלשון לא
 היה רק יחיד שהיה חולק עם יחיד, ורק אחד שנפקה ההלכה כאחד מהם שז דעת
 אותו היחיד שהלכה כמותו להיות דעת כולם, ולכן כאן שרז יוסף פליג אל' הלל ולא
 מלאכו שטעו החכמים לא לצד זה ולא לצד זה דלוי לנו לומר ששניהם רק דעת יחיד,
 ולא כנכסו החכמים צו המחלוקת כלל, וכזה תדון לכל המאמרים הצאים צסם יחיד
 מן היחידים, ומי יתן וישימו התורניים אל לצס זה הכלל הנכבד שאמרתו כי אז
 תחלטה כמה מחלוקות והיה העקוב למישור והדנסיס לצקעה: הוא כמין, כי דב
 יוסף צקם עליו כפרה צמאמר שרא ליה מאריה, א"כ סצנתו היתה מתנגדת ליסודי
 הדת, וצזה השלים המחבר להוכיח כי הי"ב עיקרים שמהם הדמצי"ס ז"ל דלויים
 להיות שרשים צדת: חשבו לתפשו, אפשר שכינתו על צעל העיקרים שטען על
 הדמצי"ס צמספר עיקרי הדת כמו שכתבנו למעלה: כמשפט אנשי אומתנו, לא
 שכנס עתה לשפוט הלקוק טענות הר"י אלצו על הדמצי"ס אס לא, כי כבד גליתו
 דעתו למעלה על זה הענין, צשגס נראה שמהצד דוחה הטענות ההמה ומחזיק
 צדעת הדמצי"ס, רק אעיין פה על מה שאמר המחבר כי דצוי המחלוקות והתנגדות
 קלת החכמים על קלתם הוא כמשפט אנשי אומתנו על הרוב, ואומר כי לצשתנו
 ולשאלה צקמינו אמת הדבר שאין אותה צעולם שיהיו חכמים מחולפי הדעות ואוהבי
 המחלוקת כמונו היום, כי אלפי אלפים ספרים שחוצרו עד הנה על העניינים התורניים
 ועידו על-שינוי הסצנות ועל אהצת ההתנגדות ששטרשה צנו משנים קדמוניות, מה
 שזס צונה זה קומר, ועל הרוב כונת הסותר אינה לתור אחד האמת אלא רק
 להתקומם על זולתו כי כך הוא המנהג, וצדון הסדרעם המחבר על המנהג הדע
 הזה המסצב כמה-לקוליס ומוכע ממנו ההלכה האמתית שהיא השלמות: שבאשר
 יגיעו, יחקור מאין צאה תכונה דעה כזאת צאומתנו, ונפי המונן מדצדיו הענין
 כך, כל אנשי עדתנו מחלקים לערך השגתם לב' כתות. הכת האחת הם שרדי סגולה
 חכמים גדולים צעלי שכל וד ציניה עמוקה המאירים לארץ ולדרים עליה צחצוריהם,
 הכת השנית הם אנשים שהתחילו ללמוד איזה דבר ועיינו צספרים והלליחו ללאת
 ממצב הסכלות הגמורה אך לא הביעו עדיון למעלה החכמה האמתית, והצת השלישית
 הם הסכלים העמשים שלא ידעו מאומה כי דעתם מוגצלת מאד והדלות יכריחם
 להוסיף

והחכמה וזאת היתה אחת מהסבות העצומות ברבוי המחלוקת
בין אנשי אומתנו, ותעזור לנו הקנאה והשנאה ובקשת הכבוד.
אולם משכילי הדעת בעלי המדות החשובות יבינו אלה וידעו
קלות ההשגות ההנה ולכן לא נאריך באלה, וזה השיעור מספיק
בזה כפי טבע למוזר זה המאמר.

ואולם השאלה השנית תובן על שני פנים ראשונה במוחלט, ר"ל
אם נאמר כי להם ביאור אִם לא, ושנית אם הונח שלהם
ביאור אם ראוי שיונח על ספר, וכפי שני אלה הפנים נדבר בשאלה
הזאת. ונאמר שדיני התורה ומשפטיה כדם או רובם יש להם
ביאור

פירוש

לקולא כל זמנס צקסת מחיתס, והנה צעלי הכת הסמית גדלות עמנס חסוציס
ונכנדיס צעיני הכת השליסית יתחילו להתגלות ונדרס לננס מלחיסס הפחותיס
מהס ידע צעיניס מליסות צעלי הכת הראשונה שהס יומד מכוניס מהס, ולפי
שלין זידס קנה סמדה למדוד מהו המעט אשר השיבו כנגד העניינים הנדסס אשר
לא השיבו יחסו עמנס לחכמיס גמוריס ושלמיס בכל מיני מדע, ולהרלות שכן הוא
ימדדו בצעלי הכת הראשונה ויכחצו נקדס טענות טענות כדי להספיל כבודס ולקדדסס
אל מדרגתס, זאת היא סבת המחלוקת כפי דעת המחנך, כי כך היתה תכונת רוב
המחנדיס צימיו, אמנס אוי וחזוי! כי גם גדוד הזה דנו מאלצה המחנדיס אשר
יסות להס שס מד קטינל רבד צעירל יקומו נכד מופתי סדוד ואנשי סדוד להתעולל
עלילות צלין הצינ, נפיצותיהס עקשו להס ודדך האמת לא ידעו, על כן רחק משפט
ממנו כי כשלה נדחצו אמת וכנוחה לא תוכל לצא: אדית מהסבות העצומות, כי
גס סנות אחרות יש לזה הקלקול אשר לולי ידלתי להתרחק מן המסלה אשר לפני
הייתי מרחיב הדבור צהס, והמתכוון צמה שטענה אחר חתימת המסנה ימלא הסנה
האמתית: הקנאה והשנאה ובקשת הכבוד, ומי שיסני המדות הללו צודלי שלא
סגיע למעלת החכמה: וידעו קלות ההשגות, ויכירו שלינו לפי כבודס להשיצ להס
צד, ולכן ישמרו לפיהס מחסוקס, ופעמיס דנות המסנה היותר נכונה להס היא
השתיקה:

ואולם השאלה השנית, יצא עתה אל מה ששאל למעלה אם ראוי לפלש דברי
התורה צענפים עם אשר השאלות המתענות לזה הענין שהזכיר סס, ואתה
הקורא עשה אזניך כאפרכסת להצינ היטב אמדותיו עם המעט אשר ארמו צציאורס,
כי זה השער פתוח דק לנכונים: במוחלט, היינו על מניסות הציאוריס עמנו,
אם יש ציאור כזה צמניסות אס לא, והפן השני אס דלוי לשומו צמכתז או ישאד
צע"פ: כולם או רובם, ממליצה זו ללמוד כי לפי דעתו יש קלת מהס שלא יציאנו
הסנה לקיים להס ציאוריס זולת הנראה מפיסיותס: יש להם באור, זהו דנד
שהכל יגזור אמתתו מכמה טעמיס, כי אין מי שיכחיס שהתורה דנדה צדינין
וצמשפטיס צקיור גדול, גס לופה פעמיס דנות דק על איה פדטיס וסמכה על
סמנייניס שילמדו מהס על הכלל כולו, גס פעמיס סתמה דנדיה עד שלא יוצן היטב
כינת הצווי, ולא יונח שאין להוליא דנד מתוך דנד ושלין לקיים דק אס הנמלא צכתו
מסודס תהיה חלילה תודתנו חסדה ופעמיס דנות לא תשיב מצוקסה, לכן אין ספק
שס להסניל צאמדות הסודה ולהעריך מאמד עם האמד ולעלות מן הפדע אל הכלל

ביאור ושל א יספיק הפשט כלל. וזה מביאר כשירד אדם אל פרטי המצות והדינין כאלו תאמר בסוכה ובתפלין והדומה לאלה ומוה יראה הכרח הלמוד התלמודי בדת ר"ל במשפטי הדת ודיניו. וזה כי בלמוד ההוא יתבארו הדברים המקובלים אשר אין בהם מחלוקת כלל ויתבארו המדות המקובלות שבהם התורה נדרשת אשר הם כאילו

פירוש

כי דרכים האלה נכד אל תכלית כונתה וכדון דין אמת לאמתו, והנה הדעת נותנת שהמחוקק העליון ציוס לומר את נאמן ציתו על הדברים האלה ציאל לו ג"כ כל הפרטים השייכים להשלמת הענינים ההם, אמנם אל תחשוב ליקח הוכחה לזה ממה שסינינו צאנות משה קבל תורה. מסיני וכו', כי לדבר אחד כיוון שם, עיין הערה ה'.

גם לא ממה שאמרו (דרכות 77 ה' ע"א) על פסוק אשר כתנתי להורותם, או ממה שכתבו (בטיין 77 ס' ע"3 וצ"3 דתמורה) על פסוק כי על פי הדברים האלה, כי אלו דרשות צעלמח הן, לא מופתים דרורים ויל מניחות הקצלה, ויותר יתברר לך זה מהקדמת זרעים להדמנ"ס ומהקדמת הסמ"ג, וקלת ג"כ מס' משה דן עם כי פעמים דנות הפרוי על המדה; כשירד אדם אל פרטי המצות, כי כשחקוק על הפרטים ההם נכגע צספקות וצשאלות עלומות הנוגעות אל פרטי כל מצוה ומצוה, אין כתבה צה. מי ומי החייבים צה, אנה מתי וצאית אופן יפול חיובה וכיוצא צאלה, גם לפעמים נמלא צהספקה דאשונה סתירות צין פסוק לפסוק אשר אין פותר אותם זולתי כשנאמר שיש לכל זה ציאור צעל פה יותרו על ידו כל הספקות: הכרח הלמוד התלמודי, אין הכונה צזה אל התלמוד צפרט כמו שהוא לפנינו היום עם כל הסיכורים וההגדות והפלוגות והחלוקים הכלולים צו, דק יאמר צדרך כלל כי מאחר שהוכחו היות ציאורים למצות ילא מצוה הכרח לימוד אותם הציורים, וקרא זה הלימוד התלמודי יען על הרוב ימלא צהלמוד עם כי נמלא, גם צמשה וצצרייתות שיעור לא מעט, ועם כי לפעמים ילא משיקול הדעת, אמנם להראותנו שלא כיון צזה אל כל חלקי התלמוד צפרט הוסיף ציאור לדבריו ואמר צזה הלימוד יהיה דק צמשפטי הדת ודיניו: יתבארו הדברים המקובלים, אותם הדברים שלא כתצארו היטב צמליות התורה עלמה יקצלו חוספת ציאור ע"י הלימוד ההוא: אשר אין בהם מחלוקת, טצע הדברים המקובלים יחייב שלא יהיה צם מחלוקת כלל, כי אם אמתה הדבר נשענת על דצרת המקצלים המעידים סך קצלו פה אל פה כל אחד ממי שקדם לו עך. אדון הכציאים ע"ה סוג אין מקום לצעל דין לחלוק על אמתה הדבר, אם לא שיעיל ספקות על הקצלה עלמה ויאמר איני מאמין סך וכך קצלתם, וזה תורה כי אין צידו להוכיח שהמעידים כך הם אכשי שקר ותדמית, לכן לא תפול לעולם מחלוקת על הדבר המקובל, ונמשך מצוה כי כל דבר אשר תמלא צו חילוף הצצרות צין החכמים, זה אוסר וזה מתיר זה מכשיר וזה כוסל מדע נאמנה כי אין אחת משתי הדעות מקובלה, ולקמן יצא המחבר אל זה הכלל ושם נאריך, אך עתה די לנו להצין תכלית כונת המחבר צאמרו שהלימוד התלמודי הוא הכרחי דק צעבור שעל ידו יתצארו הדברים אשר אין צם מחלוקת, כי זה יורה שאינו מדבר צחלק התלמוד שיש צו פלוגות ומשא ומתן של הלכה, צעבור כי החלק ההוא אינו מקובל: ויתבארו המדות המקובלות, ידבר עתה על ה"ג מדות שסנה ל' ישמעאל צצרייתא אשר המחבר ס' מורת כהנים הנקרא ספרא הליגס צראש ספרו צעבור כי על ידי הכללים ההם הולילו החכמים כמה דינים צתורת כהנים כידוע, וכן ידבר על ה"צ מדות של ל' יוכי הגלילי אשר הם ג"כ צדיותא, אמנם שתי ספקות יש להעיד על דברי

כאילו יסודות ומקומות להקשים הדיניים ואלה גם מן לא תפול
בם המחלוקת במוחלט. ר"ל שיאמר שאין לסמוך על המדות אבל
תפול לפעמים בתנאייהם כאלו תאמר בכלל ופרט וכלל, כלל
הראשון עיקר או כלל האחרון עיקר או דוקא כאשר התבאר זה
בהחולץ

פירוש

המחזר, ראשונה מי הביד לו שהמדות ההנה מקובלות? כי הנה פעמים נרות מלאכו
צפי החכמים מליצה זו דבר זה הלכה למשה מסיני אשר נזה הודיעו כי שמועה פלונית
היתה מקובלת צדיקה, אבל כאן כמספר מפי עמנו ר' ישמעאל אומר צ"ג מדות
וכו', ולא אמר כך מקובלני מניה אזי אצא, או מקובל אני מפי ר' פלוני ששמע מדני
ודני מדני וכו', וכן ר' יוסי הגלילי שנה סתם ל"ג מדות ולא הודיע מאין צאו לו
וממי שמע אותם, שלכן היה נראה להצחיק תמיד בין השמועות הנאמרות סתם
צלטון ר' פלוני אומר וצין הקאמרות צהודעת המקוד שמהם קנלו אותם, ולומר כי
הראשונות הם דעת יחיד והשניות הם דברי קבלה, וציומד יתצדד זה כאן שאם היו
המדות מקובלות באומה היה דניו הקדוש כותבם צמסכה להיותם כמו המפחה להצין
על ידם כל תורה שנע"פ, ומאחר שלא עשה כן זה אופ שלא חשז אוחס אלא
בדעת יחיד, וכן כל הקדמונים העלימו ממנו הודעה כזאת, א"כ מאין לקח המחזר
המופת על זה? והספק השני שיש להעיד על דבריו הוא כי אם אצת שהמדות הם
מקובלות איך אמר ש"י הלמוד התלמודי יתצארו המדות? והלא נהפוך הוא כי ע"י
המדות יתצארו התלמודים התלמודיים מאחר שהמדות לדעתו הם כמו הסודש והעיקר
להקשים הדיניים כמו שאמר צסמוך. לכן אני אומר להפת שני הספקות יחד שגם
המחזר יודה שהמדות אינן מקובלות מסיני, כמו שירמוז על זה למטה, דק לפי שדאה
צבן תועלת גדולה לצמד על ידם רוב הדינים הפרטיים הנלמדים מן הכתובים צרמו,
לואת הגדיל מעלתם ושם אותם כדברי קבלה, אמנם האמת יודה דרנו כי צכל
החכמות שצעולס הכללים הם מאוחרים צזמן מן העיניים עצמם שעליהם נוסדו.
כמו ד"ת כללי הדקדוק מי לא יודה שהם המלאות המדקדקים אשר נתנו אל לצם
לעיין היעצ צדרכי הלשון וצשימושי המלות והאותיות וכפי מה שדלו צכתובים ומהם
הולאו הכללים לתועלת לימוד הלשון על הסדר, עפס כי צלי ספק הלשון עצמה
קדמה זמן רב להמלאת הכללים ההם, כן הדבר צמדות, דאה ר' ישמעאל צחכמהו
גי דרכים טובים יש לחכמים צהולאת פרטי הדינים מן הכתובים ושים להכנים קנת
מן הדרכים ההם תחת טוב אחד וקלתם תחת טוב אחד, וחשז לקצן כולס תחת י"ג
טובים גדולים ויכללו צהם כל הדרכים וקדאם מדות, אמנם ר' יוסי הגלילי עשה
צהם חלוקה אחרת והגביסם תחת ל"ג סגים, שגם זה יודה כי לא היה להם שום
קבלה על זאת, דק כל אחד כותב כפי סצדתי, ואין רחוק לומר שלא נעלם זאת גם
מעני המחזר, ומה שפיראם מקובלות כונתו לומר שאכחנו קבלנוס אר' ישמעאל ומד'
זוסי, א"כ צעדרכו הם מקובלות לא צעדרכם, וצזה יתצמד ג"כ מה שאמר ש"י הלמוד
התלמודי יתצארו המדות הפך הסדר הראוי אם היו אלה מסיני דוקא, כי כונתו
לומר ש"י ההצטוננות צתלמוד שצו נתצארו דינים דנים תכח ק"ו או ג"ס או זולתם
מהמדות כצין היעצ מהו הנלכה צאותן המדות ואיך נשתמש צבה: ומקומות להקשים,
זה הלשון מורגל מאד צפי הפילוסופים הקדמונים שקראו למיני המופתים [Loca]:
שאין לסמוך על המדות, לא תפול המחלוקת צצנעם לפי שדוצס נוסדו על אדני
חכמת ההגיון שא"א להכחישם כידוע: בתנאייהם, אבל לפעמים יחלוקו על איזה
פרטים ותגאיים הגולדים מן המדות: כלל הראשון עיקר, מחלוקת היא צגמ' ונדועה
שם

בהחולין ובמקומות אחרים, ולפעמים תפול המחלוקת אם ראוי
 שנלמוד הדבר מכלל ופרט וכלל או מרבוץ ומיעוט ורבוץ והדומים
 לאלה, והדינים היוצאים מאלה נקראים דיני תורה כלומר שהם
 יוצאים מהפסוקים מכח המדות, ומ"מ אינם כתובים בתורה בביאור
 ואינם מקובלים בפרט ויקראו דברי סופרים ג"כ כלומר שהסופרים
 הוציאו מכח דברי תורה במדות, ולפעמים יומת העובר בהם
 כאלו תאמר האיש הבא על אשה שנתקדשה בכסף ודומה לזה,
 ומ"מ אינם מדרבנן כגון הגזירות והתקנות אשר הם כסייג ומשמרת
 לתורה, ובאלה הענינים כולם כפרו הצדוקים ויצאו מכלל הדת
 וכאילו

פירוש

צ"ס שקראו לה כלל קמא וכלל צדא, תמלא הענין הזה מנואל צדיות צ"ס
 נדות אהרן: אם ראוי שנלמוד, אם יומת כגון ללמוד דין פלוני ממדה פלונית או
 ממדה אחרת, ודבר זה תלוי בצדא, כי אף שהיה כולם שיש בה נדות להוליא
 על יד דין אמת לאמתו מ"מ לא הסכימו כולם צדיות מדה דלוי יומת להשתמש להוכיח
 זה הדין ההוא, או אפילו אם הסכימו צמין המדה כחלקו צדעיה צדעיה מהן
 נשתמש, כגון צדעיה ההוא, כי צדעיה הנקדחת כלל ופרט וכלל יש מינים צדעיה
 ואחד מהם הוא דצוי ומיעוט ודצוי: דיני תורה, וזה המין הראשון מהדינים, והוא
 יניא מינים אחרים: אינם כתובים בתורה, דק נלמדו צפויע המדות כמו שאמר,
 ואעפ"כ קראם דיני תורה כי יש צדעיה פסוק סיסמכו עליו: ואינם מקובלים בפרט,
 בלו' דרך הולאת דין פלוני ע"י מדה פלונית מפסוק פלוני אינו תקובל, שהדי על
 זה נחלקו פעמים רבות ד' פלוני יליף לה מהאי קרא ור' פלוני מקרא אחריתי, ואם
 היה להם צדעיה לא היו חולקים כל עיקר כמו שאמרונו שלא תפול מחלוקת צדעיה
 התקובל, א"כ תזה יש ללמוד מהמדות עלמין אינן מקובלות תאחד שהדינים היוצאים
 על ידי המדות. הן לא יקראו מקובלים: ויקראו דברי סופרים, עיין צדעיה משנה
 ג' פ' י"א דסנהדרין: ולפעמים יומת, הדי שיש להם כח כמו דצדי תורה עלמין,
 אע"פ שהחכמים הם שלמדו אותם מן הכתובים צדעיהם שאמרונו, ואולי צ"ל להם
 זה הכח ממה שלתה התורה והאיש אשר יעשה צדעיה וכו' ומת האיש ההוא, שעכ"פ
 נלך אחר פסק דין שלהם: אינם מדרבנן, ולמעלה אמר שאינם מקובלים, וידמה
 שהם שני הפכים אבל אינו כן, כי סוף סוף אלו הדינים נכמכים על פסוק מפסוקי
 התורה עם כי נחלקו צדעיהם מדה מן המדות, אמנם הגזירות והתקנות הם סייגים
 מחודשים שאין להם פסוק לתלות צו, דק חז"ל תיקנום לעשות משמרת לדצדי
 תורה, א"כ אלה הדינים הם פחותים ממלות דלודייאם והשגיים יותר ממלות דצדעיה.
 והם צדעיה ממוענת, והנה צדעיה השלים להשיצ על החלק הראשון מן השאלה שא"ל
 אם יש להם צדעיה אם לא, ועתה ידבר על המחלוקת צדעיה ועל כת חכמים תורה
 שצ"פ, ואח"כ יצא אל שאר חלקי הדינים הנכללים צדעיה שצ"פ, ואח"כ אל
 המחלוקת שאינם צענין דינא ושם ידבר על הקצלה: כפרו הצדוקים, כונתו על
 הקדאים כמו שכתבתי למעלה שקראם נדוקים כפי המורגל בהם שיש הפרש דצדעיה
 וצין הצדוקים, והנה אמר שהקדאים כפרו צדעיה האלה ולא דלו לקבל על עצמם
 כל הדינים שהז"ל הולאו צפויע אותן המדות: ויצאו מכלל הדת, פי' נעשו
 כת צפני עצמם ואינם נחשבים עם הצדעיה לכת אחת מלך מה שחולקים עמהם
 צפירוש המלות, אבל ג"מ לעם אחד יחשצו עמנו, כי אף אחר ילדנו והם צדי ישראל
 כמונו

ובאילו הם מאסו בביאור והרבו הבאורים וזה כי כאשר לא תונח
 הסכמה מה בביאור אבל יפורש כרצון איש ואיש ירבו הבאורים
 בלי ספק, והנה זאת העדה הרעה תפריד הנקבצים אחר שאין
 מבווא להסכמה ביניהם, כ"ש שלא תקבץ הנפרדים כאשר אמר
 רבי משה ו"ל, ואין ספק שראשי הכתות האלו רצו לצאת מכלל
 הדת לטעותם בכונת אנטיגנוס אלא שפחדו מן החמון והמציאו
 דרך לפרוק עול התורה מעל צוארם מבלי שיגיעם היוק מבני
 אדם

פירוש

כמונו מאחר שחולקים כבוד לתורה שנתנו ומודים בכל הי"ג עיקרים שמנה הרמב"ם
 ז"ל: וכאלו הם מאסו בביאור, הוא כמסתכל בהם על כי כרמים כאלו יתאסו בכל
 ציאור כדי לשמור דברי הסוד נקיים מכל חוספת, ובכל זאת ירצו הביאורים זה
 יותר מן הרבנים בעצור, שהדעות נתונה לכולם לפדש איש איש נחפשו, והנה מלך
 אחד נדקה טענה זו נגדם בעצור כי אין יסוד קיים לציאוריהם ותמיד הם עלולים
 אל השינוי, כמו שהעיד אחד מראשי חכמינו ר' אליהו בן משה בספרו אגרת אליהו
 שהיתה מחלוקת גדולה ציניהם בענין מילה בשנת שטרות הראשונים היו מלין
 בשנת בעצור שדגשו כמונו וציוס השמיני ימול הפילו בשנת (שנת 77 קל"ג) אבל
 אחרי כן חששו להלול שנת ודחו אותה ליום ראשון, ואחר זמן חזרו לחוש לעיומו
 של יום השמיני וגמרו למוול בשנת אבל אחד שקיעת החמה היינו צין השמשות שהם
 קורין מגדש השנת, וזה דבר צלתי נכון להחליף הביאורים פעם אחד פעם, אבל
 מלך אחד יראה שעל הדוג ילכו גם הם אחד הביאורים שהמליאו ראשי חכמינו ולא
 יעו מהם ימין ושמאל, לכן לא נוכל לומר שהם יתאסו בכל ציאור כי יש גם להם
 בעין קבלה ולא לא כקבלתנו: תפריד הנקבצים, בעצור שיחיו מקום לפירושים
 שונים זה מזה: לטעותם בכונת אנטיגנוס, שאמר צמק' אבות אל תהיו כעצדים
 וכו', וצוה בראש המחנך שהוא מחליפם בלדוקים מנחשי הגמול אחד המות, אמנם
 בכל הספרים שראיתי מן הקדמים, ולא מעט המה, לא מלאתי אפילו דבר אחד
 שידמות אל הכחשת המנה הזאת, אדרגא הם מלאמיים בגמול הנכסות לעולם הזה
 כמונו היום, כאשר האריך צוה אחד מגדולי חכמינו ר' אהרן האחרון צפ"ט
 מספרו עץ החיים אשר צדיק, לכן ראוי לנו לומר להתנלות המחנך כי הוא לא ראה
 ספריהם ולא ידע דרכיהם וסגרותיהם, רק דבר עליהם נפיש ששמע מהם וכפי הסגרת
 ההמונית שגזרה צימיו, כי מי שיכיר דעותיהם נודאי שלא יחזיק אותם צמה שאין
 צהם, גם אפשר לומר שהמחנך לא ידבר באין על הקדמים צפרעו כי אם על כל
 הבחנות אשר צין סגרותיהם המזויפות הדימו יד ב"כ נגד קבלת חז"ל וכחשו זה,
 ובכללם היו הלקוקים צלי ספק, וקלת דאיה לזה מלשון שכתב שראשי הכחות האלו
 לנו וכו' שהזכיר כחות צל דצים כאלו ידבר מכתות דנות. אמנם הקדמים הם
 רק כת אחת, גם יחס זה הטעות רק לראשי הכחות לא לכל צעלי הכת, איך שיחיה
 לא ידעתי איך נכנס המחנך פה לדבר צמה טעמו לדוק וצייתום שדברו דגם אנטיגנוס,
 כי כל צד דעת יודה שאין הכחשת גמול ועונש שבה להכחיש בקבלת חז"ל, אלא מראה
 דבור שהוא הלך צוה אחד דעת הרמב"ם שכתב כן צפירושו להשנת אנטיגנוס איש
 סוכו, ולא נתן אל לבו לחפש אחד מולא הדברים, כי באמת דברי הרמב"ם הם
 תמוהים מאד ולא ידעתי מאין לו מה שסיפר שם, וסוף סוף אין לדיון אלא מה
 שעיניו רואות, ולאכחו נדע צלי ספק שאין שום הטרדות בין הלקוקים וצין הקדמים;
 לפרוק עול התורה, הקדמים לא פרוקו מעל

ואתם

אדם, וזה כי כאשר יהיו הביאורים כרצון איש ואיש ימצא כל
 כל אחד מהם ביאור יסבים לכל מה שירצהו. כאשר אמר כל זה
 הרמב"ם ז"ל. ונאמר מזה בפרקי ר' נתן. ואיך יתכן שיהיו דיני
 התורה ומשפטיה בלי ביאור והסכמה ואנחנו נראה כי אפילו דברי
 אחד מן האנשים יקבלו ביאורים רבים מתחלפים כש דברי הנביאים
 אשר הם יותר סתומים. ואם יאמר אומר כי כאשר הונח ענין
 התלמוד כאשר הוא יתר הביאורים והמחלקאות וזה מביאור
 מדברי התלמוד בעצמו בביאור המשנה ומדברי המפרשים דברי
 התלמוד

פירוש

ואדם רק עול הקצלה לא עול התורה, אך הנדוקים צקשו לעשות בן, מזה נראה
 שנגד אחר דעת הרמב"ם המעורב יחד שתי הכתובות: יסבים לכל מה שירצהו,
 ומכיון הקצלה נעמס לא יעשו כן, ולא יחדשו ציבורים רק על פי כללים נוסדים
 נדעת האדם לא כהפך איש ואיש צלי שום טעם, לכן אם נשפוט עליהם צדק לא
 נאמר שם הולכים צדק רק אחר דלוס, כי כל ממליץ ציבור חדש ישתדל לתת טעם
 לציבורו ולא יתלה הדבר צלונו לצד: ונאמר מזה בפרקי ר' נתן, חפשתי בכל פרקי
 מצות דר' נתן הנדפסים ולא מצאתי בהם שום דבר מן הענין הזה, לכן שפטתי כי
 מצות דר' נתן לחוד ופרקי ר' נתן לחוד, אחד זה מצאתי להראש"ע שער ה' מספרו
 יסוד תורה מזכיר מ"ט מצות דר' נתן, הרי לך שם שלישי, ואולי כל אחד הוא חסוד
 צפני עלמו, ועיין הערה ה': ואיך יתכן, כבר הוכחנו למעלה הנדח הציבורים
 לתורה, וכאן נדח המחדר להוכיח זאת מכח ק"ו זה, אם דברי הדיוט יקבלו ציבור
 כ"ס דברי הנביאים, אמנם כפי האמת אין זה מקומו של ק"ו זה, כי חין אנחנו
 מדברים בצפטרות הציבורים לדברי תורה אלא צמלאותם, דנוכי לומר כי לא היתה
 הפאלה אם חפשו לפרש דיני תורה אם לא, כי זה פשיט ואין מי שיסתפק בו,
 אבל שאלנו אם יש לדברי תורה ציבורים מקובלים מסיני או אם הדעות נתוכה לפרש
 בהם צלונו איש ואיש, כמו שגם דברי הדיוט יכולין להתחדש כפי העולה על דוח,
 איך כל צד דעת יודע שאין מקום לק"ו זה: ואם יאמר אומר, עתה יציא טעמה
 אל מה שאמר כי הציבורים הנדחיים כדי שתהיה הסכמה צענין הדיוט, ואמר
 שצדקפה ראשונה קרה לנו הפך מזה ממש, כי על ידי הציבורים עלמם נאשריהם
 לפנינו היום נתדנו המחלוקות ונעדרה הסכמה ואפילו צאחד מהם: מדברי התלמוד
 עצמו בביאור המשנה, כי לא שמדו צפירושא חק ומשפט המצארים המשתדלים
 רק להוליא לאור כונת החבור, כדרך שעשו הרמב"ם והר"ע צפירושיהם וכדרך שעשו
 גדולי מפרשי התורה הראש"ע והרשב"ם והרמב"ן וחזניהם, אבל ככניסו זה מחלוקות
 ומשא ומתן הדעה מאד, ולא די זה אלא גם הוליאו הדברים מהליכתם הפשוטה
 ואמדו פעמים דעות חסודי מחסוד והכי קתני, או תנא ושייר או זולתם מן הדרכים
 שהם חוק מן הפשט, עד שהר"ם צמ"ל צהקדמתו לס' זועים הוכחח לכתוב אלה
 הדברים: ואשר קדאמי לחצר זה החבור הוא אשר דאיתי התלמוד עושה צמסכה דבר
 שאי אפשר להשיגו צצדאל לעולם, שהוא מצוי עיקרים ויאמר כי זו המשנה העיקרה
 על ענין כך וכך, או שזאת המשנה חסדה מליס ותיקון דצדיה לאוי להזות כך, או
 שזאת המשנה היא לפלוני ודעתו כך, ועוד שהוא מוסיף צמיליה ומחסד מהם ויגלה
 טעמים עכ"ל הכותב יד לזחצות עמוקות: ומדברי המפרשים דברי התלמוד, גם
 אלה הלכו דרדרי המשל ומתן והדנו הפלוגתות והחילוקים בפלי גפלים ממה שסיים
 צתלמוד

התלמוד כי להם שיטות מתחלפות כל אחד מזהם יבאר כפי רצונו
 וכאלו לא תשאר הנה הסכמה כלל בענין הדינים, התשובה בזה
 כי זה איננו בסבת הלמוד התלמודי. ואמנם בסבת כתיבתו על
 ספר ולכן לולי ההכרח מצד השכחה לא נכתבה המשנה והתלמוד
 ולכן נקרא תורה שבע"פ, ומזה יתבאר שהביאור במשפטים התוריים
 לולי

פירוש

בתלמוד עלמו. זלמס היו צעלי התוספות ואחריהם חיל גדול וכד כותבו תוספות
 חדשים ושיטות ומימוקים וחידושים ופסולים אין מספר אשר לא יספיקו כל שנות חיי
 האדם ללמוד אמילו חלוס, וכל איש אשר לו עינים יראה כי אין תכלית במלאכה
 הכזרה הזאת להוליא דין אמת לאמתו, רק לחדש פלוגתות ולמלוט דדים וחילוקים
 אל המחלוקת הנמלאת בתלמוד ולסתור דברי אחד מן המצדדים כדי לקיים דברי
 האחר, ואם תשאל מי הביאם לדרך זה הדרך תמלא מהתלמוד עלמו היה הסבה
 צזה, כי מה שהתלמוד עשה על המשנה חשבו הם לעשות על התלמוד, ועסקו
 יומם וליילה לא לתרן קושיות מי שקדמום ולהביע אל פסק ההלכה, כי אם לחקור
 על מה נוסדה קושית פלוני ואיך היה יכול להקשות זאופן אחד ולמה הקשה צזה
 כלשון ולמה לא הסתייע ממימדה פלונית. וכן התרנן למה תירן זאופן זה ולמה
 לא הביא סיוע לדבריו מדברי פלוני וכל כיוול צזה הנכלל צמס שקראו למלאכה הזאת
 פלפול, וכד נוחו דנים נגד זה המנהג: איננו בסבת הלמוד התלמודי, ישפדל
 להסיז על זה כי המחלוקות הללו לא נולדו מחמת הביאודים המקוצלים שיש לתורה
 שקראם תמיד ליתוד תלמודי, כי היה אפשר מליאותם גם צלי מחלוקת, ולא עוד
 אלא שכפי טבעם אין דלוי סייה צמס מחלוקת כלל כמו שהוכחו לעיל, אמנם
 התחלפות הסצרות שהוליד הקלקול הזה קרה צעצור סנכתו השמועות על ספר
 נגד תכותם הדאטורה, ואילו נאדו תמיד צעל פה כמו שידה השס שקראו להס
 תושבע"פ לא נפלה מעולם צמס מחלוקת, אלא צהתחדש סמק או העלס דצד היה
 הדין נחתך תמיד על פי הסכמת הצית דין הגדול, א"כ זה החסרון לא נהווה
 צעצור טעצע הדצד יחייז כן אלא צעצור סצות חלוניות, היינו צעצור המקרה שקרה
 להס כי נכתבו על ספר, והנה זאת החשונה היתה נכונה אם היה אפשר לנו לומר
 כי רק אחד כתיבת השמועות על ספר נהתדשו המחלוקת, אצל מה נעשה צהיותנו
 מיכניחים להודות שאף קודם כתיבת המשנה היו מחלוקות דנות לאין מספר זאותתנו,
 שהדי כל המשנה מלאה מכן ואילו לא נולדו קודם לכן לא היה דצינו הקדוש כותצם,
 א"כ צזה הסבה להיות מסוצו והמסונצ סבה: לולי ההכרח מצד השכחה, יחקור
 עתה למה נכתבה המשנה על ספר ולא נאדרה צעל פה, ומה שהסיז על זה הוא
 לקוח מדברי הרמז"ס צהקדמתו לס' היך סכתו וז"ל ולמה עשה דצינו הקדוש כך
 ולא הכיח הדצד כמות שהיה, לפי טראה שהתלמידים מתמעטין והולכים והצרות
 מתחדשות וצאות ומלכות עכ"ס פושטת צעולס ומתגצרת וישראל מהגללים והולכים
 לקצוות חצד חצור להיות ציד כולם כדי שילמדוהו צמהרה ולא ישנה עכ"ל, וסנדרו
 זאת נחפטיה צכל העולם וכל חכמי ישראל הלכו אחריו צזה בעוד הכסמך על הפקח
 ולא נחנו אל לצס לחקור מאין צא דצד זה להרמז"ס, האס שמע כן מדצותיו או היה
 סצדא שהוליא מדעחו, ואיך יסכימו הסצות סנתן לכתיבת המשנה עם המליאות,
 כי המחצונן צמס יתחדשו צלצו קושיות עלומות יציאוהו לצוד שלא ימכן צצוק פנים
 פזאת היתה בונת דני צכתיבת המשנה, ואשר תתסו חני צזה בענין תמלאנו דסוס
 צהערה

לולי ההכרח לא היה ראוי להכתב על ספר אבל כאשר חיתרו
 נופלת המחלוקת בדבר מה היה נחתך הדין ע"פ חכמי ישראל
 וע"פ הסכמת בית דין הגדול הבקיאים בהקשים הדיניים ובחוצאת
 הדינים, ואמנם עתה להיותנו מפורזים לא תפול בדבר הסכמה
 כי אם בקושי גדול, ואם כן העדר ההסכמה ורוב הביאורים לא
 יקרו מצד הלמוד התלמודי אבל מפני הדברים אשר מחוץ כאשר
 אמרנו, ואין ספק שאלה יפסידו כונת התורה, ובלא ספק דיני
 בל אומה ולשון ראוי שיתבארו ע"פ חכמי האומה ההיא הבקיאים
 בדינים והיודעים עניני הנמוסים אשר בדת ההיא, וזולת הענינים
 אשר אמרנו ימצא המחלוקת בין חכמי המשנה והתלמוד בהבנת
 קצת פשטי הפסוקים אשר מהם הוציאו קצת מהדינים, והיא
 מחלוקת תלויה בדברי הכתוב ובדקדוקו כאשר נחלוק עתה
 לפעמים יקשה להכריע אחת מהדעות ואין מבוא לקבלה בענין
 הזה

פירוש

צבעה י': לא היה ראוי להכתב על ספר, אבל היה נמסר מפני אל פה דוד אחד
 דוד, וזה בענין היה חפז דק צננת ישראל על לדמס: ע"פ חכמי ישראל וע"פ
 הסכמת ב"ד, נאחד משני דרכים, או על פי החכמים שאמרו כך קבלנו, ואלו היה
 נחתך הדין על פיהם הע"פ שלא היו סדוק, כי הקבלה נכדעת, או היו הולכים
 אחד הדוק, וזה מה שקרא המהנד הסכמת בית דין, וכנה הענינים אשר עליהם
 יפול חתוך דין של הסכמה דין הם צלי ספק מלות התורה להסיד כל ספק הכולל
 צפרטיהם, אמנם עד היכן יתפשט כח הסכמה דין לצטל או לעקור דברי התורה עלמון
 זה מה שקראתי עליו צבעה י': כי אם בקושי גדול, אינו נקל שיסכימו דוד
 החכמים על דעת אחת, אלא זה אומר וזה מתיר זה מכסיר וזה פוסל, וסנת הלוח
 הסכמות הוא העדר סדר הלאור, כי לא הודגלו צנעוריהם ללמוד על דרך אחת,
 אלא כל אחד פנה דרך לעצמו, וסנת ההעדר הזה הוא פיזור האומה וקלוקל הסדר
 המדיני כמו שאמר המחבר: יפסידו כונת התורה, שלא היתה כונתה לפעול שני
 הסכמות ודכו המחלוקות, כי דרכיה דרכי נועם וכל מצינותיה שלום: ראוי שיתבאר
 זה הכלל אמתי, אך לא אדע מה עשיתי כאן, אם לא שגאמר שכחז כן לעומת מה
 שאמר למעלה כי אם יודעו הענינים כליון איש ואיש יצאו הביאורים, לכן אמר
 באן שלא יודעו לעשות ביאורים דק החכמים הצקיאים צדיקים: וזולת הענינים,
 עלנד המחלוקות מהמין הראשון שזכר למעלה, היינו הכוללות צפרטי המדות ומכאיהן,
 עוד יש מין שני מהמחלוקות אשר יפלו צננת פשטי הכתובים להוליא מהם אחת דין
 בדרך שאמרו פעמים דבות מנין לדין פלוני מן התורה? ר' פלוני אומר מהכא ול'
 פלוני אומר מהכא, ואלו התלמוד מקשה לשני הדין ול' פלוני מאי עזוד ציה וכל
 ביולא ציה, וזהו הכרחת מחלוקת תלויה צננתי הכתוב: לפעמים יקשה להכריע,
 כי אין לנו כללים להשען עליהם, דק הדנד תלוו צננדא שאחד משני הדין סווד
 שדאוי ללמוד דין פלוני מפסוק פלוני מכה דקדוק פלוני, וכנל האחד סווד שהדקדוק
 ההוא על ללמוד ממנו דנד אחד, וזה הדין דאוי להוליאו מהסיק אחד, ולכן קשה
 להכריע ציניכס, כי סוף סוף אין מצוא לקבלה צננתי זה כמו שכחז המחבר כאן
 ונס

הזה ואשר יאמר כי זה קבלה ג"כ או לא עיין הישב בתלמוד
 באופן המחלקאות ההם או הוא פתי או מתעקש אבל מ"מ נאמר
 שכל אלה היו בכח במה שנאמר למשה מסיני אם בכתב ואם
 בע"פ זולתי התקנות והגזירות אשר הם בכח רחוק מאד במה
 שנאמר למשה כאשר אמרו היכן ציונו מלאו דלא תסור והענינים
 הבלתי אמתיים אי זה ענינים הם לא נאמר במ שיהיו בכח ואין
 רחוק שבקצת עניני הדינים היתה קבלה מה ונשכחה אבל כאשר
 נשכחה

פירוש

ואם נכח לקון עליהם כפי משפטי ההגיון ההגויס צימנו לא נמלא ידיו ורגליו
 להסכימם עם השכל ולכן חתר המחנך לתת להם קיום צלמדו שהיו זכח כמו
 שנפדס נסמוך: ואשר יאמר וכו', דגדים אלו לקוחים מהרמז"ס ז"ל צפתיחתו לפי
 המסנה שאמר כי זה דגד מגונה והוא דגדי מי שאין לו שכל וכו' ע"ס: היו בכח
 במה שנאמר למשה, מה שקרא המחנך זכח הוא כמו אמלעי צין מה שאמדו נקבלה
 וצין מה שאמדו מדעת עצמם, ופירושו כך, הדינים שאנו אומרים עליהם שהיו זכח
 לא נתקבלו צדטות מסיני אצל מכל הכללים שנמדדו מסיני לכל דלשי הקבלה הוליואו
 הדין הפרטי ההוא וסמכוהו אה"כ אל פסוק מהפסוקים, הדי שהכלל הוא מקובל
 והדין הפרטי הוא זכח אותו הכלל, זוהי דעת המחנך: אם בכתב ואם בע"פ,
 הכללים שזכר קלחם צלו זכח צדורה כנון ולא תחללו את שם קדשי, והייחוס
 קדושים, ויראת מאלהיך וכדומה שהם מאמרים כוללים פרטים הדצה שלא זכרו
 זכח, וחז"ל הוליואו פרטי דינים מן הכללים ההם, וקלחם נמדדו דק זע"פ, ואלה
 לא ידענו מה הם כי לא נכתבו על הסדר, ורק לפי שדליו חז"ל גודין כך וכך
 נשפט על מליאות איזה כללים שנמדדו להם זע"פ, וזה דגד לדיך עיון ד: זולתי
 התקנות והגזרות, אלה לא יתכן צדום פנים לקרותם דגדי קבלה, כי הסחמים עצמם
 שתיקום וזדורם לא תלו עצמם דגדי הכתוב ולא סמכו על פסוק מהפסוקים, דק
 אמרו צפידום שהוכרחו לתקן או לגזור דגד פלוגי מדעת עצמם צעצור שהשעה לריכה
 לכך ומלך האותה צמחם חייב כך, וגם זה לקוח מדגדי הרמז"ס צהקדמת המסנה,
 כי גם הוא הדיל שם צין המקובלות וצין הסצרות וצין הגזרות, וכן כתב גם צפ"א
 מה"ל ממדים: והענינים הבלתי אמתיים, לפי שאמר למעלה כי המחלוקת שנפלג
 צהצנת פשטי הכתובים היו זכח צמה שאמר למשה מסיני, והיה יולא מזה כי שני
 לדדי המחלוקת היו נקדליון שיהיו דגדי קבלה, וזה א"ל כי הוא נבד העצב, גם
 יהיה סותר למה שכתב הוא עצמו שם שאין מנוח לקבלה צעמיו זה. לכן אמר באן
 לתקן הדגד שאם יתצדד אללנו שאחד מן הציואורים הכלמדים מדקדוק הכתוב הוא
 צלתי אחתי אז לא נאמר עליו עוד שהוא זכח, אצל צמחלוקת כזו דק על אחת
 פהדעות שהיא האמתית נאמר שהיא זכח, ועל האחרת לא, והצן: היתה קבלה
 מה ונשכחה, אמרו צפ"צ דחמורה א"ר יהודה אמר שמואל ג' אלפים הלכות נשכתחו
 צימי אללו של משה וכו', ועוד אמרו שם תשש כחו של יהושע ונשכתחו ממנו ג'
 פלות הלכות ונולדו לו שצב תלות ספקות, ועוד אמרו שם צמתיהא תנא אלף
 ושצב תלות קליו וחמודין וגזרות שוות ודקדוקי סופרים נשכתו צימי אללו של משה
 ע"כ לשון הגמרא, ולא הודיעו שם ממין זאת להם, שאם תמנהו צין המחמרים
 המקובלים סנה יהיה קבלה מעידה על העדר קבלה, אמנם ל' אצבו שם חשב
 לפקן הדגד צלמדו אע"פ כי החדיון עצמיואל צן קנו ממון פלפולו, ולפי סזה האמורה
 לחוק

נשכחה הקבלה גם ונפלה גם המחלוקת נכנסו או בעיני המדות
או בסברת חכמי הדורות כסברת חכמי הדורות. ואולם הדבור
בשאר ענפי התורה אשר אינם דינים נפלה התחלפות רב בין
אנשי אומתנו, וזה כי הנה כת אשר יחשבו אנשיה שכל דברי
התורה בכללם ואותיותיהם להם רמוזים ועינינים נעלמים וזלתי
לאנשי הכת ההיא, ואנשי הכת הזאת ייחסו אלה הדברים לקבלה
ויפליגו לדבר על מי שיחשוב לחלוק אתם בבאורם ובדעותם
וכת

פירוש

דחוק מאד צומן מן המסופר ממנו היה לו להודיענו ממי שמע כזאת, והנה אם
תספור ההלכות אשר צדיקו היום יעלו דחוק גדול אל סך שלשת אלפים, א"כ
נשכחה כל תוספת"פ בכללה, עוד אין צדיקו לפרש איך ידע ר' אצהו שעתמיאל החזיק
ממש כמו שהיו ולא מחולפות, כי הנה הלא שונות כבד נשכחו ושז א"ל להעריך אלה
עם אלה, ואפשר שאין אלה סגרתו כמו שורה עלת צלפולו, איך שיהיה תצין
מזה כמה לרקו דצרי המחצר באמרו שהיה קבלה מה ונשכחה: נכנסו או בעיני
המדות, זכור תזכור את אשר דברנו למעלה על המדות, ותראה כי המחצר עלמו
מסכים עם הדעת שהצאנו שם, כי הנה הוא מדבר פה דברים ששכחה הקבלה
צם, ואמר שכאשר נפלה צהם מחלוקת נעזרו צהם באמרו שיש להוליא דין פלוני
צסיוע דרכי המדה הפלונית, וצדרך הזה נכנסו בעיני המדות, ומוכרח אתה לומר
כן שהרי מדברי המחצר כאן שמענו שאלמלא נשכחה הקבלה צקלת הפרטים לא נלכדו
מעולם להסתייע צמדות, והצן: או בסברת חכמי הדורות, אם לא היה אפשר
להם להוליא הנגין מן המדות תלו הדבר בצורת החכמים וקצוהו הדין כפי מה
שהיה נראה ככין לראשי החכמים שצדור, וכל זה עשו כמו תיקון צעזור הקבלה
שנשכחה: כסברת חכמי הדורות, למה צזה כי לא קצוהו הדבר כמו קבלה, אלא
כצנרף גדיף. והנה פה השלים המחצר לדבר על יסודות הקבלה בעיני הדיונים,
ומכאן ואילך ידבר באמונות שאין להם יחס עם הדיונים: בשאר ענפי התורה,
סצרות ואמונות על ענינים צלתי תלויים צחלק המעשי אשר הנושא צהם אינו הטוב
או הרע אלא האמת או השקר: כי הנה כת, אלה אנשי הסוד הנקראים מקובלים
אשר רק צימי המחצר או מעט קודם צמנו התחילו להתפשט ולעשות רושם צאומתנו
צשגם היו צמליאות גם איזה דורות קודם לכן, ונוכל לצבול התחלתם צתחלת האלף
השישי צקידו: אנשיה, צעלי הכת ההיא: להם רמוזים, היינו שמלצר המוצן עהם
כפי פשיעותם עוד צרמו צדברי התורה וגם צאותיותיה ענין אחר דחוק מאד מן
הפשט וצלתי ידוע לשאר האנשים וצלתי לאנשי הכת ההיא, כי רק הם יוכלו להוליא
ממנה כזאת צדרכים הידועים להם: ייחסו אלה הדברים לקבלה, כדי להגדיל
מעלת הרמוזים ההם לא רלו לומר שזה המלאכה אנושית כמו שזה צאמת, אלא נתנו
להם מקור אלהי ואמרו שכך קבלו הקדמונים מן הנביאים עד מסיני, ולפי שאין
להם שום מופת על זה לכן אמר המחצר שרק צעלי הכת הזאת ייחסו דצריהם לקבלה,
כי הוא לא כן ייחצו: ויפליגו לדבר, זו דעה חולה שאין להם התכללות עליה,
כי אף אם היו כל סצרותיהם צנויות על יסודות אמתיות לא היה להם להתבוננות
כ"כ ולצנות כל צעלי רוצם ולומר על עמוהי עולם כדצנו סעדיה והרמז"ם והצחוי
וולתם מצחירי סכולה שלא רלו מצורות מיימהם צעזור שלא רלו ללכת צדרכיהם,
והנה צעל מצדף לחכמה צצואו לצדוק מעליו תלוות המחצר הזה כגד הקבלה כת

על

וכת רוב מהנמשכים אחרי דברי התלמוד וכן גם כן בעלי הפשט
 וכת המתפלספים מאנשי אומתנו יתאמצו נגד אלה, והאחרונים
 יטענו עליהם כי אנחנו נמצא כל הגאונים או רובם לא הלכו
 בדרך ההיא ואמנם דבריהם בלתי מסכימים אתם, הנה תמצא
 הגאונים

פירוש

על שתי סודות אלה תשובה חרוכה נמשכת מהתחלת ספרו עד דף י"ג, ונרצו דברים
 שאמר הם לא החליטו עמות המחנך אפילו כמלא ניעא והם אך דבר שפתיים ושיחה
 צעלה שאין להוליא ממנה שום מופת על הענין שאנו דורשים צו, לכן חסתי על
 הצד הזמן והדיו והכיווד ולא השיב על פטופטי דברים שכתב שם על זה, אבל במשך
 החצור לא אחדל להצדיק את המחנך מעטנות נכדו כשארזה שיש צו לודך, ועיין
 הערה מ': וכת רוב מהנמשכים, אלה הם התלמודיים מארי להלכתא התפלספים
 יומס וליה על התלמוד והפסיקוס ואין להם עסק בנסתרות, ואמר שאלה יתאמרו
 נגד המקובלים לאמר כי אין לנו דשאין לדרוש צמולא ממנו וכי אין לנו כי אם ללמוד
 תורה שצ"פ ודינים שזהו המכוון צמולא תלמיד תורה: וכן ג"כ בעלי הפשט,
 הם אשר יסקרו על דלתות הדקדוק ויתעסקו רק להצין פטופטי המקראות על צוריק,
 וגם אלה עומדים מנגד לצעלי הקבלה: וכת המתפלספים, אלהי המחקר ואנשי
 העיון צולאי שלא יסכימו עם המקובלים, מאשר אלה אנשי הסוד ירחיקו מציולם
 כל חקירה צנויה על מופתי השכל ויאמרו שאין לצקס עממים ומופחים לסידותיהם,
 הרי לך ג' כתות צלומתנו מנגדי הקבלה: והאחרונים, צין שהיו מהכת הראשונה
 או השניה או השלישית מהן, כולם יסכימו יחד לטעון נגדם מה שיזכור: לא הלכו
 בדרך ההיא, מן המעט אשר צידנו היום מכתבי הגאונים ושאר החכמים קודם
 האלף השישי נוכל לבזור צאמת כי הם לא הלכו בדרכי המקובלים האחרונים, כגון
 ס' הלכות גדולות לר' שמעון קיירא וס' שאלות דב אחא משבחא וס' האמונות לרצנו
 סעדיה ומסורת דב שקידא הכתפת ציוחסין ושאר החצורים הדומים להם כולם
 יעידו שהיה נעלם מהם מה שחידשו האחרונים צעמיני הסודות, כי אע"פ שרוב
 עסקם היה אז צדינים והלכות ומירשי התלמוד מ"מ היו מנכיסים צמוכס אזזה
 פרטים הנוגעים אל הקבלה אילו היתה נודעת צימיהם, צמו שעושין כל האחרונים,
 שהפסקים מנכיסים עמיני הסוד צפסקיהם והדרשנים דרשוניהם ומפרשי התלמוד
 צצואוד המאמרים הנוגעים לזה, אבל הפך מזה אנו דואים צקדמונים, שאפילו
 צמקים שהיה נאות להרחיב הדבור צעמיני קבלה לא נגעו כלום צלותן הסודית שיש
 לאחרונים אלא דרכים אחרים להם, כגון דנינו הלי גאין צפירושו לאמר ד' נכנסו
 לפדס (עין יעקב צפ"צ דחגיגה) ציאר כל הענין על היכלות של מלאכי מדוס,
 אך לא הזכיר לא מתקלא ולא פלופין ולא ציוובין ולא תיקונין ולא שום אחד מהעמינים
 אשר צפי האחרונים: דבריהם בלתי מסכימים אחם, ומאחר שדברי הקדמונים לא
 יסכימו עם סודות האחרונים, א"כ אלה הסודות אינם קבלה אלא המלאות חדשות,
 כך הוא המופת הראשון שהציא המחנך נגדם, אמנס צעל ארי כוהם דרך צדרך
 אחרת, והכס שאף הוא מציא מופת מדברי הגאונים נגד סודות האחרונים הכה הוא
 סוצד שהגאונים ענמס ידעו חכמה זו אבל געלה נפסס צה צעצור היותה מתנגדת
 ליסודות דחנו, ולראיה על זה הציא דברי ר"ס באון נגד הגבלול ודצרוי נגד האמונות
 המקובלים (מ"א פ"ד צדעה השנית והשלישית) צס' האמונות ודצרי סדענ"ס צמורה
 נגד הקמיעין ופעולת השמות והוכיח מכל זה צפ' י"צ מספרו הכ"ל כי הגאונים ידעו
 את מכוונה אבל התכונו למרוד צה וחצורה לדבר שאין צו ממש מה שלא היו עושים
 אם התצדד אללס היותם מקובלת, א"כ היל מחודשת, הכך דואה כי שני דרכים
 הפכיים.

הגאונים כולם או רובם לא ידעו דבר מזה אבל רצו להמשך אחר
הסברה ואמרו בענין בעלת אוב כי אין ראוי שיאמנו הדברים
כפשוטם

פירוש

הפניים זה עצה יש לזה המופת. אך היולא משניהם הוא כי דברי הגאונים יתנגדו
לאלה הסודות צין אם נאמר שלא ידעו מהם דבר, צין אם נאמר שידעו אותם ומאסו
בהם: לא ידעו דבר מזה, מן מהרמז"ס ור"ס וקנת דומים דברי רב האי באן,
על כל פנים אמת הוא כי רוב הגאונים לא ידעו מזה דבר, כי אם ידעו היה צלתי
אפשר שלא יזכירו קלת משענוים ההם צפרט כשנפל הדבור צמעשה מדכנה או צשאר
ענינים שיש להם שייכות עם מה שחידשו האחרונים בהם: רצו להמשך אחר
הסברה, הסבדל העלמי שצין דרך הקדמונים לדרך האחרונים הוא, כי הקדמונים
עם כי היו להם איזה סודות (אצל לא דומים לסודות האחרונים) הנקראים אללם
דזי תורה ת"מ המשינו תמיד הענינים אחד העיון והסדרא אשר צשכל האנושי יסודה,
אצל המקובלים האחרונים סגרו הדלת לבמתי צפני כל מחקר ולא נתנו מצוא לצכת
האדם ליכנס צסודותיהם עד שהרמז"ן ז"ל כתב שהסדרא צחכמה היא אולת,
ומנח הסבדל הזה החליט המחבר כי סודות האחרונים אינם מקובלים צדיקם מן
הקדמונים, והנה צעל מדרך לחכמה טען פה על המחבר צפעטוטי דברים ארוכים
ורחצים כמנהגו תמיד כמשכים מדף י"ב עד דף י"ז, ותמלית טענתו הוא כי צעל
הדוקה העיד צפי' התפלה שלו. שהוא קבל סודות התפלה איש מפי איש מן הקדמונים,
ובי ר' ש"ט צס' האמונות וכן צעל הפרדס הזכירו כמה גאונים שהיו עוסקים צקצלה,
ועוד כי גס הרמז"ס צסוף ימיו שקד על דלתותיה, אמנם אלה הטענות כעצ תעופינה
אם רוח המחבר נשבה צס, כי תחלה היינו לריכים לידע אם סודות הדוקה מסכימים
עם קבלת האחרונים או עם קבלת הקדמונים צאשר כפי הנדאה לא התעסק הדוקה
רק לתקן הכוסחאות ולתולא איזה דמוים צנויים על ראשו תיבות וכדומה, שהרי
אמר שם שכל חפצו רק למחות שלא יוסיפו ולא יגרעו צנוסח התפלות אפילו אות
אחת (עיין הערה י') ועדיין לא שמענו ולא היה איש שהודיענו אם צספרו כ"י
הזכיר אריך וזעיר אצל ואמא מיין דוכרין ומיין נוקצין ושאר לשונות הקצלה החדשה,
וכל עוד שלא נדע זאת אין להוילא מדבריו שם דאיה לזכות המקובלים, וכעין זה
מתא נוכל להשיב על טענתו השנית מהתעסקות הגאונים צקצלה, כי צדוד הוא
לכל מעיין צדנדיהם שהם כיוונו אל דמוים אחרים צלתי מסכימים עם האחרונים,
כמו שהוכחתי למעלה וכמו שהודו האחרונים עלמם על השמות כמו עד שהרמז"ע
ז"ל צהקמת ספרו פלח הרמון כתב: כי צבהו דרכי הפרדס מן הקמחי כן צבהו
דרכי האר"י ז"ל מדרכי הפרדס עכ"ל, אמנם על אמרו שהרמז"ס ז"ל צסוף ימיו
התעסק צחכמת הקצלה לא אכזיר מלין לצטל החלוס הזה. כי מוכח צבר הייתו
שקד וכוצ. עיין צבורי העתים לשנת תקל"א דף קל"ב צפרט צס' ארי נוהס פ' י"ב:
ואמרו בענין בעלת אוב, אלה הדברים ילאו מפי הגאון רב שמואל רב חפני ז"ל כמו
שהציאס הדד"ק צשצו צפי' שמואל א' כ"ח, והמחבר הזכירם פה לא להיכיח בהם
שהגאונים כחשו צמיגשה פלאות כאלה כמו שהצין צעל מדרך לחכמה, אלא להיכיח
שהיה כלל גדול אללם ז"ל שאין להאמין מה שהשכל הישר יכחישהו, כי צינת האדם
הוא אצן צוהן לצחון על ידה אמתת כל הענינים, וזה הפך ממה שקיימו המקובלים
האחרונים שחייבים אכחשו לקבל הסודות אף אם יתנגדו ליסודות השכל האנושי,
אשר על כן כמו שנטה צעל המדרך מן הדרך הכנוסה צהצנת טענת המחבר, כן
תירונו אינו עולה יפה למרוק מעליו כח קושיא זו, כי הוא מציא צאריכות כל דעות
הבחינו והבחי האומות על ענין צעלת אוב ועורח לקיים אמתתו כפי פשעות המסופר
צכתוב

כפשוטם כאשר להם מכחישים מהשכל. ונמצא גדולי המפרשים לתלמוד לא ידעו דבר מזה אבל רצו להמשך אחר הסברא כאשר תראה חברי הראב"ד נגד רש"י בביאור המלך הקדוש, ואל תשיבנו מביאור הוצאת השם מן ויסע ויבא וכו' אשר כתב רש"י בפירושו כי אין מיוחד ללמוד הקבלה ולא מיוחד להם ללמד, ונמצא גם

כן

פירוש

בכתוב, אך איך זה ממה שאנו עוסקים בו, כי מה ענין הצעלת אוב אלל המקובלים כמו ששאל הוא עליו סס? אמנם עיקר הטענה היא כי מדברי הגאון דר שמואל למדנו שדרך הגאונים מתנגד לדרך המקובלים, לכן יהיה איך שיהיה המונח צמעהה הסוף מעלית שמואל אחר מותו טענת המחזר צמקומה עומדת, וכל דברי המלך נגדה, אך למותר: גדולי המוש"שים לתלמוד, לנונו צזה כי לא לנד הגאונים לא ידעו כלום מהקבלה החקקה הלזו כמו שהזכיר למעלה, אלא גם מפרשי התלמוד הבאים אחריהם הורו בנתניהם שהיה נעלם מהם כל מה שחידשו האחרונים צעניני הסודות, ועל זה כתב צעל מלך לחכמה: לא ידעתי מי הם גדולי המפרשים לתלמוד שכמו שכתבתי כמעט כל הגאונים ידעו וכתבו על חכמת האמת עכ"ל, אמנם תי יגלה עפר מעיני ויראה להקת חכמים גדולים ומפורסמים אשר קמו אחרי הגאונים והפליגו תאך צדיעת התלמוד כמו דר אלפס ור' שמעון הגדול ור' נתן צעל הערוך ור' יוסף הלוי ור' אברהם הנשיא ור' יוסף אבן מיגש ור' זלמיה הלוי וצעל השיטור והסמ"ג והסמ"ק. וכמה מצעלי תוספות והס"א ור' שמשון תקינות ואלפים כמותם זל"ה שהשירו לנו פרי תבונתם בתלמוד וצדיקים זלון צפפריהם אפילו רמז קטן לשפתיהם נודעת להם החכמה היא: דברי הראב"ד נגד רש"י בביאור המלך הקדוש, בקצתי ול' מלתי צסוס מקום מחלוקת צין הראב"ד ורש"י על זה הענין, ובתחלת ההקפה עלה צדעתי לומר שאולי ירמוז אל מ"ס הראב"ד צהשגתו על דברי הרמב"ם פ"י מהלכו תפלה שכתב אם טעה וחתם האל הקדוש חורר לראש והסיג עליו הראב"ד שיש מי שאומר שאינו חוזר לראש, ושתי הסדרות הללו נוסדות על הא דגרסינן (דברות דף י"ג ע"ג) כל השנה כולה אדם מתפלל וכו' ו' אליעזר אומר אפילו אמר האל הקדוש ילא וכו' ע"ס ומסיים והלכתא כדכח, אשר בהצנת הפלוגתא היא נחלקו המפרשים, קלמס הבינו סד' אליעזר אמר כן דוקא צדיענד וקלמס סצרו דאמר אפילו לכתחילה (הרובה לעמוד על מוכן הדברים יעיין על זה דצינו יונה והרי"א ז' על האלפסי ספ"ק דדברות והטור א"ח סי' תקפ"ג ע"ס הצי"ס והמגן דוד על א"ח סי' קי"ח) ואע"פי שכל המחלוקת היא לא נכר ע"ס רש"י כלל חשבתי כי אולי יש לצליל זה ממה שמשאלנו רש"י חולקן על ענין דומה לזה תמשלו צפ"ות הראב"ד סי' ל"ה ע"ס כי לא חפתי להאריך, אמנם חזרתי מוז הדעת צלמותי שאין ללמוד סוס דצד מהמחלוקת היא לענין שאנו דנין בו, היינו שהגאונים נמשכו אחר הסצדל והמקובלים לא, כי דק להוכיח זה הביא המחזר מחלוקת הראב"ד נגד רש"י, סוף דצד לא ידעתי אל איזו מחלוקת ירמוז המחזר, ושאלתי לדברים ואין מגיד לי ועיין הערה י"א: מביאור הוצאת השם, אם תראה לעיון מהולאת סס על ע"צ מן הכתובים שהיה ידוע לקדמונים שהיו גם רש"י ז"ל מוכירו ותוליד מזה שהיו סודות כאלה ידועים גם לגאונים, תשיצתך צלך כי זה סס אינו מיוחד דוקא ללימוד הקבלה ואינו מיוחד לעקובלים צלצד, אלא כל הסרדיים הארציים להעמיק בחכמת האלהות היו משתדלים ללמוד אותה, צאשר כפי הדעת הנכונה לא היה צעל מלה אחת אלל היה כולל מלות רבות מורות על ענינים אלהיים

בן ר' יצחק ן גיאת פנה לדרך ההתפלספות ורב סעדיה גאון רצה
דרך ההתפלספות כפי דרכו, ולא נמצא בדברי התלמוד מאמר
יורה בהפרח או קרוב להכרח על הדעות ההמה אשר למקובלים
האלה, ונמצא הרמב"ם ז"ל אשר היה בקי מאד בכל דברי התלמוד
לא

פירוש

בתולדי ה"ית, כמו שאמר צפירוס לאש הגאונים צמעלה הרמב"ם ז"ל נדאשון למורה
פ' ס"ג, ואילו צעל מלך לחכמה היה מחזקו היטב דלדרי במורה שס לא היה
מוציא מפיו מלין צלי טעם כמלעיג על המחזר צאמרו דרך שחוק שאם הולאת זה
השם אינו מיוחס לחכמת הקבלה אפשר שיהיה שייך לחכמת הפילוסופיאה או לעבודת
האלהים: ר' יצחק ן גיאת, אחד מצעלי התוספות מאוחר נכבד וצקי צלשון יוני
אשר ממנו נזכר גם פי' לס' קבלת צאגרת ההתנלות לצדדשי נפטר צשנת תתמ"ט
לאסף החמישי, והנה זה האיש סיקר היה אובד המחקר מאד ולא נמצא לצנו פוכה אל
הנסתרות: ורב סעדיה גאון, ידוע חסדו צעיון מתוך ספרו הנכבד האמונות והדעות
וכבר רמזנו למעלה את אשר התקומם נגד דעות המקובלים, אמנם מי לא ימלא
שחוק פיו על צעל מלך לחכמה שכתב דף כ' כי אולי רצינו סעדיה הוא מאותם
החכמים אשר צפיהם יסלסלו וידומתו הפילוסופיאה ולצס צל עמה, והציג את
עמלן למופת על זה לאמר כי גם הוא ילא צספרו לעזרת חכמת האמת דק צעצור
כי כך נלטה מאחד הבגידים ואם למחד ילוהו להפך הוא יחלץ חושים להגן צעד
הפילוסופים? מי שנתע כזאת מימיו מפי מחזר שעדיין לא נשתבע? צאמת עלובה
עסה שהנחתום מעיד עליה ודצרוו ענאם יודו כי כל ספרו המלך הוא פרי החכמות,
אך אם הוא הסיד המסוב מעל פניו והעיד על עמלו שהוא מדבר אחד צפה ואחד
צלב מי הרשהו לחסוב כן על דצינו סעדיה גאון ולמדוד כל איש צאמתו? ולא נמצא
בדברי התלמוד, לפי שהתלמוד כולל כל חלקי הדת ומתפשט לכמה ענינים הכובעים
לכל פרטי האמונות כבד ילדק לומר כי הסצרות אשר אין להן סמך קיים בתלמוד
אינן מקובלות צאומה, והנה הגם כי מלאנו צו נזכרים סתרי תורה והמלאכים
והרקיעין וכסא הכבוד ושדים ומלאכי צלה וכדומה מ"ת כל איש השכל יודה שהפרט
דצ"ס צין כל אלה הענינים וצין כל מה שכתבו המקובלים החדשים צספריהם,
ודחוקים אלה מאלה נדחוק מזרח ממערב עד שא"ל צסום פנים לומר שהמאמרים
המעטים המדברים מדוי תורה בתלמוד ידמו אל הסודות שחידשו צעלי חכמת
האמת צנתציהם, כי אין ציניהם שום יחס והכטרפות אם לא כשנמשך אותם צחצלי
השוא ונפרט אותם צדחוקים גדולים, וזה עמה שלא יאות להולכים דרך הישרה
ומצקשים דק האמת, לפיכך מאחד מאלה המקובלים האחרונים יתארו כל סודותיהם
צטס קבלה יודיעונו א"כ איזה שודש ויסוד יש לאותם הדברים בתלמוד, כי דק
התלמוד כולל כל קבלתו, ועל כן צעל מלך לחכמה לא דצד נכוה צאמרו כי אין
מחוק התלמודיים לחקיר חקירות צסודות אלא להוליא הדינים, שהרי כמה דברים
אחרים נמצאו בתלמוד שאין להם שום יחס עם הדינים? ולמה לא יזכירו מפילו
צדמו דחוק קלת מן הסודות האלה אם היה אמת שדצ"ס הפילא לעשות חצור שלם
וגדיל עליהם? ונמצא הרמב"ם וכו', ואם החכמה היתה מקובלת צאומתו
איש מפי איש מומות דצצ"י ואילך אין ספק שהיו קלת יחדי סגולה יודעים אותה
גם צימי הרמב"ם ז"ל, כי אולי כן כבד נפסקה שלשלת הקבלה שהיה דוד אחד ומאין
תצא לדורות שלאחריו? ואם היה איש צתצל צומן הרמב"ם אשר צידו מסורים מצבותיו
דוי דצין עמוקים ונשצבים כאלה איך קרה שהרמב"ם הגדול צדורו אשר חקר כל חכלות
ואין כנהו נדעם מכל החכמים ומכולל צדצ השצחות מפי כל אכשי גילו לא ידע
מזה

לא נמצא כמהו לא ידע מאלה דבר, ורבים מאד זולתו. ויטענו
 מנגדי זאת הדעת כי אשר יאמרו אלה המתייחסים בקבלה שהמה
 דברי ר"ש בן יאחי בספר הנקרא ספר הזוהר אינו אמת, וזה יראה
 מפנים רבים: ראשון שלו חברו ר"ש היו מזכירין ממנו אי זו ברייתא
 או אי זו אגדה בתלמוד כאשר עשו מספרי ומשאר חבורים
 תלמודיים וזה לא ימצא, ויטענו ע"ד ששמות האנשים ההמה
 אשר הזכרו בספר ההוא היו אחר רשב"י שנים רבות כידוע זה
 לאשר

פירוט

מה דבר? ואם הדמ"ס לא ידע איך ידעו זאת צימיו הצעירים ממנו? האם ילדק
 להשיג על זאת כמו שהשיג צעל מדרך לחכמה לא כל אדם זוכה לכל החכמות?
 בקי מואר בכל דברי התלמוד, כונתו נזה לומר שאם הדמ"ס עם כל זקיחותו בתלמוד
 לא הגין מן המאמרים המפורזים בו שום דבר שירמוז אל חכמה צפני עלתה שילדק
 לקרותה חכמה הנסתרות אלא פירש לפי דרכו כל אותן המאמרים במורה צדק
 מסכים עם סדרותיו, איך יולילו כזאת מן התלמוד הצאים אחריו? ויטענו מנגדי וכו',
 עתה יגיע אחת לאחת כל הטענות אשר יטענו המנגדים, קלמן נגד ס' הזוהר וקלמן
 נגד הטעות והסדרות אשר לנעלי הכת ה"ה, ולצסוף גילה דעתו שגם הוא מסכים
 עם המנגדים, שהרי אמר למה נכריח עצמנו ללכת צו סדרך: אינו אמת, צס'
 ארי כיהם הוצאו דרחה כל הדלויות שצערון מוכרחים אלו לומר סס' הזוהר לא
 חוצר מלת דש"י ולא תאחד שזמנו, וכאן אפס קלמן תראה כי אכחנו נחכהלה פה
 דק כפי טעם המחבר: היו מזכירין מומנו, אף אם תאמר שתכלית התלמוד הוא
 הדיקין לא הסודות ושלכן לא היה מהראוי להזכיר צס"ס שום אחד מהסודות הצאים
 צס"ס, מ"מ היו מזכירין מתכו איזו אגדה או אחד מהספורים שגאו בתוכו לדוב
 או פירוטי המקראות צדרך דרש או לכל הפחות היו מספרין לנו מליחותו, וזה כי
 צלותו הסיפור הנפלא (שנת ל"ג צ') מצריחת דש"י וישיבתו צמעה כמה שנים היו
 צולאי מודיעים אותנו שהוא חזר שם ספר נפלא וגדול מאל, אם היה אחת שהוא
 חזרו, עוד תראה צפ"צ דחגיגה על משנת אין דודשין הארכיו מאל על ענינים נסתרים
 מעשה דראשית ומעשה מרכבה מליאות המלאכים וסתרי תורה, ושם היה המקום
 הדלוי להזכיר קלת מסודות הצריאה שהזוהר מלא מהם או להציג מאמר או סגולה
 צס"ס דש"י כמו שהיו עושין צלי ספק אם היה ידע להם דבר ממליחות ס"ס, הו'
 אמתם צעל מדרך לחכמה הרבול תמיד להפוך המופתים כפי שיגיע לו מהם תועלת
 השיג על זאת כי לא הזכירו ממנו כלום בתלמוד צענור כי ס' הזוהר לא נתגלה
 כ"א צדורות האחרונים והיה נעלם מצעלי התלמוד, וזה דרך עקשית, כי הלל על
 זאת ממש אלו דנין, היינו ממה שהיה צלתי ידוע לאמוראים אלו לוקחים דליה שלא
 חוצר מלת דש"י, ולכן כל עוד שלא יוכיח ממקום אחד כי מחצרו הוא צלמת דש"י
 וכי נסתר אחרי מותו דורות הרבה חסותו עלתה תוסף אומן לסדרת העוונים,
 מלכד כי הוא מקרה זר צתכלית הצרות שיסאר ספר אחד עמו ונסתר כמה מלות
 שנים צלופו שיאצד זכרו לגמרי אלל כל אנשי הדורות ההם ורק אחד אלף שנים
 ינין מעיר דחוקה שנספד כעשז הארץ וימלא כל דגני אישליאה תומנים להסכים
 עליו ולאשר ולקיים צהסכמותיהם הנדפסות צדלשו שהמחבר הוא צש"י צלי ספק,
 ועיין הערה י"ב: היו אחרי רשב"י שנים רבות, זו טענה שנית, וגם עליה הסינו
 המשיגים כי תלמידיו ותלמידי תלמידיו של דש"י אספו הקיטריקים שגלו מס'
 הזוהר

לאשר ראה שמות האנשים ההם וראה גם כן בתלמוד ואם כן
 לא יתכן כלל שיהיה מחבר הספר הזה ר' שמעון בן יאחי. וישענו
 עוד כי הספר ההוא לא התפרסם באומתנו כי אם קרוב לג' מאות
 שנה. וישענו עוד שלו היה ר' שמעון אב המקובלים וידע סודות
 הדינים ורמזיהם בדרך אמתיה היה ראוי שיהיה הלכה כמותו ואין
 הדבר

פירוש

הזהר שחונד מאת דע"י, ומדי כתבם אותו על הסדר הוסיפו זו איזה ענינים
 צדס חכמים מאוחדים שהיו צימיהם, כגון צוהר פ' וידא שהזכיר ר' יוסף ור' יהודה
 דר' ור' יוחנן, ואמרו שאין זה מזיק לאמתת הספר כי דוגמתו מלינו צגמלא צצלות
 שאחד חתימתה הוסיפו זה דגדים מדצקן סצולאי כנולע, אמנם זו תשובה של תורה,
 כי אין ללמות צזה הענין חצור התלמוד. לחצור הזוהר, שהרי התלמוד נשאר תמיד
 גלוי ומפורסם ותחלת כתיבתו צומן ר' אשי ור' צינא עד הימים האלה, אבל ס"ה
 אמרד עליו שהיה נסתד ונעלם מיד אחד כתיבתו כמה תלות שנים, לכן החוששים
 להנלל צתשובה זו לא ימלטו מאחת משתים, אם סנסתד מיד אחד כתיבתו וצימי
 דע"י דוקא או סנסתד רק שנים רבות אחרי מותו, אם נסתד מיד איך יכלו תלמידיו
 להוסיף זו דגד כמו שהם אומרים שהוסיפו? ואם נסתד רק אחד כמה שנים איך
 היה גלוי ומפורסם כל אותם השנים, ולמה איך כל אנשי הדור ההוא לא ידעו ולא
 הזכירו ממנו דגד? ואיך אגד זכרו אחרי כן אם נשאר גלוי לעיני החכמים כל אותם
 השנים? הרי לך כי להשיב לטענה הראשונה מוכרחים הם לומר שגנז מיד, ולהשיב
 לטענה השנית יזכרו לומר שגנז רק שנים רבות אחד כתיבתו, איך הם סותרים
 את דגדי עמם, וזה לך הלות כי שקר צימיהם: כי אם קרוב לג' מאות שנה,
 ויהי הטענה השלישית, והמתצונן זה היעז ידעה כי צעורה איך צבום פנים לחשוב
 דע"י חצר אותו הספר, שהרי אין אלו דואים הטעם למה יזחד המחצר לגנז
 ספרו מיד אחרי כתיבו, כי אם למה שיסאר טמון למה כתב אותו, ואם היה הטעם
 כמו שאמרו המקובלים כי ידע המחצר שיגלה דוקא דגד האחרון ועל ידו נזכה
 לגאולה כדרך שנאלף כתוב צו: כמה צני נשא יתפרנסון מהאי חצורא דילך כד יתגלי
 צדדא צתדאה צסוף וימלא וצימיה וצצחם איש אל אחותו וכו', הנה הנסיון יוכיח
 להפך כי זה לנו יותר מחמש מאות שנה מיום הגלות ועדיין עולם כמנהגו וזה
 דוד הולך ודוד צא ולא צמחה ישועה לישראל צגלל הספר ההוא, אדדצא רצום נכשלו
 צו כצודע: היה ראוי שיהיה הלכה כמותו, גם על זאת הטענה הדיעית השיב
 צעל מדרך לחכמה לאמר: כי אע"פי שהדין וההלכה צצעלי הסודות אלו אין לנו
 ללכת רק אחרי הדרכים שניתנו לנו מסיני שזהס נדרוש צתורה להוליא הספקות לאורה
 ואפילו אלו עושים אין לנו עונם צזה עכ"ל, אמנם אלה הדגדים אין להם שחר, כי
 יתחייב מהם שהדרכים שניתנו מסיני מציאים לידו השקד, ושהצורה ית' ליוכו ללכת
 צאותם הדרכים אע"פי שידע כי אין הדין וההלכה אלא צצעלי הסודות ושאלו עושים
 צעשותנו הפך מהם, חלילה חלילה לומר כזאת, ונפלאות על צעל המחצר איך מלאו
 לצו לכתוב דגדים אלו ואיך כפל צו הסצדא הנפחתת רק כדי להיות עגן ונכה צעל
 המקובלים, אך עוד מעט והוא עלמו סתד שם את כל הצנין אשר צכה ציביע צפיו,
 ועל ההתנגדות שיש צין דגדי הזוהר לדגדי הפוסקים לענין דינא כתב צו"ל: אם
 לא שמחצרו קטיל קני צאגמא הוה כשאר הם דוג המקובלים שאינם צקיאים צתלמוד
 וצפוסקים שכל ימיהם עוסקים צצימיות ולא ידעו החזוניות עכ"ל, הציטה וראה
 איך צכת אחת נפת תידון לתירונו וציעול צעלמו את מופתיו, שהרי הוא לומר עתה

הדבר כן. ועוד כי אנחנו נראה פעמים רבים יאמרו המקובלים שכפי הרמז ראוי שיהיה הדין כך ומ"מ נראה הפוסקים וגדולי התלמוד יפסקו להפך. וישענו עוד כי הדבר המקובל אין ראוי שתמצא בו המחלוקת ואנחנו נמצא מחלוקת רבה בין אלה המקובלים בשרשי התורה היותר גדולים, וזה כי יש מהם מי שאמר כי העשר ספירות הם האלהות בעצמו ושאין הנה עלה יותר גדולה כלל, וזאת הדעת היא בפירה בדת וכ"ש כפי המפורסם אצל כלל חכמי ישראל ויתר העם, אלא אם אולי ירצו לומר שהם

פירוש

שמחנך הספר אין הכי נמי לא היה צקי בתלמוד וצדיקים כרוז המקובלים והיה מתעסק דק בצניעות ומסכל החלוקות, אשר צלי ספק לא היה כותב כן אילו האמין צלנו שרש"י או אחד מהתנאים הוא המחנך, ועיין הערה י"ג: ועוד פי אנחנו נראה, עכשו יעזוב המופתים כגד אמתת ס"ה ויפכה עלמו לטעון כגד יסודות החכמה עלמה וכגד המקובלים צללס: הפוסקים וגדולי התלמוד יפסקו להפך, זו נעפה שאין עליה תשובה, כי מלך אחד אמת וליצ שהמקובלים יפסקו הדינים על דרך אמת והתלמודיים יפסקו להפך כמו שהצוי בר"ד יש"ה עלמו כמה משלים על זה, ומלך אחד אמת ג"כ שמחוייבים לנו לעשות כפי מה שפסקו התלמודיים, א"כ לאיזה חלית יפסקו המקובלים הפך מזה ומה תועלת צפסקיהם? וא"ת שרק השע"י"ם הצאים צסוד ה' יתנהגו על פיהם אצל כלל העם שאין לו חלק צסודות ילף אחד פסקי התלמוד, הנה מלכד צנדך הזה תעשה התורה כשתי תורות עוד יקשה איך יאמרו א"כ שרק צזכות פדסוס הסודות ועשיית המלות כפי רמזיהם יתוקן העולם ותתקצו הגאולה? והלא לעולם לא יביעו לזה התכלית אם הם עלמס ידו כי דוץ הקהל מחוייבים לקבל עליהם פסקי התלמוד ולהתנהג צדרכים הפכיים ממה שידוץ המקובלים: אין ראוי שתמצא בו מחלוקת, ציארתי זה הענין למעלה: מחלוקת רבה בין אלה המקובלים, כגון צעל-הפדסם שינל לריצ עם דוץ המקובלים שהיו לפניו ומתחמץ לצטל צדריהם, הלל תראה צשער צ' טען כגד ר' עזריאל והחייט, צשער ג' כגד ר' שס עוץ, צשער ד' כגד דקנאטי והר"ד דוץ, צשער ו' כגד צעל מאירת, צשער ח' כגד ס' האורה וס' אולר הכזוד וס' שערי צדק, וצשער י"ע כגד ס' שערי אורה: הם האלהות בעצמו, דוץ קדמוני המקובלים סוצדים כן, כמו שמתנל צס' מערכת האלהות פ"ג וצס' עקים רמזים שער ד' וצס' מגן דוד כ"י אשר לפני, וכן הודיע המגיד לטר"י קארז צמליות צדורות שאין להסתפק צהן, הוצאו צצפיו צצל"ה דך ל"ד ע"צ, אצל כגד אלה קמו מקובלים אחרים האומרים שהספירות הם כלים לא עלמות חלילה, ומהסוצדים כו הם מהר"ס דקנאטי צס' טעמי המלות והחייט צפידושו לס' המערכת צמקוס הכזוד וצעל פלח רמזן שער ד': היא צפירה בדת, זה פשוט לפני שמעיין היטצ צדצדיהם, ויפה אמר על זה צעל ארי פוהס צפ' ל' ו"ל: אם הם עלמות ילטרך לשום צו ית' פירוד וצדו ושפתי ח"ו, ואם הם כלים הנותן להם אלהות מכיד הפנעל לצדל, ואם הם הפשרת הדצ קודדוצירו כגוף שמתפשטה צו כשמה אומר אני יותן התלצשות צבסמות עכ"ל, והצן: כפי המפורסם אצל וכו'. כונתו צזה אל פנת אחדותו ית' שהיא אמוכה מפודסמת לא לצד אצל חכמי ישראל אלא גם אצל דלת העם כי פולס פה אחד אומרים צכל יוס שמו יעדל וכו', לכן צהנחת אלהיות הספירות כצד נתצטלה פפת האחדות, ואין

שהם ענינים או תוארים מה נמצאים באל, אם בבחינת השכר
 ואם באופן אחר, וזה רחוק משרשיהם ומדבריהם באלה הספירות.
 ויאמרו גם כן שתפלותינו כלם רומזים על עלה ולא לה נכוין, ויש
 מהם מי שאמר שהנה עלה עליונה על אלה ויקראוה אין סוף,
 ואלה כאשר יובנו דבריהם כראוי לא יהיה מחלוקת רבה ביניהם
 ובין המפורסם אצל העם כלו מענין האל, ואם כן איך נאמר
 שהדברים האלה קבלה? ואל תשיבני מהמחלוקת הנמצאת בין
 חכמי

פירוש

ואין כפירה גדולה מזו: ענינים או תוארים מה, יבקש להם התנלות צאמרו כי אולי
 כינוי אל תוארי האל ית' כפי מה שדובר עליהם הרמז"ס ז"ל צמורה, אבל לא יוכל
 להלדיקס יען מלא דבריהם צספירות צלתי מסכימים עם מה שכונן לומר ולחשוב על
 התוארים, ולכן אמר שזה רחוק מעשטיהם ומדבריהם צאלה הספירות, כי אלה
 המאמינים צאלהיותן ידברו עליהן כעל העלם הראשונה עמה לא כעל תוארים
 גידול: שתפלותינו כולם רומזים על אלה, צעצור שאלו צנוסח ההפלה ליום
 לשונות של חכמה ציבה תפלת וכדומה המתדמים אל שמות ספירותיהם חלמו חלוס
 לאמר שהתפלות רומזות אליהן, ושכחו כי צומן הקדמונים היה כל אדם מתפלל כפי
 צחות לשוכו כעדות הרמז"ס צהל' תפלה, וזה יצטל סדרתם שרק זה הנוסח לצד
 אשר לפינוי הוא הכונן צעצור רמזי הסודות הכלולים צו, שאם היה כן לשוא התפללו
 כל הקדמונים תאחד שהיה צלתי אפשר שיסכימו כולם צנוסח אחד, מלכד כי גם
 צומן הזה הפרש דב יש צין נוסח הספרדים לנוסח האשכנזים וצני איטליאה, האם
 תאמר שיש לכל מנהג סודות מיוחדים לו לצדו ואין לאחרים חלק צזה? שהנה עלה
 עליונה על אלה, ידלה צזה כי יש קלת מקוצלים אומרים שאין שום פגם צמה שיכונו
 צספירות מאחד שהן אינן אלהות אבל כלים, ויש עליהן סבה יומד עליונה יקראוה
 אין סוף, הרי לפי סדרה זו אין כאן שום כפירה, אבל על כל פנים לא כל המקוצלים
 יסכימו צדעת הזאת, ותאחד שיש חילוף דעות צזה, צדון חסם דבריו צאמרו כי
 מוכרחים אנו לומר שדבריהם אינם קבלה צעצור שאנשי צריתם חולקים זה עם זה
 צטרשים, והנה צעל חלדף לחכמה חשב להשיי על זאת צאמרו כי צהיות שדבריהם
 לא נמסרו רק ראשי פרקים ח"א להכלל מידי ספק וכאשר נצונו הדעות צהצנח צדרי
 הקדמונים וכל אחד כתב העולה צמלודת עיונו כדלו חכמיה האחרונים כחולקים
 ועכ"ז כשיצונו דבריהם היעצ אין צהם נפחל ועקש כמו שיצצ דבריהם הפרדס עכ"ל,
 אמנם חשונה זו אינה מספקת, כי הפרדס עלמו היה חולק עם כל צדרי זולמו
 כצכד למעלה, ח"כ מי זה יגוד אם האמת אהו או עם האחרים החולקים עמו?
 ועוד מאחד שהוא עלמו מודה כי נצונו הדעות וכל אחד כחצ העולה צמלודת עיונו
 הנה כצד חלה הקצלה ואף אם נודה לו לפי ענה שהיתה חכמה זו קצלה ציד
 הקדמונים, שצו יודה לנו הוא עלמו באינה עתה קצלה ציד האחרונים, ומה שאמר
 צסוף דבריו כי כשיצונו דבריהם היעצ אין צהם נפחל ועקש הוא צצור שאין צומחם,
 כי אין דע עמו יצונו דבריהם היעצ? והלא כל הקורא צהם יחשוב שהצין דבריהם
 כרלוו אף כי צאמת לא ירד לכוף דעחם! ומי לא ידעה כי צעל חלדף צקס חחולה
 זו רק לכרוק מעל המקוצלים טענת חילוף הדעות ותלה חחסרון צמי שקורא צהם,
 כאלו צכל תקוס שיש מחלוקת צסדרותיהם הקולר תלוי צקורא שלא הצין דבריהם
 צדלוו, וזה דרך החול ונמלחק הוא צעינינו: הנמצאת בין חכמי התלמוד, וצס
 עליו

חכמי התלמוד כי כאשר תבין היטב מה שנאמר בענין התלמוד
 בנה המאמר ומה שאמרו גדולי המעלה רבי משה ז"ל בדבריו לא
 יקרה מזה ספק. ואתה כבר ידעת ממה שנאמר כבר כי הדברים
 אשר לא יקבלו האמות כ"א מצד הפרסום כאשר תקרה מחלוקת
 בפרסום הדברים ההם וכ"ש בין האנשים גדולי הפרסום לא יתכן
 האמות במ כלל, ואם כן אחר שאין לנו בשום פנים פרסום בלתי
 מחלוקת למה נכריח עצמנו ללכת בזה הדרך? וכ"ש כאשר נמצא
 רוב הדברים ההם בלתי מסכימים כלל למה שהתבאר בהקש
 השכלי

פירוש

עליו לנו אומרים שכולל דברי קבלה והרי הוא מלא מחלוקות על כל גדותיו, כן
 יאמרו סטודותיהם קבלה אע"פ שיש בהן מחלוקות: כי כאשר תבין היטב, פירשנו
 זה הענין למעלה: ומה שאמרו גדולי המעלה, עיין דבריו בהקדמת פירושו על
 המשנה ובהקדמת ס' היד: ואתה כבר ידעת, גם זה מצוה בהחלפת הספר:
 אחר שאין לנו בשום פנים, כי גדולי המקובלים מחלקו זה עם זה לא נלמד צפרטים
 אלא גם צעיקי הלמוד ההוא כאשר הראתיך למעלה וכאשר העיר צעל מעשה אפוד
 בהקדמתו הנכבדת לאמר: וכך נשתמשו בחכמה הזאת וכל המחלוקת והבלבול בין
 יודעים ונעדרה בהכחמה צהם צהרצה מדרושה היותר גדולים עכ"ל, ומלמד
 המחלוקות עוד יש שנוי דר ציניהם צצואור הסיודות שעליהם נצנה כל הננין ודרכים
 מיוחדים (סיסטעמען) לכל אחד מהם יורו צצירור כי כל אחד כותב דק מאומד
 הדעת לא מכה קצתו, כמו שיוכל לנכות מי שיקרא תחלה ס' מערכת האלהות
 ואחריו ס' שערי אורה ואחריו החיים והדקנאטי ואחריו הפרדס ואחריו ס' אולרות
 חיים ומשנת חסידים ועמק המלך ושפע על והשל"ה וקל"ח פתחי חכמה ומגיד
 מישרים וחמדת ימים וכדומה, הלא יוכרח להודות כי כל אחד מהם הולך צדד
 מיוחד לו לצדו וה"ל למאוס קשר והטרפות צצניהם? הלא ידמה לו כאילו יכלול
 כל אחד מהם חכמה צפני עזמה שאין לה שייכות עם שרשי שאר הספרים? ואם
 הדבר כן הנה יהיה הקורא נבון מאד ולא ידע צמי יחזיק, אם יקבל כל הספרות
 אשר צכל הספרים ההם לצסוף תמצלל דעתו ולא ידע מאומה כאשר יקרה לרצם
 והם ההדיוטות, ואם יצטר להחזיק דק צאחד מהם ישאר תמיד ספק צלצו שאל דרך
 המחצרים האחרים יותר סלולה וישרה ולא עוז הספר אשר צחד ללכת אחריו, לבן
 צטוב טעם ודעת חרן משפטו המחצד הזה לאמר למה נכריח עצמנו ללכת צזו הדרך?
 בלתי מסכימים כלל למה שהתבאר, צז טענה אחרת וקשה היא מכולם, כי מאחר
 שהניח למעלה ליסוד קיים שתורתנו צו האלהיות לא תחייצנו לכפור המושכלות
 הראשונות או אשר הנה בראשונות, עם מה שפירשתי על זה שם, הנה ילא מזה
 כי כלל למוד ולמוד שנמצאו צלתי מסכים עם מה שהצאל לנו צהקש השכלי מחוייבים
 לנו לדחות אותם ולבזר שלא כיונה אליו תורתנו האלהיות, אמנם להוכיח כמה מן
 הדברים מנגדי ההקש השכלי כמלאים צלמוד הקבלה הייתי לדיך לחזור ארוך ורחב,
 לבן ארמו לצד צקורה כי סוד הנמאוס יתנגד למה שהצדד לנו מדומיות הצורף
 יתעלה, והשתלשלות הספירות יתנגד לאחדותו הפשוטה, והמשנת השפע אליהם
 הוא שארית טעות עע"ז הקדמונים, ומה שאמרו שהעזרה לורך גנוס יתן חסרון
 צשלמותו ית', וסוד הנלגול יתנגד למה שהצאל מטצע הכפש וכחותיה וליושל
 משפטי האל ית', ומה שאמרו לאו כל מוחא ומוחא סניל דא יתנגד למאמר התורה
 כי

השכלי ואבל רובם נאותים לדברי קדומי הפילוסופים אשר התבאר
 בטולם אצל היוודעים, ואשר ראה דברי קדומי הפילוסופים וגם
 בן קצת דברי אפלטוניים ודברי אלה ידע שהאמת כן, וכבר דברתי
 מזה במקום אחר ולכן הפעם לא אחפויץ לדרוך זאת הדרך.
 ואולם המתפלספים מאנשי אומתנו רחקו רבים מהם מדרך התורה
 וכונתה

פירוש

כי קרוז אליך הדגד מאד, מצלי הזכיר המליצות המורגלות צפיהם, תלתא דליוון
 חד, דכל ונוקצא, פלגופין זווגין תיקונין מיון דוכרין ומוקצין, אצא ואמא, חוטמא
 אודנין דיקנא ודומיהס, אשר תסמר שערת צשרי צהעלותם על שפתי, וצכל פעס
 שאשמע מהס זכור אזכור דצרי בגאון-מהר"ס אוסרלן ז"ל צספרו תורת העולה ח"ג
 פ"ד ז"ל: המסבילים ידעו שהמחשבה צה היא דצת החזק עכ"ל. והנה צעל מלדף
 לחכמה צנאו להשיז לטענה זו המיוסדת על ההתנגדות צין סצרותיהס וצין ההקס
 השכלי כתצ שסכל הפילוסופים לא יכיל הדצרים האלהיים עכ"ל, ומי ישמע צחאפ
 ולא יתמה? וכי סכל הפילוסופים אינו השכל האנושי צענאו אחרי שהשכלס על פי
 חקות חכמת ההגיון! ומי הס הפילוסופים אס לא צני אדס צעלי ציכה יתירה
 העמלים, צכל כחס לחקור כל תכלית וללחוס נגד הסכלות ולהשיג מה שסכלס מעיפי
 ההמון? ואס סכלס לא יכיל הדצרים האלהיים לא ידעתי סכל מי יכילס, האס
 סכל הפתאים והמשוגעים והשועטים? דאה עד היכן הביעה קשיות עדפו של תחצד
 זה: רובם נאותים לדברי קדומי הפילוסופים, כוונתו כי דיו סצרות אלה האנשים
 מסכימות ודומות מאד לדצרי הפילוסופים הקדמונים, וצפרע עס הססאר צידפו
 היום מספרי הסקדיים וחכמי האצצה וחכמי יון מלצד מה שיס צהס מההסתדמות
 עס סצרות אנשי הודו הקדמונים כמודע כל זאת לצקי צספריהס, ואמי לא אציא
 דאיות על זה כי יתלכו הדצרים מאד, דק אומר עס המחצד כי אשר דאה ספרי
 חכמי האופות מהן והערדין אותס עס סצרות המקופלים יודה שהאמת כן, ולאחרי
 המחצד הדמוי הזה נקל לטפוט מי לקח הדצרים ההס מחצרו צהיות נודע סספרי
 הפילוסופים ההס קדמו זמן דצ לפדסוס אלה הסודות: אשר התבאר בטולם,
 כי מי ישגיח צימים האלה לחלומות חכמי יון הקדמונים, כגון לעולמות סצדה מלצו
 אפלטון או לסגולות המספרים אשר לפיתאגורא או לסצנתו צבלגול או לסצרות
 הזרות אשר להס על העמלים הסדדיים ועל סצנות הסויה וההפסד ועל סלמות ערך
 הבלגלים וכדומה? הלא כצד צאו דאיות פכוחות על צעולס, ומה שאמר על זה
 צעל מלדף לחכמה כי דאוי לפו להחזיק דצצרי אפלטון צעצור דשעותי כמעט הן
 דעות חכמי ישראל סקר דצד, כי לא מלאנו סוס התדמות צינו וצין חזק הקדמונים
 צעלי המחשבה והתלמוד, וצספד הוא כי דק קנת מחכמי ישראל האחרונים צלצותס
 לצנות להס חכמה חדשה אשר צסס קצלה תקרצא צקשו לה סיוע מאפלטון והעתיקו
 ממנו את המועיל לנוחס, עד שאחד מהס והוא הר"ד אצריהס אידירה כתצ צספרו
 שער השמים ת"צ ספ"ו אלה הדצרים: תציע ומדעה כי הר"ק ישתמש מטענות
 הפילוסופים לקיים ולהעמיד האמת המקיבלת כאשר אנכי עושה עס מאמדי פללטון
 והנמשכים אחריו צמה שיאמת האמת המקיבלת עכ"ל: דברתי מזה במקום אחר,
 אזלי יש מזה צספרים סכתצ המחצד צלשון דומי, זכרתי אותס צהקדמה, ואנכי
 לא דאיתי:

ואולם המתפלספים, עתה יעזוז עמין הקצלה וצא לומר כי כמו שהמקובלים
 רחקו מדרך הסודה לאהצת הסודות כן הפילוסופים שצמיו לגודל חסקס
 צמחקר

וכונתה כפי מה שאחשוב, וזה כי הם חשבו לשנות כל פשטי הפסוקים אשר ברוב הענפים ובספורי התורה וכאילו רצו ליפות דברי תורה ולהשיבם אל עניני ההקש השכלי ולא עלה זה בידם, וזה כי עכ"פ אנחנו נודה בפלאים בלתי ספק והן שיונחו כפי פשט התורה או כאשר יפרשו הם נצטרך להודות בפלאים, ואם כן למה נשנה פשט הכתוב? ואחשוב שאין ראוי לעשות כן כלל אלא אולי בדברים הסותרים עצמם כפי פשטם, ובוה מדרגות רבות, יש מהם שלא תודע סתירתם כי אם למשכילים ויש מהם אולי שסתירת עצמם כפי פשטם כמעט מפורסם אצל הכל, משל

הראשון

פירוש

במחקר פנו עורך אל קצת משרשי התורה ועשו הפך מכונתה כמו שיצא: לשנות כל פשטי הפסוקים, ידוע כי גם קודם דורו של המחבר קלקלו מאד קצת מאדשי אומתנו בלכתם אחר דברי אריסטו שאמר שאי אפשר לשנות את הטבע ולכן הכחישו בכל הכפלות הכתובות בתורה, גם הכחישו בכל פשטי המקראות המספרים את המאורעות ואערו שיומרו זהם ענינים טבעיים או מוסדיים, כמו אותם שקוף עליהם הדש"צ ז"ל קוף דב שהיו אומרים כי כל ספורי התורה הם משל, ופירשו מצדדים וסדרה לחומר ונורה וסנים עשר בני יעקב ל"ג מזלות ועמלק ליגד הדע והאורים והתומים לכלי האלטרולאז וכל הדומה לזה כמודע מש"ות הדש"צ א' ס' חט"ו ות"ו, וגם צימי המחבר היו קצת מאלה ואליהם תטוף חלתו; וכאילו רצו ליפות, כלו' חשבו לתת כבוד לתורה צמה שמאלו דרך להכניס בתוכה הכחות הפילוסופיים שהיו צעיקים, חשבות מאד, וזה כדרך שחשבו הישמעאלים שכל החכמות שבעולם נכללות בחלקוראן שלהם: ולהשיבם אל עניני ההקש, מזה נראה שהיו מושגים אז שאם נקח דברי התורה כפשטים שוב לא יהיו מסכימים עם ההקש השכלי ולכן ערמו להוסיף מפשטם כדי להשיגם אל ההקש, אך זה אינו, ומה שהניח המחבר התנגדות כזאת, כולך צענוד שהפילוסופיה היה צימיו חסרה מאד ועדיין לא פדקו מעל לוארס עול אריסטו המושל אז צעצט צדל על כל גבולות המחקר, וידוע כי אז היו כולם נצטעים צממו וכגדדים אחריו כעור הסומך על הפקח כאילו לא נתן ה' עינים לראות כ"א לנן ניקומאקוס, אצל עתה שנתעלתה חכמה זו עליו דב וכנתה על יסודות נאמנות יש הסכמה גמורה ציכה וצין התורה כמו שהוכחתי בצדורי התו' והפ' מ"ב פ"ב: ולא עלה זה בידם, צענוד שחכמת אריסטו צנויה על אדני תוהו כמו שאמרנו, וכלל זה תקח צידך כי כל מחקר ומחקר בנוסד על האמת וסכים עם התורה צלי ספק, כי האמת חותמה ויסודותיה לא תדופפנס לעולם. עכ"פ אנחנו נודה בפלאים, מזה נראה כי החכמים ההולכים צעקצות אריסטו היו תכחישים צפלאים, אמנם כבד כצנו למעלה שהאמונה צפלאים מסכמת מאד עם העיון: וא"כ למה נשנה, מה תועלת צהוליא הכחונים מפשטם כדי לקדצ הכסים אל הטבע מאחד שנלטרך אח"כ להודות צפלאים מנח טעמים אחרים שקלחם כחצוי למעלה? אלא אולי בדברים ההותרים, הוסיף צנויה מלת אולי פי גם הוא היה מסתפק אם צאמת יש צתורה דגדים סותרים ענמם אל לל, אמנם אין מקום אפילו לספק זה, והמשלים שהציל על זה אינם מהדגדים כסותרים ענמם כמו

חרא'שון שנאמר שחמלאך אשר יונח פשוט מכל גשם ומתארי
הגשם יושג בחוש כאשר נשיג הגשמים, משל השני ענין הנחש
כי כשנניחנו ב"ח בלתי מדבר ויהיה מדבר עם שארו כפי טבעו
הוא דבר סותר עצמו, ולכן בזה הסכימו כמעט כל המפרשים
שאינו כפשוטו בכל הפנים ויעורם פשט הפסוק אחר שלא מצאנו
בקללת הנחש שיסולק הדבור מקונו ואגדות רבות עוזרות לזה,
ועוד לא נאמר לרוח ממללא אלא באדם, ואולם באופן הראשון
נפלה מחלוקת בין הכתות כי כת המקובלים יאמרו שזה אפשר
כפשוטו והכינו לזה מלבוש מה יתלבשו המלאכים כאשר יראו
לחוש בני אדם, וכת המתפלספים ימאנו בזה מאד, ולכן יאמרו
כי

פירוש

כמו שנבאר צ"ס: שהמלאך אשר יונח, המחזר סדר דגדיו צאופן שלא יונח מהם
אם הוא מאמין צמליחות המלאכים אם לא, ואעפ"כ צעל מלך לחכמה החליט
שהמחזר מכחיש צהם והרחיב פיו ולשונו על פי יסודותיו ועל פי דעת חכמים וצ"ס
שהצ"ס שם לצד כי הנחשה כזאת היא כפירה בתורה והלך צנצרת המקובלים
שהמלאכים לוצטים חומר מה להתרלות צו לצני אדם ושגם הנשמה לוצסת בוף רוחני
(לא לוכל להצין איך יהיה הבוף רוחני) אחרי המות וצוה ציאר סוד המלצו והחלוקא
דצנן וסודות אחרים שאין חפני ליגע צהם צעצור שאינם ממה שאנו עוסקים צו
עתה, והדולה לידע חילוף הסנדרות צענימים אלו יעיין צס' נשמת חיים וצמאמר
חקור דין להד"ר מה"ו וצסאל ספרים המדברים צהם, אך להצנת הענין אשר לפנינו
די לנו עתה כי נאמר שהמחזר נלצ לריצ עם פילוסופי דורו צמה סרלו להוליו דצרי
התורה מפשוטם ללא לורך, כגון צענין הפלאים, כי מאחר שכל צד דעת יודם
צמליחותם שצו אין לורך לשנות צעצורם פשטי הכחוצים, אמנם אמר כי אולי ילך
לצד דצרי התורה צדרך משל רק צמקום שהפסט יתנגד לסיקול הדעת, כגון צענין
המלאכים שהמשכילים ימלאו סתירה צמה שהעלם המופשט מכל חומר לא יושג
צחוסים, א"צ צהכח לא יוצנו כפשוטם הכחוצים המדברים מהתדלות המלאכים
לצני אדם, ומאחר שהצד כן אין כאן טום כפירה אם נאמר שצדרך משל נאמר
אוחס הכחוצים, שהרי אף המאמינים צמליחות המלאכים יוכרחו לומר שאין ליקח
הכחוצים כפשוטם ממש אלא ראוי שיוצן מהם כי המלאכים ילצנו לורה גשמיית
להתדלות צה לעיני צסר, א"כ לא ידעתי מה זה התדעס כל כך צעל מלך לחכמה
ללא לורך, ועיין הערה י"ד: ענין הנחש, גם זה מן הדברים שא"א לקחת אוחס
כפשוטם ממש, כי הנחש כפי טבעו הוא צעל חי צלתי מדבר, וכל עוד שלא יכנס
צו איזה ענין רוחני יוליאו ממדגרתו ויתן דצד צפיו אין צכחו לצד צחתור שפתים
כמו האדם, א"כ מוכרחים אנו להוליו הכחוצ מפשיטותם ולפטר צאופן שיסכים עם
משפט השכל הישר, וצוה אין עול ואין כפירה, כי כצוד התורה תציאו לעשות כן:
כמעט כל המפרשים, זולתי הראצ"ע שכתב מה שכתב: באופן הראשון, היינו
צמשל שהצ"ס מן המלאך: והכינו לזה מלבוש, א"כ אינו כפשוטו ממש, כי הכחוצ
לא הזכיר מאומה מן המלצוה הזה, והדי דליכים גם הם להוסיף צו ענין חדש שלא
נכתב ולא נדמו צסום פנים: ימאנו בזה מאד, כי לדעתם צהניח התלצנות כזאת
יתחייב מליחותם כס גדול וזר מאל ש"א צהיה כחוכו מיוס הצדיקה הראשונה, כי

כי הענינים האלה במראה הנבואה או בחלום, ואנחנו נאמר כי יראה שלא הניחו המקובלים המלבוש הזה אלא מפני שהיה נמנע אצלם הראות המלאך לחוש בלתי מלבוש ואם כן הודו לדברי המתפלספים ואז תשוב השאלה במלבוש ותקשה התשובה. ובאלה הדברים גדלה המחלוקת באומתנו מאד, אנשי זאת הכת יאמרו על הכת האחרת שהם כופרים ומגלים פנים בתורה וישאו קולם אצל ההמון בבהלות עצומות, וכת המתפלספים יאמרו על אלה שהם פתאים וסכלים ומכבי אור התורה ורבתה השנאה בין אנשי שתי הכתות וכ"ש בין סכלי שתי הכתות עד ששבה התורה כמעט לתורות רבות.

ואמנם

פירוש

צכל פעם שיתראה המלאך לנערך לומר שגדל אז לשעתו גוף חדש שלא היה כזה לעולמים כדי שילבשו, או לכל הפחות שיזדמן לו צאופן יולא מהנהוג, וכן אחרי כלות השליחות כשיסוד המלאך להיות מופשט מחומר יחייב שיאצד פתאום המלבוש שהוא צורך גם על שלא יראה ולא ימלא עוד, וכן צכל פעם, ולפי שאין להרצות צנאים ללא לורך, לכן צדדו לומר שהכל צמדא הכצואה או צחלוס: כי יראה שלא הניחו, יאמר שעל כל פעם יש להסביר פנים למתפלספים צעזוד כי המקובלים עלמס הודו להם צמקת ונקשו לתקן הדצד צהמלת המלבוש כדי לצדוח מן הסתירה שיש צהמלות עלס דוחי לעיני האדם: תשוב השאלה במלבוש, מאין כולך? ואיך נתהוה כרגע? וכן אחרי השליחות אלה ישוה המלבוש היות? האם יושך לחרך כפגד מוצס, או ישוה לעפר או יכרת כרגע, או יונע לשליחות אחרת, ויולא מן השאלות הנופלות צזה הענין: ותקשה התשובה, מי לא יראה שקשה מאד להשיב לשאלות כאלה? והמחזר לא האריך לחרך הקושיות דק דלה להוכיח מזה כמה קלקולים יולאים וימחלוקות כאלה המסצנות שנאה צין שתי הכתות, ואח"כ יתן ענה איך ראוי להתנהג צכן: אנשי זאת הכת, הם המקובלים שזכר למעלה: וישאו קולם אצל ההמון, כי ההמון עלול יותר צעצנו להטות און לצעלי זאת הכת ולהאמין צהם ממה שיפנה אל הכת האחרת, ולמי כל חמדת הפלאים והנסמדות אס לא לחלושי הדעת אשר נסך הטצע עליהם דוח חדדמה ויעלס את עיניהם לצלתי צחון צין טוז לרע? בבהלות עצומות, לא צמופתים ככונים וקיימים אלא צמליות כוללות, כי כך מנהגם צכל ספריהם להצביל דעת הקודא להפחיד לצו להגדיל כל דצד קטן ולהטיל אימה יחדה לכל שומעס: שהם פתאים, כתצ הגאון צעל תורת העולה צח"ג פ"ד וז"ל: חסדון ידיעתן היא חקנתן וכמה לא חלה ולא מדגיש הסכל העדום מכל צעצע הנמנעות ולא יקשה עליו מאומה, עכ"ל: וכ"ש בין סכלי, צחמה הוסיף זאת כי על הדוב אלה החולקים זה עם זה אינם צקיימים היעצ לא צשדשי הכת האחת ולא צשדשי האחרת, ורק אהצת המחלוקת צגדה עליהם צחשצס שיגיע להם צנוד מזה אס יחקוממו נגד צעלי דיעס: כמעט לתורות רבות, כך היה צימי המחזר וכך נמשך צעכותיו עד היום, ואס יצא צאיירופה מקצוי ארץ או מאיים דחוקים איש אשר מעולם לא שמע את שמעו ויחפון להתקדצ אלינו להכיר את תהלוכותינו, ויראה עם ישראל כחלק צדעותיו לכהות כחות סוחדות זו את זו, מה שזה מאמין זה מכחיש, מה שזה מקרצ זה מדחק, יחסו צ למשפט היות צינע לגמרי שזה עם אחר צארץ שומר תורה אחת ומחזיק צדה אחת, כי איך ילאו מעשדי עץ החיים אשכלות מדורות ומיין הרקח חממת תנינים? ואמנם

ואכונם אנחנו כנבוכים בעינינו האלה וכ"ש להחליט המשפט בדברים האלה ולפסוק על פרטי הענפים אי זרה ראוי שיפורש ואי זה לא, ואשר ידע הדברים המפורסמים באומתנו ידע אי זה מהדברים ראוי שיונח ביאורו על ספר מבלתי שיקרה מזה הפסד לכלל אנשי הדת כלל, וראוי לחשובים מאנשי הדת לעיין מאד בדברים האלה ולחשוד שכלם, ולכן רחקה דרכי מדרכי רבים מהמתפלספים מאומתנו אשר שנו כונות התורה והחכמה וערבו שני הלמודים התורני והעיוני יחד והדרך הכולל והדרך המיוחד וכאילו הם אמצעיים בין המדברים מאנשי הדת ובין הפילוסופים

פ' ר' ש

ואכונם אנחנו כנבוכים, מדדך ענוה אמר על עצמו שהוא אינו כדאי להחליט המשפט צעמיים אלה, אבל עכ"ז לא נמנע לתת כלל יקר איך נכון להסתובב בהם: ואשר ידע הדברים, לנוני צוה כי ראוי לכל מחנך טרם שנתן לכתוב על איזה ענין להשיג צעין פקוחה על הסדרות המפורסמות בהמון ולשקול במאזני שכלו עד היכן הביע דצקות ההמון צהס, כי לפעמים דלת העם יפליג בדבר (אע"פ שצולוי הוא שקר) ויחשוז שנו תלויים כל עיקרי הדת והאמונה, ואם המחנך ידוק חניתו ציד דמה נגד הסדרה המפורסמת יש לחוש פן יזיק לכלל העם תחת שהיתה נוכחו להועיל, והכלל הוא כי לא כל האמיתיות דאיות שיונח ציאורם על ספר אלא יש להצחין ולסוס לב להסדרת הזמן ולעצב האמלעיים ולתכונת המקבלים, כי לא כל הזמנים והאמלעיים והמקבלים שוים, לכן יש דברים שאין ראוי לפדשם כ"א צזמן ידוע וצדרך ידועה וצתנאים ידועים, והכל תלוי צחכמת המחנך: לחשובים מאנשי הדת, מנהיגי העם וחכמי המחדים ספרים או הדושים צפומצי, כי הם המסצבים יושד מנהיגי האומה או קלוקלה, והוא עליהם מתפעלת מהם צכל דצד, צלנתם תלך אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת וצעמדס תעמוד או תסוב' אחור: ולחשוד שכלם, מזהיר על לביעות הדעת הדאווה לצנוכים על הדרך שפירשתי צחצווי סתו' והפי' דף ל"ו, והנונה סלל יחסצו היות כל מחקר ומחקר נתון תחת ממשלת השכל האנושי ושתמיד יש צנו כח לירד אל חכליתו, אלא צצולות הליב הצורא ית' לציות האדם וגזר עליה עד פה תצא ולא תוסיף, ולא עוד אלא שגם תוך צצוליו לפעמים נוקס השכל צמכמדות השגיאה כאשר הוכחנו כל זה סס דף ק"ד וק"ו, וזה מה שאמר המחנך שראוי לחשוד צשכל: מדרכי רבים מהמתפלספים, הם החכמים שגלו פנים צחורה צעצור חסקס צסצרות אריסטו, כגון אותם שהתמלמד עליהם הרכצ"א ז"ל כעצורל לעעלה: שנו כונות החורה, כי חודתו לא תוכל להסכים עם סצרות חכמי יון סנתצאר צטולם כהעת, כי האמת לא תשלים עם השקר, לכן אלה שרלו לחצק אותם הסצרות צודאי שנו כונת התורה: והחכמה, גם שנו כונת החכמה כי החכמה האמתית לא תצודר להמליא פירושים יתנבדו לפשטות התורה אשר כצד צא לנו ממקום אחר האות והמופת על אמתתה: והדרך הכולל והדרך המיוחד, ידמוז אל התחלפות דרכי הלמוד שצכר לעעלה צחחלת הספר צאמרו שדאוי לילך צכל חקירה כפי הלמוד המיוחד לה וזאין ליתן את של זה צזה, ועיין מה סכתצנו עליו סס: בין המדברים, אפשר שקרא צזה הסס לתורניים כמו שידרה בעינין, אך לא ידעתי לנוונו כאן, כי ממה סכתצ המורה צפ' ע"א לראשון שמענו סהמדצרים

הפילוסופים, והאמצעי לא יצדק עליו אחד מהקצוות במוחלט.
 ולכן אלה האנשים אינם לא מבעלי התורה ולא מבעלי החכמה.
 ואחשוב שאשר הביאם לזה היה שנאת הכתות האחרות וביאוריהם
 אשר מאנשי דתנו ומנהג מתפלספים יתר האומות בדתותיהם,
 ואיך שיהיה ראוי לדונם באופן מזה לבקש זכות, כי נראה שלא
 היתה כונתם בזה אלא להגדיל התורה ולפארה בעיני החכמים
 ומאהבתם איתה דרכו הדרך הזאת, וכ"ש שדבריהם באלו קרובים
 יותר אל הלמוד השכלי ובוה יניחו מקום לשכל ולא יסלקוהו
 כאשר יעשו קצת מאנשי יתר הכתות.

ואולם שקצת ספורי התורה וענפיה יתבארו ויונח ביאורם על
 ספר מבואר מאד בדברי חכמינו, וחכמי התלמוד אמרו
 דברת תורה לשון הבאי, ואולם ענין האגדות אשר בתלמוד
 ובמדרשים אשר לבעלי המשנה והתלמוד נמצא בהם דעות רבות.
 כת

פירוש

המדברים הם כת פילוסופים אשר ח"ל ללייר בדעתנו שידבר עליהם כאלו:
 והאמצעי לא יצדק עליו, להיות שאינו נוטה ללך אחד יותר ממה שהוא נוטה ללך
 אחד יקרא אמנשי, ואין מלך דע מזה צמדעים, כי מי שיסאל באמצע צין שני דברים
 הפכים זה אחר זה הוא עלמו מסופק בדעותיו ואין צילו שדעים צדוים יניעוהו
 להתקרב לאחד מעמי הדדים, לכן החליט המחבר שאנשים כאלה אינם לא מצעלי
 התורה ולא מצעלי החכמה: שנאת הכתות האחרות, אלה החכמים היו שונאים
 הכת האחרת שכל חפלה רק ליקח דברי התורה כפשוטם צין שיהיה זה חסכים אל
 לשפט השכל צין שיתנגד אליו, כי הכת הביא מאסה צכל עיון וקדשה לכל פילוסוף
 כומר צעיקר, לכן החכמים שזכר לשנאתם זאת הכת עד צלם לפשוט ידיהם אל
 העיון ולפרש דברי התורה דרך משל: וזמנהו מתפלספים, גם לאו מצעלי דתות
 אחרות אהצו להתפלסף ולהכניס עיניו מחקר צטרשי דחם, לכן הלכו גם הם אחרי
 המנהג ההוא: להגדיל התורה, העצו שיוסיף כבוד לתורה אם יפרשו אותה צאופן
 שחכמים עם מה שהיה אללם לאמת צדוד, ח"כ חף אם טעו דצדריהם הלא כונתם
 יסרה וטובה, ולכן הוא מהפך צזכותם: קרובים יותר אל הלמוד השכלי, צזה
 יש יתרון לחוקר על התורני, כי סוף סוף אין אדם דשאי לסלק עלמו לגמרי ממה
 ששכלו יספוט עליו שהוא אמת, והמורד דלעתו אינו לא ישראלי ולא אדם, לכן
 על כל פנים יטובה יותר הכוסע אחד דבל השכל צכל חקירותיו חף אם לפעמים
 יפול צטעות ממי שמיהם צכל מחקר שיהיה ומכחיש לגמרי סובלת השכל לפשוט על
 לאמת הדברים או הכוזבתם:

שקצת ספורי התורה, לפי שבזר אומר שלא יפה עשו המתפלספים לפרש כל
 צדרי התורה דרך משל, לכן הוסיף פה לומר שעל כל פנים יש דברים
 צתורה לאוי להסצוד צפס ציאור מתישצ אל הדעת, והם מהענינים שאמרו עליהם:
 חז"ל דצדה תורה לשון הבאי, כגון עדים גדולו' וצולדו' צשמים, אם אוכלה הוא, דותימה':
 ואולם ענין האגדות, לפי שהאחרונים העעסקו הדצה צציאור הסגרות צצנתלמוד,
 והוא מנדר עמה שיש קצת דברים דלאו שיונח ציאורם על ספר, לכן נכנס לדבר
 על

בת תאמינם לפי פשוטם כלם, וכת תרחיק האגדות הרחוקות כפי
 פשוטם ותלעיג עליהם, וכת תפרש אותם אשר פשוטם רחוק
 ותצדיק דברי החכמים, ואלה הכתות התגברו קצתם על קצתם
 וכל אחת מהן תקרא את המתנגדת אליה בשם סכל או כופר,
 וכל זה קרה לנו להעדר החכמים וההסכמה באומתנו, כי נראה
 שהוא כסגולה לאומתנו העדר ההסכמה וההתגברות קצתנו על
 קצתנו

פירוש

על הסגרות, ורוב דבריו זהם לקוחים מדברי הרמז"ם בחזרוני: בת תאמינם לפי
 פשוטם, ואחרי שאלו כת נזאת במליאות זימים האלה כלל, זולתי אולי מתי מספר
 גדלת העם אשר לא נסתה כף דגלם הגב על אדמת המדע והם נצטרים מכל חזונה
 כסוס כפרד אין סצין: וכת תרחיק, אלה נפלו צקה האחר ובעצור שלא יכלו לקבל
 הסגרות כפשוטן הכחישו צהן לנמלי, אמנם אין זה פועל איש השכל, כי אפילו
 העקש שצנעקשים יוכרח להודות שחז"ל רמזו אל איזה ענין במאמדיהם, ואם הפשט
 צהן שקר צולאי יש להן כונה נסתרת זולת הנראה מפשיטות הדברים, שהרי לולי
 פן היו האומרים אותן חסרי תבונה מכל וכל, ולאחזו מלאכוס צעלי שכל חד ונצוים
 גדולים צהאר דצריהם שדצרו צעניגי הדינין, ח"כ לא ימלט מלהיות כונה נסתרת
 לאותם המאמרים, והנה אמת שלא מועל עלינו החוב לצקש אותה הכונה כי אין
 אחריות הסגרות עליו, אך לא מפני כן תרחיק מהן כל כונה שתהיה: ותלעיג
 עליהם, זה פועל מגונה מאד, ורק שנאמם לחז"ל והחשק לצזותם ישואם לזה:
 וכת תפרש, אלה הם כמו אמלעיים צין הכת הראשונה והסנייה והשתמרו משתי
 הקלות והלכו צדרך הממולע צהשתדל להמליא פירושים מתקצלים אל הדעת אל
 המדרשות התמוהות, וצזה חשצו להלדיק דצרי החכמים, אך מי יתן וייליחו צמלאכה
 צצרה וקשה כזאת ולא יתנו פתחון פה לעדער על אותם המאמרים שאין צכחם
 למרש, ולא יעמיקו על חז"ל כונות שלא עלו על לצצם, או גם לפעמים כונות שאין
 כפי האמת, וכצד התרעמתי על זאת בצארכה צחצורי התו' והפי' דק' קכ"ז וקכ"ח:
 בשם סכל או כופר, המתפלסק יקרא לתורני המפרש אותם כפשוטם צצם סכל,
 והתורני יקרא לו כופר: להעדר החכמים, אין כונתו לומר שחסרו צאומתנו החכמים,
 כי אדרצא צכל דוד היו צינינו אנשים גדולים ונצוים גדולי המעלה וידועים צכמה
 חכמות, ולא אחד או שנים צצצד, אלא מספר דצ מאד צעריך שפלותנו ודלותנו שאנחנו
 המעט מכל העמים, וכמה שעלים צפנינו כסגרים, וכמה מונעים יתלצו לכדגנו
 להרחיקנו מן החכמה, אבל יאמר פי חסרנו אותם האנשים צעלי לצצ העומדים צתוך
 צין שתי הקלות ומתלהמים צכל עוז מפה ומפה נגד המיימיים והמשמאילים,
 וצו יצוו לתועלת עלמם ולהשגת הכבוד ולא יחניפו לצסו אדם רק כל יגיעם להדריך
 העם אל שביל האמת: וההסכמה באומתנו, צסמוך יתן לזה סנות דצות כמו שדצד
 מזה גם למעלה, ואפי אחצו כי צין הסנות ההמה דלוי למנות גם זאת, כי לא
 חוצרו עד הכה ספרים יודיעו אופני הפשרה הכונה צין שתי הכתות ככל הצורך,
 כי אם מעט מוציער מתחילים צזה המעשה ולא יצאו עד תכליתו: הסגולה לאומתנו,
 חלילה להאמין שתהיה צאמת סגולה כצו צאומתנו, כי אין זה מתולדות הטבע שתהיה
 תכונת המחלוקת קצועה ונשדשת צאומה מן האומות מיום היותה לגוי, אלא מחומר
 אחד קודמנו כלנו וכל התכונות הטוות והרעות תמלאכה לפעמים צשיעור דצ או
 מעט צכל הלאומים כפי השתנות העמים והתילדות הסנות המציאות להן, גם
 המתחד לא גזר סכך הוא צאמת רק יאמר שזה נראה כסגולה לאומתנו, והסנה היא

קצתנו, ואבל יתחלפו בזה ברוב או במעט בהתחלה טבע הארצות ואוירם, ואולי קרה זה לנו לחשבנו עצמנו בני מלכים, אבל האמת כאשר אמרתי בהקדמת המאמר הזה שבהעדר הממלכה יעדר הסדר מבני אדם, וכ"ש כאשר יהיו חסרים מהשלמות אשר יתכן בכל מלאכה ומהשלמות האמתית ויאהבו ההתגברות והניצוח, ולכן אמרתי בלבי לבלתי אדבר בעניינים האלה בניאור ראוי אבל נעורה החכמים התעוררות מספיק להם, וכל זה לאהבתנו דברי תורתנו וחכמינו ואנשי אומתנו, ואומר כי התלמוד נחלק לב' חלקים, חלק בהודעת הדינים כלם, וחלק במדרשות ואגודות, והחלק הראשון אין ספק אצל כל בעל דת מאנשי אומתנו שאין ראוי

פירוש

כי ומעורבו הודגלנו צלמוד הפלוגות, ונעצור שם החיוץ להנות צמורה יומם ולילה, ומשפטיה התצארו לנו ע"י התלמוד המלא פלוגות על כל גדותיו, לכן חשבו דברים שאין חכמה ואין תבונה כ"א צמחוקות ושלא יגיע למדרגת דב או חכם דק מי שידע להתגבר על סדרות זולתו ולהתוכח עמהם ככל האפשר, גם בענייני האמונות שהם שדטי הדת נעדרה ההסקמה ציינו על הדבר, וזה צעזור כי הספרים היותר מפורסמים המדברים באלה העניינים הם האמונות והכוזבי והעורה ואלו ה' ומלחמות ה' והעקרים וס' ידושלים לא יסכימו זה עם זה, אלא כל אחד פונה דרך לעלמו וחולק על זולתו: בהתחלה טבע הארצות ואוירם, לא ידעתי מה קשר יש בין טבע הארץ ואוירה וצין הנטיה אחד המחלוקת, ואין זו סבה לזו צדים פנים, ויותר נכון היה לומר שבהתחלה טבע אנשי הדור ומדרגתם צדיעות כפי הגמל לכלי הדעת צקדנס כן התחלפו ציינו ארבע המחלוקת צד או צמעט: לחשבנו עצמנו, זו אחת מן הדעות המסוכנות שנתחדשו זה צעזור שמאלנו צמטה (ספ"ד קטנת) כל ישראל בני מלכים הם, ולא אשגחו דדוקא לענין סיבה צמח ודק קחני לה, ואמרו שם צמח הלכה כד"ש ולאו מטעמיה, ומי פתי יחסיז עמנו לנן מלך גם צעיינים אחרים וצמד צזה הענין שרק המלך לפעמים לא יבונה אם יעמוד על דבריו צהיות נגד כבודו להודות צפומצי על עשותו, מה שאין כן שאר בני אדם שמחוייבים הם תמיד להודות על האמת, וצפירוש שנינו (עדות פ"א) שלא יהא אדם עומד על דבריו, וכאן המחזר דק כמהל צזאת הסנדא אומד כן: כאשר יהיו חסדים מהשלמות, אמת הדבר שאצת המחלוקת מולדה חמיד מחסדון השלמות, והטעם כי אין דבר קשה לאדם כמו להודות צפה מלא לאמר לא ידעתי, וחמיד ינקש תחצולות למען הכל מן ההודאה הזאת, לכן צדאותו שאחד מן החכמים חצר ספר צמצובה ודעת על ענין מן העניינים, והוא לא יכול לידד לסוף דעת המחזר וצום לומר לא הצינתי דבריו, הנה יטרה תחת זה לחלוק כנדרו ולהוכיח צטענות שלא לרקו דבריו, וזה על הדבר מקור המחלוקות: ומהשלמות האמתית, השלמות שזקד למעלה הוא פרטי לכל חכמה וחכמה, כגון מי שהוא חסד מהשלמות צדק וק וילדה לחלוק עם המדקקים, וכאן חזר צהשלמות האמתית, היינו צפילוסופ אה וצמלאת הסביון: לאהבתנו דברי תורתנו, כי צהצמח צדדים יש לחוש פן ממוכס ילמדו לעידי הצבונים להקל ראש צדברי החורה: וחכמינו, פן וצמעט כבודם צעייני ההמון אם יכתוב כל מה שיש לכתוב עליהם: ואנשי אומתנו, הם דלת העם,

ראוי לחלוק עליו כלל באשר כבר נאמר, ואולם החלק השני הוא אשר יתכן לפעמים שלא נסכים בו ולא יקרה בזה הטא, וזה כי התורה לא הייבתנו לשמוע לחכמים אלא בעניני הדינים אשר בהם מעשה או בעניני שרשי האמונה המוסכמים מהם, אם בעניני הדינים מבואר באמרה התורה על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, ואולם בשרשי הדת המוסכמים מהם מבואר גם כן שראוי להיות הענין כמו שאמרנו, כי הם היו ראשי האומה וחכמיה אשר ידעו עניני הדת ושרשיה, ואולם החלק האחר והם הדברים אשר אמרום על צד הסברא לא כמורי התורה לא נחויב בלי ספק להאמינם כאשר יראה לנו היותם חולקים

פירוש

וגם הם יהיו נסכנה אם יועו לפניכם הדברים כאשר הם, והתזקן נשלט הפעמים האלה ותדלם חכמת המחזר: כאשר כבר נאמר, מבוחר למעלה מהדברים המקובלים אין צהם מחלוקת כלל, ועליהם ידבר כאן: ולא יקרה בזה הטא, ואין יהיה חטא אם נמאן לקבל דבר שהסכל היסד הטוע ענו מאת הצולא ית' יתנגד לו? וזה יהיה אם נקח דברי האגדות ההנה כפשוטן תמש, ואם תאמר שיש צהם דמו לדר אחר זולת הנראה מפשטן, תשוב השאלה צהם דמו עלמו, מי יוכיח שדוקא לזה בדמו נתכונו ולא לענין אחר נעלם ממנו? ואז תקשה התשובה מאל, לכן אין חטא אם לא נסכים צהם החלק, וכבר אמרתי למעלה שאין לחיות אלה הדברים עלינו, ומי יתן ולא נדפסו מעולם, ויהיו נשאים רק לנצונים: אלא בעניני הדינים, כי רק לזה התכלית נתנה המשנה על שמהם צעזור יורו לעם את המעשה אשר יעשונו כפי משפטי התורה, לא צעזור יגידו קולות העמים או חקי הקציע או תכונת הארץ ויחשיבם או דרבי הרפואה או יסודות חכמת התכונה וכיוצא באלה הענינים, גם לא לתען ידלשו לפניכם אגדות ומשלים ודברי חדות אשר הפשט צהם דחוק מהמשכיל, ואם לפעמים דברו גם באלה הנה היה מאמרום רק צדק אנושי וכפי מלכ אנשי דורם וכפי מה שהגיע ללזניהם מזה, וכפי התועלת שחשנו להשיג צהם צימים הנהם, ואין צהם שום חטא או חשם אם התניחות לפעמים לא תסכים עמהם, או אם בהשתנות העמים ומלכ העם ובהתגלות עתה ידיעות חדשות ודרכים טובים אצרה התועלת שחשנו אז להשיג, כמו שאין עלינו חשם אם לא נוכל לקבלם צעירים סבורות: או בעניני שרשי האמונה, מעט מעט תמלא דצריהם מה שיתחם אל שרשי האמונה, וגם צהם לא כל הדעות שוות, כי לא נתנו אז אל לצם לקצוב שרשים יכללו כל פנות האמונה, וידוע כי הרמז"ס היה הראשון שהניח יג עיקרים צדת ולפניו לא היה מי שתן צהם מספר קצוב, לכן ידיעת שרשי האמונה האמתיים הוא דבר כלמד רק בהתזקנות דצרי התורה עתה, שאז נוכל לאסוף כל יסודותיה תחת חזיה טובים ולקצן הסוגים תחת סוג ויתר גדול על שיעלה צידו היסוד הנכבד שהוא עיקר לכל האחרים הנכללים צו, וזהו אשר דמונו עליו למעלה: על צד הסברא, גם דאיה לזה ממה שרשינו כי מאמרים כאלה הם תמיד דעת יחיד ולא תמלא שסכמינו כל החכמים עם אותה היחיד, אע"פי שלא חלקו עליו צפידות, צדק שכתבונו על זה למעלה: לא כמורי התורה, כי אינם נחשבים לעורי התורה אלא כשידברו בעניני הדת: לא נחויב בלי ספק להאמינם, ואם יתעקש אדם לומר שמתווצים לנו להאמין גם באלה מה יועיל צהם? הלא האמונה שכלל לא תסבול

חולקים על האמת. ולא יהיו החכמים גדולים מהנביאים בדבר הוה, וזה כי לו אמר הנביא דבר מה לא מצד היותו נביא אבל מצד היותו איש פלוני או חכם פלוני ונראה לנו בלתי נכון לא נחויב להאמינו, ולכן האיש הגדול רבי משה כתב בביאור המשנה כי בדברים שאין בהם מחלוקת ואינם בעיני הדינים אין ראוי לפסוק הלכה כדברי פלוני או כדברי פלוני, וישיענו בזה מה שנמצא בעז בלתי מחלוקת תאנא דבי אדיהו שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים משיח, וכאשר לא נתאמתה בעינותינו נודע שאין הענין כן כאשר גם כן נאמר שם וכאלה רבות ואשר יחפזין להתעקש

פירוש

ההכרח ולא יפעל זה הצווי יען היא נשענת דק על המופתים כמצד פנעמיס דנות, לכן כל ערך שהשלל לא יתן הסכמתו אל אמתת דבר אין תועלת צלוות על האמונה זו: גדולים מהנביאים, כי גם הנביאים לא יגיעו למדרגת הנבואה כ"א לעמים ידועים נוח-עליהם הרוח, אבל זולת זה הם נשארו בני אדם עלולים אל הטעות ועלומי ההצעה נקלת הדברים. והנה זה מופת שאין עליו תשובה: בדברים שאין בהם מחלוקת, כמו אפילו אם אין צד מחלוקת אל טעמה נשגול זה לחשוב כי מאחר שאין צד מחלוקת צדלי הסכמות צעה כל החכמים ולכן הוא אמת צלי טפק, כי אין הדבר כן, אדרגת אפשר שהחכמים לא נחלקו על מאמר פלוני בעבור שלא חשו עליו והניחו כמו שהוא הגם שלא היה לצד ככונ עמו, ולכן אין החיוב מוטל עלינו להאמינו: ואינם בעיני הדינים, אולם זה הכלל שאמר הדמ"ס לא ידק אלא דברים שאינם בעיני הדינים, שצאלה הרשות נתונה לרחק או לקרב מאמר זולתו כפי מה שידעה לנו נכון זו, אבל בעיני הדינים מאחר שנמנו וגמרו ופסקו ההלכה בתלמוד חייבים אלו ללכת אחריהם, ודע כי דפוס צאליאה אשר לפני חסד מלת ואינס, והתצונכתי על התקשרות המאמרים ומלאתי הכרחי לומר שכל טעות דפוס כי לולי כן יהיו הדברים חסרי מוצן כלל, כאשר יודה כל המשכיל עליהם השכלה מעולה, לכן הרשיתי את עצמי לתקן הלשון כפי כונת המחבר והוספתי זו מלת ואינס, והראיה הצדורה על היות כונת המחבר לדבר פה דק דברים שאינם בעיני הדינים, הוא כי צמוק הביא משל על זה מן המאמר שני אלפים תוהו, וזה אינו בעיני הדינים: אין ראוי לפסוק, אבל הרשות נתונה לילך אחר הצורת הסגולה כמו שאזכרו: שני אלפים משיח, יראה שהיה המחבר מנין מזה המאמר שנתחלת שני האלפים האחרונים דוקא ותבלה המשיח, אמנם כפי מה שפירש האדרבנאל צ"י שועות משיחו הכדפס מחדש דף י"א כונת המחבר לומר ששני האלפים האלה הם מוכשרים לביאת הגואל צין צתחלתם צין צאמצעיתם צין צפוסם, לכן לפי פירוש זה לא נוכל לומר שלא נתאמתה צדייתא זו כל עוד שלא יכלו השני אלפים וכגיע אל תכלית האלק השישי, ואני לא להכריע צאתי: כאשר ג"כ נאמר שם, שאמר צפוק הצדייתא ובעונותינו שרצו ילאו מהם מה שילאו, אמנם גם זה הלשון נוכל להבינו על הדרך שפירשנו צסם האדרבנאל: ואשר יחפזין להתעקש בזה, לא על זה המשל צפרט נאמר אלא על הכלל הנזכר, וכונתו לומר שאם יתעקש איש לתת קיום אף לאותם המאמרים שהנסיון והמליחות יכחישים, וזה צחשצו להוסף כבוד גדולה לצעלי המאמרים ההם, אנהנו לא נחלוק עמו, כי זו דעה נפסדת, והחיוב

להתעקש בזה לא נחלוק אתו, אבל מ"מ אין ראוי לבנות את
 האומרים ההמה כי הם ראשי העם ושופטיו וכאלו הם השלימו
 התורה והמבזה אותם ראוי שיהיה בכלל האפקורוסים מבני החכמים,
 ואשר אחשבהו אני בענין האגדות הוא שקצתם כפשטם וקצתם
 יקבלו הביאור כמנהג הראשונים אשר היו מדברים על דרך חדה
 ומשל, ואשר יקבלו הביאור קצתם ראוי שיונח ביאורם על ספר
 והם הדברים אשר לא יקרה מביאורם הפסד כלל, וקצתם אין
 ראוי שיונח ביאורם על ספר והם אשר נפחד פן יקרה הפסד
 מביאורם

פירוש

הראשון הוא לחלוק כבוד לאמת, ואחר זה למי שאומרים, וכבר כתב מהר"ם ד'
 לובז'אנו בהקדמת ס' דרך חיים שלו כי חז"ל היסדו כללותם ויחסו החולק עליהם
 דלעת וישאלו העורסו בני דעת: אין ראוי לבנות, זה כלל נכבד, אבל לא קן
 הטעם שאמר המחבר כי הם ראשי העם, אבל צעזעו המלך והזמן שבו היו צעזעו
 השמועות ההן, שהיו הם אחד מגדולי החכמים שגדלונו היה חי צימים ההם, או
 אפילו הם היה הדמיון ז"ל דורך ההוא לא היה נמנע גם הוא לכתוב כמו שכתבו
 הם, כי אי אפשר צללו הכי, לכן הצא לחרון משפט על אודותם יחסו תמיד כי
 צימים ההם לא נתגלו עדיין כמה ידיעות ודרכים ואמלעיים שיש צדיקו כהיום,
 וארצה יש להתפלל על מה שכתבו עם כל מה שחבר מהם אז, וזה יתאמת לנו
 שלאה ספרי שאר האומות שחזרו צימים ההם כי ימלא צפי כומלי העמים כמה
 הצלים ודעות זרות כפלי כפלים כמה שיש צימיו: והמבזה אותם, הציון לא יאמר
 רק למי שיתקומם צמוד וצמעל נגד האמת ויודע שהדרך שהוא הולך עליה הוא
 שקר ועכ"ז אינו מתרחק ממנה, אמנם חלילה וחלילה לחשוב כזאת על חכמיו
 הקדמונים ראשי האומה וקלונים, כי אורכי האמת היו, ואם לפעמים קלת מן
 הדברים שאמר על לך הסדרה מאלו אח"כ מוכחשים מן המליחות זה לא יתן צדק
 שום דופי וגרעון כלל, צהיות זה גורל כל האדם שיהיה לפעמים עלול אל ההטעה
 לכן חויצנו על כל פנים להזהר צעזעו: בכלל האפקורוסים, זה לקוח מדברי
 הדמיון ספ"ג ודיוס פ"ד להלכות תשובה: ואשר אחשבהו, אחר שאמר דרך כלל
 כי הדברים הנאמרים על לך הסדרה לא חל עלינו החיוב להאמינם בהחלט, לא
 עתה לדבר על הביאורים אשר יאמתו למלמי הסגרות, וגם צזה הולך אחר דעת
 הדמיון: שקצתם בפשוטם, לא ידעתי על איזה מהם ראוי לומר כן, כי כפי הכרח
 כל הסגרות כולן הולכות על דרך משל ומליצה ומסתירות כונה שיהי צולת מה שיוצן
 מפשטות הדברים, ואם היה כדברי המחבר שקלתן כפשוטן שוב אינן הסגרות אלא
 כללי מוסר כתוצים בני משל וצלי הסתרת כונה כגון כל האזהרות שכתבו במס' אבות
 או סיפורים וסיחת חולין, ולא נשאל לכן רק לומר כי אולי המחבר הכניס תחת גד
 הסגרות אף קלת מאמרים שאינם כן כפי האמת: יקבלו הביאור, לטובו כי לדיכום
 הם לצימוד משונה ממה שיוורו כפי פשטם, וראוי ללחות מהם ההזדאה הפשוטי
 להכניס תחתיה כונה אחרת, א"כ גדר המאמרים ההם הוא הנקרא צפי חכמי
 האומות משל [Allegoria]: כמנהג הראשונים, לא צלל חכמי ישראל הקדמונים
 אלא גם קדמוני חכמי האומות כן היה דרכם תמיד לכתוב דרך חדה ומשל ולהלכות
 דעיוניהם צמליות וקצלו ציאור, כנודע לצקי צספרי היונים והערבניים: פן יקרה
 הפסד מביאורם, לא מנע עלמס כי הם צוללי דברים עוצים ונכונים, אבל מנע
 מקצלי

מביאורם וכ"ש שאין ראוי לעשות זה אצל ההמון, ואל יפלא אדם באמרי פעמים רבות ההמון וכאילו יחשב כי הבודלתי באמונה ההמון מהיחידים כי כבר ארז"ל אין מגלין סתרי תורה וכו'. וכ"ש שכאשר נגיד אלה העמוקות כאשר המה על אמתתם להמון לא יועיל להם כי לא יבינום אבל נויקם מאד ונחליף דברי הלמוד הכולל בדברי הלמוד המיוחד. וגם כן נאמר כי אפילו אם נמצא בם הראות רב שהם כפשטם ושהם נמנעים כפי פשטם ראוי לנו להפציר עצמנו לבאר דבריהם באופן יסכימו לאמת, ואם על הקטן שבאנשים צונו רז"ל הוי דן את כל האדם לכף זכות איך לא נבין אנחנו דבריהם שהם ראשי האומה באופן נאות ונדינים לכף זכות? וכיש שימצאו בדבריהם הנה והנה ענינים מורים על חכמתם

פירוש

מקצלי הביאורים הם כי אולי יעזו דרך הביאור ויזכו ממנו מה שאינו כפי תכליתו וצטבור כך יקרה הפסד להם, והטעם לזה כי לפעמים הביאור כולל ענין דק ורוחני עמוק מאד ולא כל הקורא צו יעזר בה לידך אל עמקו, ומה נקל בחקירות כאלה לטעות מן הדרך הישרה וליחס לזעל המאמר מה שלא כיון אליו מעולם! שאין ראוי לעשות, הכונה שלא צלצ"ל אין ראוי לכתוב ביאורים כאלה אלא גם לאומרים זעל פה כגון לדרוש זהם צדדים כמו שטענו צה דדגשים דגים: כי הבודלתי באמונה, אין הסגל באמונה עלמה, כי מה שכוון לאחד להאמין יכון גם לשאר זעלי הכת היא, אבל הסגל הוא מאל המקצלים וכמו שאמרנו, והנסיון התמיד יוכיח שלא יצויר ההמון דעמו פנות האמונה כמו שיצוירם החכם: כי לא יבינום, ומאחר שלא יבינום על צדדים יכניסו זהם כוכות צרות, ולכן אמר כי מה שלא יועיל להם יזיקם: דברי הלמוד הכולל, שז למה שאמר בתחלת הספר ושם צילנוהו: הראות רב שהם כפשטם, אע"פי שיתדמה לנו מאל אחד שהגדה פלונית לאמרה כפשוטה ומש, ושלא היה לזעל המאמר שום כונה אחרת נסתרת והלניית אלא הדברים מעידים על עלמת שהם כפשטם, וזה יתראה לנו מכה המלות שבהן השתמש זעל המאמר ומאופן ספורו הדברים כאשר התה או מכה תנאים אחרים שיש בהגדה היא: ושהם נמנעים כפי פשטם, ואע"פי שיתראה לנו מאל אחד כי הפשט זהם שקד גמור צטבור שהוא מתנגד או למוסדות השכל או לעקרי הדת או לאחת מהאמיתות הכלליות שנתצבר לנו אמתתן ממקום אחד או לכסיון ולעדות החושים, וא"כ יש לכן סתירה עלמה: ראוי לנו להפציר, עכ"ז מהוויצים לנו לפזיל זעל המאמר מן החשד שהוא ונטרף זכל כחצו לזקש לו ביאור יסכים עם האמת, וזאת נעשה צטבור הצדק אשר חוויצנו לראשי האומה כמו שאמר צטמוך, והנה עלת המחצב נכונה כל עוד שיהיה אפשר לנו לעשות כן, אבל אם לא נמצא ביאור מספיק לפעול צו הסכמה צין המאמר והמוחזק מה נשאל לנו לעשות? האם נחדש תיודוים זדים לחוקים מן האמת אשר השומע אותם יצין מעצמו כי לא אליהם כתכוון זעל המאמר? הלא טוב לנו להודות כי לא ידענו לסוף דעתם ונניחם כמו שהם: ענינים מורים על חכמתם, וזה יהיה לנו למופת שאם לפעמים אמרו דברים נמנעים כפי פשטם צודאי הסתירו תחתיהם כונה אחרת נכונה ולדקת, כי האיש אשר כצד הוחזק לחכם יצנון מאל דברים דגים של חכמה שכתב אין להוילא לעז אחריו אם קלת מדבריו קשים להולמם

חכמתם, וגם כן כאשר אמרנו דרכי הקידמים כלם בלמוד היה זאת הדרך בהיות כונתם שלא יבינו דבריהם בעמוקות ההמה כי אם הראויים להם, ואולם עם האנשים בשתוף אשר יאמינו כד' דבריהם כפי פשטם אין ראוי לדבר ולא לחלוק כי אחרי היותם בתכלית הסכלות ופתי יאמין לכל דבר לא יקבלו שום סברא ולא תועיל אתם המחלוקת והם באמת כאשר אמר רבי משה כמכבדו החכמים בעיניהם והמה מבזים אותם תכלית הבזוי ולכן נעוכם ולא נאריך הדבור במ.

ואולם אם למצות התורה טעמים וסבות ידועות לנו או אפשר שידעו אם לא, ואמרת ידועות לנו וכו' כי לא אחשוב שימצא שכל אנשי אם לא יהיה שוטא שיאמין כי אין להם טעם כלל, כי מו האיש אשר יחשוב שצווי ה' יהיה לריק ולבטלה כמעשה השוטים אשר יפעלו מבטלי תכלית לפעלם, ואם להם טעמים ידועים

פירוש

להולמם עם השכל, אזל נשתדל להמניח להם ציאוד מתישז אל הדעת כפי יכלתו דרכי הקודמים, היינו קדמוני החכמים שכלל אומה ולסון נהגו לדבר לפעמים צדקה וצמשל, ולפי שלא קדמוניו ז"ל כי כך היה נהגו חפמי האולות צהרו גם הם ללכת צדרכיהם מאחד שגם הם חששו פן יצנו דנדיהם צללתי לאוי: עם האנשים בשתוף, ילנה צזה הלסון כי אינם אנשים דק צשתוף השם לצד מאחד שחסרה מהם הדעת שהיא נורת האדם: אין ראוי לדבר, וכן הוצרכו שהע"ה צחכמתו צאזני כסיל אל תדבר כי יצו לשכל מליך (משלי כ"ג ט): ולא לחלוק, שחס תתחיל לדבר עתהם תוכלה לצא לדי מחלוקת צעצור שלא תוכל להסכים עמהם כלל, אזל המחלוקת לא תועיל חס, כמו שיאמר צסמוך, ח"כ יתד עוצ שלא להתחיל: לא יקבלו שום סברא, כי הסצרה נוסדה על כללי ההגיון, והם נעדרי כל חכמה ומדע: והמה מבזים אותם, כי מתיחסים להם דצדי סכלות, וצזה סייס הדצור על ההגדות:

ואולם אם למצות, עכשו צא לדבר על החלק האחרון מן השאלות שהצטיה למעלה לחקור עליהם שעם זה החלק יושלם כונת הצדור, וזאת החקירה היינו על טעמי המצות כוללת חלקים דציס, תחלה חס יש למצות מצד עממן טעמים שנית חס אפשר לנו להשיג אותן הטעמים, שלישיה צאזיה דרך נגיע אל ידיעתם ורציעית חס אחרי ידיעתם דאוי שנכתצם על ספר חס לא: כי אין להם טעם כלל דצדיו חלה לקוחים מהמודה ח"ג פכ"ו, וכן צכל יתד דצדיו על זה הענין נמשך תמוך אחד דעת הרמצ"ס, חמנס לא חכלא שפתי מלצחד פה שנית חת אשר החילופי לכתו צזקוס אחד כי לא חנה דעתי צסצרת הרמצ"ס והיגדרים אחריו מהקדמוניס והאחרונים על טעמי המצות, ורוח אחרת עגדי צכל חלה הצדדים, לכן לא חמנע מלחות דעו על כל חלק וחלק מזה הענין צצא המקום הראוי לו, והקורה יספוט ויצחד חת היסך צענינו: שצווי ה' יהיה לריק, נדקו דצדיו צזה כי חלילה לחשוב על ה' תועה שילנה דצד צלי שום טעם וכוונה ותכלית כלל, כי הלא חפילו צצד ודס כל עיך שהוא צדו צצכלו לא יעשה כן, ח"כ צשאלה הראשונה מן הד' שצכרנו היינו חס יש למצות מלך עממן טעמים נסכים עם המחצד ונאמר כי צלי שום ספק היה לו חת אינה תכלית שאליו

ידועים או אפשריים שיודעו לנו אי זה הדרך והמקומות אשר נזכרים
 נלך אל ידיעת הסבות והטעמים ההם, ואם נדעם האם ראוי
 שנכתבם על ספר אם לא, נדבר באלה עתה. ונאמר כי כאשר
 הידיעה השלמה בדבר אשר לו סבה היא שנדעוהו בסבתו, כן
 המעשה

פירוש

שאלו כוון בכל המלות אשר לנו: ידועים או אפשריים שיודעו לנו, זה כולל השאלה
 השנית, היינו אם אפשר לנו להשיג אותן הטעמים אם לא: אי זה הדרך, זו השאלה
 השלישית: האם ראוי, זו הרצעית מן השאלות שזכרנו, ועמה יצא לחקור עליהן
 ויתחיל מן השאלה השניה כי על הראשונה כבר דבר מה שיש צד די נמלות מועטות,
 ואנחנו הסכמנו עמו: הידיעה השלמה בדבר, יטען להוכיח להפך השאלה השניה
 כי מוכרח הדבר שיהיו טעמי המלות גלויים לנו, ויאמר כי כמו שהידיעה בדבר שיש
 לו סבה לא תקרא ידיעה שלמה אם לא כשנשיג גם הסבה ההיא, כן המעשה אשר
 לו תכלית לא נמנעוהו בשלמות אם לא כאשר נדע גם התכלית ההיא, ולכן מאחר
 שהוכחנו שיש תכלית וטעם למלות הנה לא נוכל לעשות אותם בשלמות אם לא כשנדע
 גם טעמם, זה תכונת המופת, אמנם המתזונן צד ימלא שיש צד הטעמה בתכלית
 אשר לו תכלית, כי תלויים זו סובלת שני פירושים, הא' הוא התכלית המודגת
 למחוקק העליון מותן המורה, והב' הוא התכלית אשר ישים לו האדם למטרה צעשיית
 המורה, ולמען תדע כי צ' הפירושים אינם דבר אחד אצל הדל דר ים צבויים אצול
 לך משל ממעשה העקרה, הנה הצורה ית' צלוותו את הצורה אצולו ע"ה קח על
 את צדן וכו' והעלהו גם לעולה גדלתי היה לו טעם ותכלית צלווי הזה, אם לעשות
 צו נסיון, או להצילו לידו שלמות יתרה, או להודיע לצאי גנולש כי גדלתי הוא לכל
 הטובות שהצטיח לו ולזרעו, או כדי שילמדו ממנו כל בני אדם כי שומד פלוגה אסורה,
 או להנחיל כח הידעה שצנפשו מן הכח אל הפועל כמו שפירשנו שם, או לתכלית
 אחר בעלם ממנו וידוע לו ית' לצדו, אמנם על כל פנים תוכרח להודות שא"א ע"ה
 לא ידע שום אחד מאלה הטעמים שאמרנו, רק חש צלצו כך לזה האל וכך דלוי
 לי לעשות אע"פ שאינו מצוי טעם הלווי ודי לי לידע שדלוני צדן ולא אהררה אחריו,
 מנחך מזה כי היה לצורה ית' תכלית ודוע צמתינת הלווי, ולא צדקה היה תכלית
 אחר צדקריז את צנו על המוצח, ואעפ"כ לא נוכל לומר תלוי כי אצדקה לא פעל
 מעשהו בשלמות לפי שא לא ידע התכלית והטעם שהיה לו ית' צמתינת הלווי, כן הדבר
 צמלות, אהנו לא נדע הטעם האמתי שצעצורו נלטינוי צכל המלות האלה (זולתי
 המעט שדלה הכתוב בלבות לנו- כמו שזכור לקמן), אך זאת ידענו כי אל עליון לזה
 אותנו צהם, ולכן נעשה צלצ תמים כאשר לנו, ונעשהו בשלמות אע"פ שלא ידענו
 התכלית והטעם הפרטי שהיה לו ית' צלותם הלוויים, אמנם עכ"ל יש לנו תכלית
 בלוי צפעולת המלות והוא לעשות דלון אציו שצמתיים, ודי לנו צו לעשותם בשלמות,
 הדי לך שהמופת שהציו המחבר חלף הלך לו ואין לו תקומה, כי נכנסה צו תלויים
 סובלת צ' פירושים שונים, והמחבר השתמש צה פעם על פי מוזן אחד ופעם על
 פי מוזן אחר, וכן לא יעשה, מלכך כי גם כל המופת נוסך על שקר צמה שררה
 להשוות השלמות שיש צדיעות עם השלמות שיש צמעשים, ואמר כי כמו שהידיעה
 אינה שלמה אם לא נדע צמתינת כן המעשה אופו שלם אם לא נדע תכליתו, וזה
 אינו ככון, כי אין להקיש מן הידיעות אל המעשים צהיות אפשרי לומר שיש לכל אחד
 מהם דרכים צדלויים ואין ללמוד כלום מזה לזה, גם לדין להתזונן כי אהנו לא
 שללנו ידיעת התכלית צמעשה המלות רק שללנו ידיעת התכלית שצעצורו נלטינו,

המעשה אשר לו תכלית נפעלהו בשלמות, כאשר נדע התכלית והטעם, ולכן יחוייב שתהיה אפשרית אצלנו ידיעת התכליות והטעמים במצות, ועוד אנחנו נראה התורה תאמר בשבח המצות ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, ובמה יודע זה אם לא תתכן ידיעת טעמי המצות? ועוד משפט החלק והכל שוים, ואנחנו נראה התורה תשתדל לתת טעמים

פירוש

והצן זה הסדרל היטב: ועוד אנחנו נראה, עכשו מציא מופת שני להוכיח היות הכרחית אללנו ידיעת הטעמים במצות: כי היא הכמתכם, הדאיה שמציא מזה הפסוק איך זה ממש, כי כונת הכתוב לומר שהתורה היא חכמתנו לעיני העמים צענוד שהיא כוללת חקים ומשפטים אשר יציאונו אל קדצת אללים כמו שפירכתי ציצאורי על התורה שס, אלל א"ל שידמות הכתוב אל טעמי המצות, שאס הדדך כן היה מהדלוי שיהיו צתורה טעמי המצות מצולדים צלר היטב כדי שמכה אותן הטעמים יצינו כל העמים שהתורה היא חכמתנו וצונחנו, ולכחנו נראה כי על דוב המצות לא צל צתורה שוס טעם, כגון על מצות כללים ושעטנו וצטר צחלצ ופדה אדומה ודויי הטומאות והמאלכות האסורות וחגיגת יום דאש הסנה ואסור השחתת הפסות ודומיהם, וא"כ איך יודו הגוים שהמשפטים האלה הם לדויקים צענוד התכלית הטוב והלודק שיש להם? והלא זה התכלית נשאל טעון ונסתד מעיניהם ולא יכלו להשיבו מאחד שהכתוב לא רלה לבלותו! וא"ת שהתורה הכיחה החקירה הזאת לשכל האנושי שיחקור וינקה הטעמים על המצות, אשאל עתה איך קרה א"כ שאחד ג' אלפים שנה שניתפה התורה ואחד כמה אלפים ספרים שחוצרו על המצות עדיין לא מלאנו טעמים מספיקים לכל המצות ונסתוללו אצירי לצ לפדש טעמיהם ויחפרו לדויק ולא יכולו? (עיין מזה הערה ט"ו) ואס לכחנו לא מלאנוס איך ימלאו אותם שאר העמים? הדי מוכרחים אנו לומר שלא כיון הכתוב הזה אל טעמי המצות: ובמה יודע זה, זה יודע לפי דרכי צענוד שהאומות דואים כי כל עוף שישראל שומדים החקים האלה (אע"פ שלא ידעו טעמם) הם מצליחים צהלחה שהיא למעלה מן הטבע, וכאשר יסודו מן הדדך אשר לזה ה' אותם ימלאו נרות דצות ודעות גם הגה למעלה מן הטבע, ומזה יקחו דאיה דגורה שהמשפטים הם לדויקים צודלי, וכהה דצוס מהאסדויקים נחקשו צפסוק זה והוליוהו מפסוטו להציא ממנו מופת על היות טעמים ידועים למצות, והקודא יפוט אס דק מה שכתצתי הוא הפשט האמיתי: ועוד משפט החלק, זה מופת שלישי ותוארו כך, מאחד שהתורה עלמה נתנה טעמים לקצת המצות הנה צהכרח ויהי אפשר למצוא טעמים גם אל השאר, כי משפט החלק והכל שוים, אלל זה אינו כלום, כי תחלה מוכל להפוך המופת ולומר, מאחד שהתורה העלימה ממנו הטעמים צקצת המצות ודק נותה על עשייתם מצלי שתחייצנו לחקור אחד טעמיהן, זה אות כי גם צשאר המצות העשים הוא בעיקר לא צקצת הטעם כי משפט החלק והכל שוין, הדי שבתצל המופת, ועוד צולת זה איך מקום לזאת הדאיה מלך גיה שאנו דואים שהטעמים שנתן הכתוב לקצת המצות לא יספיקו להשקיט הלצנות ותמיד יש לעדער עליהם כי לא ימלא השכל צהס די צלר גל הספקות הכופלות צאותו בעיני, ד"ת התורה נותה לאכול מצות שצעת ימים ואמרה הטעם כי צחפזון יצאת קאדן מצדים, אמנם אס זה הוא הטעם האמיתי למע לזה אותם צמנדים

טעמים בקצת המצות וזה במצות שבת שנתנה בה התורה שני טעמים

פירוש

צמחים שיאכלו הפסח עם המלות והם עדיין לא ילאו צמחון? וכן צמחון השבת הטעמים שזאו צמחה לא יספיקו לזאל כל הפרטים שיש צמחית השבת, כמו שנתקור על זה צמחון, וכן על מלות הללית נחמה התורה הטעם ודליתם אותו וזכרתם את כל מלות ה', אך מי יתן ואלע מה הכרח יש צפתיל חכלת לזכירת המלות, וכן לא כוכל לזכור אותם אף צפתיל ארום או שחור או אף צלי שום פתיל וצלי ליצית עלמו ע"י סימנים אחרים? וכזה תדין לשאל הטעמים שזאו צמחה על קלת המלות שחמיל ישאירו ספקות, א"כ הדברים ק"ו, אם הטעמים עלמו שיש צמחה לא יספיקו לזאל כל פרטי המלות הלא הגה צלי ספק הטעמים שנחש מדעתו יהיו הלויים יותר, לכן איך לנו לחזור אחר הטעמים: במצות שבת, המחצד סוגר כדעת דו המפרשים שהתורה נחמה צ עמים למלות השבת צמחון ממלוא דצרות הראשונות זכרון הצריחה וצצרות הפניות זכרון יליאת מזרים, למכס למי שיתזונן היעז צמחון פשוטן של המקראות יתברר חזו הסברה רחוקה מן האמת ושמעולם לא היתה כונה הכתוב למת אלה צ הטעמים למלות השבת, ותחלה צריאת העולם אינו הטעם שנעצרו לטעונו על השניות ציום השציעו, דק הוא הטעם על היות יום השציעו לקודם יותר משאל היום, ויפודם כתוב צפ צראשית ויקדש אותו כי צו שבת וכו', ואם לא לזה כלום על השניות צו, וכן צצרות הראשונות לא אמר על כן לזך ה' אלהיך לעשת את יום השבת אלל זכרון צריאת העולם, דק אמר על כן צדך ה' את יום השבת ויקדשו, והפרס צו יש צין קדושת היום וצין השניות צו ממלכה, שהרי הקדושה אפשר שהרמוז לצמחות אחרות ולסבולות אחרות שתיינה לאותו היום אף אם יעשו צני אדם צו מלאכה, כמו שהיה צלי ספק קודם מ"ת שהיו כל צני עולם עושין צו מלאכה ועכ"ז הוה היום קודם כי כצד נתקדש צעת הצריחה. והנה על אמתת ההגדל הזה העיר קלת בט הרמז צו צמורה ח"צ פ"ל"א, גם ידירי החכם המפורד שז"ל לר"ו הסכים לזה ההגדל צו"כ הע תקפ"ח דף ז"א, אלל ששניהם קימן וקצלו הטעם השני שהוא זכרון יליאת מזרים, ואני אומר שגם זה אינו הטעם האמתי, שהיו גם על מלות הענק תעניק לו (צצרים ט"ו י"ד) נתן הכתוב הטעם וזכרת כי עצד היית צצ"ו י"צ) וכן על לוי לא חטה משפט גד יתום (שם כ"ד י"ז) ועל מה שזוה כי תחזוב זיתך לא תפאר אחריו, כי תצנור כרמך לא תעולל אחריו (שם כ"ד ב' ז"א) צכולס הוסיף וזכרת כי עצד היית כמו שהוסיף צעצדת דצרות האחרונות על מלות השבת, וצא זה ולימד על זה שצכל פעם שזוה הכתוב על החמלה והשנייה והעזר אל הבדים ואל העצדים הוסיף זכרון יליאת מזרים כאומר גם אתה היית עצד וצ צמחים ולכן חל עליך יותר מעל שאל צני אדם הכוז לחון הבדים והעצדים ואלל לרטיח משפטם ולהעניק להם מאשר לך ולהניח להם העוללות ולשמח לצצם צחביר וכדומה, למדנו א"כ שאף צצרות האחרונות לא הוצק הכתוב לזכור יליאת מזרים דק לפי שאמר שם למען יזוח עצדך ואמתך כמון, ולכן ידק לומר שיליאת מזרים הוא הטעם דק להשגת העצד והאמה ממלאכה, וזה דק פרט אחר מן החזות המוטלות עלינו ציום השבת א"כ יליאת מזרים אינו הטעם לשמירת השבת אלל הטעם האמתי הוא כלמד מן הכתוב אך את שצחות חשמודו פי אות היא צני וצניכס לדדתיכס לדעת כי אני ה' מקדשכם (שמות ז"א י"ג) שפשוטו יודה כי ה' נתן לנו את השבת למען תהיה לאות שאנחנו עמו, ולכן לנו שזכרים ציום השציעו כמו שצנת צו ה' את אחר הצריחה, וזה טעם שנתתי צכני מוסב אל ה' יחעלה בי יום

טעמים. א' מהם להודיע שהנמצאים בלם זולת הראשון עדולים
 מהראשון ושאינם נמצאים במקרה או בעצמם בלתי סבה פועלת,
 והאחר להודיענו ענין יציאת מצרים אשר בה יודע מענין ההשגחה
 ושרשים אחרים, ונראה טעם רוב המצות אשר הונחו במשפטים
 ובמצות המלך, ונראה החכמים הראשונים ישתדלו לתת טעם
 קרוב למצוה ולכן יאמרו בכתובות מפני מה אסרה תורה שוחד
 נתנו הסבה הקרובה פשיאמרו שהדיין נעשה בה כקרוב לעצמו
 והסבה אשר תתן התורה כי השוחד יעור עיני חכמים וכו' איננה
 היא הסבה הקרובה. ובקלל כשתדקדק בתורה ובדברי חכמים
 תמצא כמעט טעם רוב המצות. א"כ משפט כולם ראוי שיהיה
 ככה, והאריכות בזה מותר כי הוא כמבואר בעצמו מדברי תורה,
 ואולם

פירוש

יום השניתה שלו, הוא גם יום השניתה שלנו, וזוה השמי יודע צעולם כי ה' מקדש
 יעדל, הוא אליהו ואנחנו עמו, כמו שחתם הפסוק על כוזה זאת לדעת כי חזי
 ה' מקדשכם, והצדדים צדודים, ועיין הערה י"ן: זולת הראשון, זה לא היה לרין
 לומר, כי מאחד כלם עלולים מהראשון זולתי שהראשון עלמו אינו עלול, ש"כ
 אינו ראשון: בלתי סבה פועלת, ודמה מזה שהמחזר קוצר שמן הפסוק כי ששת
 ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ למדנו צדיקה יש מאין, אבל זה אינו, כי
 בכל הפסוקים ההם צעפת הצדקות לא נזכר לא מלת צדיקה ולא מלת מאין, רק
 אמר כי ששת ימים עשה וכו' וינה ציוס השציעי, הדי שעל זמן המשך הפועל הזה
 הקפיד הכתוב לא על אופן המעשה, ולק צעבור שמתכנה הפעולה ששת ימים
 והיתה השניתה ציוס השציעי לכן נתקדש זה היום, לא צעבור שצדק העולם מאין,
 מזה תצין כמה ענו המפלטים הרגילים להכניס צרכות השנת זכרון הצדיקה מאין:
 אשר הונחו במשפטים, כגון וגר לא תונה שהוסוף צו הטעם, כי גדיס
 הייחס, וכן עד צו השמש תשיצנו לו וכתעם כי היא כסופה, וכן ושוחד לא
 תקח והטעם כי השוחד יעור וכל דומה לזה, ואמר המחזר כי זה יורה היות
 טעם גם למלות אחרות, והנה חזי לא שללתי הטעם מן השאר רק אמרתי שאין
 חזו מחוייבים לחקור אחד הטעמים ושעל הדוד לא כלליה צאת החקירה: ובמצות
 המלך, כגון לא ירצה לו סוסים ולא ישיב, לא ירצה לו נשים ולא יסורו,
 וקרא צו למען ילמד: ישתדלו לתת טעם, אבל לא עלתה צדקס להוליחנו מכל
 ספק ומצובה צזה הענין, א"כ זה המופת שהציא המחזר מן הכסיון ילחם נגדו ויוכיח
 ה"פך, כי צדאותנו איך להצל ערמו ויגעו כל החכמים שצכל דוד ודוד לפתוח המעין
 החתום הזה ולהציע לפנינו טעמים צדודים כשמש על כל המלות, זה יהיה לנו
 לחות כי החכמה העליונה סגרה הדלת צעד השכל האנושי ולא נתנתו ליכנס
 צתעלומות כאלה: איננה היא הסבה הקרובה, איך הצדל כ"כ צין הטעם שמתכנה
 החורה וצין הטעם שאמרנו צכתוצות דק"ה ע"ב, כי אם הדיין נעשה כקדוד לעלמו
 צנקל יטה משפט צעבור שאין אדם דואה חוצה לעלמו, ואם יטה המשפט צעבור
 השוחד כצד ידק לומר שהשוחד עוד את עיניו כונו שאמרה התורה, א"כ שתי הסבות
 ישונו לצסוף להיות אחת: א"כ משפט כולם, כצד צעלנו למעלה זה המופת:
 כמבואר בעצמו מדברי תורה, לא ידעתי מה הוא העצואר צתורה על זה הענין,
 רק

ואולם הדרך אשר בה נלך בטעמים האלה אינה ידועה בעצמה
 אבל תצטרך לביאור ולכן נאמר כי הדרך הזאת תלקח מהכוונה
 הכוללת אשר לתורה, ואין ספק שכונתה היא להיישור בני אדם
 אל הטוב האמתי כפי מדה שאפשר להם. וזה אם בדעות
 ואם

פירוש

עק זאת מלאתי מצואר מאך בנתונים יני הסורה הקפידה תמיד על שמירת המלות
 והזכירה פעמים רבות לנלתי נסוד מן הדרך אשר לנו והצטיחה כל העובות אס
 שמוע נשמע נקול ה' אל ינו, אצל מעולם לא זא הלוי זה לחזור אחר טעמי המלות
 ולקטק הסנות שנעבודן נלטינו כך וכך. אשר מזה למדנו כי העשים היא העיקר
 לא נקטת הטעם, ואיך א"כ יאמר שהדבר כמצואר נעלמו מדברי תורה? ואולם
 הדרך, אחרי שהוכחנו כי אין לנו מחויבים לנקט טעמי המלות היה ללא לורך לנחל
 דברי המצוד נבואו עתה להורותנו איך נחשב בחקירת הטעמים האלה, כי בהסרת
 היסוד יפול מעלנו הציין הננוי עליו, אך דליתי טוב ליכנס גם פה מוך דצדיו לפי
 שמהם עלמס נלמוד סתירתם וקיום היסודות אשר עליהם נשענת סצדמנו: מהכונה
 הכוללת אשר לתורה, אין ספק שאל נדע תכלית הסורה בכללה נדע גם תכלית
 כל חלק פרטי ממנה, אמנם איפוא איש יתפלל להשיג זה התכלית על מתכונתו?
 ונסמוך נראה כי הוא אינו כמו שדמה נדעתו המחבר: להישור בני אדם, זה
 לקוח מהסורה ק"ב פ"ל, וכבר כתבתי במקום אחד מה שיש צו די להוכיח כי זאת
 הסנדה נעלה לגמרי והיא רק חלום שחלמו הקדמונים נעזר שהיה קשה להם למצוא
 דרך אחרת לנלאת מן המצובה, ואתה הקורא אס נעל נפס אתה תשפוט בשכלך שאילו
 היתה כונת הסורה להיישור כל בני אדם אל הטוב האמתי למה נמן הנודא ית'
 תורתו רק לעס אחד ולא לכל צאי עולם? וכי אינם לריכס גם שאל האומות להתישר
 אל הטוב האמתי! ואס תאמר שדלתה חכמתו ית' לצקוד צעם אחד יהיה כמו אמנעי
 צינו יתעלה וצין שאל המין האנושי להיישור אל הטוב האמתי, אשאלך למה א"כ
 לא צואר כונתו זאת צתודה? ואיה הפסוקים יוכיחו כן? ואל תנא לפני דרמיש
 דחוקים ודלים, כי נצדון כזה היה לורך גדול לפדש היטצ תכלית צחירת ישראל וכתנית
 הסורה כדי שידעו את המוט' עליהם לעשות, ועוד אשאל אס היה התכלית כמו
 שאמרת למה בור על ישראל לנל יתעדרנו צאחר האומות? והלא היו מיכרחים להתערב
 צהם כדי ללמדס דעת! ואס תשיצ כי חשש פן ישלאל עלמס ילמדו תועבות הגויס
 וזנו אחרי אלהים אחרים (כמו שקרה פעמים רבות) איך איפה יהיה העס הזה
 דלוי והבון לאודיע לנני אדם הטוב האמתי אס הוא עלמו יוכרח להשתמר פן יפול
 צאותן המועצות שהוא מיועד להלחם נקדם ולהעצירס מן הארץ? ועוד אס זה היה
 יעוד זדע ועקצ הכה אכחנו מעולם לא עשינו מה שקוייצנו לעשות, כי שאל נא
 לימים דאשונים מתי עזרו צני ישראל מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר לצטרס
 האמתיות האלה ולהורותס הטוב האמתי? — אמנס כנל הארבותי על זה צמקוט
 אחר ואין חפלי לכפול הדברים: אם בדעות, שאל ית' יתגלה לנני אדם כדי להיישורס
 אל הטוב האמתי נדעות דוקא הוא דצד שאין נדעת סונלתו ויתנגד אל כל מה
 צהצנדר לנו משלנויות הבורא ומתכונת האמתיות הנלחיות, צאשר כנר ידעת מן
 האמוד צס' הכננר ירושלים שהאמתיות הנלחיות המה מיוסדות על התנונה צמוסכלות
 ולא יועילו אלה נסים ולא התגלות האלוהי להוכיח אמתתס אס לא יצין האדם קשר
 המושגים צחקסים מחייבים או שוללים, וצחבת ותדע כי גם הישרת האדם נדעות
 הוא דצד נכנת תחת סוג האמתיות הנלחיות, ואיך א"כ תאמר שלא בתגלה ה"ית על

ואם במעשים ורצוני במעשים מה שיכללו המדות הטובות
 והמעשים הטובים אשר בס' יהיה האדם טוב בעצמו ועם בני ביתו
 ועם בני המדינה כלם. ואל תפלא מאמרי המדות כי נראה היטב
 שמדה מה מהמדות הרעות תפסיד האדם ונפשו וגופו. וכ"ש
 שהעדר ההסכמה והסדר יפסיד הקבוץ המדיני והעבודות המיוחדות
 לעבודת האל באופן נאות לעם ואשר הם לקיים בס' הדעות
 האמתיות באשר יתכן לכלל העם ולהרחיקן מהדעות הכוזבות
 והמעשים הרעים והמשפטים המשותפים עחצרת בני אדם ובקבוצם
 וסדר מאכלם ושאר ענייניהם. ואמנם האיש הגדול רבינו משה
 הוסיף באלה ואמר כי ימצאו קצת גם כן להרחיק המעשים
 והעבודות

פירוש

הר סיני אלף להיטיב בני אדם לדעות? ועיין על זה הערה י"ז: ואם במעשים,
 אמת שהתורה תכוין להדריכנו בנעשים הטובים, כי אין ספק שהמעשים שזוהם
 אותנו התורה לעשות חיים הם למולאיהם, אבל לא לומר שחלילה לל המעשים
 ההם לא יהיה רק חיקון המדות והמעשים המוסדיים אשר צ"ס יהיה האדם טוב
 בעלמו ועם בני ביתו ועם בני המדינה כדרכי המחנך, שהרי הפנהגים המוסדיים
 הם חזונות כל בני אדם בכלל לא חזונות הישראלי בפרטות, גם הם ממין האמתיות
 הנלחיות אשר (כדרכי הרמז"מ) לא ילמדם האלהים ע"י כתב ולשון ולא ע"י אותות
 ומופתים, כי טבעם יתנגד לזה הדרך, ועיד מי זה יענה נח לצאל כל משפטי
 התורה צלופן שיהיה תמיד בהם תכלית מוסרי לא זולת? מה תועלת צמדות יהיה
 ד"ת צמלות פרה אדומה ונעילת לולב ואסור כלאי הכרס או צחוק צל הערלה או
 צמיתות לילית על הכנף וכדומה? שמדה מה מהמדות הרעות, אין להכחיש
 כי אין לך דבר כ"כ עיקרי להללחת האדם כמו חקון מדות נפשו כפי דרכי הלק
 וסיוסר, אכן לא נאמר בעצור זאת שהחיקון הזה לצדו היה החלילה שבעצורו נחבלת
 האלוה על הר סיני ונחן לבו את תורתו, כי נחך העמים שדמזנו עליהם למעלה
 זה מצוהר הניעול, וכפי האמת הייסרת בני אדם צמדות טובות הוא דבר נוסף
 על הדת הטבעית, ועל אישי המין האנושי שזין צחיוז הזה, שהרי מקורו הוא השכל
 שבו חקן הצורא את הצמד ילידו להצונן צמכונת נפשו ולהצחין צין טוב לרע וצין
 הכאה והמניכה, נוסף עליהם הישראלי שכלצד היותו גם הוא מחויב להתדצק צמדות
 טובות ולהרחק מן הרעות כמו שאר האומות ההם יחויב עוד לשמור לעשות ככל
 התורה הזאת ולהתכבב צמעשים מיוחדים לו לצדו, מעשים צלמי מיוסדים על
 צינת האדם ונוצעים רק ממקור החנמה העליונה הפעלמה מעוני כל חי: וב"ש
 שהעדר ההסכמה, יראה שנוגמו צכל האדיונות הזה לימד שאלת מכוונת התורה
 היתה לסדר כל עיני האוונה גם צדצדים שצין אדם לחצרו צלופן היותו שלם,
 לפי שהעדר הסדר הזה יפצצ גם העדר העצודות המיוחדות לאל, אך כל אלה
 נעמים חלוקים מהם ולא יפסיקו לצאל על ידס כל משפטי התורה: ואשר הם וכו',
 פי העדר ההסכמה יפסיד גם העצודות אשר הם לקיים צס הדעות האמתיות,
 נגון שציתת השגת וחגיגת היועדים שהחלילה צהם לפי דעתו כדי שימעורר האדם
 לחשוב כי האל צדא שמים ואלך צשסת ימים וכי הוליאנו ממלרים והושיצנו צסכות
 צמדצד וכל כיוולא צזה, וכצד עעננו על זה למעלה: הוסיף באלה, הרמז"ס ז'ל
 כתב

והעבודות הרעות אשר לאנשי הדת ההיא הרעה אשר היתה
 מפורסמת בזמן מרעה, ואנחנו כאשר נעיין בדברי התורה ובדברי
 אנשי הדת ההיא כאשר ספר רבי משה נדע בהכרח שהאמת
 אתו, ואלה הענינים יובילונו אל ההצלחה האמתית ויצילונו מן
 הצער והעונש המגיע לרעים באמת.

ואולם שילקחו הטעמים מהדברים האלה מבואר, וזה כי התורה
 לא נתנה למלאכי השרת וגם כן לא נפעל אנחנו בה
 בעליונים

פירוש

כח צפ"ט וצפ"ל מהשלישי למורה כי טעם קצת המלות היה להחזיקנו מן העבודות
 המתועבות שהיו לכשדים ולכת הכלצה ולשאר האומות שזמן מרעה, והמחזר הזה
 הנוסע חמיק אחר דגלו אחר כאן כי כאשר נעיין היטב בתורה נדע בהכרח שהאמת
 אתו, אמנם אנכי צתומי לא מלאתי זה ההכרח כאשר עינתי צתורה, ולכן אומר כי
 השלמים האלה לא שמו אל לבם מן ההפסד כולך מסכרה זו, ולא נצלה צט
 דוח נצולה לידע שאחרי כמה דורות יצא מתפלסוף ויאמר שבהצטל הסצה יצוטל
 גם המסוכר, ומאחר שאין עוד צימים האלה לא כשדים ולא אנשי גלצה ולא שוט
 דושם צעולם מעבודותיהם ושזושיהם כי נשכחו הצימים הדלשוניים ואזר זכרם,
 שזו אין לחוש פן ילמדו בני ישראל ללכת צדרכיהם, ובהסתלק זה החשש ישובו כל
 המלות הנוסדות על זה הטעם כהצל ודיק וכמעשים צלי תועלת כלל, ולכן ראון
 שיצוטל החיוצ צבס, אמנם אנחנו נלמדו זכות על הרמז"ס ז"ל והבמשכים אחריו
 מן הקדמונים צאמרו שהם לא חסנו אל התולדה הכפסדת הזאת ולא היתה כונתם
 להסיר הרצועה לבמני ולשלח את העם חפשים מן המלות האלה, חלילה להם
 מזה, אך האחרונים הם אשר השחיתו עלילה וצקפו סמך צדרי הקדמונים כדי
 לפרוק מעלינו עול המלות השמעיות, ודיחו את העם למדות פי עליון ולעבוד
 על צדרי התורה ציר דמה, ה' יכפר עליהם.

ואולם שילקחו הטעמים, כדי להוכיח שהאמת אתו צמה שאמר עד הנה, צא
 עתה לטעון כי צצרת המקוצלים האומרים שיש למלות טעמים נסתרים
 וסודות עמומות ויסודות חטאתם, ושהעבודה לדרך גצרה, ושעי פועל המלות
 יתוקנו העליונים והסתתונים כי יתהוו למעלה יחודים וזיוונים ותהם יומשך השפע
 למטה וכל כיוצא בזה, והמחזר המאמץ לנטל סצרותיהם צדאיות צדורות ולנה
 להוליא מזה כי מאחר שאין עמש צדרכיהם לא נשאר א"ב דרך אחד לצאר טעמי המלות
 צלמו הדרך אשר דרך צה הרמז"ס ז"ל, אמנם זה אינו בלוס, כי אפשר שאלה ואלה
 שנו צרואה ושניהם טועים מדרך האות, שאין זה דומה לצדדים המתנגדים זה לזה
 סצציעול הדרך האחד צהכרה יתקיים הסני המתנגד לו, וצציעול הסני יתקיים הדאשון
 צהכרה, אצל צדדים אלו הם ממין המתחלפים שאפשר היות שניהם שקר אן שניהם
 אמת, ואין ללמוד מצעול או קיום האחד לצעול או קיום הצד, לכן צנדרו שלפנינו
 אפשר שכל אחת משתי הסצרות דחוקה מהאחת, כמו שהוא צאמת, ושיס סצדל
 שלישית מתחלפת מהן היא לצדה נכונה ואמיתית: לא נתנה למלאכי השרת, א"ב
 מה תועלת להם אם התחתונים ישמרו התורה אם לא? ולא נפעל אנחנו בה
 בעליונים, זה יתאמת צדאותנו שהתורה העליונה מאל כל מה שיתחם אל העליונים
 ולא זכרה אפילו צריאמתם, כ"ס שלל זכרה צצר מחולוף מדרגותיהם וטבעם ותפקידם
 ולדרכיהם ותכונותיהם, שזה יורה כי אין להם חלק צה ולא יתפעלו מאותה אש

בעליונים ולא נשגם כי העליונים פועלים בנו ולא מתפעלים
 מאתנו וחמה ינהיגו העולם השפל בכח האל ולא יתנהגו מהשפלים,
 ומי האיש אשר יחשוב כאשר יסתכל היטב במה שיאמר ויפשיט
 מעליו הדמיונות אשר שמעו שהעליונים לא יתקנו כי אם במעשי
 בני אדם. והנה אנחנו בני האדם לא נוכל לתקן עצמנו ואיך
 נוכל לתקן העליונים ומה התקון ההוא אשר גפעל במ, ואשר יאמרו
 קצת בני אדם בזה הוא דמיון נפסד בלתי ענין הוא לנפש, ומי
 יתן ואדע אם יתכן שיגיעו במ שום ענין או תכונה או איכות
 מאתנו בחשבנו אנחנו במ או בשנפעה פעולותינו ומה יגיעם
 מאתנו שבו נהיה אנו מנהיגיהם, ואולם מה שיחשוב בזה האיש
 החכם בעל הדת הוא שאנחנו כשנתקן עצמנו ונשתנה אל הטוב
 יגיענו טוב מהאל והשנוי לא יבא כי אם מצד המקבלים, גם לא
 יתכן

פירוש

צני יסדאל ישמרו אותה או יעזרו עליה, שהרי אם היה כן היה הכתוב מודיענו
 מה שיש צורך לעזור בעזרתנו זכוכה בלתי: והחמה ינהיגו העולם השפל,
 מזה נראה שיהי המחזר נוטה להאמין צמליחות המלאכים אשר על זאת כתב למעלה
 שיש חילוף דעות בין החכמים: הדמיונות אשר שמעו, כי הרבה ספרים חוצרו על
 פי הסגדל ההוא, ומאודעות דעות מפליחות וזרות יספרו הפתאים זה לזה המוסדות
 על תקון העליונים על ידי מעשי החכמונים: לא נוכל לתקן עצמנו, זה מופת
 שאין עליו תשובה, כי כמה מן העמל והטורח יש לאדם טרם יזכה לטוב נפשו
 ולכלוכי הגופניות ולכבא תחת רגליו כל התאוות החמדיות המתלחמות בקדו
 והמוכעות אותו להתקדש אל השלמות? וכמה מעט המה אשר הביעו אל תכלית
 הפועל הזה לתקן עצמו כדאוי? ואיך אל"כ ינוויר צדעת שיהיה צנח האדם הרוצן
 תחת משא כבד. כזה לתקן את העליונים ממנו? ומה התקון ההוא, טרם נדע
 חבונת התקון המדומה הזה היינו לרינים לידע מאיזה מין המה החסרונות שבהם
 גפלו העליונים, ומה קלקלו, כי צלי ספק אין תקון אם לא קדם לו קלקול, אמנם
 התורה לא הודיעה כלום מכל זה אפילו צדמת, והסך מזה אמרה שפסמוד המלכות
 לטוב לנו כל הימים, וזה לנו ללוח כי לא נפעול שום תקון צמירת המלות רק
 לעוצת עצמנו: בלתי ענין הוא לנפש, כל' אינו ענין סיוליד דעיון קיים ואמתו
 צנפס, אצל הוא דעיון דמיוני נפסד: בהשבנו אנחנו במ, צעלי הכת ההיא ושמרו
 כי גם המחשבה עצמה עם היותה רק פועל פנימי צנפס מעשה דושם למעלה ותפעל
 צעליונים שנויים דצום, והמחזר תמה על זה, כי הוא צמית סגדל נפסדת: או
 בשנפעל פעולותינו, כל פעולה היא צמועה, והתנועה היא מקרה הגשם, לכן
 היה מהדלוי שהפעולה מעשה דושם רק צדצר גופני, ומה שאנו דואים כי פעולה
 צגוף תסצז שנוי צנפס האדם הוא צעזר שיש קשר למין וחזק צין גוף האדם ונפשו
 אל"פי שאין לנו מצינים מהותו היעצ, אך מהו הקשר שיש צין האדם והעליונים
 שצעזרו יהיה גם צפעילת האדם לעשות דושם צהס? שבו נהיה אנחנו מנהיגיהם,
 אילו היה תקון העליונים נמשך ומסווצ מפעולות האדם יהיה האדם המנהיג וצצלות
 מעלה יהיו מוכהגים ממנו, וזה הסך הסדר: יגיענו טוב מהאל, וזהו הסגדל
 הישר

יתכן שיאמר שבם נוריד הרוחניות כמשפט בעלי הצורות והמלסם.
 כי כאשר נעיין בדברי התורה נמצאם חולקים על זה מאד והם
 מודרכי עובדי ע"ז. וגם כן אי אפשר שנאמר שהטעמים ההמה
 הם רמזים ועינים כמעט לא יבנו לבני אדם כאשר התבאר זה
 כלו במה שאמרנו שלמצות טעמים ידועים או אפשריים שיוודעו
 לנו, וזה כי לא יתבאר מהראיות ההמה לפד שלמצות טעמים
 אפשר ידיעתם, ואמנם יתבאר מהם גם כן שהטעמים ההמה
 לקוחים מהענינים אשר אמרנו ר"ל שהם אם לקיים דעת אמת
 ולהרחקת דעת כוזב ואם למעשה טוב, וזה יראה כי בחפשנו
 הטעמים

פירוש

הישרה והתכלית העקרי שגשים תמיד נגד עינינו צעשיית המלות, היינו שע"י שמידתן
 יביע אלנו מהאל טובה צעו"ה וצעו"כ, ואף אם לא נדע מהות הטוב הזה,
 או אף אם לא נדע איך יהיו המלות סבה להטוב ההוא אין צורך כלום, ודי לנו
 להאמין סגך יהיה צלי ספק, כמו שהצטיחה התורה ושמדת אלה חקיו וגו' אשר
 ייעז לך ולצניף אחריו (דברים ד' ט'), ולתוז ולשמור את כל מצותי כל הימים
 למען ייעז להם ולצנייהם לעולם (שם ה' כ"ו), ועוד בכל הדרך אשר לזה ה'
 אלהיכם אתם תלכו למען תחיון וטוב לכם (שם ה' ל'), ושמעת ישאל ושמדת
 לעשות אשר ייעז לך (שם י"ו ג'), ופסוקים דנים דומים לאלו המודים בתכלית
 הצירוף כי עקב שמילת המלות יבא לנו טובה מהאל, ועיין הערה י"ח: והשנו
 לא יבא, כלו אל הטעה לחשוב כי אחרי שאמרנו שיביע לנו טוב מהאל כפי מה
 שנתקן עלמנו הרי התקון הזה יסבב שינוי דרון אלנו ית', שקודם לכן לא היה מייטיב
 עמנו ועתה צענוד ונעשינו נשתנה דרונו להטיב עמנו, אין הדבר כן, אלא לפי
 שאין חלוק אמנם אלנו ית' צענוד נלחיותו, והעבר והעתיד כולם הווה לפניו,
 לכן הוא יודע תאו שצעת פלוני איש פלוני יתקן מעשיו ואיש פלוני יקלקל מעשיו
 וצמתו לאיש כחפעלו הוא כמסך אחד הידיעה שהיתה לו צזה קודם לכן, א"כ אינו
 שנוי דרון אלנו ית', והשני הוא רק מלך המקבלים: שבם נוריד הרוחניות.
 המלתינים צשפע הגרמים השמתיים יאמרו כי יש כח צאדם ע"י איזה פעולות
 להוליד השפע ההוא כחפנו, ומזה נולך שקלת תקדמוניו ג"כ צנטוהם אחד סצדא
 זאת אמרו כי מעשה המלות הוא הפועל שיש בו כח להוריד הרוחניות, אמנם
 להדלות סבלות סצדא זו אך למותד: כאשר נעיין בדברי התורה, שאמרה כי
 הבוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא
 כן (דברים י"ח י"ד), וצחצחו שאלה המעוננים והקוסמים יאמינו כי ע"י מעשיהם
 יורדו השפע מן העליונים, אז נצין כי אלה הדעות אפס ותוהו ואשולות לנו מן
 התורה: וגם כן אי אפשר שנאמר, טוען עתה נגד הסוגרים שהמלות ירמזו אל
 ענינים דקים ומופשטי החמדיות אשר לא יצרכו רק צעל דעת רחבה, כי לפי סצדחו
 וחוייז שיהיו טעמי המלות פשוטים וקלים ואלפשרי ההשגה לכל אדם: ואמנם
 יתבאר וכו', טעה להוכיח כי לפי שכל שאר הטעמים שהמליאו אל המלות הם שקר,
 ח"כ לא נשאר לנו כ"א ללכת אחר דעת הרמז"ס, אמנם כד טעמתי עליו צזה
 למעלה: אם לקיים דעת אמת, לא ידעתי איך יתקיים דעת אמת או יתרחק
 דעת כוזב ע"י אישור השחתת הפלות או זריעת כלאים צכרס או צול צכר צ"ב

הטעמים אשר נתנה התורה במצות רבות נמצאם הולכים על זה הדרך, וזה באמת כמבואר בעצמו כאשר יסתכל האדם היטב בדברי התורה ובמה שנאמר.

וידענו בלי ספק שקצת מאנשי אומתנו ישאו קולם עלינו בקולות נוראות ובבהלה נפלאה ויתארונו בזה שאנחנו חולקים על דברי התורה והחכמים חו', ואנחנו נדע היטב שרחקו מהאמת והם כמשני התורה וכונותיה הנכבדות והטובות באמת, ואנחנו נמשכנו בזה אחר עקבות גדולי תורתנו אשר עיינו היטב בדברי התורה והנביאים ובדברי חכמי המשנה והתלמוד אשר מימיהם אנו שותים, ואין ספק שלו מצאנו בדברי חכמים הראשונים ענין יורה.

פירוש

או אכילת הדם ולוית'הס, סוף דבר הכחלתו אלה הם צעמי כאלוהם צלי פתרון: נמצאם הולכים על זה הדרך, אילו לדבריו היה חל החזק על כל העין האנושי לשמור לעשות ככל דברי התורה הזאת, כי איך יתכן שיחולק עם אחד לדבר צוויים ואזהרות למחלית תיקון המדות צהיות זה התכלית כללי לכל צני אדם?

וידענו וכו', אחרי שבעל סגלת המקובלים צעמי המלות והדם וכתן מצרותיהם שבו על יסוד רעוע שהוא הולדת השפע מהעליונים והיקונס ע"י מעשי התחתונים, אמר עתה שהוא יודע שאנשי זאת הבת יתקוממו עליו על זאת, ומזה אלו למדים שציתיו כנר גזרה יום של אלה ורצים נמשכו אחריהם: בקולות נוראות, כך דרכם להגויס ולהדים כשופר קולם כנר נוי שלא ישא להם פנים: ובבהלה נפלאה, לא צמתון וציטוב הדעת במחבג החוקרים אשר כלתו צרות עם ההגיון, רק ילכו אחד כח דמיונס החזק ולתם הרוח: שאנחנו חולקים על דברי התורה, נקל להם להוכיח בן מאחד שהורגלו מעוליהם להולית דברי התורה מפשוטם ולהכניס בהם דמיונס צלתי נאותים להם, אך שנסכח תהם הפסע צענור הסודות שחקו אותם ועמדו צתקומו: כמשני התורה וכונותיה הנכבדות, כחזק צתורה כי קרוב אליך הדבר מאד, למדנו מזה כי הטוב האמת המכוון ע"י התורה הוא דבר בלוי ומפורסם לכל אישי האומה ואינו כסגולה צילי איזה יחידים לצד, אלא כל איש ואיש מיישראל יוכל להשיג הטובה הזאת רק אם ישתדל לעשות ככל הכתוב בה, וכן כתב הרמב"ם ז"ל ספ"ד מהל' יסודי התורה: מעשה המלות הם הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה ליטוב העולם הזה כדי לנחול חיי העולם הבא ואפשר שידעם הכל קטן וגדול איש ואשה צעל לצ רחצ ובעל לצ קצר עכ"ל, אמנם המקובלים אומרים כי עיקר כונת התורה היא השגת הסודות הידועים להם, ואלה הדברים הם קשי ההשגה לא יצונס רק אחד מני אלה ואין להמון מצוה צהם כלל, א"צ יחויב לדעתם שההמון ישולל מן הטוב הזאת בדרך שאמדו צעלי הבת הזאת שכל מי שלא למד הקבלה לא דעה מאורות מימיו, ומי שלא דעה מאורות צדלתי שלא יזכה לטוב הפסג לעולם הבא, וכל זה הפך מכוונת התורה, ולכן אמר שהם כמשני התורה: אחד עקבות גדולי תורתנו, כהרמב"ם ורצינו צחיי הזקן ושאר צחיי האומה: ואין ספק, זה יורה על צניעות דעתו של המהצנר שהוא אינו עומד על צבורו צקשיות עורף רק הוא צונה סצרותיו על מופתי השכל גם הולך תמיד אחד גדולי הדור, עד שאם היה אפשר לו למצוא סעד וסיוע מדברי גדולי האומה לסצרות

יורה בהכרח או קרוב להכרח על מה שיאמרו אלה בדעותיהם
 הרחוקות מהבנת השכל האנושי היינו חושדים שכלנו והיינו
 נמשכים אחר עקבותיהם. וראוי שתדע מ"מ כי קצת המצות והם
 אשר יקראו חקים אולי טעמיהם בלתי ידועים לנו או תקשרה
 ידיעתם אצלנו. ואולי תתכן ידיעתם לשקועים בעיני הדת לבד
 לא לזולתם. גם ראוי שתדע כי אחת מכוונות תורתנו הגדולה
 היא המעשה לא האמונה והכוונה לבד, וזה דבר לא יחלוק עליו
 בעל דת או איש מאנשי החכמה. ואלה

פירוש

מנגדיו היה מנצל דעתו מפני דעתם והיה חושך שכלו לאמר טעמיו, או מדה
 משוכחת להיות מודה על האמת: או קרוב להכרח, מכאן שלא מלא דברי
 הקדמונים אמילו דמו רחוק שימן קיום לסדרות הכת שהיא: הרחוקות מהבנת
 השכל האנושי, זאת דעה עוד בחכמתו כי מלמד שלא מלאו משען דברי חז"ל גם
 הנחותיהם זרות מאד אלל השכל האנושי עד שלא יוכל הנצון לקבלם: וראוי שתדע,
 עתה שז אל ענין טעמי המצות: בלתי ידועים לנו, הרי שהורה כי לשוא נעמוד
 למצוא טעמים לקצת המצות, ואילו היתה הכוונה הכוללת אשר לתורה להיטיב
 צני אדם אל הטוב האמתני במדות כמו שאמר למעלה למה יהיו קצת הטעמים בלתי
 ידועים לנו? ואיך תיטיב צלות המצות אל תיקון המדות מאחר שלא נדע מה
 קשר יש ציו אותן הפעולות וציו השגת הטוב המוסרי? לשקועים בעיני הדת,
 גם זה דבר זר, כי המצות ניתנו לכל קהל ישראל א"כ יועילו לכללות האומה, ואם
 לא יועילו רק צדיעת התכלית והתועלת היוצא מהן א"כ יהיו רוב אישי האומה
 בעדרי התועלת ההוא להיותם בלתי ידועים טעמי המצות, עתה תראה איך נדחקו
 מחזיקי הדעת הזאת לסתור את דברי עמנו, כי מלך אחד ידברו להוכיח שיש למצות
 טעמים אשר שילעו לנו, ומלך אחד יוכרחו להודות שיש קצת מצות שטעמיהם
 בלתי ידועים לנו: כי אחת מכוונות גדול כח האמת עד שאפילו צעלי דיצה
 יוכרחו לפעמים להודות בה, והנה המחנך הזה עם כי הדרחק צדקו זה מן הדרך
 האמתני גדלותו לומר שכוונת התורה היתה להיטיב כל צני אדם אל הטוב המוסרי,
 שצבנו זה נכנס צדוקים רבים כאשר הראתיך עד הנה, עתה לא יוכל להתאפק
 מהודות צפה מלא כי הכונה היותר עיקרית וגדולה שנתורה היא המעשה, כי לא
 יכול לעולם עיניו נכמה וכמה פסוקים המורים בן, אמנם לפי סדרתו היה ראוי
 שחקפיד התורה יותר אל הכינה ממה שתקפיד אל המעשה מאחר שתכלית המצות
 לפי דעתו הוא להיטיב אל הטוב המוסרי: לא האמונה, פירושו לא האמונה לצד,
 כי צדאוי שהאמונה היא העיקר הראשי שהכל תלוי בו, והיא הכרחית מאד לכל
 צעל דת על הדרך שצדאיתי צדודי התו' והפי' ע"ב פ"א: והכוונה לבד, לזכור צצה
 הכונה טעמי המצות, ואמר כי סוף סוף ידיעת הטעמים ההם אינה הכרחית
 כ"כ כמו המעשה עצמו: בעל דת או איש מאנשי החכמה, הרי הזכיר שפי
 הכתוב, צעל דת הוא הפורני היושב שקט ושחן על אמונתו ואינו פוכה אל שום
 עמק, ואנשי החכמה הם אשר לא ישקונו יומם וליילה לתור צעין החקירה אחרי
 תכלית כל ענין, ואמר ששניהם יסכימו צזאת הפכה שהמעשה הוא העיקר, שהרי
 שניהם דואים שהתורה הצהירה כמה פעמים ושמתם ועשיתם, ושמת ועשית,
 את חקתי תשמרו, את הדבר וגו' תשמרו לעשות, ומעולם לא הזכירה החוץ לדור
 ולחקר

ואלה האנשים הרעים הנמצאים באימתנו מהחושבים להתפלסף
 ואם הם באמת רחיקים מהתורה והחכמה אשר לא יחפצו לעשות
 מצות תורתנו וקצתם ילעיגו בנו ויאמרו שתספיק הכונה הם
 בכלל הכופרים ומחריבי התורה. ורחקה דרכם באמת מדרך
 התורה ומדרך החכמים באמת השקועים בחכמות, וכ"ש שכאשר
 לא נעשה המעשה תפסד גם הכונה כאשר אמרו חכמים שקרה
 לשלמה ע"ה ודומה לזה באופן מה לר' ישמעאל בשבת. ומי האיש
 הרע

פירוש

ולחקור אחר טעמי המלות: האנשים הרעים, גם צימיו היו אפיקורוסים רבים
 שפלקו עול המלות מעל לוארם צאמרם שלא המעשה הוא העיקר אלא הכונה ושיש
 לרכים אחרים להשיג אותה הכונה גם צלי עשיית אותם המעשים, וקרה זה להם
 צעזר שקראו מפני ומפני צלי סרדיים שנים או שלשה ספרי פילוסופיה וזה
 נעדרו ההכנות הסדירות אל הלימוד הזה, וכדגע דמו צדעתם שהם פילוסופים
 ושכזר חקרו כל תכלית, וצאמת הם סגלים גמורים וחכמת מה להם, והנה המכיל
 העצ תכונת כותבי זמננו והיודד לסוף דעתם הוא יצין וישפט אם גם על אלה
 דלוי לומר כתלכות המיחד על חוקרי דורו: רחוקים מהתורה והחכמה, הם
 חושבים עצמם חוקרים ותורניים ואינם צאמת לא זה ולא זה: לא יחפצו לעשות,
 יעזרו על מלות התורה צ"ל דעה, לא כמי שיצרו תוקפו ויודע צ"ל מעליו, אלא
 הם אומרים שאין צד עון אשר העל, כי כזר פסק חיוצן צימים האלה: ילעיגו
 בנו, יאמרו שהמדקקים אחר המלות השמעות צומן הזה יעשו מהעיקר טפל
 ומעטפל עיקר, כי אלה אינם רק מנהגים (לע"ע מניין) ואינם עיקר צד-אלא
 הם המעשים המוצילים אל תכלית יותר נכזד שהם תקון המדות: שתספיק הכונה,
 ומה היא הכונה? לזכור הלימודים המציאים אותנו אל השלמות ולחקן עצמנו
 צמיסר הטוב (כך הם אומרים) א"כ השיג זה התכלית גם צלי עשיית אותם המעשים:
 בכלל הכופרים, הם יאמרו שיש זמן קרוב לשמירת המלות, ולפי שהתורה לא אמרה
 כן צטום מקום כדי זו כפירה: ומחריבי התורה, כי מה שהקפידה התורה הוא
 עשיית המלות ומי שאינו מקיים אותן כהלכתן הוא מחליצ התורה לפי שנושה
 נגד כונתה: השקועים בחכמות, אף מי שהשתקע כל ימיו בחקירות הפילוסופיה
 אם יתן אל לבו לירד לסוף כולת התורה צכל חקיה ומשפטיה יודה שהתכלית
 העיקרי המכוון צה הוא העשים לא החקירה לצד, וכאמת דאינו צתפארת החוקרים
 זכור אומתנו השלם הלמ"מ ז"ל שלא צזה ימינו אפילו רבנו מן המחקר ושאלנו
 מחזקת צמורת ה' לא סר ממנה כל ימי חייו, וכדאי האיש המעולה הזה להיות
 לתופת לכל אהב החקירה ולהעשות צושה וללבינה לאותם המתהללים צסם תלמידיו
 וסם לא לבו צדרכיו הלוך: תפסד גם הכונה, זו דעה יותר גדולה מכולם, והיא
 שהאנשים האלה חושבים להשיג עם שכונם אליו התורה צמלותיה אף צלי עשיית
 הפעולות המצוות צה, אך נכזבה תיחלתם והם נשאלים צלי תורה וצלי מוסר,
 וזה צעזר שיצטחו יותר מן הלוי צאמעיים אנושיים וצכה סכלס וצין כך וצין
 כך הם נכשלים צכל איסורים דאורייתא, ועצירה גדורת עצירה וצעזר כך יתרחק
 מהם הסיוע האלהי ולא יצו לתקן עצמם, ועיין הערה י"ג: שקרה לשלמה,
 שאמר אני ארצה ולא אסוד כבודע: לר' ישמעאל בשבת, צגמ' דצצת דף י"צ ע"ג
 א"ר ישמעאל צן אליעזר אפי אקרא ולא אשה. ואח"כ קרא והטעם לדעת ד' כחן סס,
 אשר

הרע אשר ראת זה ויסמוך על דעתו הנקלה לבטל המעשה
 המשותף לכל ולהחריב כונת התורה אשר כיונה ליישרנו בדעות
 ובמעשים, והתורה אמרה ושמרתם ועשיתם, ונאמר שכל טוב
 לכל עושיהם, ואמרו חכמים ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם,
 ואמרו התלמוד מביא לידי מעשה, ולכן ראוי להרחיקם מעלינו
 מאד, ולפעמים יביא הצורך להמיתם כפי דיני התורה או בהוראת
 שעה אם לא ישובו מדרכם הרעה, וראוי לעיין אם נאמין
 בתשובת הרעים האלה אחרי שידענו שדעותם בשרשי התורה
 רעות והיו מעשיהם כנגד רצון התורה המישרת אותנו כלנו, ולא
 יעשו זה אלא החסרים, אשר הם רחוקים מהחכמה אלא ששמעו
 אולי או ראו ענין מה מאשר דברו

קצת

פירוש

אשר משני המשלים האלה נלמוד כי שום תשועת אדם ואין אדם יכול לנטות צלמו,
 ולכן אף אם נודה לפי שעה לאלה האחרונים שתכלית המצות הוא הפיקן המוסרי
 אל יאמר אדם אני אתקן עצמי בדרכים אחרים זולת אלה ולפיכך אהיה פטור מן
 המצות השמעיות, אלא מוטב לו לזחור באמצעים שנתנה לו התורה האלהית
 להשיג זה התכלית ממה שילך אחר שרירות לבו לזקק לו אמצעים אחרים כפי
 העולה על דוחו: ויסמוך על דעתו הנקלה, בכל החקירות האנושיות אשר כושלם
 האמת או השקר יכול אדם לסמוך על דעתו, גם מחוייב הוא להשתמש זה, אבל
 צמקוס שהצדק ית' כגד גילה לנו לנוונו והורה אותנו דרך זו נלך אין דעות לצינת
 האדם להתפלסף על זה, אלא מוטב עליו החוצ הבמור ללכת אחר לנוונו ית':
 המשותף לכל, כחכם כסכל כאיש כאשה כנער כזקן כולם חייבים במעשה המצות,
 גם יש לכולם יכולת לעשותם, אבל אין היכולת צדק כולם להתצונן כדלוי אל
 התכלית שצבצורו נטויוו ככל אותם המנהגים, א"כ צהיות המעשה משותף לכל
 ואין הכונה משותפת לכל, וצדאותנו שהתורה הקפידה יותר על המעשה, נלמוד
 מזה שאין ידיעת התכלית עיקר ושע"פ חוצה לאדם שלא לנטל המעשה: אשר
 כיונה ליישרנו, זה לפי דעתו: ראוי להרחיקם, אולי כונתו צזה להצדילם משאל
 עדת ישראל עד שחשצס לכת פניו עזמה ולא יתערצו צין המחמינים שומדי המצות:
 ולהמיתם כפי דיני התורה, אפשר היה זה נכון צזמן שצת ישראל על אדמתם מן
 הטעם המצולר הטצ צס' הנכצד יושלים, אך עתה כצד פסקו דיני כפשות:
 אם נאמין בתשובה, צנוהב שצעולס התצוזה היא מן החטאים הכוללים מפתוי
 הילך, שאחרי השקטת התאוות החמדיות צצין האדם צרוע מעלליו ויתחדט ממה
 שעשה, אבל אלה האנשים העוצדים על המצות צצצור שלא יאמינו צציוצס א"כ
 שיתחדטו ממעשיהם אם לא שיוודו תחלה כי סצרתם היתה שקר וכזב, כי כל עוד
 שיאלרו צדעתם הראשונה הם סוצדים שלא חטאו מעולס, ואיש כזה לא יעשה
 תצוזה, לזאת אמר המחצד כי לא צנקל נאמין צתצוצתם: ולא יעשו זה, הולך
 ומצקס דרך להתנללותם ואינו מולא, ועוכדח לומר שהס נוהגים צוזה כמנהג
 העפשים חסדי תצוזה: ששמעו אולי או ראו, הוא הדצד אשר צצרתני למעלה
 שהס עיינו קלת צספרים אבל לא צסדר הלאוי, ולכן יקחר מפה מאמד ומצדד פלוני
 ומפה לשון מדדש פלוני ויצנו מן הצצדים האלה צצין שאין לו יסוד: קצת

קצת ממחברי אומתנו או זולתם ולא למדו החכמה ויזיקו לבני אדם ולקבוצם, וכ"ש אם יקרה שיהיו בעלי תכונות רעות וגדולי הנפש, ובעבור אלה הרעים מבלי התורה והחכמה שבה החכמה למום על בעליה, כי פתאי החמון אשר לא ידעו מי חכם באמת ומי אינו כאשר ראו את הרעים האלה יחסו זה לחכמות עד שילעיגו על החכמים באמת הטובים, ויחשבו הפתאים ההם סכלותם למעלה וחסרונם לחשיבות, ולכן יזיקו אלה בזה לאנשי החכמה הטובים יותר מאשר יזיקום שונאי החכמה.

ואולם

פירוש

קצת ממחברי אומתנו, כי יש גם ציניו איזה מחזר קדמון נטה מן הדרך הישרה, לא אזכירם צדעות: או זולתם, היינו מחזרי העמים: ולא למדו החכמה, לא סדרו צדעתם העיניים שקראו צפדים לראות אם האמת אמת: ויזיקו לבני אדם, כי ידגישו ספרים ויקראו זקול גדול להמון ללכת אחר עלתם: ולקבוצם, כי א"א שכולם מקטון ועד גדול ישמעו לקולם, אלא תמיד ישלך חלק מן האומה לזוק אחר המלות וחדד לקיימם, א"כ יחלק העם לחצי ויהיו לשתי כתות, ואין דבר עזיק מזה לקצון הכללי: בעלי תכונות רעות, שיצקשו להקל מעליהם עול המלות דק כדי שיוכלו אה"ב ליך אחר מאווי לזם: וגדולי הנפש, ועכ"ל הם צעלי שכל זך וציני יתרה, ואנשים כאלה יזיקו כפלים: ובעבור אלה הרעים, עד הנה הוכיח שהאנשים אשר יצטלו המעשה יזיקו מאל לתורה ולכונתה, ועתה יוכיח שהם יזיקו שיעור לא מעט גם לפילוסופיאה ענמה אשר הם מתדאים כחאסדיה: שבה החכמה למום על בעליה, תחת שהוא צאמת פאל וחדד לחיט התורני אם יהיה מקושט גם צעדי הפילוסופיאה, כמו שהוכחתי במקום אחר, עתה צצנת הרעים האלה תחזר הידיעה שהיא למום ולחסרון לבעליה, וזה מן הטעם שיצאל: כי פחאז החמון, ידוע כי הסמון אינם מצחיכים דבר דבר על פי סגותיו ושרטויו, דקיטפטו כפי ראות עיניהם, ואם צאל לדון על איש פלוני, הכנס הוא אם סכל, לא יצטו דק אל מעשיו הנגלות לעין כל ועל פיהם יחליטו משפטם: כאשר ראו וכו', כשהם דואים שאיש פלוני אשר למד חכמות הרבה והוחזק לפילוסוף נכבד יעבור על המלות השמשיות צפדהסיה, ואין לצו נוקפו לעשות לעיני העם את אשר אסרה התורה צצואוד נגלה, יאמרו: אין זה אלא שהפילוסופיאה הניאתו לזה, א"כ הלימוד זה דע מאל ודאיו לצדוח ממנה מאלד שהיא תסתור צכיני הדת: עד שילעיגו וכו', וזה יציאם אחרי כן להלעיג על מי שמוק צחכמות חלוניות אע"פי שלצו שלם עם תורת ה' ושומד מלותיה, כי הם לא יצחיכו צין הפילוסופיאה האמתית המסכמת עם כל עקרי הדת וצין המזוייפת אשר תוליד ההכחשה והאפיקורוסות, אלא לחסרון ידיעתם זה יחצבו שהיא דק עמין אחר, ומאלד שהצאטיה את ריחה צעיניהם פעם אחת סוצ לא יאמינו זה: ויחשבו הפתאים ההם, עוד דעה אחרת כולדה מזה והיא שהסמון יחצבו צעצוד כן שכל המרצה לצדוח מן המחקר הדי זה משוצח, וטיפה הם עושים לסבור הדלת צפני כל עיון, כי התורה תחייבם להשאל צמלצ הסכלות פן יצבדו זה אם יפקחו עיניהם ע"י הפילוסופיאה, ושע"כ הפתי הסכל המסולל מכל חכמה הוא יותר נעלה וחשוב מצחיה הפילוסופים, ואין לך חלול ה' וחלול תורה גדול מזה: ולכן יזיקו, ולפי שאלה המקרים המזוייפים הדומים

ואולם אם ראוי לבאר על ספר טעמי המצות אם לא, ימצא לכל
 צד מאלה פנים מזה, וזה כי אנחנו נראה התורה וחכמים
 יכתבו הטעמים במצות רבות כאשר כבר נאמר. אם כן ראוי לנו
 גם כן לדרוך זאת הדרך, ויראה הפך זה, וזה כי התורה העלימה
 טעמי מצות רבות, וגם המצות אשר ביארה טעמם נכשלו במ
 בני אדם לסבת באור הטעמים כאשר נאמר בשלמה, אם כן אין
 ראוי לבאר הטעמים על ספר. ואנחנו נאמר כי המצות אשר לא
 יקרה מביאור טעמם היוק בדעות ובמעשים כלל אם לא ע"צ
 המקרה הרחוק הם אשר יתכן שיתבאר טעמם על ספר. ונאמר
 שנית שהטעמים ההם אשר נמצא במ אין ראוי שנחליט המאמר
 שאין

פירוש

הדומים צדגל גאור על פקודי ה' ימים הם סנה לכל הקוללים האלה, צדן
 שפט המחזר שהם יזקו לחוקרים האמתיים יותר ממה שיזקקו הפתי הכנעל מכל
 מדע ושנאל החכמה:

ואולם אם ראוי, עתה צא להסתד השאלה הרצויעת והאחרונה שהצניח למעלה
 טעמה יושלם כונת הסוד, והיא אם ראוי לנצל על ספר טעמי המלות,
 והנה חקירה זו תלויה צהר השאלה השלישית שזכר ס, והיא אם יש למנות
 טעמים אפסדיים שידעו לנו, ולפי שהמחזר קיים אפסדיות לנו, לכן נכנס עתה
 לחקור אם ראוי לנו לכתוב על ספר אותן הטעמים שזכר ידענוס, אנוס לפי
 דרכי ש"א לנו להשיג צדוד מהו התכלית האמתית שאליו כונה החכמה העליונה
 צנתית המלות שזו אין מקום לשאלה הרצויעת הזאת, כי אין נכנס מה שלא
 ידענו? אך בכל זאת לא אסור מן הדרך אשר הבינתי לי לפרש כל מאמריו ואצא
 אחריו גם צה החלק האחרון, כי ראיתי תועלת גדולה יולאת מדצדיו למעיינים
 צס: לכל צד מאלה פנים מזה, יש פנים להפיר ויש פנים לאסור: התורה
 והחכמים יכתבו, ממה שהתורה כתבה קלת הטעמים אין ללמוד כלום, כי דק
 מה שלתה לגלות לנו גלתה, ואשר העלימה ממנו ישאר כמות ונסתד אין מנול
 צו, אך על הטעמים שכתבו החכמים צדד אמרו למעלה שאין צדצדיהם ענין צדוד
 ונקי מכל ספק, דק השערות מלאי מנכות שמתיד יש לעדעל עליהם: כי התורה
 העלימה, ש"כ זה אות שאין לנו מחוייבים ליכנס צזאת החקירה: לסבת ביאור
 הטעמים, כי יאמרו אם דק לזה התכלית למה התורה כך וכך אמי לעשה הפך
 מן הלווי ועכ"ל אשיג אותו התכלית צאלמעיינים אחרים: כי המצות אשר לא
 יקרה, הדי הניח הדצד לצחירת החכמים ולתצונתם שיפעלו צאופן שלא תלג תקלה
 לכללות העם ממה שהם כותבים, וזו עלה הבורה מאד, וכל הכותב ספר שיש
 נד עינו המטרה הנכצלת הזאת, ואנחנו צדד אמרו כי החקירה צטעמי המלות
 מותרת אך צנתחי שלא תציע לפטור אותנו מן המעשה שהוא בעיקר: אם לא
 ע"צ המקרה הרחוק, כי אין צדד עוז צעולם שלא יתהפך לכלי משחית צדדי הטעמים
 מונדי אור, אך אין לחוש לזה, ודי כי הצדוד יועיל לרוב העם, ואם קלת עקשים
 יכשלו צו אין צדך כלום: ונאמר שנית, הציטה ודלה איד אחריו כל המשא ומתן
 לצדוד הסנים גם הוא עמנו לאמר שאין להשען כ"כ אל הטעמים שימליחו החכמים
 למנות

שאין מטעמים זולתם כי שבעים פנים לתורה ואולי התורה תכין
 למטעמים אחרים רבים. וראוי לכל משביל לחשוך שכלו בזה כי
 לא יקל עלינו דעת מחשבת האל ורצונו אשר הגיע לנביאיו, ודו
 היו משערים בני אדם בזה לא היו באים לכלל שגגה. שלישית
 נאמר שקצת מטעמי התורה אין ראוי לבארם כלל על ספר כי
 בלי ספק יקרה מביאורם לאשר אין בטבעם לדעת האמת ולפעול
 הטוב

פירוש

למלות, לכן צואו ונחזיק עוצה לזה המחזק השלם, יען זלכתו אחד דעת הרמז"ס
 צטעמי המלות הודם גם הוא כמוהו שהדרכים ההם מוספקים מאד ושמתיד נחשוך
 כי אולי התורה כיונה לטעמים אחרים: כי שבעים פנים לתורה, זה אחד מן
 המאמרים שנכסלו צו דעים זרנותם להסתיע צו, כי כל הזונה פירוש חדש על
 איזה פסוק אף אם יגעל צו השקול המדעי ואמר אל תרחיקו את אשר המלמתי
 כי שבעים פנים לתורה, וזאת יש להצוקן כי לא נאמר זה במאמר אלא צדק
 הבונה או אולי ילדק רק צדרכי ההגדות והמדדשים, אך לא צמטטי התורה לענין
 דת ודין לדעת את אשר יעשה צישראל, שהרי אם הדבר כן היה כל אחד מהתנאים
 או האמוראים כשהוא חולק על דעת חזרו יכול לומר אל תרחיקו את סגרתי כי
 שבעים פנים לתורה, לכן גם פה לא היה לו להמחזק להציא דאיה מזה המשל,
 אלא היה לו לומר כי החכמה העליונה רחבה מני ים ואין לצא אל הקדש פנימה
 לחקור אל מה כיוון המחוקק העליון צתתו לנו מלותיו, כי מאד עמקו מחשבותיו
 ויאמר לאדם אך צדרכי תלך ואל תגזיה עוף לצא צסודי: וראוי לכל משביל, צו
 לביעות הדעת הכלויה לכל איש כצון וצד לצד, כי בצול סם הצודא אל צינת האדם,
 ולכן ראוי לו לחשיך שכלו המוגצל ולומר מי יודע אם קלעתי אל נקודת האמת:
 כי לא יקל עלינו, אינו צדק קל לילוד אשה לישא מרום עיניו אל קדוש ישראל
 ולומר אכי קדתי ושתיתי מים מן הצדכה העליונה ולפני נגלו תעלימות אלהי עולם:
 אשר הגיע לנביאיו, רק אל עצדיו הנציאים לפעמים גלה סודו והודיעם טעם
 אינו מורה ומזה שמענו שרזונו ית' היה להעלים מאד העם ידיעה זאת: ולו
 היו משערים וכו', כל השגגות שנפלו צהם הכותבים האחרונים צענין המלות עם
 התולדות הדעות הנמשכות מהם צהפריע את העם מעשות דלון קונס וצחקיר
 אבודת הדת המקשרת אותם יחד, הכל כולל מחסרון הכניעות שאמרנו, ויפה
 אמר המחזק שאם היו משערים צה לא היו צאים לכלל שגגה: שקצת מטעמי
 התורה, אפילו אם יש ציקנו להשיגם על כיון מ"מ אין לפרסמם להמון, כי יש
 ענינים ראוי שיהצצו לסוד כמוס צין הצחירים ואין לכלל העם חלק צהם, כי כפי
 דקות הענינים ועמקם כן יש יותר לחוש פן יטעו צהצנתם חלוטי המוח: אין
 בטבעם לדעת האמת, כי הפילה הטבע עליהם דוח תדקמה תמונעם מהשביל
 צחכמה ואין להם עסק רק צלרכי הבוף וצעימי החומר: ולפעול הטוב, וציותך
 אם טבעם נוטה אל הרע והם רבילים להשתמש גם צדצרי תצובה אשר לחכמים
 כדי להוליא מהם תולדות רעות, ואל תתמה על אמרו תחלה ואין צטבעם לדעת
 האמת שזה יורה היותם טפשים ואין יהיה צהם ערמה לפעול הרע? כי צאמת
 יש הדעה מזה המין שאין צם כח ויכולת להשיג דבר אמת לאמתו ועכ"ז הערם
 יעדימו צצינה וצהשכל לפעול הרע ומלליחים צו צשלמות, עליהם אמר הנציא
 (ירמיה ד' כ"ג) חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו:
 סבת

הטוב היזק רב ויהיה אולי סבה לשנות כונת התורה. ואולם איזה מהמצות הם אשר יתכן ביאור טעמם על ספר ואיזה לא הוא ממה שיקשה מאד, ואמנם זה ישוב אל כהינת החכמים המעמיקים אשר אולי ימצאו בכל דור והמה יבהנו המפורסם בזמנם ומדריגת אנשי זמנם ואם הם מהראויים לגלות להם אם לא, ומ"מ היותר נכון בכונת התורה הוא שלא יכתבו על ספר כי אם מעט מועד כאשר כבר אמרנו. ואלה העניינים בלי ספק הם מבלל סתרי תורה אשר ראוי להעלימם וזלתי מחראוים להם ע"צ הרמז פה אל פה. וזה יספיק לחכם המבין מודעתו, וזה הדרך יאות

פירוש

הבה לשנות כונת התורה, זה כמשך אל מה שאמר בתחלת הספר כי התורה הצדילה צין הסיון וצין היחידים ע"ס, ח"כ זה שמגלה להמון עם שאינו מיוחד אלל לשדירים הוא שונה כונת התורה: איזה מהמצות וכו', ידע זה כי יספיקו הכללים שמתן עד הכה, ועל פיהם יתכבדו הכנויים, אך ליכנס צדטים ולחלק כל תרי"ג מלות למחלקות ולומר על כל חלק אס דאוי לפדש טעמו אס לא, הוא דצד קסה מאד, גם אין לורך לפדט זה מאחד שגם זה מן הדגדים המונחים לתצונת החכמים: אשר אולי ימצאו, הוא כעסופק אס יוחלפו ככל דוד חכמים מאותו העין שקראס כאן מעמיקים, אך לא אלמן ישראל, ויש ככל דוד ת"ל אכני צינה ומדע לדוד, אע"פ שאין להכניס כי מעטים הם המגליחים להלמיד התורה עם המחקר צקשר נכון צתת לכל אחד מהם את חקו הראוי לו: המפורסם בזמנם, לפעמים נתפרסמה סגרא של שקר צין העם שלא יאות להלחם נגדה צגלוי לגרסה מן הארץ ציד דמה, אלל לריך תחלולה לצא אליה מן הכל, ולפעמים תבצר הנטייה אל המחקר גם צין דלת העם צשיעור יותר מן הראוי להם, לפעמים ישליך העם מעל לואדו עול ילדי העתועים ומחשצות כוז מספר לא מעט רק לתת מקום להצלים אחרים, לכן עת לחשות ועת לדוד, והכל חלוי צמלצ האומה וצערך התפשטות אמונות ישרות או כוזנות: שלא יכתבו על ספר, ועתה דצדים ק"ו אס הסוצר שאפשר לנו למלוא עעמי המלות יען אותנו צחכמתו לצלתי ככתצס, הסוצר היות זה צלתי אפשר לנו לא כ"ס! הם מכלל סתרי תורה, הקדמונים הזכירו פעמים רבות סתרי תורה אך לא פידשו את הנכלל צהס, אשר צעצוד כן אובהי הסודות קראו לכל העניינים המחוודים צדמיונס צסס סתרי תורה, ואנחנו נאמר כי העניינים העמוקים אשר ינערך להצנתס ציכה יתרה ואשר צעצוד כן נאללו לשדירים ואין להמון מצוא צהס, הם הנקראים סתרי תורה, וצלי ספק גם חקירות עעמי המלות אף אס יונח אפשריות ידיעתס אללנו הוא דצד ראוי להכניעו צפני הסמון וילדק להס שס סתרי תורה: וזה הדרך יאות, מאחד סננס לדוד צלורך העלמת סתרי תורה נחת ג"כ ענה סגונה לחכמים שראוי להס להפכה ככה גם צעניינים אחרים שיש לתורה ולאמונה, כי לא כל הדעות שוות, ולא כל האממיות לריכות גלוי, ולא כל הפרסום מועיל, ולא כל המועיל מלך אחד יועיל גם מכל האדירים, אך על סדוד תפארת היא לחכס צסומו לפיהו מחסוס לצלתי גלות כללות

יאות לא בטעמי המצות לבד אבל גם בקצת עניני התורה וספורה .
והמגלה סוד האלוה לבלתי ראויים לו הנה האלוה ימיתהו כאשר
אמרו הקודמים מאנשי החכמה .

הנה זהו אשר נראה לנו בזה העת נכון בזה המאמר כפי הענין
עצמו וכפי המונעים והטרדות והנהגת אנשי הדת אשר
לנו . ואם אולי ימצא אדם יחפוץ לבאר דברינו בביאור רחוק וליחס
לנו מה שלא אמרנוהו . ומי שיהיה ג"כ מהתלמידים יחפוץ לחלוק
עלינו כמושפט התלמידים הקטנים מכבי אור התורה החפצים
להשתרר

פירוש

לכללות העם מה שאינו נערך עם כח השגתם : בקצת עניני התורה , כגון הכוונה ,
ומהות הסדר והעונש לעו"ס , והכשרות הידיעה האלהית אל הצחירה האנושית ,
ולורך התפלה והתחנה ליודע מחשבות לבד , ושאר ענינים דומים לאלו : וספורה ,
כגון הסתת אדם וחיה על ידי הכחש , ומעשה תמר עם יהודה , וספור ויפגשו
ה' למשה , ומעשה העגל ופרשת לך עלה מזה סס , וספור מי מריבה , וכיוצא :
והמגלה סוד האלוה , הענינים האלהיים שאין להם תפיסה כ"א צדקות המחשבה
הם שקראם פה סוד האלוה , ואין ספק שלא יאות מדקומם להצלתו ראויים , כי
כמו שיועילו מאל למצינים צם כן יזיקו למי שאין צו כח להשיגם כדלוי : האלוה
ימיתהו , אולי נכלל חטא זה צמה ששנינו צשלישי לצבות המחלל את הקדשים שאינו
מדבר צקדצכות צלצד אלא רומז לכל מי שכובר מכהב חול צכל צדד קדוש , עיין פי'
יין לצכון סס , וידוע שיש עונש כרת למפגל את הקדשים : הקודמים מאנשי החכמה .
לא מלאחי צדד זה צצדרי הקדמונים , ואולי היה משל ידוע צימי המהצר , ועכשו
יקשה לנו לדעת מולאו :

הנה זהו , חתימת הספר , וגם זה צצדדים יקדים ומפיקי תועלת למעיינים צם ,
וכן דרך ההכס האמתי שכל צצדד יולל מפיו יקר מאל ואין צו מלה לצעלה :
בוה הינת , כי הוא ידע תכונת חכמי זמנו וראה כי מה שכתב יספיק להם אז :
כפי הענין עצמו , שיש צו צדדים ראויים להבלות וצדדים ראויים להסתיר : וכפי
המונעים , כי היה המחצר ערוך מאל , הן צהכלות ודינין הן צלמודי הפילוסופיה :
והנהגת אנשי הדת , כי היה מורה עזת ישורון צויניליאה צצתי : לבאר דברינו
בביאור רחוק , להוליל הצדדים ממשמע כדי שלא יתנגדו אל המפורסם , ויש כח
עקשים יחפלו ללכת צו צדך ויחסו למחצרים מה שלא עלה מעולם על דעתם ,
כמו שהיה מי שפירש ס' המורה צדך הסוד וכמו הביאור שכתב מוהר"ל לצובה
על פי' הדמ"ץ על התורה וצנים כאלה , והקודל צדרינו יספוט אלס מה שכתבנו
על הנה צציואר צדרי המחצר הוא כפי דעתו אלס לא : מההתלמידים , שלא שמשו
כל לרכן , ומן המעט שהדוחו מדיח החכמה יתגלו על צחירי החכמים מופתי הדוד
ויערכו אלס מלחמה : מכבי אור התורה , מאחד שאינם יכולים לירד לסוף דעת
החכם צחמת המשתדל צעולם ידיעתו להיוסיר את העם כדלוי , ועכ"ז הם
נקבלים עליו לסתור מה שהול צונה , הרי צזה יצנו אוד התורה : החפצים להשתרר
במהלוקת , על הדוד מראה כי דק החוקים מהחכמה יחזיקו הצבה צמהלוקת ,
בי כל כונתם דק להשתרר ולא ימלאו דרך להתגדל לעיני העם זולתי צמה שיהלוקו

להשתרר במחלוקת ולקנות בו שם אצל ההמון אנו לא נקפיד בזה, והאמת גם כן עד לעצמו. ולולי הפרסום אשר לאנשי אומתנו לדבר בדברים האלה וענין אנשי זמננו לא היינו נכנסים לכתוב זה השיעור המעט אשר כתבנוהו, ובלי ספק האיש החכם אשר לא יתעורר ממה שאמרנוהו באלה ההתחלות לא יספיקו לו משא עשרת אלפים גמלים ספרים והדבור אהו יהיה מותר. וקראתי המאמר הזה בחינת הדת, והשלמתיו י"ח לטבת שנת הרנ"א, ומהאל יתברך המדריך לנכונה אשאל העור בהצלחה ובחיים האנושיים:

ת ם

פירוש

נגד הגדולים מהם: אצל ההמון, כי רק ההמון ישמש ויפארו על זה: לא נקפיד בזה, כן דרך החכמים, לפי שהם יודעים שאם יקפידו על דברי הלעזים האלה הקמים צד יפחיתו וזה מעלתם וישחיתו צדיהם מה שהם מתכוונים להשיג: והאמת גם כן עד לעצמו, ועוד מעט אחר, והוא לפי שלצדוק האמת תדים קנה נגד חיצויה כאשר השמש צבורתו יפין העניים והאדנים והיה אור זכך פנה, לכן אין לדרך להשיג להם דבר, והנה זה נחמת על פי הכסיון שמה פעמים הדיקו חרצותם שונאי האמת לנתן ולהרוס מה שחכם נכבד צדוקם היה מצקם לצנות, אך מה הואיל? שמתם ללבו שנית צתהומות האפלה אשר ממנה ילכו, אין דרוש ואין מצקם להם, ודברי החכם האמתו ללבו כמו פד לעומתנו למשמרת עולם: ולולי הפרסום, התגלל זה למה כתב מה שכתב, והוא שכבר התחילו אנשי דורו להתפלסף צעניקים אלה, ומידחתו פן חקירתם תציאם לנשות מדרך התורה הולך להאיר עיניהם זה המכתב: וענין אנשי זמננו, ראה ב"כ שכבר הגיעו אנשי זמנו למדרגה הראויה להגיע לפניהם זה: אשר לא יתעורר, לזה זה כי אין הדבר תלוי צהצרות דברים, כאשר גם חזון קען הכמות מאד יספיק לאשר לו עינים לראות, ואם לא יספיק לו זה, תהיה האריכות עמו אך למוחר: באלה ההתחלות, מה שכתב אינם רק ראשי דברים, והניח למעיינים להשלים החקירה מדעתם: והדבור אהו יהיה מותר, הכתב יותר עלול לפעול ללבו הקורא ממה שיפעל הדבור לשומע, כי יש פנאי לקורא להתצונן על כל מלה ומלה ולחזור לראש הענין כשילטרך מה אין כן צשומע, כי המלות פורחות צאוו, כס הענינים הנאים צכתב הם יותר מתוקנים ומסודרים וענוקים מן החסרון צעבור שהיה גם להמחזר פנאי להגות צס כדלוי, לכן מי שלא יתפעל ע"י הכתב כ"ש שלא יתפעל ע"י הדבור: בחינת הדת, כי צו כתב אל לבו לצחון ולחקור על עקרי הדת, לכן יאות לו זה הסס, ועיין הערה ב': בהצלחה, היא ההלחה הרוחנית לעולם שכלו ארוך: ובחיים האנושיים, הס חיי העו"ה, וגם אני אשאל העור צאלה וצאלה מאת אלהי הרוחות לכל צמד ואקדיצ לפניו יתעלה תורת ללבו על המשך חסדו לי עדי השלימו הפידוש הזה, כן יתמך ימיני לחצר חצורים אחרים לתפארת התורה והאמת. אמן:

נשלם הפירוש

אמר המפרש.

ראיתי דעום באזיליאה של ט' טפ"ט צטולי הספר הזה מאמר יקר חצרו הר"ר שחול בר נוטה כהן אשכנזי ז"ל תלמידו של זה הנוחזר אשר כפי הנראה הוא עלמו הר"ר שחול שהעריך שאלותיו אל החכם הר"י אברבנאל ז"ל וצאו התשובות ונמנו דעום בשנת טל"ד, ויען הנוכתב ההוא המספר שצחי הר"ר אליה ז"ל. מלא חן בעיני גם יש למליכותיו הלטופות עם נושא זה הספר לא רליתי לעשוק אותו מן הקורא, והלגתיהו הנם להשלמת החזור.

מכתב הרר שאול ז"ל.

מי כעס ישראל זרע ישורון גוי אחד בהנהגת תורתו האלהית עם חכם ונבון בהשגת דרכי הנימוס ההוא התוריי מפורח ומעולה צנתינת ההלכה נורסה לקהילת יעקב אלהי הוא באופן הלמוד אשר יעשה צו כי כולל ומאסף לכל עם ה' קטן וגדול שם הוא, מי יאמר זכיתי לצב' התורה וכונותיה העלמיות בצחור לו ביאורים קרובים אליו כי הנה רחקי הרננים בת הפשט אמריה תאמר אספתי רוח הפשט בפסוקי התורה דבר דבור על אופניו בחפני וזה מאמרות הדקדוק וחכמת הלשון הנותנים לנקרא הכנה ברורה באמרות קהורות ולשון למודים, ועוד זאת מדברת על לבה והנה כת הרמזים וסודות דרכי המקובלים לפנייה פני להצים פני אנשיה מראיהם כלפידים וקולם כקול הנון ישרקו לפשטים וליתר אנשי הכתות זולתם יניעו ראשם בהפגת הסודות החמודות אשר אתם הבייתת צית ועד לספירות לצדות נסתרות ורמזים לא שערום אצות הקבלה האמתית הנה הקודמים מנהיגי האומה צונשפים ותורות אמת הנה יודעי המשנה והתלמוד צקיאים צנקרא וצברא, כת זו באמת

לא נודע דרכם המתוארת קבלה חדשים הנה ונקרוב צאו בהפלת
מועלות רנניהם זאת הזאת האלהית ושרשיה וצדמותם להעלות הדת
אל רוחניות שאין מתחבט אדם נאחזת בה מתארים מנשימים שרפים
וארחלים וחיות הקדש, הנה צאנת עם כל זה לא יעזרם הגשם כי
הלביטום הצגדים הלוחים ובה אללם אפשרות היות המלאך כל העם
רוחים, זאת הכת המתעשרת תביע תדבר על כונות התורה ושרשיה
בה האופן תקרב ההרחקות העלומות אשר צדעותם מהזרות ומלואת
אין ישראל בהקט השכלי תסיע, נני אלה לישראל ביום בוחרי
ההתפלספות גם כן לצאר לנו שרשי התורה בהאמתה בלתי מיוחדת
בלגולה הכולל והמשותף יען וביען אזהבי ההגלה בין אנשי המון
הדת הנה ומחפשים והם עם זה לנפש הדת ואופן לגולה יארובו
ילפנו הפסדים עלוונים בסודם אל תצא הכונה התוריית בנפשים,
נני זה האיש ירח אלהים מחזיק בתונת הקבלה האמתית מסורה
לנושה מסיני על ראשי אלפי ישראל חכמי המטנה והתלמוד וסר
מרוצ הציאורים המפסידים חק החכמה והדת יורנו לרך ישרה שהיא
תפארת לעושה נאותה מאלד לשרשי הדת ואופן ההתלמודות המורגל
בם בלתי מעניק מאלד בהתפלספות זרות פן יקרה ההפסד ומדצרו
ואם היה בנקרה בחקי האלהים ותורותיו שתיים זו שונעת בלתי
עוזב גם כן ישר הסברא המוטבעת בטבע אדם סברי בעל השכל
כל עוד נשנת ההלדק ובריאות הליור הנקי בו פן נהיה לבזו בעיני
כל חכם אשר חזו בנו שזה גם כן בלתי מרולה לכונת הדת ונותנה
אמר יתעלה ואמרו רק עם חכם ונבון, אולם אני אלוש שזה ההשכל
וזאת הסברא מן היושר התוריית ומחק החבונה היותם מיוחדים לכל
נושא ונושא דרכי הציאור וההצנה רלוני בלתי הולך על כל למוד
והנהגה אופן אחד מהלמוד, למה שהשכל הזה הישר לא בצורה
התפרדה לדת מהחכמה יחפון בתכלית ולא גם כן צדוקי איש מתפלסק
בשרשיה אין צרגלים נותן את פי התפלספותו לחטיף הכונה התוריית
במוחלט ירנה, נני יונלל בצורות לעות משותפות צורות אלל חכם
בעל השכל מעיין בזאת הדת המפוארת יביע, נני ישקה מים קרים
נפש עיפה מנוהלת ונצובה מספקות חזקות אשר לאנשי הכתות הללן
מזור בית לחם לבז חנוש משולל מעניני ההתפלספות המעיקות

דרך חנונה נעדר נמשכו הזיית לצרי הכת המתעשרת וזה בלמוד
משותף כולל ונאות לכל העם הנמלאים צדושת החנונת הדת המופשטת
מבגדי חלה הכתות הצוגדות חשה חל אחותה לרצות הנטייה נכונות
התורה, והלצט אותנו נחללות מעולות בהתחלות לקוחות מקדונוניו
ז"ל הצקיאים צושפטי התורה והנונה העורכים לפנינו שלחן המשנה
והתלמוד צשש המערכות, ושום גם כן שכל מה צצחינת הדתות חי
זו ונהם תכשר צקניית ההללחה כפי הנושא התוריי ויתר הנללכות
הנוטות נוסצרת התורה אשר לא כדת והחכמה אותן יחריס, וני גצר
חכם ישכיל פיהו צסצרח נכונה צזה ועלה נצחרת יצחר לרכי העיון
צקלת השרשים התוריים על לז ההטצה והתועלת ויש צראש צצחינה
נכונה על ציאור קלת לצרי חכמינו הנחשצ צם זרות מה כמולך צגוד
הכתות הדוצרות צם ישכון, יורה עלה צלקיחת ההתחלות צציאור
טעמי הנלות יצין שמועה ראשונה בהרחקת לעות חנשי הכת
המתעשרת צתחלט כי חיץ ענין לאשר ילמו צטעמי הנלות חון
לשכל, על כן שומר נפש כונת התורה והחכמה ירחק ונהם, יתן
שנית לנכה קלת השרשים התוריים צציאוריו הנפסקים לחי ישצע
צחרפת סכלותו ונהערמה והתחצולה הנרלית דת חולי יטהו הדרך
המשותף לכל כאשר יאות לידע ייחוד החכמה לענמה והתחלפות
הלמודים הנעשים לצצרים מתחלפים והוא עם זה צעל דת ותורה
צקא צפקודיה וחקיה הישרים, וני מקדושים מציני התורה וכונותיה
אוחז ון החכמה צרשות משוער עד אשר לח יאמר או לח תיוחס
עליו הסכלות כפתי מאונין ולצו זה בהצנה ונה צל עמו, יפנה חל
זה החצור היקר יציט חליו צעין החצנה והחשק ישקיף חם יוכל
צצצריו ענות וכללים סדרים מעולים צו יחזה, למודו למוד משותף
בהקדמות לקוחות ונהמפורסם לחולי צעלי ההתפלספות רופח וצסם
נוטל קיסם מציין עיני יתר לרכי הכתות הנוטות צחוליים למות ואין
מזור להם נותן מטה עוז ומקל תפארה לצאת התורה אשר שם משה,
וני הוא זה ואי זה הוא אשר נמנו יתד לתורה שצכתו ושצע"פ
תקועה צמקום נאמן הולך חת חכמים מעמיקים צדרושי החכמה
האמתית נמנו פנה צדרושים החלו התוריים וני הוא זה ואי זה
הוא אשר מלאו לצו לעשות כן, הלל זה חיש חמונים תפארת חלם

משלומי אמוני ישראל הסוכך בכנפי השגתו אל קדשי השרשים התוריים
מודה לחכמה בכל לבב בסוד קדושים נחזיק ביד ההאמנה התוריית
כיד המושכל הטובה עליו איש תם וישר ונתהלך בתומו לדיק אלהי
תורני רבני מוהר"ר אליהו יל"ן נורחות בלדק חזרו זה המסואר
בבחינת הדת יענונו, הלח זה אשר העיר אלהים סעיפיו להצין בכל
מדע והשכל ויבונן בלמוד המופתי חזורים יקרים דרושי הנמלא
הטבעי והאלהי הלח הם כתובים על ספר צעט צרול ללשונות
הגוים, ולח ישר בעיני מעלתו לחלוק אז עם ראשי החכמה המופתית
נחלוקת מופתי, אף אם הונח דבר מהם חולק לקלת דעות תורת
ה' התניינה וזה לסבות הנה ידועות אלל התנשאותו וחולי גם כן
אלל כל מועיין זך הרעיון בספרת החכמה והדת הזאת האלהית אשר
לנו, ויהי כי הניח אלהיו לו ונכל אויבי ההשכל המופתי מנכיצ
הנצרכות העלומות אז אמר אל לבו לכה נח אנככה בחכמה התוריית
בתצונה ודעת לתת גם כן לתורת אלהינו נקום ופנה בהאמנת
שרשיה דרך ישר לפני איש איש נצני ישראל, וכאשר לצבו כלצב
אלהים יעלהו וינין התחכמותו דת והחכמה סמכתהו רוח אלהין
קדישין העירתהו וישנם את נתיני עיונו ויקם גם כן בהערת העיר
ציולקי ניים על ידו ובתחכמוני הרצים תת את שאלתו זאת ובקשתו כוסף על
חפלו הנכבד לדבר דת הזאת היקרה דבר ונה כאשר עם לצבו,
ויחצר האיש הנעולה נחל ואם יסכלו בני אדם העקשים שלמותו
את הנחמר הזה היקר ננטיצ נפט כונות התורה באופן מנכבים
לנביאינו וחכמינו ז"ל, למודו למוד נשותף נותן כח ליעף ננתיני
האמנת שרשי הדת ולחין אונים בחכמה ירבה, דרך אמונה זו ילך •

נאום הצעיר ביוצקי מים טהורים
על ידי אדוניו מוהר"ר אליהו איש
האלהים שנתה בצמא דבריו הטובים
עם ה' ועם אנשים • שאול כהן בן
לא"א הנכ"ר משה כהן אשכנזי ז"ל •

ה ע ר ו ת .

אמר המפרש. הענינים אשר החזור הקלר הלזה סובב עליהם
הולכים ומתפשטים חנה וזנה ומדי לכתם
ישגשו בגבולי ענינים אחרים יש להם יחס לא מעט עם הענין הראשי
עד שלפעמים יפתו את המפרש לרדוף אחריהם עד השיגו אותם,
וזה צעבור התועלת היוולדת ונאותן החקירות להצנת הנושא המדובר
בספר, כי להטלים היטב כל הפרטים השייכים בו לריק לפעמים
לגעת גם בנושאים העומדים סביבותיו. אמנם דרך הזה יתרחק
המפרש יתר ונדחי נכונת הספר אשר לפניו ותשתנה מלאכתו מן
הפירוש אל החזור, והקורא יכול לרוץ אחריו בכל אותם
הענינים, כאשר הוכיח בנישור הראש"ע ז"ל בהקדמת פירושו על
התורה כונה מן הצלצל יולא מן המנהג הזר הזה והוא כמתהל
באותם המפרטים הנוטים מן הדרך הישרה. לזאת צהרתי להפריד
אלה הענינים ונגוף הספר, ואחרי אשר צררתי דעת המחבר בפי
יכלתי בפירוש ההולך ד ד עם אמרותיו הנגתי מקום לשאר
החקירות בשולי הספר, פה ינולא הקורא כל ההערות הנרמזות בו
והיו לאחדים בידו.

הערה א'

הפוחזים בעם אשר לא נסתה כף רגלם השג על שלמות התבונה
והמדע וצלו כל ימיהם רק תוך המית הצלי העולם
כאשר יתעוררו קלת ונתרדנותם ויתחילו להתבונן על דברים שהם
למעלה מן החומר והמה משוללי ההכנות וההקדמות הנאותות אל
הלמודים ההם, יחשבו צמרות הרעינן כי סתירות רבות יש צין
התורה

התורה וצין החקירה וכי ח"א להשליבן חשה אל אחותה, חבל כל
עוד שיעמיק השכל בזה הענין ויכין לו לידה מן הידיעות השייכות
לחלה הענינים כן יתאמת לו שאין שום התנגדות ציניהן, ואדרבא
עוזרות הנה זו לזו להציאנו אל השלמות, ולצדק תתברר לו התולדה
האמיתית הזאת, כי רק לפי שקלת צני חדם רצו להפריד התורה מן
המחקר נולד ח"כ הרעיון הזה שהמחקר יתנגד לתורה, חבל חילו
ונתחלה היו יודעים כי דבר הכרחי הוא להרכיב המחקר בלמוד
התורה היו אז מנינים כי התנגדות כזו שקר גמור. והנה
לצד ברואי זה הונאמר הייתי לריך לבונה יריעות, כי הרצה יש
לדבר על הערצות שהכניסו בדרכי התורה ועל השחתת כוונתיה
הטהורות ועל העלם התכלית האמיתי והתחלפותו צתכלית מלומה
ועל ההוספות האנושיות אשר יתנו דופי בתורת ה' תמימה עד
שבעבור חלה הדברים נולדה ח"כ הסברה הנפסדת שהתורה תש
ונגד אל השכל האנושי, אולם על ענין זה לא חכציר נולין אשר
יהיו לנצינים אך למוחר ולשאר העם כקולים צעיניהם, רק חומר
בקלרה כי השתנות נוצ צני חדם בדורות שעברו וחולשת מחקרים
אשר היה מלא חלומות והצלים היה הסבה אשר הציאה רוב תופשי
התורה צינים ההם לחשוב תועה על הפילוסופיאה ולגזור חומר
שח"א לחבר אותה עם התורה, וזה אמת בקלת, כי אין להכחיש
סקדמוני הפילוסופים שגו מאל צהנחותיהם וצזרות חקירותיהם, אך
על כל פנים היה נהראוי להצחין צין טוב לרע, ולא היה להם
לגרש כל מיני מחקר מנצולינו, שהרי מזה נולד קלקול שני, כי
להעדר כללי ההגיון הרשו את עלמם לעות דרכי התורה הישרים
ולהרכיב צה דברים שאינם כפי כונתה ולהוליא מננה תולדות זרות
ככל העולה על רוחם, עד שהקלקולים האלה גרמו ח"כ משטמה
גדולה צין החוקר וצין התורני, הרי לך חיד המסוצצ הראשון היה
סדה למסוצצ שני, והשני לשלישי, ועל דרך זה הלכנו מדחי אל דחי.
חננם כאשר עלה השכל האנושי מנדרגה למדרגה עד הגיעו למלצ
שהוא צו עתה שנקצעו מוסדות חכמת ההגיון כל ינוטו לנלח ויש
צכה צינת האדם להצחין צין האמת והסקר בדרכים ודחים ונכונים,
ראוי עתה שיסתלק הנוסך הנוצדיל צין התורה והמחקר, וראו כל

יודעי צינה כי דרכי השכל מתאימות עם דרכי התורה, רק אם נסו
תחלה מוננה כל ההוספות המאפילות זהרה ונתחק וכן האורחות
העקלקלות אשר הלכו בהן איזה מהקדמונים שלא ירדו אל תכלית
כונתה, וזה הדבר אשר החילתי לנגוע בו בחזרי התורה
והפילוסופיה, ועוד חוסיף לדבר עליו במקומות שונים וזה החזר.

הערה ב'

גדר השורש צדת הוא היותו ענין נופל תחת סוג האמונה לא
תחת סוג הנעשה אשר המחזיק בו ראוי להמונה צין צעלי
הדת ההיא והכופר בו נקרא יולא וכלל אנש הדת, ואם אינו כן
אינ ראוי לשומו שורש אלא יהיה כאחד וכן הויזים הפרטיים שצדת
אשר העוזז אותם יחשב כמוננה את פי הסורה אבל לא ככופר
צעיקר, וזה צרור. עוד תנאי אחר ינטרף לשיהיה ראוי להקרא
שורש והוא שיהיה פרטי לדת הזאת וקח בלא נשותף גם לדתות
אחרות, כי אם נניח לשורש צדת אחת ענין שישתתפו באמונתו גם
צעלי דתות אחרות הנה לא הצלנו כראוי צין דת לדת, באשר יחסנו
אל הפרט ונה שיתחם אל הכלל כפי טבעו, ווס זה צרור. ועתה
נעבור על העיקרים אשר הרמז"ם ז"ל נתנם כשרשים צדת ונראה
אם יתקיימו צם התנאים שאמרנו, הנה העיקר הראשון שהוא מליחות
ה' צדאי אינו מיוחד לדתנו לצדה כי גם כל דת שבעולם תניח
לצד מה היסוד הזה לראש פנת שאר אמונותיה עד שהכופר בו לא
לצד אלא יהיה ישראלי אלא גם לא יהיה לא נרי ולא ישמעאלי ולא
צעל שום דת אלא איש נשחית וככל שאינו ראוי להקרא אדם, א"כ
העיקר הזה יציל רק צין כל צעלי דת וצין המנאלים הכופרים בכל
דת, אך לא יציל צין הישראלים וצין צעלי שאר דתות, ואך יהיה
שורש לדת נשה צו? וזה תראה כמו טעו הסופרים שהדבור
הראשון אנכי ה' אלהיך צה ללוות על מליחות ה' שהיא אמונה שלא
יתכן אליה הלווי צטום פנים כמו שצדין העיר צעלי הלכות גדולות
וגם הרי"א טעענו צזה על הרמז"ם והרמז"ן והסמ"ג והסמ"ק הסופרים
כן, ועיין על פסוק זה ביחור רחב צם רוח חן 97 ל"ב, העיקר

השני והשלישי והרביעי הצאים אחריו שהם אחרות האל ושלילת
הבטנות וננונו ונלחיותו ית' הם ג"כ אמונות נוספות לזרות רבות
ואינם מועילים רק להציל בין המחזיקים בחלה העיקרים וצין אותן
הכתות שיחנינו הפך מזה ונדעות צמנותיהן [Polytheistae,
Materialistae, Antropomorphistae,] חלל לא כל נני
שירחק מן הכפירות החלה ראוי להקרה בעבור כן ישראלי כי אין
זהם סימן פרטי צו יצחן הנוסע אחר דגל דת נוסה מנולתו, ח"כ
אינם שרשים • העיקר החמשי שהוא השגחת האל והששי המסתעף
וננונו שהוא השכר והעונש אין איש צריח צשכלו שיכחישם יהיה מנחיה
דת שיהיה ולא יתיחד צאמונתם הישראללי לצד על שימכן מנפני זה
לשונם שרשים צדתו • אמנם השצעה העיקרים הנשחרים והם
הנצוחה ונצוחת מרע"ה ותורה מן השניים ונלחיותה והעבודה לו ית'
לצד וציחת הגואל ותחיית המתים הם עיקרים נוצעים מנחיה
התורה כי המנחין היותה מן השניים כצד יקבל עליו אמנת הנצוחה
וימנין בכל העתידות שהוליעו הנציחים אשר צתוכם גם ציחת הנטיח
ותחית המתים, הרי שח"ח לקבל הי"ג ענינים אלו כשרשים צדתו,
ולא ידעתי מנחין שחצ הרמז"ס ז"ל צדד זה כי לא נמלח צין הגאונים
סקדמוהו לא נני שידצד בעיקרים כנוהו ולא נני שיקלוצ מנספרם אל
י"ג דוקא, גם ח"ח לוננר שהיתה צידו קבלה זו צע"פ, כי אם נפנה
אל צדרי הנשנה צפ' חלק ואלו שאין להם חלק לעולם הצד האומר
וכו' (שכלי ספק ידצרו שם בעיקרים היותר ראשיים שצד מנחיה
שהכופר זהם אין לו חלק לעו"הצ) נמלח שהלכו צדך אחרת
ואילו היתה קבלה מנחיה ציש י"ג עיקרים צדת היו שונים שם
כל הכופר צח' נני"ג עיקרים אלו אין לו חלק לעו"הצ, וציחת יתאונת
לנו שלא היה להרמז"ס רק סצדח צזה צראותנו שרצים מן הצאים
אחריו טענו עליו ולא הסכימו צו הדעת לא צננספר העיקרים ולא
צמחותם, אשר על כן לא ראיתי הכרח ללכת צזה אחר סצרתו,
וחע"פי שאמנת הוא נגלד עלמו כי כל איש ישראל יחוייב להאמין בכל
חלה הי"ג הענינים נ"ו לא נוכל צשום פנים לשונם שרשים צדתו
מן הטעמים שאמרתו • והנה צצוחנו לחקור על היסוד האמתי
הראוי להקרה שורש צדת צקש מחלה איזה סוג מן האמונות יוכשר

ליקח מננו העיקר הראשי הזה, ונחמר כי כבר ידוע שיש אמתיות
בלחיותו ויש אמתיות זמניות ושהנלחיות אינן מוכשרות להתגלות ע"י
הנבואה ולא ע"י צדור או כתב כי הם פרי הבחינה וההשתכלות
במעשה ה' בכל פרטי הצריחה ובהן ישתתפו כל בני אדם יהיו מליצה
בת סיהיו איש כמתנת שכלו, לכן ח"ו ליקח מזה עיקר יציל צין
דת לדת, כאשר תצין כל זה וכן הם' היקר ירושלים, נשם תראה
איך שגו החוקרים האחרונים הסוברים כי תכלית גלוי שכינתו ית'
על הר סיני היה להודיע אחת וכן האמתיות הנלחיות כמו שנאריך
לטעון נגדם לקמן, ח"ו לא נשאר לנו רק לבחור באחת וכן האמתיות
הזמניות שתהיה כמו היסוד לכל הצנין, ואחיה חס תעיין בהן היטב
תנאל שרק אחת ונהן היא הראויה להיות שורש עיקרי בדתנו כאשר
בה תלויות כל שאר האמונות שצדם עד שרק הנוחזיק בה ראוי להקרא
ישראל ויהי ע"י זה יסוד להיות כאחד העמים, וזה השורש הנכבד
הוא להאמין כי אלהי עולם צחר צנו וכל העמים להיות לו לעם
סגולה ולזה התכלית נתן לנו את תורתו בה נהיה נצדלים ומועשרים
ונשאר האומות ע"י שירת המלכות הנימוחות לנו. זהו הליך שעליו
סוצצת כל אמונתנו וכל שאר העיקרים אינם אלא פרטו של זה הכלל
כאשר הוכחתי בארוכה בחצורי התו' והפי' לכן לא אכפול כאן את
הרשום שם. והנה ידעתי כי רוב חוקרי ישראל צדור הזה לא
יסקינו עמי בפנה הזאת ולזר יחשב אללם ונה שכתבתי שם בזה הענין,
אונם רוחה אנכי כי זה חנש שנים שילא לאור ספרי הנ"ל ולא הגיע
לאזני שהתעורר עד הנה שום אחד מהם להחליט כח מופתי וללאת
לקראת נשק בטענות סיהיה בהן מנש, וכל עוד שלא יקרה כן אין
לי לחוש על השתנות הסברות.

הערה ג'

בלל אמונת הפנה הזאת שהיא יתרון נבואת שאר הנביאים הוא
להאמין שכל הצדדים אשר כתב משה כמו שהם לפנינו
בתורתנו הקדושה לא מדעתו הוליאם חלילה, רק רוח אלהים חיים
מרחפת על שפתותיו תמיד ואין צדור או נבואה תיחם אליו דוקא
אלא

אלא המקור לכולם והממליחם האמיתי הוא הצורה יתעלה בעלמו .
 כי לכונה זו נקרא מרע"ה צסם נציח ואמרותיו הטורות צסם נצוחות .
 מזה תצין כונה טעו קלת מן האחרונים צאמרם שמרע"ה כתצ צתורתו
 כך וכך בעצור שראה צחכמתו שהיה לריך העם צאותו עת לתיקון
 פלוני או להרחקת שבוש פלוני או להעיר בצכרונו דבר פלוני וכל
 כיוולא צזה והרשו את עלמם לחקור אחר כונתו צהם צאותו לרך
 עלמו שאנו חוקרים על דצרי החכמים והפילוסופים נעשה ידי אדם .
 ואין לומר שכתצו כן דדרך קלרה אצל יודו גם הם שכל דצרי מרע"ה
 הם דצרי נצוחה מפני המחוקק העליון , שא"כ איך הזידו לפעמים
 לטעון עליו ? עוד תראה שלפעמים אמרו שהוכרח מרע"ה לצוות
 כך וכך צתורתו כי לא נולד לרך אחר לתקן הקלקול שצו הורגלו אז
 צני ישראל ומטצב המנהיג המדיני החכם לצחור הרע צמייטוטו .
 וכיוולא מן הטעמים אשר יאותו למחוקק צן אדם להיותו מוגבל דצעתו
 דצכחותיו , אצל לא היו כותצים כן אם נחצרר אללם שמקור כל
 השמועות האלו היא החכמה העליונה שאין לה גבול דתכלית .
 וזכורני כי זה שנים נתוכחתי על ענין דומה לזה עם המליץ המפואר
 הר"ר אשווייטקין ז"ל על שהציח תמיד בצפרו מחקרי ארץ דצרי תורתנו
 הקדושה צמלילת דעת כותצ תורתנו כאילו הן דעת יחיד שכתצ
 דרך סצרא גרידא , ולכן בצפר ההוא יעריך תמיד דצרי התורה
 עם דצרי חכמי העמים כמו שאנו מעריכים דצרי החכמים אלה עם
 אלה ונפסקו המשפט פעמים עם סצרת פלוני ופעמים עם סצרת
 פלוני , עד שפעם אחת גזר שהדין נוטה יותר לכל חכמי העמים
 ממה שיטה לכל דצרי תורתנו כאילו ירלה לדחות ח"ו דצרי התורה
 מפני סצרת שאר הכותצים , הצט וראה שם דצף ע"ה דצברו על שם
 העיר לשע הציח דעת רבים מן החכמים שזו העיר אשר
 נקראה צימי צית שני צסם Kallirhoe , ואח"כ כתצ אלה הדצרים :
 אמנם לדעת הזאת לא יכונר היטצ דצרי כותצ תורתנו
 אשר הואיל להודיע אותנו את גבולות הכנעני ונקלה אל קלה עכ"ל .
 וכדאי צזיון לתורת אלהינו אם נאמר שלא יכונר דצריה בעצור שימנגדו
 לדצרי סופרים אחרים , והיה לו להפוך המשפט ולומר שדצריהם לא
 יכונר בעצור שכתצ צתורה ויהי גבול הכנעני מלדון .

הערה ה'

רוב מני שראינו דבריהם בפירוט משנה ראשונה של ונס' חבות יגידו דורו שהיתה כונת התנא להודיע שלשלת קבלת תושבע"פ איש ופני איש, אמנם הזרות בקצרה זו ונבואר ונעגנו כשנציט אל העניינים שנשנו שם, וזה כי אין בכל ונסכת חבות ענין דתיי בפרטי המלות השנועיות שיחות. לוונר עליו היותו מקובל פה אל פה וסיני אלף כולם כללי ונוסר ודרכי ההנהגה הישרה לננוח חן בעיני אלהים ואדם, כללים שלא הוליאום ונן הכתובים ע"י דקדוקים בחקרון או יתרון תיבה או וולה, או ע"י גזירה שוה או ע"י אחת ומשאר המדר' כמו שהוליאו פרטי שאר המלות, אבל הם אזהרות ונוסריות לתקן מדר' הנפש, ולכן כששאל רבי חיזו היא דרך ישרה שיצור לו האדם או כששאל בן ריב"ז לתלמידיו לאו וראו וכו' לא היתה התשובה לשמור המלות השנועיות עם כל דקדוקיהם הנלמדים ע"י תורה שבע"פ, אלא השיצו ללכת בדרכי המוסר הכלולים בתורת האדם, וזה יורה כי כל תכלית המסכתא הוא רק לדבר על חובות המוסר לא על הפרטים המקובלים הנלמדים ונן הכתובים, ואיך ח"כ נאמר שבתחלת המסכתא יכוין אל תשבע"פ? ועוד ראינו אחרי שאמר ונציאים ונסרוה אל אנשי כה"ג שנה הם אמרו שלשה דברים, ואילו היה דעת התנא להודיענו השתלשלות הציאורים שננסרו בע"פ וסיני היה אומר שאנשי כה"ג למדו אותנו כל ההלכות והשמועות עם פרטיהם ודקדוקיהם שננסרו להם, לא ג' דברים בלבד, ואף אלה השלשה דברים אינם מניין השמועות המקובלות אלא כללים ואזהרות לראשי העם שצב דור ודור, לכן לצי אומר לי שכונת התנא לדבר רק על תורה סתם, היינו על כללות החקים והמשפטים שנתיחד בהם עם ישראל כפי הנשנוע וזה השם על הרוב כשצא סתם, ומה שהציאו לזאת ההודעה הוא יען יזכיר בנסכתא זו שמוות חכמים רבים שכל אחד היה תלמיד למי שקדם זכרו, לכן רלה ללכת אחורני' ומתלמיד לרצ ומתלמיד לרצ עד מרע"ה שקבל ופני הגבורה בלג להכנס עמה אל החלוקה שיש צין תורה שצכתב לתורה שבע"פ.

הערה ו'

נשאלתי

על הדבר הזה נחלת אהבתי המשכיל והנבון לורט חושיה ושחרר בלמודים הר"ר זלמן ק' גמטליב טטערן י"ח תק"ק רעבניטן באמרו כי להיותו נתעסק עתה בפירות חדש על ס' יסוד נורא להראצ"ע ז"ל (הקריצו לפני בכתובים ואנכי הסכנתי על ידו) קראו לוית חן, קלרה ידו לפרט לצרי הראצ"ע שער ח' כי נעלם מננו חיה נקום כבודו של זה הספר הנקרא מ"ט נודות דר' נתן, ותהי תשובתי אליו כי גם צעיני יפלא חיד כל רושמי ספרים לא זכרו מאומה נזה החבור לר' נתן וכמוני כמוהו בלתי יודע מולאו + וירח האיש כי חין צפי נענה וישן אל החוקר הנכבד והשנון ידידי מוהר"ר ש"י ראפפארט כהן נר"ו, והוא צרוח לצבו נלא כל נשאלותיו והפין אור-חדש על תולדות ר' נתן הצבלי ועל ספרו מ"ט נודות אשר היה על הנה בלתי נודע בישראל + אז הוסיף הר"ר זלמן להטות אלי חסד ויעניקני ונטוב החכם ההוא בהביא לפני תשובתו הנכבדת, ואני בראותי כי ילא תועלת לשוחרי הנדע מפרסום חלה הדברים אעתיק פה ונלה במלה דברי החכם ראפפארט וז"ל: "ר' נתן הבבלי (גטין "ס"ה ז', וצ"ב ספ"ה וקל"א ח') צן ראש גולה של צבל (סוף הוריות) "ולמד שם דיני ממונות שהי' יד בני צבל תקיפה לדון ד"ת, והיה שם "לדיין (צ"ק נ"ג ח' וצ"ו קי"ז ז') "ועלה לא"י ונעשה שם לאצ"ד חלל "הנשיא, ופקודה זו היא ג"כ רק על דיני ממונו' ע' מלת אצ"ד (בערכי "נלים שלי) ויש נמנו משפטים חרוטים ומחוכמים צדיקים חלו (צ"ק "נ"ג ח' ושם אמרו עליו ר"כ ליינא הוא ואזיל בתר עומקא לדינא, "ועוד כתובות ל"ג ח') ואזיל בתר אומדנא ר"ל לפי ראות עיני הדיין " (כתובות נ"ה ח') ומה לי לסקר בחזקה דמי (קדושין ס"ד ח') והוא "הנחדש דין המפורסם שאם ראובן חייב לשמעון ושמעון ללוי מוליחי "מראובן ונתנין ללוי וכודע צ"ס כנה פעמים צסם שעבדא דר"כ, "וחבר משניות (צ"ו פ"ו ח') ואיזה פעמים נמלא צ"ס ז' משנת ר' "נתן (כתובות ל"ג ח' תנורה י"ו ח') ר"ל כך נשנה בסדר משניות " שלו, ונקראו ג"כ רוספות של ר' נתן (נ"ר קהלת פסוק ויתרו

„חרץ) ונראה לי כי כולם נתאחדו בחצורו ב"ט מדות שהיה כולל
 „לדעתי ענינים שונים הרבה ע"פי סדר המספרים צדינים והלכות
 „וגם באגדו' ובעניני מדידה ותכונ' השמים וכולם ע"פי סדר המספרים
 „להקל על הזכרון, כי השינה יזכור עד"ו צומספר שלשה נכללו חלו
 „הדינים וחלו הגדות ויש לו סגולה כזו בחשבונות מדידה וככזים"
 „ולברר כל זה נביא מתחלה דברי רש"י "וכו' וכו' עכ"ל החכם ההוא
 „השייך לעניננו, כי ליראת האריכו' לא רליתי להעתיק גם שאר דבריו
 „היקרים, ודי לנו ללמוד מזה כי ר' נתן חצר ספר קראו מ"ט נגלות,
 „ועין נספר דיך גמטעסדיענסטליכען פארטרעגע דער יודען להחכם מופתים'
 „רמקטמר לונן דך ל"א ול"ב.

הערה ז'

בלכתי למסעי הנגזה הקרה ה' לפני איש נכזר ויקר אך השכל
 ומלא רוח חכמה אשר זו התעלמתי באהבים כל זמן
 היותי בקרבתי וגם אחרי הפרדי ומנו היה המכתב מקרב את הרחוקים
 כי באו אלי כפעם בפעם אגרותיו הנעימו' עמוסי בינה ודעת בחקירו'
 נשגבות על ענינים עמוקים ועל כולן טרחתי להשיב כיד ה' הטובה
 עלי, והנה יען נפל הדבור בהן גם על הענין אשר לפנינו חזרות
 תכוכ' הנשנה ומקורה וחזרות תכלי' התגלותה על ספר חשבתי להשיב
 פה אחת מן האגרות ההנה אשר כתבתי לו על זה הדבר, אך כי
 לא היו המכתבים ההנה מיועדים ללאת החולה, ואם הוא לרוב
 לניעותו העיד כי פעמים ושלוש לכל אפרסם שמו ולא כתביו מחאה
 טעם שהיה, בכל זאת אוכל לשים לפני הנבונים את אשר יורא ילא
 מקולמוסי, וזה טופס האגרת:

בכל הדברים אשר ערכתי לפניך פה אל פה חזרות החקירה
 העלומה שוטטו רעיוניך זה מנינים יונימה עוד לא שקטה
 רוחך השואפת להשיג כל תכלי', עוד לא שלות ולא נחת מלהפליר
 כי עד צום ותבא לפני במכתב שני מטיף אך המלילה להחזיק בכנף
 מעילי בצקשה ובתחנה לנען חנופף ידי לבאר על לוח תמליית סברתי
 על מקור השמועות אשר במשנה ועל הכלית רבינו הנשיא בקצן אותם

יחד והיו לגוף אחד, בשגם טרחתי ועמלתי צנוכתני הראשון להוכיח
נגד פניך היות זה מהדברים יאות להם ההעלם צפני לית העם,
ואם הדבור צו יוסיף דעת כי הנולות פורחו' ורוח תשאם משפתי
הנדבר לחזני השומע' כל תתפזרה צראש כל חונות, הנה המכתב
לימים רבים יעמוד וגם לפני הוללים יתיב, ויותר יש לדחוג צנידון
זה פן יתעללו צו צוגדי האמת ורודפי ההצל צהיות כי כל המתקומם
נגד הסברו' טהן שעשועי ההמון לכופר יחשב צעיניהם; ואמה לא
כן, כי אמרת: אם גם זרע אמת על תלמי לצ צוזה דעת קון שניר
יעלה, הלח הוא על ערובת נפש יקרה נטעי נעמנים ילמיח • צזאת
פתימי לרוות לנאונך ולא עלרתי כח להשיב פניך ריקם, לכך אפתח
לפניך פתח קטן כחודו של נחש ושכלך השנון יתהלך צו צרהצה להשיג
עומק הענין •

דע, ידי ירחמך האל, בי ונה שהציח רוצ מי שראינו דצריהם
לחשוב היות כל דברי החצור ההוא מנולת נואימתי עד צשלוס
בולם נובעים מנוקור הנצוזה צלי שום הצחנה כלל היו דצרי הרומצ"ס
צהקדנו' חצורו שכתב: רצינו הקדוש קצן כל השמועות וכל הדינים
וכל הציחורים והפירושים ששמעו מנשה רצינו ושלמדו צית דין שצכל
דור ודור צכל התורה כולה וחצר מהכל ספר המשנה וטננו לחכמים
צרצים ונגלה לכל ישראל וכמזוהו כולם עכ"ל, שצצבור אמרו
ששמעו • מנשה רצינו גזרו חומר שכל המאמרים הנאספים צו
הם נפי הגבורה, ולא שמו אל לצם מה שהוסיף הרצ ז"ל ניד אחרי
כן מלות ושלמדו צית דין שצכל דור ודור שהכונה צהם
אל מה שהוליו מנפולס, כי המאמר הזה יכלול מלצד המקומות
והגזרו' שתקנו מדעת עלנמם כדי לעשו' סייג לתורה גם כל הפלוגתו'
הרצו' הנפוזרו' צומנה אשר לפי טבעם ראוי לשפוט עליהם כי
צמרע חנוס נולדו, שהרי אם יתעקש איש ליחם אל שני דלי המחלוקו'
נוקור חלסי לזה ולזה יחד לא ירובת כלום, כי קצון שני הפכים צנושא
אחד אינו מציח רק אל סתיר' שניהם, ולתכלי' העיון ילא לו כי
הענין ההוא מוקובל וצלתי מוקובל יחד, וזה תוהו, ואם יחשוב אדם
למקן הדבר צאמרו שרק אחד מנמי הלדים הוא המוקובל והלד השני
נולד ממחרון הקבלה או מנפעות השמוע' ולכן ישאר דחוי, גם אם
אינו

חינו נכון כי צזה הדרך יטיל ספקות בקבלה עלונה ויפגוש בכבוד
המקבלים, וכבר קרא תגר הרמב"ם ז"ל על הדעת הזו ואמר (בפתיחתו
לפי' המשנה): זה דבר נגונה והוא דברי נוי שאין לו שכל ואין צידו
עיקרים ופגום באנשים אשר נתקבלו מהם המלות, וכל זה טוה וצטל
וכו', חזור אחריו בכל הדבור הארוך ההוא צמקום שניינתי ותמלח
מעדנים לנפשך, אצל מה שראוי לשומו עיקר בזאת החקירה הוא מה
שהוליא בעל מנורת המאור (נר צ' כלל ז' ח"א פ"א) מדברי הרמב"ם
אחרי העיון עליהם וחתם לשונו שם בחלה הדברים: המחלוק' נופל'
דבר שלא נשמעה בו שמועה וחוקרים על אופני ההקט או מנועם
סברא, כאמנם נכבדין את הבית ואח"כ נוטלין לידים או נוטלין לידים
ואח"כ נכבדין את הבית שאין אחד משני דברים אלו נקובל ונמשה
ולא שמענוהו מסיני וכו' וכן כל הדומה לזה המחלוקות מ"ט וצ"ה
ונהתנאים והאמוראים והבאים אחריהן כולן הן דונוין לזה עכ"ל, ועל
דבר התקנו' והגזרות אין לורך להביא ראיה כי הם עלמם יגידו צפה
מלא שלא היה להם קבלה צזה ושרק תקנו כן לעשות סייג. ועתה,
איש תבונות, אחרי אשר פתחתי לפניך זה השער משכילים יצאו בו,
אל תקוה מונני שאעבור בכל ההלכות היום הסר משם כל שטבעו
יורה עליו היותו צנוי על אופני ההקט האנושי והיה שכרי לנקות
מכל תוספת את החקים האלהיים והיו קודם, כי זה מונה שאין בו
לורך לאיש כמון המצין דבר מתוך דבר, רק נשאר לי עוד להעניידך
על תכלית החבור ההוא שזה הוא החלק השני משאלתך, ואען ואומר.
דרך כל מחבר ספר צינים האלה להקדים לנחצרתו מאמר בו יודיע
הסבה אשר הביאתו לקרבה אל המלאכה והמטרה אשר בוננו
מחשבותיו להשיג על ידה, ובהיות שלא נעשה כזאת בחבור המשנה
לא נשאר לנו א"כ רק לחזור אחר הענינים עלמם הכלולים בו לשער
מהם כונת המחבר, וזה כי להיות רצינו יהודה נשיא ישראל איש
אשר רוח בו צחיר החכמים והנצונים צלי ספק העריך חבורו כפי
התכלית הקלוב דעתו, ומוצטחים אנו בו שהלליח ועשה את אשר
זמם לעשות, לכן צדק אמרתי כי ע"י התבוננות צונלחכתו נוכל
לשער ונחשבתו. והנה הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לס' היר' כתב: ולמה
עשה רצינו הקדוש כך ולא הגיח הדבר כמות שהיה, לפי שראם
שהתלמידים

שהתלמידים נתנו עטין והולכים והכירו' ונתחלשו' וצאות ומלכו' עכ"ל
פושטת צעולם ונתגזרת וישראל ונתגלגלים והולכים לקלות, חצר
חצור להיות ציד כולם כדי שילמדוהו צמורה ולא ישבח, עכ"ל,
והצרים החלה תמוהים צעני כל משכיל הרצה מחד, כי לא יתכן
צסום פנים היות כונת רצינו הנשיא לחצר חצור שיהיה ציד כל חדם
כדי שילמדוהו צמורה מאחר שאסף צו חצילות חצילות של מחלוקות
ושינויי דעות צפרטי הדינין וצלי שידיע צסום אחד מהן עם נוי
ההלכה ומהו הפסק דין הכולל מהם, ומה ח"כ ירויה האיש ההמוני
חס ידע שנחלקו התנאים על דין פלוני מאחר שצבל זאת יעלם ונמו
איך יתנהג כשיגיע אותו מעשה לידו חס ילך אחר המיקל או אחר
המחמיר? ומה הועלת חס ילמדוהו צמורה כל עוד שלא יגיע על
ידו חל פסק ההלכה שהוא העיקר? הכזה יהיה חצור להנתן צדי
הכל? והלא ראינו שאפילו לנכונים לא הספיק פי הוכרחו צעלי
התלמוד לישא וליתן על כל דצור ודצור ונמו לצרר צגיעה רצה
וצפסול חד חת הנלרך לכללות האומה שהוא הפסק דין? וציות
יקטה על דעת הרמב"ם שצצור המעטת התלמידים והתחדשות
הלרות ופיזור האומה נתעורר רבי לחצור ההוא, שאלו כדצרו היה
מהראוי לסדר צו הלכו' פסוקו' על כל דין ודין צלי שום מחלוק' כלל,
ולחלוק כל ענין לחלקיו ולצר על כל חלק וחלק על הסדר, ולהשמיט
כל סדר קדשים וטהרו' או חונם לקרר צהם להיותן דצרים צלתי
בהגנים צגלות, עוד היה מהראוי להעריך כל ענין וענין צפני עלמו
ולא כמו שהכניס דיני מילה צמס' צצת ודיגי נשיאת כפים צמגילה
וכל כיוצא בזה, כי היה רצינו הקדוש מושך עלמו צלי ספק ון
הדרכים הללו חס היתה כונתו להקל לנודי הדינין ולעשות חצור יהיה
צדי הכל כדע' הרמב"ם, וכזה תדין לשאר הטעמים שהנליח ונלצו
הרמב"ם שאינם ונתחיינים עם החצור כמו שהוא לפנינו, כי חס
היה רצינו הקדוש ונכוין לאותם הטעמים היה מחצר חצור מסדר
וקל צהלכות פסוקות וצוררות צכל פרטיהן צלי להשאיר מקום להפיל
ספק דצרו כדרך שעשה הרמב"ם צחצורו, ואז לא היינו לריכין לס'
היד, ואשר יש לתמוה עוד הוא מה שאננו כל חכמי ישראל האחרוני'
שרצינו יהודה חסף צונשנה כל תורה שצע"פ ובל פרטי המנות אחת
מהנה

מהנה לא נעדרה • עם כי באמת השנינו רבות מהנה, כי לא דבר
מאונה מתלות אהבת וירא' וקדוש' שנו ית' ולא מאיסור הלכות
פנים והליכת רכיל והנקימה והנטירה וכדומה, ובי אלה חזק
מלות כמו השאר? וכן לא הזכיר כלום מפרטי דיני תפלין ופ"ת
ונוזזה, ואתה תראה הרמב"ם בפ"א משנה ג' ונהל' תפלין כותב:
עשרה דברים יש בתפלין כולן הלכה למשה מסיני, והוא למד כן
מהתלמוד, אבל במשנה לא הזכיר מזה דבר, ואיך ח"כ יהיה החבור
ההוא כולל כל תורה שבע"פ צלי מוגרעת? — מן הטעמים האלה
סבתי חני צלצי אחרי ההסתכלות בדברי הקדמונים לפנות לי דרך
אחרת להתרת אלה הספקות, וראיתי טוב אשר יפה לומר כי הלא
ידוע הוא שגם קודם רבי נהגו התנאים הקדמונים לכתוב משנינו
ללורך עלמם והיה כל אחד מהם מוקדד חבורו כפי הגרסה בעיניו
יותר הגון, כדאמרינן משנת ר' אליעזר צן יעקב קצ ונקי, ועל זה
ירמוזנה שאמרו פעמים רבו' בתלמוד הא מני ר' פלוני היא, ומוכח
זה ג"כ מדקאמר ר' יוסי בסוף כלים אשריך כלים שנכנסת צפונאשה
וילח' צעהרה, ור' יוסי היה קודם רבי, ומטעם זה אמרו הרבה
פעמים זו משנה ראשונה, כי כל זה יורה שהיו משניות סדורות מפי
כל אחד מהתנאים, ובן פתח בפירוט בעל הליכות עולם שער א'
פ"א וז"ל: וזאת לפנינו בישראל התעודה והתורה היו החכמים
מקבלים איש מפי איש ולומדים המשנה על פה כאשר נמסרה אלא
שהיו התלמידים עושין סימנין למשנתן וכותבים אותם מפני השכחה
המלויה בדברים והיו מסתירין אותם וקורין להם מגילת סתרים עכ"ל •
אשר על כן ילך לומר כי כמו שאר התנאים לא סדרו משניותיהן
בדי לתתם בידי הכל רק להיות להם עלמם לסימנים שלא ישכחו
מהם, כן רבינו הקדוש סידר מזה הטעם מה שסידר, וכמו שהתנאים
סקדמוהו לא כיונו לאסוף כל תורה שבע"פ אלא צמרו לרסוש רק
ראשי פרקים מאותן השמועו' שלא היה נקל להם לקבוע צמכרונם
ועשו כן בתרים צפני השכחה, ככה רבי הפלגה להם בזה הענין,
וזה יתברר לנו כשנביט אל הסדר ששמר בחבורו, כי מלאנו שקצין יחד
כמה עיניים שונים זה מזה רק בעבור שהלשון דומה לכולם לפי שידע
שהתדמו' הלשון יסייע לזכרון, כגון בפ"ע לשנת חידי לחיירי לעיל

באסמכתא

באסתוכתא גבי חרש נקט נמי דיני טוונתא התלמידים באסתוכתא (עיין
הר"ע ט"ס), וכן בפ"ד לפסחים הזכיר דין נוכירת צהמה דקה ודין
מלחכה בת"כ חע"פ שאין להם שייכות עם דיני פסח רק לפי שהתחיל
מקום שנהגו, וכן בפ"ח למגילה אידי דתנחא חין צין אדר ראשון לשני
תנחא נמי חין צין י"ט לשבת וכל שאר חין צין וכו', וכן כל הכי אמר
צן עזאי חגי אפרש בפ"ח דפרה, וכל הכי שמים שהן ארבע שנטו
צריש נפ' שבעות, וכל הדברים המעכבים זה את זה ואת שאין
מעכבין שזכרו במנחו' פ"ג ופ"ד, וכן כל שנכנס תחת גדר פלוני יש
צו דין פלוני ויש שנכנס ואין צו האמורים בפ"ו דנדה, כל חלה וכיוצא
בהן יורו שלא הקפיד המחבר להפריד ענין מענין ולשמור הסדר
הראוי בצפורה המיועד לשומרו לפני התלמידים, אלא חזר אחר האמלעים
המועילים לזכרו, ומזה הטעם לא כתב פסק ההלכה אלא המחלוקת
בי זה לא היה מתירא לשכות לפי שגודל חכמתו ידע כבר איך ראוי
להתנהג בכל דין ודין, אלא המחלוקת שהן סברות זולתו היה חושש
לשכות ולכן בתום לתועלת עלמו • והנה מה שאמרנו שהלך רבי בזה
אחר מה שנהגו שאר התנאים נלמד מדברי רב שרירא גאון בפתחו
שאמר בפירושו שרבי לקט משנתו של ר' עקיבא שלימד אותה לר' מאיר
תלמידו, אלא דברי הגאון: חע"ג דכולהו רבנן שוין בטעמייהו כיון
ד' עקיבא היה רחב לב ור' מאיר תלמידה נמי רחב לב הוא שפירא
תרינתהו ועדישא מדכולהו תנאי אחריני ומשום הכי לקטה רבי ואוסיף
בה מאי דהוה ציומיה עכ"ל • חונף להיות רבי גדול גדורו ומוכתר
בכמה מעלות ומדות יקרות בחכמה ובעושר ובכבוד וכל אנשי דורו
גשמיים אליו, לכן הסכימו אחרי מותו לעשות יותר ממה שהיה
צדעתו וקצבו משנתו לכל ישראל לדורי דורים מה שלא נעשה במשניו
מי שקדמוהו, וכן לעת רב שרירא גאון במקום שליכתי באמרו:
ואחסנוהו לרבי מן שמיא דהוה ליה תורה וגדולה והוה כייפינ ליה
מכל אחרין ושקטו רבנן ציומיה דרבי מכל שאלא משום רחימתא לחיבא
צין אנטונינום ורבי ואסכים לתרוי הלכתא כי היכי דלגרסי רבנן
כלהו פה אחד ולשון אחד ולא לגרום כל חד וחד ליטנא דנפשיה •
עכ"ל • זאת משתי להעריך לפניך חזרות מה ששאלת, ואם לא
יושלם דיוש קזה בשורות מועטות הנה יספיק הגרמז צו להדריךך
במעגלי

צונעגלי האונט ושכלך היך בעצרו צין צתרו ישיג יומר ונאשר כתצתי,
רק חזק ואונן לצלתי סור ון הדרך הישרה צכל הקירותיך כי אז תלליה
את דרכיך ואז תשכיל.

הערה ח'

מזמור שליומה התורה כי ישלח וונך דצר למשפט וכו' וקונת ועלית
וכו' ודרשת והגילו לך וכו' על פי התורה אשר יורוך וכו'
(דברים י"ז ח' ט') לא שונענו רק אזרה לכללות העם איך נוטל
החוב על כל איש מישראל לשאל את פי השופטים והסנהדרין כשיהיה
לו ספק צביאור פרטי הנלות והדינים ואיך יחוייב לשמוע בקולם ולילך
אחר עלתם, אזל הכתוב לא לזה שום דצר לדיינים עלמם איך יתנהגו
בתשובותיהם לכל שואל, אם ילכו צזה רק אחר הדרכים הנוצוריים
צתורה או אם יש להם רשות לפעמים אף להתרחק ונהם, להוסיף
או לגרוע להפסיק או להסצית לאיזה זמן אחת ונמות התורה ולצאר
ונליות הכתובים כפי אונד דעתם נגד הקצלה שיש צידיהם, כל זה
העלימה התורה לפי שזה צודאי דצר צלתי לריך לפרט, כי הדעת
נותנת שיהיו זקני העדה ושופטי העם חרדים אל דצר ה' ולא יטו
צזון ימין ושנאל ודרפי התורה, ולפי שכבר קבלו נאצותיהם ציאורי
הנלות צכל פרטיהן צודאי שישפטו כפי הציאורים ההם ולא יזדו
לשנות ולחדש ציאורים צכל העולה על רוחן, כי לא צרשיעי עסקינן,
ואף אם נודה שיש כח לסנהדרין להורות לפעמים הוראת טעה נגד
המקובל צאומה, זה לא יהיה רק צאיזה פרט ון הפרטים שלא
נצצרו היטב צכתוב לא צנוף הנולה עלמה הנפורשת צתורה, גם
זה לא יהיה רק לפעם אחת צלצד לא לצונן ארוך צלתי קצוב. אמנם
הר"ר חארין צקט להרחיב יומר ונאי ונמללת הסנהדרין, וצספריו
אגרת חלחסף וליר נאונן טורח להוכיח שיש רשות לסנהדרין להתרחק
ונדרכי התורה לא צלצד צענפים חלף גם צגופי הנלות עלמן, ולא
צלצד ליום אחד או ליומים חלף גם לצונן נרוצה ונאל יכולין לפטור
את כל העם ונחיוצ הנלות, ולא צלצד ונפני סצה חמורה כוסלת
על התורה עלמה חלף גם ונאיזה טעם שידמה צעיניהם, עד שלפי

לעתו יכולין הסנהדרין לצטל כל הנאות השנועיות מעיקרן כל זמן
 היותנו בגלות רק בעבור שיש לנו צינים האלה קושי וטורח ואיבוד
 טובות זמניות בקיומן. והנה חכמי צהיטי שאין ממש צכל הרחיות
 שהציח לקיום סדרתו זאת ובחשבי כונה וכן הנזק יגיע לכללר' האומה
 מפרסום סדרות זרות כאלה ונלחתי עמני במחויב להשיב פה על כל
 רחיותיו ולבאר ציטולן אחת לאחת. המופת הראשון שהציח תוארו
 כך: יש לכל צ"ד כח ולשנות ולצטל אחיה דבר דתי כמו נרע"ה עלמו
 טכן אמרו ירובעל דורו כנשה דורו, חונס נרע"ה ציטל נכות
 המילה כל נ' טנה שהיו ישראל במדבר חע"פי שהיח מלוח חמורה
 מאל, ח"כ יכולין גם הסנהדרין טצכל דור ודור להשצית איזו נטוח
 אפילו מדאורייתא כשיראה צעיניהם שהשעה גריכה לכך. והנה
 המתכוון בזה ההקש ינלח שהוא מוטעה וכל לדדין, וזה כי לא אמרו
 חז"ל ירובעל דורו כנשה דורו (ר"ה דף כ"ה) לענין כח המנוטלה
 שיש לצ"ד אלא לענין החיוב שיש להמון לשמוע צקול השופט שדורים
 אף אם הוא צעיניהם צלתי הגון, שהרי אמרו שם אין לך אלא שופט
 שצייניך ומנכו זה המנמר אל הכתוב ואל השופט אשר יהיה צינים
 ההם, וזה הכתוב אינו מדבר כלום צכח המנוטלה שיש לצ"ד אלא
 לכללות העם יטוח שאם יקרה להם ספק צין דם לדם וצין דין לדין
 כלו' באחד מדיני התורה ומחוייבים הם לצוא אל הכהנים הלויים ואל
 השופט אשר יהיה צינים ההם, רק מיתור מלילת אשר יהיה צינים
 ההם למדו טכל שופט ושופט יהיה חשוב צעיני חנטי דורו כאילו הוא
 נרע"ה עלמו במו טכתבו למעלה, וכן ונה שדרשו בצפרי אפילו מראין
 צעיניך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין טנע להם הוא
 רק חזרה אל העם ולא צח לתת רשיון לשופטים שישפטו על ימין
 שמאל ועל שמאל ימין היינו נגד בונת התורה עלמה, רק יזהיר לעם
 שלא יחטבו עלמו יותר חכמים וכן הסנהדרין ואל יזדו לוונר לא יפה
 דור, וזו עלה הגונה לתיקון החברה החנושית, ואיך ח"כ ילמוד
 המנצר מאלה הנחמרים דאט מיין יעדעט סנהדרין לו זיינער לייט דיט
 מאכט אונד דאז רעכט האבע, דיט פערזומאל, פפליכטען נאך לייט אונד אונז
 טטענדען לו פאראען (אגרת אלחסף דף ל') ? גם ההקדמה הקטנה
 על זה ההקש מוטעית מעיקרה, כי נרע"ה לא ציטל לגמרי נכות

המילה

המילה בתוך מ' שנה, אלא הענין כך: ממה שלקחה התורה וציוס השמיני ימול צמר ערלתו (שרק צזה הפסוק צה הליורי על המילה אחר ח"א ע"ה) שמענו שעיקר החוב הוא למול ציוס השמיני דוקא, ואם יקרה חולי או סבה אחרת תמנענו לפעול זה המעשה ציוס השמיני ללידה שוב אין רע כ"כ אם ננתיץ ימים וציוס או חדשים או שנים ואחר שעבר היום שצו נפל החוב, הלא מראה מזה הטעם גזרו מילה צומנ' דוחה את השבת שלא צומנה אציה דוחה לא את השבת ולא את ה"ט (הרומ"ס פ"א למילה), ולכן העם היולאים מנמרים כשחל יום שמיני ללידת צניהם צהיותם צדרך דוקא לא מלו אותם ופני הסכנה, וצזה הסכים ורע"ה עומהם כי אין לך דבר עומד צפני עקוח נפש, אבל כשחל יום שמיני ללידתם צימי החפיה אז מלו אותם צומצר, ודבר זה כלמד לדעתי מן הכתוב ציהושע ה' ה' וכל העם הילודים צומצר צדרך צלחתם וממרים לא מלו, שנלת צדרך יהירה, והמפרשים נדחקו לפרשה, והנכון לדעתי כי צה הכתוב להודיע שהילודים צדרך דוקא, היינו שחל יום שמיני ללידתם ציוס הליכתם צומצר, אותם לא מלו, ואזון הנציאים ראה צחכמתו שנאחרי שעבר אליהם היום השמיני צלי מילה יכולין הן להנתיץ עד צוחם אל ארץ נושבת, כי מילה שלא צומנ' אינ' חמור' כ"כ, ואם ימולו אותם שלא צומנם צימי החניה יש לחוש ען מיד אחר המיל' נעלה הענן ונקעו ויקתכן הילד צדרך, משח"ב כשהיא צומנ' שאז אין כח צזה החשש לפוטרה ומנחה חמורה כזו, ולכן הילודים צומצר שחל יום שמיני ללידתם ציוס החניה מלו אותם כמלות התור', הרי שלא ציטל ורע"ה מלות המיל' כל מ' שנה לגמרי, גם לא עשה שום חידוש מדעת עלמנו אלא התנהג צכל זה כפי דיני התור', ומעתה צהיות שתי הקדמות ההקם צגויות על יסוד רע ע גם התולד' שהוליא מן אין לה רגלים. המופת השני שהציא הוא מדצרי רצ עשא (צמות ע"צ ע"א) הילכך יומא דציא ויומא דקותא לא מהליכן ציה, ומשצ ללמוד מזה שכמו שהיה כה לרצ עשא להשצית מנות מילה ציוס המעונן כן יש כה לכל צ"ד להשצית איזו מורה כשיחשצו שהשעה פריכה לכך. אולם זה דבר שאין לו שחר והמחצר נלחץ כדרכו תמיד להוליא ומממרי חז"ל תולדות ומתקדוה לפסט דצריהם, וזה כי רצ עשא לא גזר צזה

הנחמנו שום גזירה מדעת עלמנו ולא צא מצרינו אלה לעשות חידוש
נפשי עלמנו כלל ועיקרי, אלא הוא מספר והולך מה שהיו העם רגילים
לעשות בימיו, ומסתמא חיירי במיל' שלא בזמנ' כי זה המוצן במלת
הילכך שהוא נמשך אל מה שאמרו שם שמרע"ה השצית מילה שלא
בזמנ' נפשי השט סכנה כדרך שפירשתי לנעל', ועל זה ח"ר פפא
בנו שהתנהג נרע"ה עם הילודים במדבר שחל יום שמיני ללידתם
בזמן הנסיעה שחל למול אותם חף אחרי כן בימי החנייה והמתיין
להם עד צואה אל חרץ נוספת לפי שידע בחכמתו שנילה שלא בזמנה
אינה דוחה ספק פיקוי נפט, כן אגחנו נוהגים אם חירע חולי לילד
ולא יכולנו למול אותו בזמנו אז לא נמול אותו ביום המועון מפני
חשש סכנה. והנה כל איש בר לבב המתבונן מצרי הש"ס שם יודה
שפירושתו הוא כפי האמת כי כן יורה לשון לא מהלין ציה שהוא
בדרך סיפור לא בדרך הירה, וכן נמשע ממה שהוסיף שם והאידנא
לדשו ציה רבים שומר פתאי ה', אלא רק במנהגא בעלמא חיירי
לא צדין תורה, גם הסביר נותנת כן שאם היה רצ פפא חושב להשצית
מילה בזמנה ביום המועון היו קמים נגדו כל האמוראים לצטל דבריו,
ואנחנו רואים שלא חלק עלינו שום אדם. המופת השלישי הוא לקוח
מדברי הרמז"ס (מנח"מ פ"ב הל' ד') ויש לצ"ד לעקור דברי' אלו
לפי שעה וכו' ע"ס, אכן המציט צעין לטושה בכל ההלכה ההיא,
יראה ח"ך נחק המנח"מ להוליח מן הלשון שהוא מה שהוא חוץ
ממשמעותו, כי ראשונה הרמז"ס פירש שם מה הן הסבות שצבצורין
יבולין הסנהדרין לעקור דיני התור' לפי שעה, ואלו הן הסבות שכתב
שם: א' לחזק הדת ולעשות סייג כדי שלא יעצרו
העם על דברי תורה, ח"כ סבה זו תביאם להחמיר יותר ממה
שליותה התורה לא להקל, כי כן יורה לשון לעשות סייג, אך זה
יתנגד למגמת המנח"מ כי כל כונתו היא להקל עולנו ולהחליטנו מן
המנות השמעיית אשר יכבד עלינו קיומן בזמן הזה; צ' כדי
להחזיר רבים לדת או להליל רבים מישראל מל הכסל
מצריים אחרים, וזה ח"ן לו שום שייכות עם מה שהמנח"מ
מבקש להוכיח, שהרי הוא רולה שהסנהדרין יפטרו אותנו מן קלת
המנות רק כדי שנוכל להתענג בהלכות זמניות וליהנות בכל הנוצ'
אשר

אשר ייטיבו מושלי ארץ עם עצדיהם, לא להחזיר רבים לדת אר להלילי
ונלהכשל בדברי אחרים, והנה הנסיון יורה שאם נקטיב לדבריו ונמיר
לעם קלת מן האיסורין כגון מאכלות אסורות או שביתת יום השביעי
ומלאכה בודאי לא נרויח בזה להלילם ונלהכשל בדברים אחרים כדברי
הרמב"ם, אדרבה יותר יש לחוש פן יכשלו אח"כ גם באיסורים אחרים
ונאחר שהותרה הרצועה, ג') כדי שיתקיימו הנלות כדרך
שאנרו חכמים הראשונים הלל עליו שבת אחת כדי
שישמור שבתות הרצה עכ"ל הרמב"ם, והכונה בזה שרק
לפעם אחת יכולין הב"ד לעקור דברי תורה בדי שיתקיימו בכל שאר
הפעמים, עוד שנענו וזה שאם יש רשות ב"ד לעקור נלוה אחת
לפעם אחת זה לא יהיה רק כדי שתקיים אחת נלוה עלמה בשאר
הפעמים, אבל לא לעקור נלוה אחת לגמרי כדי שיתקיימו נלות
אחרות, כי אין נלוה דומה נלוה, וכל זק יתנגד אל מה שיבקש
הנחצר הזה, כי לדעתו יפטרו אותנו הסנהדרין לא לפעם אחת בלבד
ולא כדי שנסוץ אח"כ לקיים הנלוה ההיא בכל דקדוקיה, אלא כדי
שלא יהיה עוד דבר ננוע אותנו ונלהשתוות נשאר יושבי תבל וחלק
בחלק נאכל עונתם טויות הע"ה, והנה הקרח בעיון דברי הנחצר
יראה שאם יקומו צינינו הסנהדרין בעלתו ויתמנהו כפי הדרכי שהורה
להם בספריו ויתירו ד"נ לחלל השבת, בלי ספק לא יתירו חילול
שבת אחת בלבד כדי שנשמור אח"כ שבתות הרצה ככונת הרמב"ם,
אבל יתירוהו כל עוד שתהיה צנניחות אותה תמכה שבעצור התירוהו
פעם אחת, וזה הפך מנוש שכתב הרמב"ם, ואין אח"כ יבקש סיוע
לחלומותיו ונדברי הרמב"ם? ועוד שנית הנה הוא עוות דברי הרמב"ם
והנה אותם חוץ מהוראתם, כי נלילת לפי שעה פירושה רק
לפעם אחת לא לזמן ארוך בלתי מוגבל כמו שהיא סובר. סוף דבר
בדומה לטעון עוד על שאר מופתיו כי כולם נביטים אל הריסת הבנין
הדתי ואל השבתת הנלות השמיעות, ולולי הדפים בספרו ליר נאמן
דף ט' האגרת שכתבתי לו על זה ושם אמרתי כי כנוגי כנוהו נמארה
לראות מהרה בתפארת חסיפת הסנהדרין הייתי שומר לפי נחסום,
אונס חשתי פן יחשוב הקורא שגם לי לבד כנוהו בתכלי חסיפתם,
לכן הארכת קלת צייטול דבריו ולא נשאר לי פה רק להעיר הקורא

אל ונה שכתבתי שם (דף י"ג) בענין הסנהדרין לחומר: רק אל גופי
המלות אל ישלחו ידיהם ב' קדושי' הם לנו, ודי בזה.

הערה ט'

החכם המפורסם מוהר"ר יהודה אריה מנודלינה שהיה מ"ן צק"ק

וויניציאה משנת ש"ה לחלף הששי עד שנת ת"ח כנודע
חזר חזור מיוחד נגד חכמת הקבלה שהיתה נתפשטת והולכת בימיו
בכל גבולות איטאליאה, קראו בשם אורי נודהם ועודנו בכתובי' כי
לא נדפס מעולם, זו הוכיח במופתי' חזקים ונחמני' כי ידיעה זו
חדשה ומקורב בזה לא שעררה אז"ל הקדמוני', זו הודיע כי לא נכון
בפי שרשי אנונתנו להתדבק זה והראה ראשי אבות חזקין שנולדו מנחה
בהפריע את העם וזן המעשה הרלוי לפניו ית', גם טען זו הרצה
נגד צעל וי"ף לחכמה המתקומם בזה נגד זקנו הר"ר אליהו ז"ל,
וטען עוד נגד הגבאי' ונגד ר' ש"ט צעל ס' האמונו' ונגד צעל הפרדס
וזולתם ומהמקובלי' ועמד לייזן ס' בחינת הדת והלדיק כל דבריו,
ואנכי יען מלחתי הספר ההוא יקר מאלד ומלח חכמה עמוק' במועלות
ודעת נתיי אל לבי להרחיב את גבולו וכתבתי על שוליו הערו' רבות
על ענינים רבי המועלת כי היה בדעתי להפינו בישראל לולי היה
שם מונע, אך עוד לא נכזבה תוחלתי להדפיסו, ולכן שלא לכפול
הדברי' השנפתי וזן הפירוש אשר לפנינו כמה ענינים הנוגעים אל
חכמת הקבלה אשר יצאו על מקומם בהערות ההנה.

הערה י'

ליוקר השיבות ס' ארי נוהם ולמען תת לפני הקורא כמו דוגמא
מהדר תפארת מליחתו ומתוקף עוז מופתיו אליגה פה
מועתק מלה במלה אחד מפרקיו המדבר מענין התפלה יען זו השיב
גם לטענת צעל מלרף לחכמה הנשענת על דברי הרוקח, וזה
תוארו:

פרק ט'

בהתפארותם שפתם ה' תפלות כל מתפלל
בלתי זכוין לכונותיהם.

לא זו אף זו קשה לסבול וקשה להשיב על דברת בני האדם ונחמת
הזאת לבדם חלה' שהמה המה לבדם הגיעו לדעת סוד התפל'
ולהכניס' בשערי' אשר להם לא ננעלו למעל' למעל' לפני ולפני' באורו'
ואורחות ונתיבות חכמה, וכל יתר בני ישראל כנפור מלפף וכיונים
יהגו רק שפתותיהם נעות וקולם לא ישמע אל הקדש, יען אחרי
השאלה להם מי הגיד להם? באיזו חכמה ידעו כל חלה? ונלמד
מה שאומר עוד לפנינו מה שיש מההיזק לדרך דרך זו, תהי נענייתם
מ"ס הרי"ז"ש בתשובה סי' קנ"ג לרה"ו ויגון להם אשר הם היו יכולים
למחוק אותה תשובה ולהסירה מן הספר ההוא היו מקיזים דמם
מזרועותיהם כי זכונה פרטי דברי' צרור ונלל נגד ידיעה זו כמו
שחנכוז לי ונמנה גם חני חרצ וחנית דברי חלה להכותם, והוא
חדם גדול ומדבר בשם גדולים מננו אשר ח"ח להצהיל דבריה' עם
שלא ננענו הכותבים הנזכרי' לפעור פה לעומתם ג"כ, ואיש דעת
החפץ לנללות שחוק פיו יקרא הגבאי בעבודתו ח"צ פי"ג בהלותו
להשיב על הרי"ז"ש ז"ל באמרו: ויש להפלא על הרב ההוא גדול בדורו
שהרי לא דרך בענין זה דרך צעל דעת הנכון וכו' ואם קנור קלרה
ידו מהושיע ולהשיג האמת היה לו לבלוס פיו וכו' והיה לו להשיב
אל השואל כלך אלל בעלי החכמו' והקבלה, וכן מ"ס על אמרו בשם
הר"ן שהרבה יותר מדאי תקע עלמו הרנב"ן להאמין בענין הקבלה
ההיא וכו' תראהו נע ונד כשט על פני המים ואיך אפשר לומר יותר
או מעט להאמין ע"ס, רלוני מ"ס בשם רבינו שמשון מקינון ז"ל שהיה
אומר חני מתפלל לדעת זה התינוק כלומר להושיא מלב המאובלים
שם מתפללי' פעם לפסירה אחת ופעם לאחרת כפי ענין התפלה
וכו' ואחר שכתב מה שאמר לו מקובל אחד דון יוסף ז' שושאן ז"ל
בנבקט דין שיטאל לסוכן או מתנות יין לשר האופים וכו' אמר הוא
ז"ל: אמנם מי נכניס אותנו בכל זה הלל טוב לנו להתפלל סתם

לשומע

לשוננו תפלה צנונה והוא ידע בחיזה לרך ישלים הנצוקט כמחמור
 הכתוב גול על ה' לרכך וצטח עליו והוא יעשה עכ"ל. לא חפצת
 שפתי עתה על מה שיש לי לומר ולהרחות כונה היא כפירה רבה
 ועלמנה וצכלל זוכה לאלהים יחרם וכו' כי יצא דברי על זה ע' ל'
 בע"ה, רק בעת יהיו דברי הריצ"ט חלה די להשיב, חפילו יהיה
 מליחות לחלומם זה מהספירות לכל פנים למה לא ישוב המכוין
 בתפלתו לה' חלהינו ה' אחד חין עוד מלמדו יחיד ומיוחד בעלמותו
 בלתי מתחלק לענפים או לסעיפים מנונו? וכמה ישמחו וידברו חוק
 מהדעת במשל השואל דין ומשפט מהנמונה על האולרות או לחם משר
 המשקים כי חין כאלה אל ישורון, וחלילה חלילה שיהיה חלל כסא
 ה"ית וכ"ט ח"ו בעלמותו כמו גזר או דין ושר המשקים ושר האופים
 בתוך עצדיו, הוא אחד ושמו אחד ולו לזד נתפלל והוא יעננו, וכן
 חמר לנו מרע"ה וני גוי גדול אשר לו אלהים קרובים וכו' והצן חמר
 בכל קראנו אליו שהגוים הקדמונים ע"ז היו להם כחות רבים מכווני'
 צסם אלהים, זה ממונה על העושר וזה על הגבורה ח' על החכמה
 וח' על הגדולה ח' על האש וח' על המים, ולכל אחד מהם יתפללו,
 זחס ושלוס ורחוק יהיה זה מישראל, לא כאלה חלק יעקב ב"ח צה'
 חלהינו ה' אחד בכל קראנו אליו, כל קריאותינו חף שיהיו ממינים
 שונים יהיו אליו חף כי הורגלו לומר ע"ז הפך המושל שלהם מוש,
 שמה נראה גדולתו ית' ויכלתו וחכמתו ושלא כמנהג הקצ"ה מדת
 צ"ו, חם יצחו ד' או ה' לפניו ח' ישאל מנו דין וח' ישאל מנו מעות
 וח' יין וח' לחם צצת ח' יבעוס עליהם וישליכם מחמו לחמר כלכה
 צועקים חלי ואינני שונע ונה לכם, כך חתה אל דדין וחמה אל
 הסוכן וחמה אל שר המשקים וחמה אל שר האופים, חצל הקצ"ה חינו
 כן עונה לכל הקורא קרוב ה' לכל קוראיו, כה' חלהינו בכל קראנו
 חליו לחלפי רבי רצות בקשות טובות מדין ומחזין מציט ומקשיב לכל
 תחנתם כלם כאחד ולכל אחד עושה כטוב צעיניו, וכן דהע"ה צכל
 ספור תפלותיו ותהלותיו לומר וחמר צכל פסוק מלכי ואלהי כי חליך
 חתפלל, חליך ה' חקרא, צסם חלהינו מזכיר, המלך יעננו, ולא
 מלחתי שחמר חתפלל אל היכל חכמתך חקרא אל צינתך או אל גדולתך
 ותפחתך, צכן צח מחמר הרצ די קינון לודק חני מתפלל לדעת זה

התימוך כלומר להוסיף תלצ המקובלים וכו', רלונו טרוב לו להתפלל
לה' מלהתפלל אל הספירות מפילו אם יהיה האמת שתוכלנה ויהיה
אדם יודע בהן, וכן אמר דהע"ה ה' לא גבה לצי ולא רמו עיני ולא
הלכתי בגדולות ונפלחות ומתי' אם לא שויתי ודומותי נפשי כגמול
עלי אמו כגמול עלי נפשי, אמר דברי הרב ז"ל כלורתן ממש שלא גבה
לצו לחשוב ולא רמו עיני שכלו להסתכל בגבהותן של אלו בגדולות
ונפלחות מוננו כמ"ס צופלח מנך אל תדרוש צמכוסה מנך אל תחקור
צספירות וצספורים אם לא דבר שיה לו טוב ויחיל ודומם לתשועת
ה"ית צתפלוחינו אליו כגמול עלי אמו לדעת התימוך וכן הרגיל בעלמו
כגמול עלי נפשי, באופן זה יהיה התקוה והתוחלת הראויה מה'
צתחנונו יחל ישראל אל ה' חתם מעתה ועד עולם, באמת עיני גבהות
אדם ורום אנטים הוא זה שתפלת החולמים האלה לצדם תעלה לרקיע,
ומה יעשה רוצח לרוצח לכל העולם כלו שאין גם אחד יודע מהספירות
ולכוין בהם וגם כי ילעקו וישועו סתם תפלתם ודהע"ה אמר פנה אל
תפלת הערער ולא בזה את תפלתם, כי לא בזה ולא שקן ענות עני,
בל הכתובים מלאים, ואנו מקיימים צזאת הצרכה כי אתה שומע
תפלת בל פה, ועיקר הנשמעים יהיו ד' או ה' פתאים צמחזן אחד
ואגבן יסוג אחור לצם כל עדת ישראל, ואף גם זאת אשאל ויודיעוני,
כתב הרוקח כמה סודות שיש צכל אות ואות מהתפללות לפי הנוסח
שלו וכל המטנה מחריצ את העולם, וצזמן הראשונים שכתב הרמז"ם
ז"ל ה' תפלה שכל א' וא' היה מתפלל בפי לחות לשונו חן היתה
תפלתו נשמעת ולא ידעו מה סוד נסתר צגבולם? והיום שרצו כמו
רבו הפרשות גדולות צין אשכנזים ספרדים ולועזים ומערביים צנוסח
התפלות ואפילו צסדר קדושה שאוננים ש"ב"ה סדרו י' תיבות כנגד
י' ספירות ומי אומר צקדושה וצטהרה ומי ומשמיע צשירה וצזמרה,
מי וקדישין ומי מעריצין מי נעריצין ומי נקדישין ומי כתר יתנו לך,
מי מוסיק ומי עינינו תחנה מלכותך וכמה דברים צבקדושה מי מוסיק
ומי גורע כאלה חן ומספר, הלא ח"כ אינם מעריצים אלא נטיעות
מקללים, והרמז"ע ז"ל לצוננו שישל כמה צתי כנסיות צמנהגים ונוסח
ללא כמחזן, ועוד רעה חולה מ"ס הרב קורלוצירו ז"ל ס"א פ' י' ולא
צ' וז"ל: ועל זה הדרך יוכרח שהאומר שאין לו עסק צקבלה ואינו

ריבנה לכוין בתפלותיו חלף לצעל האורות כאשר חשבו רבים ודאי שיקרא
 טועה שחם יצא האדם לדבר באחד הפשוט בערך בחינתו אל נולדותו
 בזולת תליחותו ובחינתו בערך הספירות נולד מסלק פעולותיו מכל
 וכל כי הא"ס בערך בחינת עלמותו הוא פשוט ואינו צעל שינויים
 שיסתנה נדין אל רחמים ושיפעל צדקון ושיסתנה מרלון אל רלון ע"י
 התפלה חס לא בערך בחינתו אל ספירותיו שהן הן השגחותיו ועל
 ידם יהיה שינוי הדין והרחמים עכ"ל • באמת חני שונעתי ולא חצין
 נהפו הטעות הזה שיפול בו המכוין בתפלותיו לה' בלי ספירות מפני
 היותו פשוט ואיך יסתנה מרלון אל רלון, כי הפחות שצדקנים מישב
 כל זה לשכל ההמון צונטל קל שהרי זה דומה לנוי שהוא צספינ' ציחור
 נמשליך חבל לעמוד או עץ אשר בארץ ומישך בחזק ומקרב הספינה
 לארץ והרוחה יחמר שהוא נמשך שפת היחור אל הספינה וכן מתקרב
 לארץ ואין הדבר כן כי הספינה היא המתקרבת במשיכה זו לארץ
 והארץ לעולם עומדת, כן התפלה הוא החבל הנחזז לנעלה צדקונו
 ית' והוא אינו נסתנה מרלון לרלון חלף המתפלל שהיה רחוק קודם
 הוא המתקרב בתפלתו לחלהיו כנ"ס שלום שלום לרחוק ולקרוב
 רחוק שנתקרב, וכן כל לשון תשובה שבמקרא ושבת עד ה' חלהיך,
 שובה ישראל עד ה' חלהיך, שובו עדי נאום ה' צלום וצכי ומספד,
 והדברים פשוטים וקלי ההבנה אין לורך להגזמות ואייומים נוראים
 לונור שע"כ יהיה טועה וכלצ נוצח כל אשר לא יכוין בתפלתו אל
 הספירות, ומה גם כי על זה אנו דנין ומקיימין כי בחקירת חכמת
 אדם לא תסייעה והסברת לא תגזור שלא ישמע ה' לקול איש מבלעד',
 בטחתי ישמע ונהיכלו קולי כאשר אקראנו כלצ שלם הגם כי לא
 ידעתי ספירות •

הערה י"א

אחר זה נולדתי צמ' כל צו סוף דין הלכות תפלה שכתב דז"ל:
 ופירשו ז"ל שלשון המלך המושפט כמו מלך המושפט על דרך
 הארץ הצרית ולפיכך חס אמר מלך המושפט ילא (זוהי ממש דעת
 רש"י בצרכות דף י"ב ע"ב שהצאנו לעיל) חבל הראצ"ד ז"ל כתב (לא

הודיענו בחיזה מקום ונלא כן) שהפגנת השבח אל ה"ית שרונה לומר שהוא המלך והוא המשפט כמו שאומרים שהוא החכמה והוא הנדע ואין השבח לומר חכם ויודע ונבין שנראה כאילו הוא לוקח חכמה מאלהרי' ולפיכך חס לא אמר כך לא ילא עכ"ל, שנענו מזה שהראש"ל חולק עם רש"י בציאור המלך המשפט, וזה כי סברת רש"י היא כפשוטו שגלת מלך סמוכה לגלת משפט רק הה"א נוספת בדרך זרות כמו הארון הצרית, אבל הראש"ל נוטה יותר אל הרמז כי הוא מפרש שחי המלות ועושה מכל אחת מהן שבה צפני עלמו, וסברתו שאנו נוספים לה"ית לאמר שהוא המשפט בדרך שהמקובלים אומרים שה"ית הוא החכמה שהיא אחת מהספירות. והנה לפי זה אפשר לומר שגתחלק לו להמחבר שלפנינו המלך המשפט בהמלך הקדוש בהיות דעתו לומר שנפלה מחלוקת בין רש"י והראש"ל בציאור המלך המשפט, ואם הדבר כן נבין מעתה התיחסות זו המחלוקת עם הענין שאנו דנין בו והוא הגדולי המפרשים כמו רש"י ז"ל ראו להמשך אחר הסברא ולא הכניסו צפירושיה' שום דבר שירמזו אל הסודות, כי בן אנו יודעים שסברת הראש"ל רחוקה מן הפשט בעבור אהבת הרמזים אבל רש"י ציאר המלך המשפט כפי פשוטו.

הערה י"ב

ראיתי להעתיק כאן אחת מההערות אשר בתצתי על שולי ס' ארי נוהם המדברת על ההסכמות והפסקים שזכו על ס' הזה דפוס ונטובה ואיך לא בחכמה התנהגו להחליט דבר שלא היה צדקם לעשותו, כי זה שייך אל הענין שלפנינו, והיא: כי יקום בקרבנו ונחבר ספר חדש לא היה לעולמים וירצה לתת חיזוק לדבריו כדי שיכנסו באזני הקורא ילך לו אל הרצני' יושבי על גדין צקהלות היותו מפורסמות ויצקס מהם הסכמה על ספרו כנהוג דור דור עד היום, אך לעשות הסכמה ופסק על ספר אשר חוצר' חלף שנים קודם לכן הוא דבר תמוה שאין הדעת סובלתו, כי מה יוכל לומר הרב הנושכ"י על המחבר ועל קורות הספר בהיות שנעלמו ממנו מולחיו ומבחייו ומולדותיו? לכן גם נחל יש להתפלל על רצני הדור ההוא איך נתפתו

ונתרלו לתת הסכמותיהם ועסקיהם על ספר הזוהר ונצלי חקור על
שורש הדבר, ונחין ילא הספר, וני הראשון המגיד שמחציו הוא רש"י
וחיה המופתי יוכיחו זאת? כי הגם אם ההמוץ יחמין בנקל 77
יולא מהמנהג אף בלי ראיות גודקות ראוי לחמול עליהם לחולסת
שכלם, אך ראשי אלפי ישראל רועי העם וננהיגיו ונחוייבי לחקור
אחר שורש הדברי' פן יוליכו את לאנס שולל ותהיה חטונת הצבים
תלויה צם, לכן בנדון הזה היה להם להרצני' להתבונן כי א"א צטום
פנים שיטאר ספר אחד טומון ונסתר מעיני כל חי צנטך אלף שנים
עם רוב הטלטולי' והלרות והגלויות שהיו באומנתו, ושיאחד זכרו
לגמרי אף בארץ מולדתו, היינו בארץ ישראל, ואף צעת הולדת אותו,
היינו בדורו של רש"י, עד שאין גם אחד מנאנשי הדור ההוא או מן
הבאים אחריו שיזכירוהו אפילו ברמז, ועם כל זאת ישאר הספר במליאו'
תנידי בלי הפסק ציד אחד מן השרידי' סיניחנו לבניו ובניו לבני
נדור אל דור, ותנייד ישאר הדבר פוד כנוס' לאנשי הנטפתה ההיא
לצדה ולא יתגלה לשום אדם, ומוכרחי' אנו לוונר כן באשר לא ינוייר
באופן אחר קיום ספר אחד צנטך זמן רב כזה, שהרי אם לא נוסס
לשום אדם איך נתקיים? אם נקצר מתקת לארץ היה נקצ כמו מספרי
אריסטו נמלאו נשקטים ומורקבי' צקלת בעצור שהיו קבורים בארץ
רק מזה ושלטים שנה, ואם נטון צתיצה של עץ או של מתכת או
צכלי חרס הגם כי יעמוד ימים רבים לא ימלט מאיזה מקרה טבעבור
ילך לאבוד, או כי הקלף יעלה חלודה, או כי המכתב יטושטש, או
כי הדיו יפסיד מרחשו, או ירום תולעים, או יצב עליו היוצט והיה
לאצק, או יכנס צו לחלוחית ונימית וכדומה, ואם תאמר שעל כל
היותו טוב ובהשגחה מעולה נשמר הספר מכל הנקרי' האלה ונשאח
בקיומו בלי פגע רע מה שלא קרה מעולם לשום ספר ולא ינוייר
אפשריותו עם כל החרינות האנושית, מ"נ תוכרח להודות כי שמייה
מעולה כזו אי אפשר שתגיע לו זולתי צכונה מיוחדת, ומי האיש
אשר יתן אל לבו להסתיר אותו ולהספינהו צכל התנאי' האלה?
רש"י עלמנו לא, כי אם בונתו להסתירו נייל למה כתב אותו? ובכל
זאת תוכרח לוונר שהצ"י עלמנו או אחד מאוהציו הלפין אותו, כי
אם תניח שהק אחר שנים רבות נתעורר אדם להטמינו, הגם כבר

נחה שקולם הטמנתו היה גלוי ונפורסם לאנשי הדור ההוא, ואיך
א"כ לא יבא זכרון נמנו בשום אחד מן ספרי הקדמוני' וצפוי צלמנו
בתוך הסיפור הנפלא ההוא (שצ"ל ל"ג ז') מציחת רש"י וישיבתו
במערה, כי שם הנק' הראוי לזכור אותו? הרי שעב"פ לריך לוני
שצמנ רש"י עלנו ותקף אחר כתיבתו נפתר באופן שלא ידע נמנו
אדם בעול' (הגם כי נכתו חליות אחרות מוכרח אשה להניח שנכתב
בנה שניש אחרי רש"י שהרי נכרו בו פנאי' ואמוראי' שהיו שנים
רבות אחרי מותו), גם תודה בעל כרחך שנק' הפומנתו היה ח"י
ונש לא מדינה אחרת רחוקה נמנה מאל, כי אין הדעת פותנת שישלח
רש"י מלאכי' אל קלוי ארץ להטמינו שם בהיות כונתו להסתיר הדבר
ונכל אדם והיה יכול להלפינו בנקום מוטבו בלי לגלות סודו לאחרי',
ועתה אשאל: איך קרה דבר גדול מצטיל ומשמים כזה שאחר חלף שנים
שהיה הספר טמון ומולנע בא"י בפתע פתאו' ילא לאור במלכות ספרד
דלילוג פתאוני נמנרח שמש ועד מצואו ולין נעיר בעטז הארץ חצוה
ארון משל פצל גדול בצמותו וכורח באיכותו מצלי שיתעורר שום
אדם לכתוב סיפור החזיון המזהיל הזה? מי הביאו לספרד? מי
היה הראשון שמלא אותו? איך מלא אותו? האם קבור בארץ או
פגור צמיצה או צמגדל? ואם היה איש צספרד שימלא פגולה יקרה
ונפללה כזאת ויגלה לעיני כל ישראל ההעתק היטן הנוטן ההוא
(שכפי המדובר היה כתוב מחנצעות ידי רש"י עלמו או מאלחד מהקדמוני'
ודאי) איך לא יספר לנו כל פרטי המליחה הגדולה הזאת ולא יתפאה
בה בפני קהל ועדה? ולמה לא ישמור את ההעתק הנורח ההוא
בהיות שהיה יכול למכרו בדמי' יקרים? ואיך לא היה בכל הדור
ההוא אפילו איש אחד שיעיד לאמר: אני ראיתי ההעתק, וביד פלוני
היה, ובעיר פלונית היה, וצטנת כך וכך היה? ואיזה ההעתק הראשון
ההוא ומה נהיה בו? האם אצד מן העול' או נשאר בקיומו? אם
עודנו במליחות יודיעונו מקומו, ואם אצד או נטמן פעם שנית הנה
בדאי לא קרה כן מיד אחרי מלתו לאור, כי מוכרח היה שיעתיקו
נמנו בהעתקות אחרות, ולזה לריך זמן רב, ואיך בכל הזמן ההוא לא
היה אדם שיכיר ערך וחשיבות חפץ יקר כזה ולא ישתדל לשמור אותו
מן האצדון אם לעלמו או לאחריים? ואם שמר אותו איזה זמן איך

נהיה

פהיה שכל חכמי הדור ההוא שמרו לפניהם מחסום ולא דברו מנחמו
 כלום? — ויותר מכל חלה עליהם אחרת יש להתפלל ועלומה היא
 חללי וכל הקודמות עד הנס: מי הגיד להחיש הראשון אשר נמלאו כי
 הנחצה הוא צחמת רש"י לא זולת? באיזה דרך תגיע חליו ידיעה
 זאת? ואם נמלא כך כתוב בשער הספר כמו שהדפיסו המדפיסי'
 אחרי כן ספר הזוהר על התורה מהתנא האהי ר' שמעון בן
 יוחאי ז"ל? ואף אם נמלא כן מי יעיד שזה חמת? האין אפשר שחמד
 מן האחרוני' שתצ כן לרמות את הקורא? ונחין יוקח המופת הצרור
 על היוצא מנעשה ידי רש"י? הנס חשגי דורו של רש"י או הקרוב
 חליו בזמן (שרק הם לצדם היו יכולים להעיד על הדבר) שתקו ולא
 אמרו כלום, והאנשי' אשר קמו חלף שנים אחריו בספרד אין זכחם
 להעיד על זאת כי הם לא ראו ולא שמעו ולא ידעו מאומה מן
 המאורע הזה, ח"כ נחין ידעו הרבנים הנוסקימי' חמת הדבר? ועל
 איזה יסוד צנו פסקיה? — צחמת לא ידעתי איך ילגייה צדעת
 אדם שעדיין לא נשטתה אפשריות נקרה זה ותמורה כזה, וכי תפנה
 על ימין או על שמאל ילחנך סתירות ותמיחות ומונעים רצים מפה
 ומפה אשר לא תוכל להחלט ונהם, אם לא צפתאמר שהכל היה
 מנעשה נסים, שצדך נס נכתב הספר ההוא וצדך נס נסתר חלף
 שנים וצדך נס נתגלה, ואז תופרח לוור ג"כ שצדך נס נעלמו מופתי
 חמתו מכל הנפוגי', וצדך נס נהיה צעומהינו הרבי' שהמון רב
 נמלאהי ישורון זרע חמת ופוחלי תורת חמת נגרוו אחריו ונוקשו
 ונלכדו, הגם שצחריי החכמים שצכל דור ודור התרו צהם והצפירות
 צכמה אזירות שלא יאמינו צו.

הערה י"ג

כמה יגיעות יגע צעל פ' צן יוחאי להוכיח שכל נחמרי רש"י
 שאין הלכה כמות' הם צהם ר' שמעון סתם ונחמרו קודם
 לבחו למערה, חבל אחרי לחמו משה צאו כל נחמרי צהם ר' שמעון
 צן יוחאי וצכול' הלכה כמותו, אך מה הועיל צזה? הלא כל עוד
 יהוא מרצה להציח ראיות על חמת היסוד הזה כן יסיף המועץ
 כח.

כח וחומץ לטעון נגד חמתת חכמת הקבלה, כי הנה חס היה כדצרינו
לנה רש"י אחר לחתו ונהנערה לא חזר צו מכל מה שאמר טרם
צוהו שנה בהיות שנתצבר לו חס"כ שדבריו הראשוני' היו נגד הדין
ונגד הסודות שנתקדשו עתה בלצצו? ואיך יניח מכשול כזה לכל
ישראל שיאחרו מאמריהו הראשוני' שגורי' צפי החכמי' עד שרצינו
הקדוש סדר אותם במשנה בשמו ולא חס פן יטעו הצחי' אחריו לחומר:
מאחר שרש"י סוברה כן צדין פלוני והוא צלי ספק ידע סוד הדבר
בדחי' תהיה ההלכה כמותו? ולמה יטרחו כ"כ צט"ס לישא וליתן
על מינרות ר' שמעון שאמרו בשמו סתם צלי לווי סם היחס צן יוחאי
חילו היה צרור חללם שאין הלכה כמותם כדעת זה המחבר? והנה
חס המאמרים שאמר אחר לחתו ונהנערה היו הפכיי' ממש מן
המאמרים שאמר קודם צוהו שנה עדיין יכולין היינו לומר שעתה חזר
צו, אבל זה חינו, כי המאמרי' האלה סוצבי' על עניני' אחרי' ואין
בהם סתירה מיניה וציה, באופן שיכולים לנו לומר שאף אחרי לחתו
היה מחזיק בסברותיו הראשונות ולא ציטל אותן ולא חזר בהן אע"פ
שהיה לצו עתה מלא רצון עילאין בטעמי' המלות, לכן קושייתנו במקומה
עומדת, מלכד שאין הדעת נוחה גם צבל התשובות אשר טרח המחבר
הלזה להשיצ על טענות צעל מטפחת ספרי' וצבל המלחמה הקשה
אשר נלחם נגד הגאון נראה בצירור איך הכנים עלנו בדוחקי' רבים
נגד פטיעות הדצחי' ונגד דרכי הסכל הישר רק כדי לפרוק מעליו
בוצד משא הקושיית ההן כאילו ירצה להכריח המגליחות להיות כסברתו,
אף כי צאולי הוא עלנו מרגיש חוזק ההסגות וחולשת התיירולי',
וכשרואה עלנו נלחץ אל הקיר ואין דרך לנטות ימין ושמאל הוא פושט
ימינו אל כל מיני זריות ודרכי הפול שבעול' ומטריח עלנו לאשר
ולקיי' דעות חדשות וקשות שלח נראו במוהן לרוע, רק חס יכלית
ע"י בן להסיר מעליו אותן הטענות, לדוגמא כשהזוהר חומר צפירוש
שהחומה ישמעאלית שולטת בארץ הקדושה וזה לא נהיה חלל צומן
הגאוני' הנה אין לו תשובה להשיצ רק לומר (מענה כ"ג) שהזוהר
חס עתידות ומגלה בדרך נבואה דצרי' שנהיו כמה מאות שנים אחרי
רש"י, אשר לא ידעתי לחיך מי יטעם תירון כזה, כי הלל על זה
עלנו לנו דנין, אם יש להאמין שמתצרו הוא חיש אשר רוח חלבים

בו חס לח, ובעול הדבר צמק חך יניח לנוח קיים שדברי הספר
נחמנו צנזורה? וכמו כן כשזכר צורה תרי זוגי דתפלין שזה נולד
מעלונתה דרש"י צ"ל צמק הנחת הפרטיות כנודע וחין להמלט להוניה
נזה הוכחה אל התאחרות זמן החזור, הנה הוא חושב (מענה קב"ח)
לנוח מפלט לו צא' ומלטה פנים, חס שהזכר התנחל מה שהיו
עמידין רש"י ור"ת לחלוק זה עם זה, או שהמחלוקת ההיא כבר היתה
גם ציני התנאי, או שאחד מהאחרוני' הוסיף בן מדעתו בגוף הספר,
אשר בדמיות כאלה של קט וגבצא נוכל לפרוק כל פענה שבעול;
וכן להשיב על הנשיג שתמה חך כתוב צתיקונין: קמן חוקמיה תרי
דקדוק דחיהו תנועה גדולה, שהודעה כזאת צלי ספק לח נהיתה חלל
דורות אחרוני' נולחו לצו לומר (מענה פ"ט) שהנקודות הם הלכה
למטה ומסיני; ועל מה שנלחנו צתיקונין: ואחרנין דאתקריאו גאונים
באורייתא, יקום הוא ויגזר חומר (מענה ק"ה) שגם ציני התנאי'
היו נקראי' החכמי' בשם גאונים; ועל הכתוב שם: על התורה זו
תלמוד צצלי ועל התעודה זו תלמוד ירושלמי, יתראה לומר (מענה
ק"ט) שגם בזמן התנאי' היה התלמוד צצלי והתלמוד ירושלמי ערוך
לפניה; וצבאו לתקן לשון קטה מאל הפוגם צכצול של מעלה שנמלח
צורה פ' צא וח"ל: נחץ פני האדון ה' דח ר"ש בן יוחאי ע"כ, לירי
יאחזרו כמו הרה תקריב ללדת עד שצורו הלחן והדחק יוכרח לפרש
(מענה ב"ד) שנלת חדון סמוכה לנלת ה' ושכונת הזוהר לומר
שרש"י הוא האדון של ה' על דרך שנקרא דהע"ה נשיח חלחי יעקב,
וכיולל הרבה מן התיירוני' שדפי קדים והתשובות לנומות דקות שאין
להן לח טעם ולא ריח ולא ישקיעו בשום פנים מצכות המסתפק,
חדרצח יכניסו צלצו ספקות חדשי' גם על התלמוד עלמו, כי בן דרך
המחבר הלז חס צח יצא להשיב אל הגחון הנשיג הוא חומר לו תמיד:
עד שאסה טוען נגד הזוהר בעבור הסרוך פלוני שנלחת בו מדוע לא
שטעון ג"כ נגד התלמוד שגם בו נמלח החסרון הזה עלמנו שאמרת? —
חולם חין זו הדרך הנכונה, כי עתה על הזוהר חנו דנין לח על
התלמוד, וחין להקיש נזה לזה. והנה נמה שאנו מרחיקי' עתה
תיירוני' בעל בן יוחאי (חך כי שם עשרה שנה קודם לכך רוח אחרת
היתה עמדי צם' המלך סי' ס"ז) אל יחשוב הקורא כי צרית כרתו

עם הגאון בעל הנוטפתח ז"ל בכל פירטי לעותיו, כי העובד צינ
בתריה' צרות דעה והשכל וצלי נשוא פנים ינלח גם צהס לח נעט
מנה שהשכל היטר יקרצ לקבל, ויען דצרו פוגעי' אל הענין שאנן
חוקרי' עליו פה לא אחדל ונלהביח קלתם צכור הצחינה, ותחלה חונמ
כי עכ"פ יגיעות החוקר הנכבד הזה פחויי' לשבת, צואו ונחזיק טובה
להגאון ז"ל אשר בעינו החדה וצצינתו העמוקה חקר שפוני טננפי
גסתרות והיה הראשון אשר הטיל ספקות צסום שכל על מולא ס"ה
וצדק צנה המחקר שצידו צחורין וצפדקין צכל ספרי הקדמוני' לגלות
את נקורו, הן צסיוע המאמר הנודע מוס' יוחסין (דפוס קונסטנטינא
אשר צידי) המדבר צנסיונות טעשה הר"ה ילחק דמן עכו, הן בעצה
דצרי הסצ"ח ז"ל (צתצבותיו סיי' תקנ"ה) צענין הנביא לחוילה,
אשר על סניה' דצתי צהערותי על ס' חיי ניהס, וצפרי קנאתו
העלוונה העלוטה צעלמותיו כאש ארכלה נגד הפושעי' והמורדי'
ממליחי חמונות חדשות, אשר כלהצה תלהט החיים זקדה צכל דעו
מחברותיו השמוט, תורת הפקחות, וקבור פילת פוצל לצי רזולת'
הפארת היא לו מכל קורחיו • אמנם צכל זאת לא פוכל להכחיד תחת
לשוננו כי קצורת חמונתו צסודות וחשקו להמליח סצרות חדשות לא
צשמעו קודם לכן ונני סיהיה פהו את לצבו וידיחוהו ון הדרך היטרה
על שלא ינלח אדס צרי צשכלו סיסבי' עמו צקלת דעותיו הזרות
והרחוקות לגמרי ון השקול המדעי • ד"נ וני יקבל סצרתו (נוטפתח
ספרי' 77 ג' ודק כ"ד) שהרנצ"ס ז"ל לא חצר ס' המורה יען נלח
בדמות סתיפה צינו וצין ס' קיד? הלא נטעם זה יכולין היינו ג"כ
לומר שהריש"ר מקאנדיח לא חצר ס' רפוחות תפלה (המיוחס לו צס'
אליס 77 י"ד) לפי צבו הרחיצ פה האריך לשון נגד מליחות השדים
הפך ומה שכתב על זה צס' מלרף לחכונה, או שהר"ר מטה חיים
לולאטו לא חצר ס' מסילת ישרי' לפי שלא הלך צו על נעגלי הרזין
והנסתרות כמו טעשה צס' זוהר תנינח וצתיקונין חדשי' (הנס צידי
צכ"י), וכן הקורא פי' קהלת לתרנצ"נן ז"ל וצפרי הנסגצ מועדי
אחר יחסוצ צתחלת העיון שני שכתב זה לא כתב זה צעבור המחלפות
דרכי האחד ונלרכי האחר, אך כל זה תוהו, כי דרכי' סוני' לכל מחבר
כפי המורה אשר אליה כוננו מחצבותיו צחצור כל ספר וספר, וחין
לשחק.

לשתף יחד שם מצומצם אשר לכל אחד מהם כונה מיוחדת, ואין להקיש
 מאחד לחברו, לכן לא יאות להעריך ספרות הרמזים בספר המורה
 עם ספרותיו צ"ס' היד כי זה לחוד וזה לחוד, ואע"פ שאין לבקש
 הסכמה ציניהם צבל זאת שניהם בני חז' אחד, ולשוף טרה הגאון
 לזייף הראשון מפני השני, וכבר ציטל החלום הזה הר"ר אעוועייקסאן
 צספרו הנעים העודה ציטאל 77 קל"ו • וכמו כן מה שעלה על דעת
 הגאון לומר (שם 77 י"ט ע"צ) שצמלת לפון יוצן גם הליר הדרומי,
 ושלפעמי' מי הנחלים נסוגים אחור (שם 77 כ' ע"ח) הם הצריס
 קטים וזרים לקבלם לא יוחקו על ספר דק צעבור אהבת החידוש
 והצריחה מן המורגל, וכן כשנכנס להתפלסף על עינים דקים צחכמת
 מה שאחר הטבע קרה לו מה שיקרה לכל מי שרונה לעבור את גבולו,
 הציתה וראה מקימותיו על היות דבר מלא דבר (שם 77 י"ח ע"צ)
 ועל מליחות חומר ראשון (שם 77 ב"ה ע"ח) ועל מליחות שכל הפועל
 (שם שם ע"צ) ועל קוד המנוס (שם 77 ל"ג ע"ח) ומצין מה כמו
 ויכלתו צפילוסופיה • וכן אשר ערצ את לצו לומר (שם 77 כ"ז ע"ח)
 שהפילוסופיה חולצה מן הקבלה הוא סקר ומעולם לא יעלה צידו
 להוכיח כזאת צראיות צדורות, אבל נהפוך הוא כי נטעמי' רבים
 אשר אין פה המקום להליגם נוכל לומר שהמקובלי' לקחו רוצ צריה'
 ודעותיהם מפילוסופי העמים הקדמוני', סוף צרה חשקת הסודות
 הסיתה את לב הגאון לעבור את גבול האמת עד שצאהצתה שגה
 לפעמים יותר מן הראוי לחכם כעוקו וסיפר לנו צריס שאפילו אחד
 מן הלעיפי' לא יוליחם נטפתיו ען יהיה לצו, בגון מה שהגיד לנו
 (שם 77 ל"ט ע"ח) שמרע"ה תקע מזה קולות צר"ה ונענע הלולב
 בכל הנענועים שאנו עושים היום ושתה ל' כוסות צלילי חג פסח,
 וכל כיוולא צזה, הלא צדין נאמר עליו כמו שאמר רבינו נסים ז"ל על
 הרמזין ז"ל (ש"ת' היצ"ס ס' קנ"ז) בי הרצה יותר גדלי תקע עלמו
 להאמת בקבלה •

הערה י"ד

אין להכחיד כי האמונה צמליחות המלאכי' כאשר נתפשטה צין
 הקמון

ההמון הצלתי וציינים לזר לזר על מתכונתו הצצה להם קלקולים רבים, כאשר הועתקו ונמנה אל האמונה בשלים ומזיקין ורוחות רעות מפוזרות לדעתם בכל האויר השמימי באין מקום ריק ונהן, ומה נהפקו אח"כ להאמין בהשצעות ובפעולת השמות וצמיני בשפים ובשאר העשוי השכל אין מספר, אשר על כן עלינו לשצח לחנטי מדע בשופר ירימו קולם בחבוריה' להרחיק את העם מן ההבלים האלה. אמנם לא מפני כן אסכים עם כל מה שכתב בעל קנחת האמת על זה הענין אף ידי לא תכון עמו בכל ספרותיו הזרות אשר הנה בקרלומות בסך ען חיים היא תורתנו התנומה, כי זה האיש לא טרח להליל את העם מפח האמונת הבודות שזכרנו רק כדי להפילו אחרי כן צמהמרות הכפירה לצרי' אחרים שהם כמו שרשים גדתנו, וציגיעתו להרחיק' מן הקלה האחד הדומה אל הקלה השני שכנגדו, ולא כתן אל לבו להדריכ' אל השביל הנמוכע צין שפי הקלות אשר על כן זדק לומר עליו שתיקן מעות אחד צמעות שני, ותחת שהיו העם נאחיני' קודם לכן יותר נמה שראוי להאמין עתה אם ילכו בעלתו לא יאמינו עוד אפילו צמה שחוייבנו להאמין. והנה לא נצח צתה צמה שהזיד לכתוב נגד המנות השמעיות, כי זה הענין יצח על מקומו להלן, רק נאמר פה כי להסיר מלצ ההמון האמונה בשלין וברוחות ובכשפים לא היה לריך לכפור צמליחות המלחצי' לגמרי, כי שתי האמונות האלה אינן תלויות ונקשרות זו צו, עד שבהכחיש אחת תשאר גם האחרת מובחשת ובהניח הראשונה תקוים השניה, אלא יוכל להיות שהאחת אמיתית והשניה שקר, וזה כי מליחות כל מיני כיסוף וההשצעות ושאר דרכי המעוננים והקוסמי' אפשר שהיא הצל הצלים שאין צו ממש כמאומת מכת מופתים רבים, אבל מליחות המלאכים בכלל הוא מן הצרי' שאין כח בשכל האנושי לדחות אותם צראיות צרות, ולכן פאינו גדולי החכמי' מן האומות צימי קדם וגם צימים האלה נותנים קיום למליחותם כאשר מלאו טעמי' יאמתו הענין צרך סבחי, כי אנו רואים כל פרטי הצריחה הולכים בהדרגה זה למעלה וזה מפתח חשיצותם, מין נצח מנין וסוג למעלה נסוג, הן צבועות כגון לכת"ם הן צרוחות כמו נפש הבהמית ונסמת האדם, לכן הדעת לא תתקין גם מליחות אישים מופשטי החומה יותר נעלים

מנשמת האדם, וצטגם נודה כי אין הצורה יתעלה זריך למשרתים
 יעזרוהו להפיק רצונו (כי רק זה הטעם הביא המנחזר ההוא להכחיש
 זהם) מ"ו אפשר שצ"חם לתכלית אחר בלתי ידוע לנו, אם לל"ר
 על ידם מרחות הנצוחה לדמיון הנביא, או להיעיז גם עמהם כפי
 הרצוי לטבעם, או להסלים שלטת הנביא, אבל הסוגי' שרחתה
 חכמתו הנשגבה להבני' צפולם המליחות. סוף דבר אין כאן שום
 סתירה אל השיקול המדעי בנתינת הנביאות לחלה הח"שים הרותניים,
 וציותר מוכח כזה פסקי' צתורה ונביאי' שפיטות' יורה כן, הגם
 כי קלתם יוכלו להתפרש צדרך משל, ומלצד היות זה כמעט מן
 המפורסמות שאין אומה ולשון בעלי חי' דת שתהיה שלא יחמינו
 זהם. מן הטעמי' החלה לא יפה עשה המנחזר ההוא להכחיש
 מליחות' שהחלטו ומפזן קנחתו השיא אותו לצער מוכרם צית' ישראל
 עם הקוליס והצוקי' גם פרחי לשאים הנותני' ריח גש עז עושה פרי'
 למינהו, וכן לא יעשה.

הערה ט"ו

מלבד מה שטרח הרמז"ם ז"ל לפרש לנו בשלישי' למורה טעמי'
 המנות ומלצד כל יגיעות הקדמוני' הנמשכי' אחריו לצרר
 וללצן זה הענין מכל לדיו כפי יכלתם ולהרחיק ממנו כל התמיהות
 המופלות זו, אשר צתוכם גם המנחזר הזה התאונן מחד ללכת בעקבות
 המורה כנראה מדבריו אשר לפנינו, קמו עתה האחרוני' החפלים
 לתת לכל המנות תכלית מוסרי' לתועלת תיקון מדות הנפש, והמליחו
 ספרות חדשות וזרות אשר כל שומעם תלילינה שתי אזניו נגד פשטי
 הכתוצים ונגד דרכי השכל הישר, ובאשר לא נחה דעתם צונה שכתב
 המורה על חלה העניני' חידשו הם פירושי' אחרים יותר תנמוהים
 מהם. והנה להציח כאן כל פרי מחשבותיה' צמלרף הצחינה יכצד
 מחד, גם יהיה ללא תועלת להאריך צפרטי' צמקו' שיש לפנינו דרך
 יותר סלולה וקלרה כשנטעון על כלליהם כמו שיצא לקמן צפירוש
 הספר, אך צכל זאת לא אחפיק להביג פה משל אחד מן הטעמים
 שחידשו למנות למען יטפוט הקורא ונוו הדוגמא איך צנו מופתיהם
 על

על יסוד רעוע ואין השיחם הכח המדונה לכתוב דברי' שהם סכלות
 גמורה תחת אשר חשבו לתת בהם חזק לסברותיה' . התורה
 אסרה ללבוש שעטנז לנר ופשתים יחדו , ולפי שלא נתנה שום טעם
 לזה האיסור עלה בדעתו של הרמב"ם ז"ל להודיענו תכלית הלווי
 כאילו עמד צמוד קדושי' והשיג דרכי החכמה העליונה ואמר (מורה
 ח"ג פל"ז) כי היה חיקון הכומר' לקבץ ציץ הלנוח והצעלי חיים ללבוש
 אחד , ולפי שיש בזה נשום דרכי ע"ז אסרו הכתוב , אמנם לכו לא
 ראה כונה מן התקלה יולדת מזה המאמר שלמחר יבא הטוען ויאמר
 כי מאחר שציניים האלה חדל זה המנהג ציץ הכומר' ואין עוד לחוש
 עץ ילכד העם באיסור ע"ז ע"י לבישת השעטנז לך תפסוק עתה זאת
 המורה ותחשבטל מעלמה , וז"ל שכן הוא הרי נתת דברי התורה
 לשיעורין ועשית אותה כחומה ערולה יעלה בה כל איש נכחו ויעשה
 בה כרצונו , כי כפי הטעם שיחדש חלם מלכו לאיצו מורה שמהיה
 ירשה את עלמנו לבזור אח"כ השצתת המורה הסיח בעבור השצתת אותו
 הטעם המחודש , וזה דבר שאין לו שחר . אולם אחד מן האחרוני'
 אולי לא נכלל נחת רוח בזה הפירוש של המורה ולכן המליח טעם
 אחר לאיסור השעטנז אשר כל השונע ילחק לו , הוא אמר (מהלכות
 לוב ליר נחמן 97 ז' [*]) שהפשתים הוא הצד הנולד במנרי' ולהיות
 דמיו יקרים נאחל לא היו לובשי' אותה ר"ק כוונתי ונלרים והשרי' נכדדי
 הארץ לסימן גדולה ותפארת , וליתר ההמון המליחו ננין מלבוש יותר
 גרוע ארוג ונלמר ובתוכו קלת פשתים לחשיבותו , ולפי שהיתה כונת
 התורה

[*] כפי הנראה מדברי הערה הסיח המתחלת סס 97 ה' זה הפירוש על איסור השעטנז
 ולא כפי האיש המעריך שאלותיו אל הר"ר חזקוני אשר לרוב ענותו לא ראה לפרסם
 שמו כאמור סס [הגם כי בסוף הדבור הוא 97 ז' נדפס שמו יעקב צן תרגם מעור פ!]
 ואינם ח"כ דברי המחבר , אכן יודיו החכם המפורסם המליח בסגנון הר"ר שר"ל נר"ו מורה בעת
 פירוש הרמב"ם ז"ל פירושה' המזרח אל חכמ' עקרי הדת [Introductio in theologiam
 dogmaticam] אשר כתב לתועלת התלמידים היוצקים חיים על ידיו העריך שזו סכל
 השבת רבות נכד ס' ליר נחמן ובתוכו הוכיח צירור שמעולם לא נשאלו אותן השאלות אל
 הר"ר חזקוני אלא הוא עלמו השואל והוא המשיב ורק התחפש צדדי וולתו למען שום צפי
 אחרים את מחשבתו לכוון שלא היה נכון צעיקו לפרסום שמו , והגיהם שהגיה להוכיח זאת
 הוא כי בתחלת הפרק השלישי (אונחונג 97 ג') אמר השואל כי השצתת המחבר לא הגיעה
 אליו רק אחרי היותה נדפסת והתפלגו בה טעויות הדפוס והלכן הוא מרשה את עלמו לשנות
 אליו לוח הטעויות ההמה , וכן עשה , אמנם צין הטעויות אשר בזה ג"כ נדפסו סס הוסף
 השואל על 97 כ"ו מורה שלמה ועל 97 מ"ט שתי שורות שלמות , והרי זה דבר שאין הדעת
 שובלתו , וכי השואל הזה נציח הוא שרעיה-הים בדעתו של הר"ר חזקוני לכתוב ומה ששמעיה
 ואלמוסון היוכל חיים להגיה בזה החוסן מכתב וולתו? אין זה אלא שהשאלה והתשובה ילידיה את אחד
 אצל , ולכן היה צורך הר"ר חזקוני להגיה דברי עלמו שדפסו בטעות .

התורה להרחיקנו וכן הנלמי' ע"ז פן נלמד תועבותיה' , גם להרחיקנו
 וכן הנמסר כדי שלא נוליד הכסף למדינות אחרות בקנות דצרי' בלתי
 נמללי' בח"י לכן הסרה בגדי לנר ופשתים שהיו בלויס וממלרי' . והנה
 נלכז כי גם לפי ביאור זה היה ראוי שיפסוק עתה חיסיר השעטנ
 (כי דק זאת יבקשו האחרוני' האלה) אחרי שפסק הטעם שצבזור
 בח הלוי לפי דעתם , נני שיש לו עינים יראה כי הצל פלה פיו זה
 המפרט וכל וכלבו דצרי' שאפילו הטעם שצטפטי' לא יעלם על הפתיו .
 דאסונה נני הגיל לו שארץ כנען אינה נולידה פשתים עד שילטרבו
 צני ישראל להביאו נמדינות אחרות וממלרי' דוקא ? והלא רחב הזונה
 שהיתה צירחו טוונה חת המרגלי' בפשתי העץ הערוכות לה על
 הג' וה"ת אזה לידמיהו הלך וקנית לך חזור פשתים , ושהע"ה
 נטבח חת חשת חיל באנרו דרטה לנר ופשתי' ונמסמח היה זס
 ונהמלכות הנהוגות צימיו , ולא לחנם באו צהורה דיני הנבעי' בצגד
 לנר או בצגד פשתים , אשר נכל זה נקח מופת על מליחות הפשתי'
 בח"י , נלכז שגם חכמי העמים יעיזו היותו נמלל שס לרוצ
 [V. Relandi Palaestina Cap. LVII.] , ואם היה להם
 ולעשות להם צגד לנר ופשתיים יחדו נכלי שיוכרחו להביאו וממלרי' ?
 שנית חס תכלית הלוי מיה כסצרת אוחו הנוכהיל לונה הקפיד הכתוב
 על הלביטה ולא על הלקיחה , שהרי מעול' לא חסר הכעוז לקנות
 צגד שעטנ ומלכשי תלריס ורק הלוצט אוחו הוא העובר על ד"ת אע"פי
 שעל הקונה לצדו יש לחוש פן ילמד מתועבות המלרי' או פן יתעסק
 הרבה צומסחר לא על הלוצט , וח"ת שאחרי שנחסרה הלביטה וממילא
 יחדל כל חיש לקנות אוחו , הנה זו תשובה של תוהו , כי מזה הטעם
 עלמו היה ראוי שיחסור הלקיחה שהיא העיקר ואז וממילא יחדלו ג"כ
 ללבוש אוחו . שליטת צין שיהיה המוצן צמלת פשתי' הטעם או הלמרי'
 בען [*] חייך ידע המפרט הזה שרק חנשי ממלרי' נהגו לחצר הפשתי'

עס

[*] בבכורי העתים למה התק'ן דף י"ג העירוהי ספקות על הוכחת שס פשה אשר הביאו
 לחסוד היות חלוי נכלל צו גם המרגפן , חן הספקות הסמם נתנו מקום להסגות
 רצות נלחו חלוי מפה ומפה יען דצרי לא מלאו חן צעיני התורניים החוכמים שיש מהם סהירה
 ליה סופק צדעים לענין חיסיר השעטנ אע"פי שצמחה חין בחן סהירה ככל' וצערד נהי
 נעייב

עם הלומר? והלא זה דבר פשוט מאוד ואינו צריך תחבולה יתרה לעשות כן, כי בכל מדינה ומדינה שנתמלא צה הלומר והפשתי' היה נקל לאורגני' לחבר שני המניין יחד, ולפי שאין בחבור ענינו שום חשש לא מע"ז ולא מרצוי המפסח ח"כ יודה גם הוא שהיה נותר לישראלים לאורג הלומר עם הפשתי', ומאחר שנארג הצבא בהיתר למה יאסור הכלוב לביטתו? ועכ"ז אנו רוחים שרק פועל הלבישה הוא המכוון בפתוב. רביעית אם היה פעם הלווי כדבריו יש להתפלל מאוד למה לא יאסר הכתוב בפירוט: לא תסחרו עם אנושי אנרי' ועם שאר העמי' ? וכי לא היו צמנרי' בליס אחרי' ונניי מלאכת מעשה לעשות בהן סחורה רק השעטנו לדו? ואיך הניח הכתוב כל שאר נניי סחורה בהיתר גמור ותפש השעטנו לדו? ומה תועלת באסירת קניית השעטנו אם יוכלו גם בלתו לעשות סחורה בכל שאר העמיים?

חגיגות

נטייה להשיב להם כאשר עם לבני צ"ה לע לטנת תקל"ח 97 י"ד והם סס (47 מ"3) החירו לבגד עיני דברי נחת מלחי חכמה והסכל ונוטפות לוף הענוה והמוסר כדחוי לחכמי לב אשר זהו כדני החכם הנכבד המפורסם לטס ולתלהם בכתבו העיומיס הר"ר יהודה יוטלס נר"ו וסס טרם באמתו לדבר מה שנתקפה לי, והנני החפץ המייד להתלמד מן הנבונים ממנו חודש נקבל רצ כי מלחתי קורת רוח נקלת דבריו וצפרט צמה שהבדיל בין פשתי הנאמר ליחיד ובין פשתיים צמימן הרבים, הבס כי לא חעלך כח להכחיד את גודל הפליה אשר נפלחתי על חמרי שס שהמטנה שחמרה כל היולח מן הען חין מדליקין צו חלה פשתי חולי תכנין להחזיר השמן היולח מעני (היונו מברעיני) פשתי, שאס כדבריו יהיה גם שמן זית אסור מחלל שאמר פשתי חין מדליקין צו חלה פשתי, והלא מטה ערוכה היא חין מדליקין חלה פשתי זית לבגד, ח"כ שמן פשתי אסור! — חין שיהיה מלחתי עלמי עתה כוחחוייז להודיע כי צפת לבני חרמס הדללים לא ידעתי ולא שמעתי שנמלח מחמר חרוך על הורחת סס פשתי ועל ענין השעטנא צספר השולמית, כי זה הספר לא הביע אז חל ידי, וזאת המודעה העשה כאן למען לא יחסר איס שמס העתקתי דברי, כי חין רכבי להעתיק דברי זולתי ולהפסיס צמתי כאשר על הרוב לא תועיל תחבולה כזאת לעור עיני הקורא, וחף אם תועיל הלא לא נכון הדבר להתכסות צגלית שאינו טלו ולהסיב בצול זולתי, לכן אהרחתני עלמי המייד מזה הדרך, ולא דנין גחשתי על כיוולח צום צ"ה לע לטנת תק"ו pag. V, כן קרה לי חודות האקירה על סס פשתי כי רק אחרי כהני דעתי צ"ה לע תק"ו זכיתי לחסוף חל ציתי חלקי השולמית, ועל טוב יזכר סס החיס היקר חרבי תוסיה ונטפל לדורשיה הוא המטביל והגודו יידי הר"ר אוילק בלווענבערג זח"י מעורר ברצוי אשר הפליח חסרו עמדי להעניקני ממיטצ החבורים אשר ילאו לחור צמדינתו וצסיצותיה וצתוכס קצתני מיודו גם השולמית, ויען המחמר הנדפס סס (טנה ג' כרך 3' חלק ח') נובע חל הענין אשר לפנינו לא חמנע עלמי לומר כי המחצר ההוא סוצר שס פשתיס יורה על המלד גפן לבד צגלילת סס, וזה יותר ממה שצברתי אני צו, כי אני אמרתי רק שאולי נכלל צו גם האמה גפן, חף לא שלחתי ממנו סס, ועוד עלה על דעתו לומר שמתל שעטנא נבחרת ממלה דומית Sindones, ומי יחמין כזאת? הלא נודע שהצורה האחרונה es צמלה שהיא נוספה לרומיים לסימן הרבים, ואס כדבריו עברה המלה מלשון רומי ללשון עבר צולחי שימיתו ממנה סימן הרבים שהיה לה צלשון רומי וישימו תחתיו יר"ד ומ"ס או וי"ו ותירו סס סימני הרבים לצברים צמו ששור תמור ח"כ צכל המלות שלקחו מלשון יונית ורומית שהוסיפו עליהן סימני הרבים הסובים צלשונו, כגון הדיוטות מן הדיוט Idiota, לבנין מן לבין lagena, נסין מן נסס nanus, עסקאות מן עסקא tasca, חרשיתין מן חרשתי hospes, וכלמס רביס, ומה ח"כ צברת חזת זי"ן צמלת שעטנא מחמר שהיא לא תממס צלשונו להורחת הרבים?

התישית חף! אם נודה לכל דבריו מרחשן ועד סופן בכל זאת היו יכולין
 בני ישראל לקנות השטמו מנלרי' כדי לעשות תננו כרים וכסתות
 ונלעות הקרקע ותכשיטי הצית, כי מוכרח אתה לומר שהיה כל זה
 נותר מבח הכתוב שאמר לא יעלה עליך, ח"כ ונה הועיל הנפרט
 בזה הטע' שחידש על איסור השטמו? סוף דבר צושני להאריך יותר
 בציעול חלונות כאלה, כי שקר אין לו רגלי, ואפילו בר צי רב דחד
 יומא יצין במעט העיון כי שוא והצל צימנים.

הערה י"ז

ממה שכתבו פה על טעמי ננות השצת כתבטלו ונעלמו כל
 הספקות והחקירות שנתחדשו בם' ליר באמן צענין השאלה
 הנעשית שם להחליף יום השצת ציום ראשון צצצוע, והיה הוא קודש
 לכל ישראל וממורטו חול, חלילה לנו מזאת! הנה עיקר טענת
 השואל היתה לומר שנאחר שכלטוינו על השציתה ציום השציעי רק
 כדי שמכור צו יליאת נלרי' ככתוב דצרות השניות שוב אין לורך
 שיהיה יום השציתה מכוון דוקא עם שצת צראשית וכוכל ח"כ לזכור
 אותה היגיה גם כשנצבות ציום ח' צצצוע. אמנם זה אינו, כי כבר
 הוכחנו שלא הזכיר הכתוב יליאת נלרי' חלל השצת רק צעבור שאמר
 שם לנען ינוח עבדך ואמתך כנוך, שכאשר מכור כי עבדי היינו
 גם אנחנו צנלרי' נחמול ג"כ על העבד והאמה להניח להם מעבודת
 ציו' השצת, ולשוא טרח השואל ההוא (שם 47 ז') לנלוף סיוע
 לצרתו וננה שכתוב שם על-כן לוך ה' אלהיך לעשות את יום השצת
 צאנרו שמונלילת על כן לוך בראה שיליאת נלרי' הוא הטע' האמתי,
 שהרי גם על הלווי לא תטה נשפט גר יתום (דצרי' כ"ד י"ז) הוסיף
 הכתוב זה הטעם עצמו ואמר וזכרת כי עבד היית צנלרי' ויפדך ה'
 אלהיך נשם על כן אנכי מלוך לעשות את הדבר הזה (שם י"ח), וכי
 יעלה על דעתך לומר שאילו לא הולחנו ה' מנלרי' היה נותר לנו
 להכות נשפט גר יתום! והלא זה חק מוסרי שדעת כל אדם תחייבהו!
 חלל מוכרח אתה להודות שלא אמר הכתוב על כן אנכי מלוך וגו'
 חלל להוסיף חומר לאיסור ההוא נלד ונה שגם אנחנו היינו גרים

במלרי' ולכן מוטל עלינו כפלי' לחמול על הגר ושלא להטות מטעמו.
 אף כאלו מדברות שניות לא הזכיר ילידת מלרי' ולא הוסיף על כן לך
 וגו' אלא לעונת פרט אחד מפרטי השבת שהוא השבת העבד והאמה.
 ופשוטו של מקרא זה הוא על כן לויחיד לעשות את השבת בזה האופן.
 שינוחו בו גם עבדך ואונתך, ותדע שכן הוא שהרי אם היה ילידת
 מלרי' הטעם העיקרי לננות השבת היה הכתוב מוזכרו מדברות
 הראשונות או צ"ב כי תשא בשורה על השבת, כי אם הנקום הראוי
 לפי שאז בא להם הלוי, ולא ימתין לחדש להם זה הטעם מ' שנה
 אחרי כן במשנה תורה שאינו אלא בדרך סיפור, ועוד ראיה ברורה
 לדברי וכן הכתוב ביחזקאל (כ"י"א) וגם את שבתותי נתתי להם להיות
 לאות ביני וביניה' לדעת כי אני ה' נקדש', ובסוף הענין חזר ואמר
 (שם י"ט) ואת שבתותי קדשו והיו לאות ביני וביניכ' לדעת כי אני
 ה' נקדשכ', שלא לחנם בחר הנביא שני פעמי' בזה הטעם לדבר מוצין
 שאר הטעמי' המפורשי' בתורה כי אם להורות שהוא לדבר העקרי'.
 נעשה בנפול האדני' אשר עליה' בנה השואל שהוא את בנינו גם
 חומותיו תרופפנה ואבניו תשתפכנה בראש כל חולות ביהוה זה דבר
 מוצין מעלמנו שהיום הנקודש אשר ניתן לנו לאות צין הצורח ית'
 ובינינו ח"ל לנו צדום פנים להחליפו ציום אחר. מלדב כי גם שאר
 המופתי' שהציח גם לחזק בזה מבלרו הצל המה מעשה תעמועים,
 כי זה האיש צן-תוגה הנמשש באפלה (*) טוען שם (דף ח') שכפי
 התרחק או התקרצ מדינה אחת למזרח העולם כן יקדם או יאחר זמן
 שקיעת החמה לסוכני' זה, ושלכן כמו שלא ישו בני אדם הרחוקים
 זה מזה בזמן שמידת השבת כן יכולין להחליפו ציום ראשון, אמנם
 זה דבר שאין בו ממש, כי מלדב שלא ראה מה שהאריך הכוזרי מ"ב
 סי' כ' על זה הענין הלל מקרא מלא הוא (ויקרא כ"ג ג') שבת הוא
 לה' בכל מושבותיכ', אשר כפי פשוטו בא ללמד שכל אחד יתחיל
 לשבת כשתשקע החמה במושבו, ח"כ כבר הזהירה התורה על זה
 השנוי ואין ליקח ממנו סיוע אל חלומות זה האיש כדי להמיר קודש
 בחול

(*) אפילו מונקות של בית רבן יודעים שהפסוק זכור את יום השבת לקדשו נמלא גם שמו
 גם יתרו, ועכ"ל כתב צן-תוגה ג' פעמים (דף ס' שורה ל"ס ודף י' שורה י"ג
 ושורה כ"ט) שזה הפסוק נמלא גם בראשית!

בחול • עוד טרח בקדמונה להטיל ספקות רבות באמתת היום שאנו קורין עתה שבת, ומכא עמידת השמש צינני יהושע ושנוי מעלות הכל צינני אחז וחזקיה חשב להוכיח שהשבת שלנו אפשר שאינו מכוון עם שבת בראשית, אך גם זה ללא הועיל, כי אף אם נודה לו שאכחמו היום בספק, הלא זה ספקא חצורה דאורייתא דצבר שיש עליו עונש שקילה ורחוי ללכת בו לחונרא, א"כ היה ראוי לשבות צ' ימים רופי' מפני הספק, ומה תיקון המליח לנו זה האיש ברעותו להחליף יום ציוס? האם ילאנו בעבור כן מן הספק? כמה תדין לשאר הראיות שהביא שם, כי כולם רוח העיון תשאם ומערת החקירה תפיץ אותם, וצאמת היה פה הנוקום להתפלל על זדונו לכתוב דברי' יניחו לבב ההמון מאחד מעיקרי התורה היותר נכבדי', לולי כי חסרון ידיעתו ילין בעדו ויעטור אותנו ונלהכביד נלים נגד סברותיו כי תוהו המה •

הערה י"ז

בשגם הסברות האלה אשר החילותי לפרסם זה חמש שנים בספרי התורה והפילוסופיאה חדשות המה בעיני רוב כותבי זמננו ויתנגדו אל אשר המה נבוליאים לאור מדי שנה בשנה על עיני האמונה, אבל זאת ניום שנדפס הס' ההוא ועד הנה לא הגיע לאזני שהתעורר אדם להחליט כח המופתי' המוצחי' שם ולהראות מקום הטעות דצרי בראיות שיהיה בהן נמש, (*) אף כי אליהם פי קראתי יורוני ואני אחריש ואם שגיתי יצינו לי, והפך וזה ראיתי בעל קנאת האמת מביא פעמי' רבות קלת מן הדברי' אשר כתבתי שם כשיקרה לקבל ומהם סיוע להנחותיו, אבל מעלים עיניו מן המאמר הרביעי שבו ילחתי לריצ עם סברתו הטבילית כונת התורה היה לתקן כל צחי עולם במדות דוקא, ומאד יש להתפלל מה הביאו להתנהג עמי ככה • כי אם איך רלונו להתוכח עמי ישתוק ולא יעלה את שני על שפתיי, אך להביא קלת דברי תוך דבריו בלי לטעון על השאר הוא דבר בלתי נכון

(*) קול דברים חכמי שומע במקומת ס' תולדות ישראל ח"ג הנדפס מחדש בקרית ספר, ותמונת ראיות חכמי רוחם, צלתי — קול.

גכון, כי הקורא יחשוב שאני מסכים עמו בכל המחומי, וזה לימו.
 והנה חנכי תוכתי יתדותי על דברי הפילוסוף השלם הרמב"ם ז"ל
 אשר אין לנו גדול מננו בכל חקירה ומדע, ואחרי הגותי מאל בחוריו
 היקרי' וצפרט בחמדת לבי וצנושות נפשי הספר הנכבד 'ירושלי' רחיתי
 כי ח"ח צדוק אופן שיהיה להטיל ספק בדבריו הצרורי' כשנשג בלהרי'
 ושכונתו האומתית היתה לוונר' כי מותר לנו לחקור אחר עמני המלות
 חבל ועול' לא יהיה כח בחקירה זאת להחלינו מן החוב המוטל
 עלינו לקיים לדורי דורי' כל מה שורה אותנו משה עבד ה' עד ייטב
 בעיני החלחי' להגלות שנית צפונתי לעיני כל ישראל ולהודיענו רטורו
 ית' צדיטול או סינוי קלת מן המלות * ועתה להיות לעתה זאת
 הפכיית ממש למנה שהאחרוני' סוצרים ונדפיסי' יום על זה הענין
 היה מהרחאי שהם יצטלו תחלה כל המופתי' הכתובי' צס' ירושלי' על
 זה ויוביחו לעין כל שאין ממש בדבריו חלה כי רק אז יצא קיום
 לפברותיה', חמנס לפי שהם ירחים מנשת חלני ולא יעלרו כח לערוך
 ונלחמה עם האדם הגדול בענקים לבן הכותצים החלה המנתפחים
 צספ תלמידיו, חע"פי שיש מוקום להחמיני כי לא היו מנחשי צריתו
 ולא גלה להם סודו מעולם, (*) צחרו צחמת מנשי הדרכי' כדי
 ללחת מן המצובה הזאת ולהסיר המונע הנלכ נגדם, קלתם והש
 הרוב העלימו עיניה' מדבריו ועשו את עלמם כחילו לא ידעו מהם
 ולא

(*) רבים התהלכו בכתבים שזכו להיות תלמידיו, אך להכרות כמה מעט היו הנבגים חלני
 ומהצדדים מהצדדיו צחמת חפתיק פה היה חנוי כח הר"ר ח"ס מפרחב ז"ל במחצת
 הראשונה מחצרת הר"ד הנדפסת צויען צנת חלק השל"ד לחצונם, ח"ל 973 ז' ע"3: חס
 הצחים חריו לא חלכו צדרכיו חין השמש צחשו וחין חחריותו עניו, הווא חס? הווא
 ילד? חס הווא חז חו מורס להס? הסמה צניו חו תלמידיו? הס תלבוני? חך מענותותו
 שמע מכל חס, ענה כסיל כחולתו והסיו לשחל כעניו, חנה תלמיד יקר? לא חחמינו צחא
 נחע! ומעיל חני צעורה במורה שהיחי עמו נ"ע שס שניס צעיר חחת, ולא חכתי ללחית
 פניו כ"ח שחיס וסלס פעמים, וחין חחרים יתפחרו ויתהללו צחמת סקר שלח זור ממנו ולא זז
 מהס, כחחוק חורה ממערב החחוק מהס פסעיו! והס חחיס חחסיס הקרובים חל הולל
 לחחמתם ועסרס ותקפס זכו לעמוד לשניו ולצרך צחניו, ורחי היה רק לצלחית נבלס וסכח
 גדול, לטופת כלל חו יחיד מחולל, עכ"ל. חנה נחחם שחין להסגיו כ"כ חל המתפחרים שהיו
 חלני ורצינו חומותיו, כי כל חנשי עירי יכולים עתה לומר כחחת מחחר שחין עתה עדות
 להכחיסס, מלצד שהתפחרות כזו היא דבר שחין צו ממש ויחא רק ויחח להחגבל לעיני העס,
 בי חוף סוף על פי חציו יחולל חיס לח על פי קורצתו חל חס גדול, וכמה סחוחי המעלה
 הלחיו להתקרב חל חנשי חנוות! ועוד ידוע שחנשי המעלה ענוים מחד ומסצירוס פניס לכל
 חס לקעון כגדול, ולפעמם נחחיס כחמכיומים חל דברי זולתם כשחניס רחיס ליכנס עמו
 צחחלקת וחחמריס לך? בס ל"י לצכ כחוך! כשהס יודעים שחח תקלה חס יחמרו חחסק, וחש"ס
 לצדו חדע מחצנת חס, חחנו חין צחחו לך חך מתוך לחציהס, וד' צח.

ולא קראו צספר ההוא מעול', וזהו השצו שיהיה נקל לתם לחדש
 סצרות ככל העולה על רוחם צפעוני המלות, לחלה אין לורך להשיצ,
 כי שתיקתם הודלת' שחין ציכלת' להרוץ את הצנין הנופואר חשה
 צנה נר דורנו הפילוסוף האלהי הנ"ל, ומאחר שהם עלמם השאירוהו
 על מכונו צל ימוט הנה כל סצרותיה' צעבור כן כלין ימלו וכחלו'
 מעופינה, והכת השנית הם הנוחצתי' אשר נכנסו צעוצי הקורה
 ושנו לשונם לישא וליחץ על כונת הפילוסוף צספר ההוא וכל אחד
 מהם טרח לפרט את הכתוצ סס צחופץ שיסכים עם ונה שחילשו הם
 צספריה' על טעוני המלות ותכלית', לחלה לחיך תשובה, חמנס להציא
 דצרי כל אחד מהם צמלחף הצחינה ולהשיצ לכולם כהלכה ינפורף
 לחצור גדול כי צלי הקדמות רצות והלעת כמה עניני' צארוכה לת
 יוצנו הדצרים היטצ, ועוד אין חפלי ליכנס צמחלוקת עם כל אחד
 מהם צפרטות כמו סקרה לי כצר עם אחד מרשוני זאת הכת חודות
 הענין אשר לפנינו (*). לכן חשצתי לצאר רק צדרך כלל כונת רציני
 ז"ל

(*) במדש טיון לטנת התק"ן אחד ממודעו צמדינת גחיליען הוצו צידו את ספרי התורה
 והפילוסופיה' אל עיר בעלזין לפני חכס יסיס ומפורסם אחד למען יספור
 היצרה דרכי לפניו חס לת, וצצונו ונשס הדועני כי החכס ההוא קרא צו מכאשו ועד' סופו
 וחאחי קחף על כללות הספר חלה הדצרים: כי חתוב חוף זן עטווחס טחוקהחפסעס
 חווד סיטטעטווחטישעס אין חוונערער חודשען העברעווישען טפברודע געלעזען" (אשר
 צנה צלי ספק הפרת על הקרה) הוקוף עוד וחמר: חכן לת צה זס המחצר עד תוכן דצרו
 רצינו משה מדעסוויף צספרו ירושלים ע"כ קרא תבר לחמר כי הותחס מרצועה, הנה חיס חשר
 חי כמו עסרים טנה עם רצינו ציחד והיה תלמידו ורעו צלחו ספק כי היה מניר חרבו ויחכ
 מחיש חוטלקו אשר נולד צמנינו חלה ולא יסיס עין לתוכן דצרו, עכ"ל. וחני מדעתי כי
 הדצרים נובעס חל מה שכתתי סס דף קס"צ, כי סס זכרתו דעת החכס ההוא סרלה להסוף
 דצרו יוסר ללענה ורשח וקרח להוכיח סהרתצ"מן עלמו צספר לצו היה חושצ הספק ממה סכתצ
 על המלות השמעיות, מלחחו עלחו כמחויצ לתת מענה לטעה זו, כי קנחת החמת חכלתנו
 וחרפתו מחרפו נקלו עלי, וחלת הסרועה אשר קלחתו חל מודעו להציחם לפני החכס ההוא:
 כל מחצר סצעולס חקילו והיה מן ההרוטות יתחמן צכל מחורו ויכלתו לצאר מחשצותו צחופץ
 סהקורה יצין כונתו, וחס לטעמים דצרו חינס מוציגס לכל קורח זה והיס חמנס מחחת
 גסתי סצות, חו טלת חקן חרות ה' צלסון לימודס ולכן וצוחו מחמרנו גבומגמוס ונעדנו
 הסדר הסגיני, חו סהוא ודע צעוצ המלילה חף ירגס להסחר מחשצותו מחתס טעס שיהיה,
 והס על רצינו ז"ל לת חרות לומר לת העעס הרשחון ולא השני חלילה, לת הרשחון כי חו
 צצר על כל הסכמס צלחות מליצהו הששכנית הפלת ופלת עף שחף החקירות היותר קשות
 ונכצרות נסיו צפיו קלות וצברות לקל קורח, ולא העעס השני כי טוחר לצצו ומוסרו והטוף
 ונעטחו מדצרו חחד צקה וחחד צלצ, והוא עלמו העיר כי נפשו לת נסתה ללכת דרכו סהעלס
 והסתר הכונה, שמע נח דצרו חגרתו להר"ר חל"ס (היא סנדפסת רחשונם צמחצרת חגברותו):
 חמוד חצנתו לצאר סועצ חת סעולה על כוחו ולהרליוח חת כונתו לחור כמט צלחריס לק
 לבסותו צען ויערפל, עכ"ל, וחיש כמורו לת וסקר צחמרי סיו ולא וכתף כן לבנוצ דעת
 הצרות, וחס כך דרכו חמיד כ"ס שיטתדל לצאר כונתו היטצ צספרו וירושלים, בו הוא כתצ
 חרות להתנצל מן החושדים חרות סהוא נסוג חחור מתוכת חרותו ומצקס להדום צנינים, וחס
 צחצותו חלויס ושתתס צלסון התשתמע לתרי חסו חו יגלה טפס ויכסס טפחוס, חלת צנה
 חיה

ז"ל, ותזה תלך תשובה כללית לטענותיהם • הקורא שטח הדפים האחרוני' צמ' ירושלי' יחשוב במרוצת העיזן שהעיני' הכלול' צהם לא בלבד שאין להם שייכות והלטרופות כלל ועיקר עש כל המאמר קודם לכן, אלא גם יתנגדו אל שארית הספר התנגדות עלוונה, כמו שהאריכו על זה הכותבי' האחרוני', אבל המתבונן צהם צעין צקורת ינאלל התקשרות עוצ ויפה ציניה' ויתפלל על חכמת הנוחצר ועל לדקתו התמימה עם חלהי' וחלש, וזה כי אחרי שהוכיח שם טצטמים קדמוניות היתה צקרצ ישראל הצרית-האלהית והצרית-החצרה רק צרית אחת ושהימי' ההם חלפו והתאחדות זו של שתי הצרית' נחלפה ורק לפני חלהי' גלוי וידוע מתי וחלפה תקום ותתחדש שנית, רחה רצינו בחכמתו שהנחתו זאת עם היותה חנותית צכל תנחיה תוכל להיות לעוקס ולמכשול בצרות הימי' לצית ישראל כי למחר יאמר חדם

ותן מקום למנגדיו להסוס אחתו שנית ולהתנפל עליו, ועתה יאמר נח צלל תמים כל הקורח צם' ירושלים חלם אין דצריז צו צרוכים כחש צענון המלות השמעיות? חלם תלמידו הר"ר חילק חייפעל המתרגם ספרו לא הצין דצריז כשכח צמרו: המלות הנהוגות צכל מקו קדושים תמה לכס זרע ישראל? היס מחמר צרוז מזה שכתב רצינו: פבל'טען, דיח דענן זחחע ישראל'ס חחע היקייבט חוין' טעמפעלדינטס חונד לחנדווינגענטהוט אין פאולעמטיח חוויפעלענטס וחודרען זינד, ויקסען, זח' טיעל חויר חוויטעהען קענגען, טטרעפעל נחך דען וחודרען דעס געזעטלעס בעןבאכטעט וחודרען? חלם ילטרך שיחיה חדם עשרים שיה חלל המתצר כדי שילמד ממנו ציחור הצרים הפסועים חלה? היעלה על הדעת שיסתפר תחת המלכות הצעירות חללו עינין הפכוו ממש ממה שיורו צהקפה ראשונה? וחין וצמה יוכל חחכס החור להוכיח צמה שקור רצינו היותו חסור היתה כונתו לגור שחור מותר? — חמס יש עוד יותר, הים חלני חודל לו לפי עשה (חך כי לא חחמתי כוחת) שחחצות רצינו הונו טוים חחחילינו מן המלות השמעיות חכס כי מעולם לא כחז כוחת וחכס מי כחז וקדמים חספך מזה, שחרו עכ"ם חני לא היתה חללו ולא דצרתו עמו ולכן לא יכולתי לתור חחר חחחצותיו, חך יכול חני לשפוט על דצריז, ומסס חני למד כי חור ז"ל (לכל הפחות) שמר עלמו מחד לצלתי כחוז כוחת צמס חחד חספריי, וחפדל כ"כ להסתיי כונתו זחת צכל וכלתו עד שכתב חספך ממנה, ועתה חחחל: חס חור צקס להסתיי למה תלמידו יגלו חוד? חין חודו להצחיס חת ריחו אחרי מותו צחתס חותו כמכחיס צחיוז שמונת המלות חחת חחר חור שמר חותן כחלכתן כל ימי חויר? וחמרו נח זכחי ה' וחחצו חחמת חו משנינו הולך תמים ופועל דק, חני חו תלמידו? חני חסולך חחר דצריז רצינו הנדפסים חו תלמידו חחולך רכיל חחרי חחחצות רצו? כי חך חס חחמת ששמע כן מי חרשה חותו לתרסס דצר שחיה נפון וכחום צלל רצו וחללל צמ חת כחוזו צמרו מרתם כעיט חולות לפני כל חחד חל דצר ה' שחרי חס חמת צפי חתלמיד יחיה רצינו ז"ל חיס חק המהחסד צשפת חלקות למען כחס חחחצות לשוננו עמל וחון, היס קלקן גדול מזה? חלמס יקרח תלמיד המתכבד צחחפת רצו? לח חת הדצר חללה! לח חני ולא שחרי חחמת יחמינו שפס רצינו חמעוהרם חחחחל צחחחצות סיגול כחלה, וחחחר שחוכחחו לצחור צחחח חחחחיס חו שחיה רצינו חיס תרמיית חו שחלמידו חור כוזן גדול, חוטז לו לומר כי חחלמיד חחר סלך חורחור רצו חרוז חפלו להחיר חחלועה לצית ישראל (וחור יבוש ליען כוחת מדעת ענמו) צקס להחלות צחילן גדול ויכוז לפינוו לחמר: כן שמעתי מפי חחדס הגיזל חורי ז"ל. — חמס שקר חון, לו רבלס, וחלקת רצינו וחוס דרכו חעמודנס חנגד לחוילחי דצתו חרעה, וכחשר כחודו ויקר חחחחחו וישר לצצו יחחרו לעדי עד שחוליס צחלרות חלהינו כי על סלע חוק שרטיחיס יסוצכו, כן חרפת חחחחיו וצו חלטינו על ממה לדור דורים למחכת לחות לצני מרי, ודי צמ.

חלם כמו שנתצטלה התאחדות שתי הצריחות צינני' החלה כן המלות
 שניתנו בזמן ההתאחדות ההיא ונקשרי' עמה בסבה צנוצוצו אחוי
 שיתצטלו כהעת, לזאת הולרך לפיש כונתו היטב צסוף הספר כדי
 להסיר זה הספק ולבאר שאין זה תלוי בזה ושאיין ציטול האחד גורם
 ציטול האחר, לכן אמר שם שאע"פי שנפרדה עתה עצודת קהללים
 מעצודת המלך עד שלפענמי' האחת תתנגד לחצרתה ונתצטלה ח"ב
 התאחדות הצריחות שאמרנו, לא צעבור כן יהיה העם חפשי מן
 המלות, אלא עוד יהיה חיובם מוטל עלינו ועל זרענו עד עולם,
 חלה דבריו נמש: ידעתי שיכבד עליכ' עול המלות בזמן הזה בהיותכ'
 על אדמת זרים כפי השמנות המקומות והעמות, אבל בכל זאת סבלו
 את הנשח הכבד הזה וחל ינאם לצבכ' לסור מן הדרך הזה יתיין או
 שגאל, עמדו כבצורי חיל ויעבור עליכ' מה, ודעו כי מהחלסי' היתה
 זאת כאשר חזק עליכם נביאכ' עכ"ל. ונאק לנגדו חיד דבריו האחרוני'
 אינם פותרי' את הראשוני' אלא מתאימי' יחד בדרך נכונה, כי חלסי'
 עולם ה' אשר היה מלך ונושל וננהיג את האומה הזאת צבצודו
 ובעלמו ונתן לה חקים ומלות קלתם ונתיחסי' אל ההנהגה ההיא
 (והם התלויות בארץ) וקלתם בלתי מקוצצות ונמנה (והם חוצות
 הגוף) כצו הודיעם צתורתו כי לעתיד יעצרו עליה' עתים לטובה
 ועתים לרעה ושיצח יום יגלו מעל אדמת' ואז יתצטל קדר ההנהגה
 ההיא, כמו שהעידו על זה פסוקי' רבים, ולפי שאז לא הודיעם גם
 כן איזה חלק מן החוצות המוטלות עליה' יתצטל לעתיד ואיזה חלק
 ישאר בקיומו, נמשך מזה שאין לנו יכולי' עתה לבזר על צטולם אלא
 כולם נשחרו צחיובם עלינו, ואין לנו רשות להפטר רק ממותן החוצות
 שאין צנו יכולת לקיימ' צעבור היותנו צבלות והם המלות התלויות
 בארץ, אבל חוצות הגוף קדושי' הנה לכם זרע ישראל! כנאמר
 רצינו זל"ל (*).

עוד

(*) ירדיי החכם המפורסד הפ"ר מד"ל נר"ו צמכצו יוקר שוכרתי למעלה הניח מופי צרור
 וחותן מן הצורה עלמה כי לא צלצד שלא קצם הצורח זמן להספק חוצות הגוף
 אלא גם שאמר צצירור שהמלות השמעיות לא יפסקו לעולם ושחף לעתיד לצא ושאר חייצם
 עלינו ועל זרענו עד עולם, ולהיות זה המופת יקר צעניי מחד ראונו להציתו הנש צשתי,
 הכל מודים שפרשת והיה כי יצאו עליך כל הדציים החלה וגו' (דצרים ל' הירי') נאמרת
 לעתיד לצא כי כל עניייה מורים כן שמצדדת על זמן הגלות שצו כצו צאה עלינו הצרכה והקללה
 צכל הגויים אשר הסילנו ה' צהס, והצטיים שיקצלו וקלה השמים ושיטיצ לנו יותר מאצרונו,
 וכל

עוד

כזה אחרת הציחה המחבר השלש הזה לכבוד צסוף פפרי
 ונה שכתב, והיא לפי שצוף החבור חתר בשכלו הזך למלוא טעם
 כללי לנפולת השמיעות, ואמר שהבורא יתעלה ל'זה אמתו צהן כלי
 שבעשייתן נתעורר תמיד לזכור האמיתיות הנלחיות והלימודי היקרים
 המובילי' אותנו אל השלמות, כי לא רצה לנפול שמיירה זו אל הכתב
 בעבור שהוא בעל אורה ותמונה ועלול אל הסנוי וחלו חילוף הפירושי'
 וסופו להציג את האדם לידי דעות זרות, הכל כאשר שם, לכן גם
 פה חשט רצינו פן תלמידי ילמדו לסקר נפתך דצרי ויאמרו אש אמת
 שלא נלמוינו צמפות השמיעות רק בעבור ענין אחר יותר נכבד שיהיו
 לנו. להזכירו צאמלעות עשייתן, ח"כ הנפולת עלמן אינם עיקר וכבד
 הורשינו להמליח תחבולה אחרת צה נגיע אל זה התכלית לזבור
 תמיד זה הענין הנכבד גם צלי עשיית אותן המעשי'. והנה אע"פי
 שהמחבר לא אמר כן אלא דרך השערה בעלמא לא להחליט שכן
 הוא, ואדברא אחר בפירוש שלריך האדם לזכור תמיד כי לא לו
 המשפט בעניני' אלה ושאינן בכחו רק להפציר בצרות לא ילאו לעול'
 ונגדר הספק וההשערה (וען ער נור בעטטענדיג אייגענענעק אייט, דאט
 ער ניכטט אלט פֿעראוואהען קאן, אלה דצרי); צבל זאת היה נתיירא
 שאלו הצאים אחריו ישתמשו דצרי להפוך הקערה על פיה ולצטל
 חיוב המלות השמיעות צזמן הזה מן הטעם שאמרנו, לכן ראה הכרחי
 לעשות צסוף הספר מודעא רצא לאמר, כי החקירה לחוד והמעשה
 לחוד, היינו שנותר לאדם לחקור עד מקום שיד שכלו מוגפת, כי
 האדם חפשי צמחקצותיו שזהו העיקר הגדול שעליו נוסד כל הספר,
 אבל חקירותיו לא יספיקו לפוטרו משמוע צקול ה' אלהי' אשר ממוכן
 שצמו ל'זה אמתו ע"י נאמן ביתו לשמור ולעשות מלותיו וחקותיו כל
 הימי', ופה הושפ גצול אל החקירה האנושית לצבל תתגבר נגד הילוך
 האלהי, שמוע נא דצרי: דיא עהרפֿורכט פֿאָר נאָטט ליהעט אייגע
 גרעלנע

וכל זה לא נתקיים עדיין ואין מי שיתקש להכחיש זאת, והנה גם צסוף הענין דצרי על זמן
 הגולה העתיקה אחרי קצין הגלויות אמר: ואתה תשוב ושמעת צקול ה' ועשית אר בר
 מצותיו אשר אנכי מציד היום (שם מסוק ח'), הרי שגם לעהיד נשמור ונעשה את כל
 מצותיו, ואין לומר שיהיו מלות חדשות, שהרי הוסיף: אשר אנכי מלך היום, היינו המלות
 עלמן הכתובות בצורה, ואיך ח"כ יאמרו האחרונים שאף עתה צזמן הגלות פטורים חנחנו
 משמירת המלות השמיעות? עכ"ל, ודפח"ח.

זרעלע לויטען ספעקולאציען אונד אויסמיכונג, דיא קיין געוויסענהאפטע
איבעררייטען דארף, זכרון כח: אויך קאן פֿעראוטהען אבער ניכט
ענטשיידען, ניכט נאך זיינער פֿעראוטהונג האנדעלן. מכל זה חנו לנדים
כי לא מן השפה ולחוץ וזכרפי לעגי ונעוג החליט חצינו משפטו על
המלות השנועיות כי אם מקירות לבו ומתמיתות נפטו הטורה זכר
ויקרא לכל בני ישראל חזקו וחננו אל תתעוררו בכל המלות אשר לזה
חתכם נטה עזר ה' כי ונאחר שכולדתם בלת נטה נחוייזי' חתם
ללכת אחריה כל ימי חייכ' ולמות בה: ווער איך געזעטלע געבארען
זייט, וזם נאך דעם געזעטלע אונד נאך דעם געזעטלע שטערבען.
גם למדנו מזה שהוא ז"ל הלך בחקירה זאת דרך הרמזים ז"ל שהיה
בראשון שהאיר עיני שכלו ע"י חזריו זימי נעוריו, כי גם הרמזים
השתדל למלוא טעמי' אל המלות השנועיות אך לא גזר שהם חמתיים
בהחלט, גם לא חרץ משפטו לבטל חיצו המלות נכח אותם הטעמי'
שהגליח בפלפולו, כמו שהוכחתי זאת מפי זנו הר"ר חברה' ז"ל ומפי
מפרטיו בחזרי התו' והפי' דף קנ"ח, כן החוקר השלם הזה שם
מסרה הלניעות נגד פני נפטו ולא התפאר שזו צפוד ה' וידע בונתו
ית' בנתינת המלות, גם לא גזר ציטולם בעבור חקירותיו, ח"כ לשוא
טרחו פלמנידיו לעקם בונתו הישרה ולהוליא נלזריו ונה שאינו כפי
משנועות'. — בטחתי כי כל קורא בלדק ובלב תמים חתימת הספר
ירושלי' יודה בפה ונלא (אם אינו נכח העקטי') כי ישרי' דרכי רבינו,
לדיקי' ילכו צם ופושעי' יכשלו צם.

הערה י"ח

מה שאמרה התורה פעמי' רבות שהמלות הם לטוב לנו ראוי שיוזן
בזה האופן, כי אנחנו נפעול הנעשי' הריוי' לפני החל גם
בלי תקות השכר הבא אחריה' להיות זה עלמנו שהם רלויים לפניו ית'
מפסיק לשיהיו טובים, כי אין טובה יותר גדולה לאדם כמו לעשות
רוץ אציו טעמי', ולכן אף הם לא יבא לנו שום טובה חכף ומיד
אחרי עשותו אותם ואף אם יבא לנו מהם חזק והפסד זמני או
הרחקת הלחמתו זימי חלדנו או לער ובושת ועלבון נאפת זולתנו או
לזדן

חזקן חלק גדול מן הטובות החנניות הנלמדות עם חיי יושבי חלד ,
צבל זאת נתגבר כארי לעשות רצון קוננו בהיותנו יודעי' בלי טום
ספק כי כל טובות העול' הזה באין נחשבו מול העונג התמידי הרוחני
הלפון לחושבי שמו ית' בעול' שכלו ארוך , ולפי שהתורה לא קצבה
אין אל הגמול הבא עקב שניירת המלות אין לנו רשאי' ללמנו תוך
גבול חיי העול' הזה דוקא , אלא נאמין כי דבר אלהינו יקום לעול'
הנשמות , ואם לפעמי' ראינו שלא נתקיימה הצבחתו טובות גופניות
הנה תקיי' בלי ספק בגמול רוחני אשר אליו נקוה כל ימי היותנו על
האלמה • והנה דבר זה פשוט כ"כ בעיני כל משכיל עד שהייתי חושב
כי לא ימלא בעול' אים צריח צדעתו שיהפוך סדר הדברי' האלה ויאמר
כי צמה שהודיענו המחוקק העליון שהמלות הם לטוב לנו כבר נתן
צדינו קו המשקולת ואין צורך לשפוט על תכלית כונתו ית' בלוויים
ההם , היינו שהיתה דעתו בהם להיטיב עמנו צבל ימי טובות
האפשריות , וטעם כן כל מורה ונורה אשר עתה תכבד עלינו השגת
ההלכות הנדיניות ואשר תחזק החומה הנצדלת צינינו וצין שאר
יושבי תבל ותונע אותנו מכל צבירת ההתאחדות עם כל זולתנו נשפוט
צצירור שהיא חנה כפי כונת מחוקקה , ושלכן יהיה רשות לרצני הדור
כשיתחברו יחד לגרוע מחיובה ולקלר צשמירתה ולהחליף צפרטיה עד
שהיה נערכת עם לרכי החומה ציני' האלה , אשר מזה תלא התולדה
הנפסדת כי רק המעשי' אשר יסייעונו להשגת ההלכה הזמנית נעשה
צשמחה וצנפש חפלה , כי לא לחנם אין צבע נירח אלהי' ונשמור חקיני ,
אכן כשילורף לנעשה המלות ענין קשה וכד צפי נוצנו עתה אשר
ירחיקנו מהתענג מחלב הארץ חלק כחלק עם שאר תושביה , אז נחל
מן הנעשה ההוא ונתברך בלצנו לאמר : שלום יהיה לנו כי לא צאלה
חפץ אלהי יעקב! — אמנם את אשר לא דמיתי כן היתה , ואשר
לא עלה על דעת אנוש לראות היום הזה ראינו ושמענו באזנינו צם'
ליר נאמן אשר רק לשולחיו הממליחי' אותו נאמן הוא בעיניה' , לא
לעדת ישראל אשר אליה' שולח , ואתה הקורח אם לטום תלטוש עין
צחינתך ותחקור אחרינו ונה היא הנטירה אשר אליה כוננו מאמריו
ועל חיזה יסוד צנה כל ציני , ממלא כי נגמתו היא להקל מעלינו ,
כל חצות הגוף אשר ימנעונו כהיום ונהיום אחרת' צארץ נגורינו
והמופת

והמופת אשר עליו נשען אף הפירוש המוטעה האמור למעלה
 שהמחבר הרכיב במליכת לטוב לנו, וחשב כי נאחר שהזרח ית' לא
 בין במלותיו ב"ח לטובתנו בכל מקום ובכל זמן (עיין 27 צריו ח"ח 27
 ב"ד וח"ג 27 ב"ח) הנה נוכל לשפוט שמה שאינו מועיל להללחנו
 הזמנית זימים האלה אינו כפי בונתו יתעלה. אכן אם היה המחבר
 משיב אל לבנו כי אין שום רנו צחורה לשיהיה מעשה המלות מביא
 אל הסגת הטובות החמרות דוקא, ושהפך מזה יש פסוקים רבים גם
 מאמרי רבים לחז"ל (אשר לאהבת הקיבור לא אביאם פה) יעידון
 יגידון שאף אם יבא לנו בעשית הנלות נזק לפי טעה ואזלן חלק מן
 ההלכה הזמנית לא נחלל בעצור כן ולשומר חקיו ית' כל הימים,
 לא היה בלי ספק בותב וזה מכתב, ועמה שנחפשו ספרו צידי הכל
 מה נשאר לי לעשות? ישגיחו הרועי' לכל תלח נמנו תקלה אל הלחן
 הנמוני' תחת ידם, והנצוני' ישפטו שפוט וני הוא ההולך בדרך ישרה
 וני המוטה מונה, ואנכי את נפשי הללתי כי העידותי לבב הקורח
 והזהרתיו על הקוליס הנלבי' צרגלי השושנה, ען יתנשו רגליו בעצרו
 חלל פנה, או ען יטעם ראש ולענה, הקמוני' קביב למשכנה, אך
 תהיכה ידיו חמוכה, עד עת לחננה.

הערה י"ט

חשבת' היות זה הענין דומה למזור אשר יתן הרופא לחולה
 להעלות חרובה לחליו, שבלי ספק התזון נאחד הרופא
 בפי הידיעות שקדמו לו טרם תתו אופו לו, והחולה יחייב על כל
 פנים לשמוע בקולו ולעשות ככל אשר יאמר. אמנם אם החולה הוא
 אחד מהחושבי' להתפלסף וכה יאמר בלבו: הנה המחקר אשר היה
 לי לעינים ניום עומדי על דעתי עד היום הזה ילמדני שלא לעשות
 פעולה נבלתי שאדע תחלה מהותה ונקורה סצתה ותכליתה, ועמה
 חן חבלע אל תוך קרצי הסתים האלה טרם אדע חן וצוה יהיה
 בק צהם לרפאות את חלויי? ומה הורכבו? מה טבעם וסגולותיה?
 לכן תפול תחנתי לפניך, רופא נטכיל! קודיעני בא את טבע המרקחת
 הזאת בכל חלקיה והואל נא וזאר לי צפרעות מורס ופצת המכאוב
 אשר

אשר צו הופתי, ונה זם השני הנולד בקרבי, ונה יפעלו המניס
בתוך נעי עד שאזין איך יהיו סבה לרפואתי, ואז אמרתי אחיטק
לעשות בנפש חפלה את אשר לוייתני, כי תהיה לי ידיעה שלמה בדבר
ולא אפעל כדרך הסכלים הזלתי יודעי' ונה הם עושים. אם ככה
יאמר החולה הלא בלדק יעננו הרופא: שוטה שזעול! עד שאני
נלמדך את כל חלק יעלה רקב בעלמך ותגוע בחליך צלי תקומה,
כי כמה שנים לריכי' ללמוד חכמת הרפואה בשלמות, והמחלה אשר
לך הולכת וכוזדת עליך מיום אל יום ומשעה אל שעה, לכן עשה
זאת איפה צני והנלל מהמות העולה בחלונך, שמור מלותי וחיה,
קום נח שזה ואכלה מלידי בעבור תהיה לך נפשך לשלל, וכאשר ילליה
ה' חפך צדי ויחדש כשר נעוריק' אז תוכל להגות בספרי החכמה
ותחקור את טעמי הדברי' ככל משאלתיך. — כן הדבר במגות
ה' הכתובות בתורה, אשר הנחוקק הפליון הצטיינתו שהן לטובתנו,
אך לא הודיענו איך וצמח יש בנפש' ההם כח ויכולת להציאנו אל
השלמות המיוגדת, לכן מחוייבי' לנו לבטוח באל הנאמן ולעשות
ככל אשר לנו, ואף אם נחשוב שיש לנו רשות לחקור את טעמי
הליוויים ההם לא בעבור בן נתרשל לקיימ', כי חקירה כזאת בדק
מאל, ואפשר שלא יספיקו ימי חיינו לזה עד תכליתה, וצין כך וצין
כך אם נשליך אחרי גונו מלות ה' צרה ונעמים על נפשנו משא עצירות
חמורות שיש באיסורן משפט מות, שקילה או כרת, הן גוענו צעוננו
כולנו אבדנו, לכן זאת הענה היעובה לכל זה לבב: חקור וצחון
הדברי' עד מקום שיד שכלך מנגעת, אך השמר לך ושמר נפשך מאל
פן תסור מן הדרך אשר גוד ה' אליהך, רק חזק ואמן לשמור חקיו
ומלותיו הן צהביג טעמים' הן אם נעלמה ממך תכליתם, ואז טוב
לך כל הימים.

הערה ב'

בין המנהגי' הרבים הזלתי מיושרי' אשר גזרה ידפ עלינו צרות
הזמן ואשר נפש כל משכיל תתארה להיישרת' ראוי למנות גם
בן מה שנתפשט אלל המהצרי' לקרוא לחצוריהם שם לא יורה צדק
ליוסף

אופן שיהיה אל הנושא המדובר בעלם הספר, או אולי יורה קלת
אליו על פי רמז דק ורחוק בלתי נרגש זולתי אחרי קריאת ההקדמה.
כי רק זה על הרוב יתבאר הטעמות החזור אל השם הנקרא עליו,
ש נהם אשר יקדק להכניס בשם הספר שמו ושם נכפתו, כמו
צרכת חברה, עקדת יצחק, תולדות יעקב, תורת משה, מדות אהרן,
צן פורת יוסף, תהלה לדוד וכדומה, ויש אשר ישתמש בשמות כלי
המשכן, ארון עדות, מזבח הזהב, מנורת הנאור, שלחן ארבע, זר
זהב, קערת כסף, או בשמות בגדי כהונה וחלקיה, שרשות גבלות,
המנצפת, מעשה אפוד, חגן אהרן, כליל תכלת, או בשמות הקטורת
ושמן המשחה, בשני ראש, נר וקליעה, מעשה רוקח, מירא לכיא,
קלתם יבחרו בשמות מיני מאלל ונשתה כמו לחם משנה, בשר על
גבי גחלים, יין הרקח, עסיס רמוני, יערת לבש, וקלתם בשמות
מיני בגדים ותכשיטיה, כתנות אור, עטרת זהב, לבוש מלכות,
כתנת פסים, תעיל לקה וכו', גם ראיתי מחברי יסיתו בשני פיהם
לדבר גדולות ופעלות על מעשי ידיהם ויתארו ספריה' בכל מיני
טבח והלל כאילו לא נתלח כנהו יפה ונועיל וטוב ונחמד בעולם,
עם כי זו הדרך תמנגד אל הלניעות והענוה הראויה לכל מחבר,
כדרך מי שקרא ספרו בשם כלי חומדה, או מכלל יופי, או נופת
לופים, דברי טובים, יפה תואר, נחמד ונעים, זה יחננו, אולר
נחמד וכו', וקלת נהם בחרו במליצות זרות נחל שאין להם מוצן צפני
עליון ולא שום יחס עם כונת החבור, וני יתן ואלע איך יתעורר
הקורא לעיין צפנינות ספר אחד צראותו נדעם על הדף הראשון
באותיות גדולות שם גל של אגוזים, או יקוו המים, או עלית קיר
קטנה, או נהר פישון, או כסאות לבית דוד, או והאלם ידע, או
הא הידיעה, או ארבע מאות שקל כסף, או עלי אלמוגים, או שבע
פתילות, או רק מלת בכוסרות שאין לה מושג צפני ענמה ועכ"ז
בחרה לשם ספר אחד, וכל כיוולל בזה. ואל תחשוב שזו הקירה של
מה בכך ושאין להקפיד כ"כ בשמות הספרי' באשר די לנו אם הנכלל
בשם יהיה דבור על אופני האמת והיושר ולא השם הוא העיקר. כי
בהפוך הוא שעמים רבות יהיה השם פנה לקרה חשקת הקורא מלעיין
בספר ההוא, אם בעבור שינחם לו לגודל זרותו, או בעבור שלא

ישרה צעיניו התפארות המחבר ציפי ושלמות מלאכתו, גם לפעמים
אזהבי הלמודים נסוגו אחר מלקנות ספר אחד בעבור התדמיות השם
שש לו עם ספרים אחרים ואינם יודעים איזה מהם הוא, לדוגמא
יש לנו ששה ספרים ומהצרי' שונים נקראי' כול: צסס מנגלה עמוקות,
וששה אחרים נקראי' צסס אמרי ספר, וחוששה צסס לקח טוב, וארבעה
צסס צאר שצע, וארבע' צסס כתר שם טוב, וארבעה צסס שער השמי',
ושלש' צסס אור חדש וכו' וכו', הגע בעלמך שינלא כתוב לשון אחד לקוח
מאחד מאלה הספרי' שזכרתי בלי הודעת שם המחבר, איך ידע הקורא
מאיזה מהם המתדמי' צסמות' לוקח? — מן הטעמי' האלה יודה כל
איש אשר רוח תבונה בו כי לא ישה עושים המחברים אשר יבקשו להם
מלות בלתי נאותות אל הנושא שעליו הם מדצרי', ודי להם אם
המלות ההנה נמלאות ככתבן וכלורתן באחד מפסוקי תנ"ך, כי רק
לזאת יקפידו, ואיש ישינום צשערי מחצרותיה' להיות להן לשם עולם,
ולא היה לחכמי' אומתנו ללכת בזה אחר מנהג הערביים, אשר כפי
הנראה בספריה' מהם למדנו לעשות כן, אלא הנכון הוא להתנהג
בזה כמו שעושי' חכמי' האומות החונים סביבותינו שקוראי' לספריהם
שמות כפי הענין המדובר צם, אשר לרפואה לרפואה ואשר למדידה
למדידה וכן בכל חכמה, וכותבים צפתחי ספריה' אבהאנדלוגן איבער וכו',
או פערזוך איבער וכו', או איבערזעטלוגן דעם וכו' הכל כפי נושא הספר,
וכן נהגו גם קלת מחכמינו, הגם כי מעטים המה, כגון ס' האמונות
והדעות, ס' חזוק אמונה, ס' דרכי הגמרא, ס' מלאכת המספר,
ס' לורת הארץ, ודומיהם. לכן עלינו לשבח לזה המחבר השלם
אשר לפנינו על כי התרחק מן המורגל והראה לנו גם צזה חכמתו
ולכתו צנישרים בקרוח זה הספר צחינת הדת, שם יאה לו מכל פניס *

תמו ההערות.